

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

LOUIS SABUNCU (1838-1909)
HAYATI ESERLERİ VE ARAPÇA ŞİİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞEGÜL BATUK

ANKARA 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

LOUIS SABUNCU (1838-1909)
HAYATI ESERLERİ VE ARAPÇA ŞİİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞEGÜL BATUK

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. İBRAHİM FİDAN

ANKARA 2022

BEYAN SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. İbrahim Fidan danışmanlığında hazırladığım “Louis Sabuncu (1838-1909) Hayatı Eserleri ve Arapça Şiirleri” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 08.06.2022

Ayşegül Batuk

ONAY SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

AYŞEGÜL BATUK

LOUIS SABUNCU (1838-1909)

HAYATI ESERLERİ VE ARAPÇA ŞİİRLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim Fidan

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Ömer ACAR

.....

Doç. Dr. Celal Turgut KOÇ

.....

Doç. Dr. İbrahim FİDAN

.....

Tez Savunması Tarihi: 08.06.2022

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu 18. Yüzyılın sonu ile 19. Yüzyılın başlarında yaşamış ve dönemin Arap edebî şahsiyetleri arasında önemli bir yeri olan Louis Sabuncu ve onun Arapça şiirleri ile ilgili olacaktır. Çalışma boyunca Louis Sabuncu'nun hayatı, kimliği, ailesi, eğitimi, aldığı görevleri, seyahatleri, hobileri, edebi kişiliği ve eserleri ele alınacaktır. Bunların yanında şiir türünden belirgin eseri olan *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle el-Manzûm fî Hilâli'r-Rihle*'nin içerisinde yer alan şiirler içerik yönünden incelenecek ve bahse konu şiirlerin yazılmasına vesile olan olaylar hakkında bilgi verilecektir. Şiirlerinde kullandığı üslup; şiirlerine konu ettiği olaylara, insanlara ve doğaya bakış açısı ve yaklaşımı ile şâir Louis Sabuncu, farklı bir kişilik sahibi olduğunu okuyucuya hissettirmektedir. Süryânî Katolik mezhebine tabi olmasına rağmen İslam dinine mensup devlet büyüklerine yazdığı medhiyelerde İslami terimleri de ustaca kullanmıştır.

Araştırmanın her aşamasında akademik desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. İbrahim Fidan'a, kendi özel koleksiyonundan hiç tereddüt etmeden fotoğraf ve bilgi paylaşımında bulunan kıymetli Özcan Geçer'e, araştırma sürecinde beni destekleyip daima yanımda olduklarını hissettiğim sevgili eşim Mehmet Sıraç Batuk, çocuklarım Furkan Ahmet Batuk, Zeynep Nur Batuk, Merve Hilal Batuk'a ve dayım Heysem Mere'ye teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	1
2. Kaynak Taraması ve Literatür	1
3. Araştırmanın Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi	4

BİRİNCİ BÖLÜM

LOUIS SABUNCU'NUN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI	6
1.1. Kimliği.....	6
1.2. Ailesi.....	7
1.3. Eğitimi	10
1.4. Aldığı Görevler.....	11
1.5. Seyahatleri	13
1.6. Hobileri	14
1.7. Vefatı	15
2. ESERLERİ.....	15
3. EDEBİ KİŞİLİĞİ	23

İKİNCİ BÖLÜM

LOUIS SABUNCU'NUN DİVANU'N-NAHLE ADLI ESERİNDEKİ ŞİİRLERİ

1. MEDİH	32
1.1. Sultan II. Abdülhamid'i Methi	36
1.2. Zencibar Sultanını Methi	44
1.3. Nasrî Franko Paşa'yı Methi	45
1.4. Münif Paşa'yı Methi	46
1.5. Annesini Methi	47
1.6. İngiltere Parlamento Binası'nı Methi	49
2. FAHR.....	50
2.1. İlim Sahibi Olmakla Övünmesi	53
2.2. Azmiyle Övünmesi	54
2.3. Hakkaniyetli Olmakla Övünmesi	56
2.4. Cömertlikle Övünmesi.....	56
3. HAMÂSET.....	57
4. TABİAT.....	63
4.1. Mevsimler.....	64
4.2. Hava Olayları.....	68
5. GAZEL	73
6. MERSİYE	87

6.1. Başpiskopos Yusuf Davud Efendi'ye Ağıt.....	88
6.2. Patrik Antun es-Semhîri'ye Ağıt.....	89
6.3. Helda'ya Ağıt.....	89
6.4. Babasına Ağıt.....	90
6.5. "Kendine" Ağıt.....	90
7. TÖVBE VE DUA.....	92
LOUIS SABUNCU'NUN DİVANINDAN SEÇME ŞİİRLER VE ÇEVİRİLERİ...100	
SONUÇ.....	111
EK: LOUIS SABUNCU'NUN DİVANU'N-NAHLE ADLI ESERİNDEN	
ALINAN VE DİĞER KAYNAKLARDAN ELDE EDİLEN RESİMLER	116
KAYNAKÇA.....	137
ÖZET.....	142

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
s.a.v	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
m.	: Miladi
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Şiir, geçmişini oldukça eski dönemlere uzanan edebî bir türdür. Şâir ise, şiir edebî türünü kullanarak duygu, düşünce ve hayallerini şiirin özel anlatım biçimiyle somutlaştıran kişiye denir. Kimi kaynaklarda edebî türlerin en eskisi olarak geçen şiir günümüzde de duyguları, olayları aktarmada oldukça etkili olan bir yazım şekli olarak kullanılmaktadır.

Araştırmanın konusu 19. yüzyıl şâirlerinden olan Louis Sabuncu'nun hayatı, eserleri ve Arapça şiirleridir. Şiir edebî türünü etkin biçimde kullanan şâirlerden olan Louis Sabuncu, Arap edebiyatına nazım türünde birçok eser bırakmıştır. Çalışma, Louis Sabuncu'nun hayatı ve şiirleri özelinde Arap dili ve edebiyatı faaliyetlerine ışık tutması, dönemin kültürel ve siyasal özelliklerini yansıtmaya bakımından önemli kabul edilebilir. Bu çerçevede şâirin kimliği, aldığı eğitimler, devlet kademelerinde ve sosyal alanda icra ettiği görevler, edebiyat dünyasına kazandırdığı eserler ve önemli bir eseri olan *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle el-Manzûm fî Hilâli'r-Rihle*'deki bazı şiirler incelenecektir.

2. Kaynak Taraması ve Literatür

Yapılan literatür taramasında Louis Sabuncu'nun hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile ilgili olarak, yabancı ve yerli pek çok eser tespit edilmiştir. Bunlar incelendiğinde, çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılabileceğine karar verilen eserlerin yanı sıra çalışmayla doğrudan bağlantısı olmadığı görülen ve konunun dağılmasına sebep olabileceği değerlendirilen eserler de belirlenmiştir. Türkçe kaynaklar tarandığında Louis Sabuncu'nun doğrudan çalışmanın ana teması olduğu eserlere rastlandığı gibi kendisine değinilen eserlerin de mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bunların içlerinden bazıları bu kısımda ele almak uygun olacaktır.

Kendi günlüklerinin Mehmet Kuzu tarafından derlenmesiyle ortaya çıkan *Yıldız Sarayında Bir Papaz*¹ isimli kitapta Louis Sabuncu'nun hayatı ve ailesinden ayrıntılı

¹ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, haz. Mehmet Kuzu, Selis Kitaplar, 2007.

olarak söz edilmiştir. Ayrıca bu eserde Louis Sabuncu'nun Sultan II. Abdülhamid'e ve Osmanlı Devleti'ne hizmetlerinden de bahsedilmiştir.

İbrahim Fidan tarafından kaleme alınan *Urfalı Süryâni Bir Papaz Louis Sabuncu (1838-1809) ve Arapça Şiirlerinde Sultan II. Abdulhamid Portresi*² isimli sempozyum bildirisinde Louis Sabuncu çalışmanın ana teması olarak işlenmiştir. Bu eserde Sabuncu'nun şiirleri ele alınmış ancak çalışmamızdan farklı olarak araştırma yalnızca II. Abdulhamid Han'a yönelik yazılmış olan şiirlerle sınırlandırılmıştır.

Arapça kaynaklar tarandığında doğrudan Louis Sabuncu'nun ana tema olarak işlendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak ayrı başlık açılan, içerisinde değinilen, çalışmanın konusuyla bağlantısı sebebiyle Louis Sabuncu'nun ayrıntılı incelendiği pek çok kaynağa rastlanmıştır. Bu kaynak havuzundan, konu ve güvenilirlik bazlı elemeler yapılmak durumunda kalınmıştır. Başlıca birkaç kaynaktan söz etmek uygun olacaktır;

Philippe de Tarrazi tarafından Arapça olarak kaleme alınan *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*³ isimli eserde Louis Sabuncu'nun hayatı ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Louis Sabuncu'nun ailesi, doğum yeri, aldığı eğitimleri, hobileri, fotoğrafçılık ve müzik yönü, siyasi ve sosyal ilişkilerinden ve seyahatlerinden söz eden Tarrazi, yeme içme alışkanlığına kadar ayrıntılı bilgileri eserinde okuyucuya sunmuştur. Gazetecilik yönüne ayrı bir ehemmiyet vererek *en-Nahle* ve *en-Necâh* isimli iki dergi için iki ayrı başlık açarak tahlillerini gerçekleştirmiştir.

Sâmi el-Keyâli tarafından ortaya konulan *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fi Suriye*⁴ isimli Arapça eserde yine Louis Sabuncu ayrı bir başlık altında işlenmiştir. Burada, Philippe de Tarrazi kadar ayrıntılı olmasa da Louis Sabuncu'nun hayatı, seyahatleri, edebi yönü, eserleri ve siyasi yönü hakkında değerlendirmeler sunulmuştur. Bunların yanında şâirin dini yönü de ayrıca incelenmiş, dîni birkaç şiiri ele alınmıştır. Ancak çalışma, şiirlerinin tamamına yönelik olmadığı gibi, dini yönünün ele alındığı bu birkaç şiirin de yalnızca çevirileri yapılmış, şiirin mahiyeti ve sanatsal yönü hakkında tespitlerde bulunulmamıştır.

² İbrahim Fidan, "Urfalı Süryâni Bir Papaz Louis Sabuncu (1838-1809) ve Arapça Şiirlerinde Sultan II. Abdulhamid Portresi", *Sultan II. Abdulhamid ve Osmanlı Modernleşmesi*, C. 1, İstanbul, 2022, s. 251-265.

³ Philippe de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, el-Matba'atu'l-Edebiyye, Beyrut, 1913, s. 47 - 84.

⁴ Sâmi el-Keyâli, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsır fi Suriye*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire, 1950, s. 77 - 85.

Türkçe ve Arapça kaynakların yanında İngilizce kaynaklar da taranmış, Louis Sabuncu'dan bahsedilen pek çok çalışmaya denk gelinmiştir. Ancak Louis Sabuncu'nun çalışmanın ana teması olduğu tespit edilen iki eser, diğer bütün eserlerden ayrılarak ön plana çıkmıştır. Bu eserler, çalışmamızda şâirin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği işlenirken kabul edilen temel kaynaklar arasına dâhil edilmiştir.

Leon Zolondek tarafından İngilizce olarak yazılan *Sabunji in England 1876–91: his role in Arabic journalism (İngiltere'de Sabuncu 1876-91: Arap gazeteciliğindeki rolü, Ortadoğu Çalışmaları)*⁵ isimli eser, Louis Sabuncu'nun gazetecilik hayatını mercek altına almıştır. Arap gazeteciliğindeki rolünü ele alırken bir yandan doğduğu ve büyüdüğü topraklara, ailesine, siyasi ve sosyal anlaşmazlıklarına, seyahatlerine, hobilerine değinirken bir yandan da teknolojik çalışmalarına değinmiştir.

Yine gazetecilik yönünün ana tema olarak işlendiği, Rogier Wouter Visser tarafından İngilizce olarak kaleme alınan *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji (Erken Dönem Arap Gazeteciliğinde Kimlikler, Louis Sabuncu Örneği)*⁶ isimli eser de Louis Sabuncu'nun hayat serüvenini, seyahatlerini ve özellikle edebi kişiliğini işlemiştir. Edebi eserlerinin tamamını derlenmiş halde listeleyen eser, çalışmamızın temel kaynaklarından birisi olarak kabul edilmiştir.

Bu eserler içerisinde uygun şekilde eleme işlemi gerçekleştirilmiş, güvenilirliği ve konuyla uygunluğu değerlendirildikten sonra kaynak olarak kullanılmasına karar verilen eserler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Bunların yanı sıra bazı kaynaklarda Louis Sabuncu'dan bahsedilmiş olsa da çalışma ile ilgisi oldukça kısıtlı olduğu için bu kaynaklardan faydalanılmamıştır. Örneğin mimarlık alanında ortaya koyduğu, Büyükkada'da bulunan ve Arı Kovanı Otel (bkz. Resim.19, Resim.20) ismiyle anılan yalısından Zeynep Ceylanlı *Büyükkada, Its Summer Residences, And The Bourgeois Ottoman Interior At The Turn Of The Twentieth Century (Büyükkada, Yazlık Evleri ve Yirminci Yüzyılın Başında Burjuva Osmanlı İç Mekanı)*⁷ isimli çalışmasında bahsetmiş, ancak oldukça özgül bir alanda özgül bir örneğe yönelik

⁵ Leon Zolondek, "Sabunji in England 1876–91: his role in Arabic journalism", Middle Eastern Studies, 1978, yıl: 14, sayı: 1.

⁶ Rogier Wouter Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, Totem s.c., Polonya, 2013.

⁷ Zeynep Ceylanlı, *Büyükkada, Its Summer Residences, and the Bourgeois Ottoman Interior at the Turn of the Twentieth Century*, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2015, s. 140 - 144.

bir kaynak olduğu ve çalışmada temel alınan şiirleri ile doğrudan bağlantılı olmadığı için bu kaynaktan faydalanılması tercih edilmemiştir. Türkçe veya yabancı dilde yazılmış buna benzer birçok kaynak, çalışmanın konusunun dağılmasına ve çalışmanın sınırlılıklarının dışına çıkılmasıyla sonuçlanmasına yol açacağı öngörüsüyle kaynakçanın dışında tutulmuştur.

Türkçe ve yabancı dillerdeki onlarca kaynağın taranması ile; Louis Sabuncu'nun hayatına, gazetecilik ve siyasi yönüne dair pek çok çalışmanın gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. Resim.13, Resim.16). Bunların yanı sıra teknolojik, sanatsal ve mimari yönüyle ilgili bir takım yazılara rastlanmış olsa da çalışmanın ana teması olan isimli eser ve bu eserdeki şiirlere yönelik doğrudan bir yazıya, yapılan literatür taraması sonucunda denk gelinmemiştir. Çalışmanın nemi burada ortaya çıkmaktadır. Daha önce çevirisi ve tahlili yapılmamış olan bir eserin edebi yönden çalışılması ile Louis Sabuncu hakkında var olan bir gizem daha ortadan kaldırılmış olacak, pek çok çalışması ile ön plana çıkmış olan Sabuncu'nun şair kimliği de ayrıca okuyucuya sunulmuş olacaktır.

3. Araştırmanın Amacı, Sınırlılıkları ve Yöntemi

Araştırma, Louis Sabuncu'nun bazı şiirlerinin Arapça'dan Türkçe'ye çevirisinin yapılıp Türkçe kaynak olarak okurların faydalanmasına sunulması niyetiyle hazırlanmıştır. Çalışma yürütülürken harfi harfine bir çeviriden ziyade, elden geldiğince şiirin ahenginin de yakalanabileceği ve anlam bütünlüğünün korunabileceği bir eviri yöntemi tercih edilmiştir.

Yazarın hayatını, edebi kişiliğini, eserlerini ve arapça şiirlerini incelemek ve araştırmak amacıyla hazırlanan bu çalışma aynı zamanda derlenmiş bilgiler sunmayı da hedeflemektedir. Pek çok kaynağın taranmasıyla ortaya çıkan bilgi havuzundan araştırma konusuna uygun olduğuna karar verilen bilgiler çalışmaya dâhil edilmiş, araştırma konusuna dâhil olmasa da değinilmesi uygun görülen bilgiler ise yalnızca bir araya toplanıp derlenmiş veya zet bilgi şeklinde okuyucuya sunulmuştur.

Araştırma Louis Sabuncu hakkında olup *Divânu'n-Nahle* ve *Yıldız Sarayı'nda Bir Papaz* isimli eserler temel alınarak birçok makale ve eserden alınan bilgilerle zenginleştirilip kapsamlı bir çalışma şeklinde sunulmuştur. Sabuncu hakkında bulunan bilgilerin zaman zaman çelişkili ifadeler barındırması araştırma esnasında karşılaşılan zorluklardır.

Teknoloji, siyaset, gazetecilik alanlarında da oldukça aktif olan Louis Sabuncu'nun bu alandaki çalışmalarına yalnızca gerekli görülmesi halinde değinilmiş, çalışmanın odak noktası yazarın hayatı, eserleri ve Arapça şiirleri olmuştur. Odak noktası olarak belirtilen bu alanlar, çalışmanın sınırlılıklarını teşkil etmektedir.

Araştırma esnasında veri toplama, toplanan verileri sınıflandırma ve değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır. İlk olarak Louis Sabuncu'nun hayatı incelenmiş ve bu sayede şiirlerinin daha anlaşılır kılınmasına olanak sağlanmıştır. Devamında *Dîvânu'n-Nahle* kitabında yer alan bütün şiirler incelenip araştırma konusunun çerçevesinden çıkmadan en uygun şiirler seçilmiş, konularına göre tasnif edilmiş ve Arap dilinden Türk diline çevrilmiştir. Bu bağlamda araştırma Louis Sabuncu ve eserleri hakkında toplanan verilerin tek çatı altında birleştirilmesiyle oluşturulan nitel bir çalışmadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LOUIS SABUNCU’NUN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI

Kaynaklardan ve şiirlerinden elde edilen veriler çerçevesinde Louis Sabuncu’nun hayatını yedi alt başlık altında ele almak uygun olacaktır:

1.1. Kimliği

Louis Sabuncu hicri 1254, miladi 1838 yılında Diyarbakır’ın Derik⁸ beldesinde dünyaya gelmiştir.⁹ Fakat doğum tarihi ve doğum yeri bilgileri çeşitli kaynaklara göre farklılık göstermektedir. Örneğin Rogier Wouter Visser, Louis Sabuncu’nun doğum yeri bilgisi için il, ilçe adı vermek yerine “Türkiye’nin güneydoğusu” demekle yetinmiştir.¹⁰

Louis Sabuncu şiir divanında, doğduğu yer ile ilgili şiirlere de yer vermiştir. Çoğu şiirinin öncesinde nesir pasajları halinde küçük bilgilendirmeler yapan Louis Sabuncu doğduğu yerlerden söz ettiği şiirlerinin başında da birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Şâir açıklamada doğduğu yerin Fırat ile Dicle nehirleri arasında kaldığını; “Âşıklar Adası” şeklinde tanımladığı bu toprakların bereketinden şüphe olmadığını, çünkü Allah’ın bu topraklara Adn cennetlerini yerleştirdiğini; orada Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın yaşamış olduğunu; Tufan’dan sonra Hz. Nuh’un gemisinin bu bölgede karaya oturduğunu, gemiden inen insanların buraya yerleştiğini ve bu insanların ilim ehli insanlar olduğunu; Diyarbakır, Mardin, Urfa ve bu bölgede kalan tüm toprakların; evliyaların, müfessirlerin, tarihçilerin, müelliflerin, şâirlerin, heykeltıraşların, ordu komutanlarının, Abbâsi halifelerinin ve dini liderlerin yetiştiği bereketli topraklar olduğunu dile getirmiştir. Bu konularla alakalı olarak aşağıdaki beyitleri yazmıştır:¹¹

خُلِقْتُ بِأَرْضِ دَاتِ مَجْدٍ وَبَهْجَةِ سَقَاهَا إِلَهِي مِنْ فُرَاتٍ وَدِجَلَةٍ
رِيَاضٍ بِمِسْكِ قَدْ تَضَمَّخَ ثُرْبَهَا بِهَا أَنْشَأَ الرَّحْمَانُ فِرْدَوْسَ جَنَّةِ
رِيَاضٍ كَسَتْهَا بِالزُّهُورِ طَبِيعَةً وَعَقَدَ فِيهَا النَّمْرُ فِي كُلِّ غَوْطَةٍ

⁸ Günümüzde Mardin ilinin bir ilçesidir.

⁹ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 11.

¹⁰ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 277.

¹¹ Louis Sabuncu, *Divânu Şi’ri’n-Nahle el-Manzûm fî Hilâlî’r-Rihle*, el-Matba’atu’t-Ticâriyye, İskenderiye, 1901, s. 138-140.

بِلَادِ نَوَاهَا أَدَمَ بَعْدَ جَنَّةِ إِلَيْهَا انْتَمَى الْأَبْطَالُ فِي حُفْبَةِ

O şanlı görkemli topraklarda doğdum, Allahım Fırat ve Dicle ile sulamış orayı.

Rahman, misk ile yağlayıp sıvadığı Firdevs cennetini orada yarattı.

Çiçeklerin bahçelerini kapladığı sulak vahalarında hurma dalları boğum boğum olan doğa harikası

Her çağda kahramanlar yetiştiren cennetten sonra Âdem'in yaşadığı bir topraktır orası. [Tavîl]

Yine atalarının memleketi Urfa'dan söz ettiği, *Atayurdum* (وَطْنِ أَجْدَادِي) başlıklı şiirinden bir kesit aşağıda sunulmuştur:¹²

أَرْقًا بِشِعْرِي وَصَفَهَا لَا يُحْصَرُ وَكَذَلِكَ فِي النَّثْرِ الْمُسَجَّعِ يُقْصَرُ
أَزْهَارُهَا وَثِمَارُهَا بِصُنُوفِهَا وَالْمَاءُ فِيهَا وَالْحَدَائِقُ تَكْتُرُ
رُمَائِهَا يَنْفِي الْعَلِيلَ عَصِيرَهُ وَالْحَبُّ كَالْيَأْفُوتِ لُونًا أَحْمَرُ

Ne şiirim yeter Urfa'yı vasfetmeye, ne kafiyeyle nesrim onu anlatabilir!

Çeşit çeşittir çiçekleri ve meyveleri... Suyu da bahçeleri de çoktur onun.

Narlarının suyu hastaya şifadır. Daneleri yakut gibi kırmızıdır. [Serî']

Louis Sabuncu'dan muhtelif kaynaklarda Yuhanna Louis Sabuncu, Albert Louis Sabuncu ve John Louis Sabuncu şeklinde bahsedilmektedir. Ailesi el-Birî ve el-'Aselî lakabıyla bilinirken¹³, daha sonraları Diyarbakır'da ilk sabunhane, şâirin ailesi tarafından yaptırıldığı için ailenin lakabı "Sabuncu" olmuş¹⁴ ve sonraki yıllarda "Sabuncuzade" soyadı ile Yıldız Sarayı'nda işe girmiştir.¹⁵

1.2. Ailesi

Louis Sabuncu'nun dedesi İbrahim b. İlyas b. Mihail b. Yusuf'tur. Ailesi Süryâni'dir ve Katolik mezhebine mensuptur.¹⁶ Louis Sabuncu'nun babasının ismi Yakup'tur ve aslen Urfalıdır. Urfa'da ortaya çıkan veba hastalığından dolayı Derik

¹² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 141.

¹³ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 11.

¹⁴ Assyria TV, "Osmanlı Sarayında bir Süryâni - Louis Sabuncu | Araştırmacı Özcan Geçer", <https://www.youtube.com/watch?v=yZNh1zO7XaM&t=7743s>, 18:30 - 19:30, erişim: 02 Kasım 2021.

¹⁵ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 7.

¹⁶ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 5.

beldesine göçmüşlerdir.¹⁷ Babası Yakup Diyarbakır'da beylik binalarının bazılarının yapımında çalışmış bir mühendistir.¹⁸ Babasının ölümü ile ilgili söylediği bir mersiyede üzüntüsünü şöyle dile getirmiştir.¹⁹

فَلَوْ كَانَ تَقْوَى اللَّهِ يَفْدَى مِنَ الْفَنَاءِ لَعَاشَ الَّذِي مِنْ رَبِّهِ كَانَ مَحْبُوبًا
وَلَكِنْ رَأَى الْمَوْلَى الْحَيَاةَ شَقِيَّةً دَعَاهُ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى حُضْنِ يَعْقُوبًا

Allah'tan korkmak olsaydı çare ölüme, Allah'ın sevdiği kullar kalırdı hayatta.

Lakin Mevlam gördü meşakkatli hayatını, çağırırverdi dünyadan ahiretin koynuna. [Tavîl]

Louis Sabuncu'nun annesi Meryem 1818 yılında Mardin ilinde doğdu ve 1899 yılında İstanbul'da vefat etti. Mezarı Adalar ilçesi, Heybeliada Hristiyan mezarlığındadır (bkz. Resim.21). Sabuncu Annesinin mezar duvarına kendi yazdığı aşağıdaki şiiri naksettirmiştir.

خاتم مريم يعقوب صابونجي

خَرَجْتُ تَطُوفُ الْأَرْضَ تَبْغِي نَأَلْتُ مِنَ الدُّنْيَا نَصِيْبًا أَوْفَرَا
وَهُنَا اسْتَرَحْتُ مِنْ عَنَاهَا بَعْدَمَا عَاشْتُ ثَمَانِيْنَا وَعَشْرَةَ أَشْهُرَا

Yakup Sabuncu'nun Hanımı Meryem

Mutluluğu, bereketi, rahatlığı aramak için çıktığı dünyadan beklediğinden fazla bir pay aldı.

Zorluk, sıkıntılar içinde geçirdiği seksen yıl on aylık ömürden sonra burada dinlendi.

Sabuncu ayrıca şunları da ilave etmiştir:

أَنْشَأَ لَهَا ابْنُهَا لُؤَيْسَ الْحَزِينِ فِي ظِلِّ أَشْجَارِ الصِّنَوْبِ هَذَا الضَّرِيحِ الْعَالِي تَخْلِيدًا لِذِكْرِهَا الْعَالِي

Üzgün olan oğlu Louis, onun anısına çam ağaçlarının gölgesinde bu görkemli türbeyi inşa etti.

¹⁷ el-Keyâlî, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsir fi Sûriye*, s. 77.

¹⁸ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 11.

¹⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n- Nahle*, s. 511.

Louis Sabuncu divandaki şiirlerinde annesine de temas etmiştir Londra’da 1887 yılının başında söylediği anlaşılan medih konulu aşağıdaki kasidede aziz validesine olan saygısını ve muhabbetini şöyle dile getirmiştir:²⁰

رَعَى اللّٰهُ اَمَّا اَفْتَدِيهَا بِمُهْجَتِي تَرَدَّتْ مِنَ الْاِفْضَالِ اَجْمَلِ حِلَّةِ
لَقَدْ زَيَّنْتَهَا مِنْ صِبَاهَا فَضَائِلُ وَفَاقَتْ نِسَاءَ الْاَرْضِ طَرًّا بِعِفَّةِ
جَلَاهَا ذِكَاةً وَالْكَمَالَ جَمَالُهَا وَمُنْحَةً عَقْلٍ زَيَّنْتَهَا بِحِكْمَةِ
كَسَاهَا مَلِيكُ الْعَرْشِ ثَوْبَ طَهَارَةٍ تَمِيْسُ بِهِ بَيْنَ النِّسَاءِ الرَّهِيَّةِ
فَنَاءُ أَحَبَّتْ وَالِدِيهَا وَآلِهَا وَصَارَتْ مِثْلًا صَالِحًا لِخَلِيفَةِ
عَرُوسٍ أَحَبَّتْ زَوْجَهَا حُبَّ زَوْجَةٍ فَعَلَّقَ قَلْبًا فِي فَنَاءِ أَمِينَةِ
وَحَلَّتْ لَدَيْهِ فِي مَقَامٍ مُكْرَمٍ كَرِيْمَةً أَصْلٍ عَنِ جُدُودِ كَرِيْمَةِ
وَلَمَّا ابْتَلَاهَا الدَّهْرُ غَدْرًا بِفَقْدِهِ وَصُرْنَا يَتَامَى قَاصِرِينَ بِغُرْبَةِ
تَوَلَّتْ غَدَانَا وَالْقِيَامَ بِأَمْرِنَا وَضَحَّتْ نَفِيْسَ الْعُمْرِ مِنْهَا لَفْنِيَّةِ

Canım feda olsun ona, korusun Allah annemi, en güzel meziyetleri takar bir mücevher takı gibi.

Onu gençliğinden beri süsler zekâsı ve kemâl-i ziyneti, dünya kadınlarına üstün kılar fazileti ve iffeti.

Süsü zekâdır, güzelliği olgunluk... Aklın hediyesidir onu süsleyen güzelliği ve hikmeti.

Sâfilik libâsını giydirdi arşın sahibi ona. Gururla taşıdı onu nezih kadınların arasında.

Anne-babasını ve akrabalarını seven bir gençti. Gelecek nesiller için ideal bir örnekti.

O gelin eşine mükemmel bir sevgi besledi. Bu sevginin neticesinde eşinin de o güvenilir kıza kalbi bağlandı.

Onun yanında değerli bir yere sahip oldu hep. Aslı cömert, ataları soylu olan o eşi...

Kader eşinin ani ölümü ile sınıyıp da biz, yaban ellerde küçük aciz, yetimler olarak kalınca,

²⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n- Nahle*, s. 51.

Bakımımızla, yetişmemizle, bütün işlerimizle ilgilendi; kendi hayatından vazgeçip ömrünün en güzel anlarını feda etti. [Tavîl]

Louis Sabuncu'nun annesi Meryem Mardin ilinde 1818 yılında doğdu ve İstanbul'da 1899 yılında vefat etti. Mezarı Adalar ilçesi, Heybeliada Hristiyan mezarlığındadır (bkz. Resim.21). Sabuncu Annesinin mezar duvarına kendi yazdığı aşağıdaki şiiri nakşettirmiştir.

Louis Sabuncu ve ailesi bölgede el-Birî ve el-'Aselî olarak bilinmekteydiler. Kaynaklarda kardeşleri ile ilgili detaylı bilgi bulunmamaktadır. Sadece iki kardeşinin ismi zikredilmektedir. Bunlardan Georgi Sabuncu, Louis Sabuncu'nun ona öğretmiş olduğu ve buldukları yörede yeni gelişmekte olan fotoğrafçılık sayesinde Lübnan'da İlk fotoğraf stüdyosunu açmış ve "Kraliyet Ailesi Fotoğrafçısı" unvanını almıştır.²¹ Diğer kardeşi Melki Sabuncu da Hindistan'da tanınmış bir mücevher taciri ve illüzyonist olarak hayat sürmüştür.²² Louis Sabuncu'nun evlenip evlenmediğine dair bir bilgiye ulaşamamıştır.

Süryânî Katolik mezhebine tabi olan Sabuncu, Louis Şeyho'nun kanaatine göre daha sonra dininden ayrılıp irtidat etmiştir.²³ Fakat bu bilginin aksine De Tarrazi *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabîyye* adlı eserinde, her ne kadar büyük din âlimlerine muhalif bazı düşünceleri olsa da Louis Sabuncu'nun dinine bağlı bir yaşam sürdüğünü ifade etmektedir.²⁴

1.3. Eğitimi

Louis Sabuncu Beyrut ve Roma'da eğitim görmüş ve yedi dil öğrenmiştir. İlk eğitimini 3 Ocak 1850 yılında Lübnan'da bulunan Cebel Lübnan yöresinde Keservân (eş-Şurfâ) medresesinde (مدرسة ال شرفا) almıştır. Burada Arapça, Süryânice ve İtalyanca dillerinin kaidelerini öğrenmiştir.²⁵ Daha sonra Süryânî Piskopos Mutran Antuan Sernelri Roma'ya gittiği zaman Sabuncu'yu 1854'te Roma'da Propaganda Üniversitesi'ne²⁶

²¹ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabîyye*, II, s.72.

²² Assyria TV, "Osmanlı Sarayında bir Süryânî - Louis Sabuncu | Araştırmacı Özcan Geçer", erişim: 02 Kasım 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=yZNh1zO7XaM&t=7743s>, 18:30 - 20:00.

²³ Louis Şeyho, *Târîhu'l-Âdâbi'l-'Arabîyye fi'l-Karni't-Tâsi'i 'Aşer ve'r-Rub'i'l-Evvel mine'l-Karni'l-'İşrîn*, Dâru'l-Meşrik, Beyrut, 1991, s. 458.

²⁴ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabîyye*, II, s. 77.

²⁵ el-Keyâlî, *el-Edebu'l-'Arabîyyu'l-Mu'âsir fi Sûriye*, s. 78.

²⁶ Latince'de Congregation (Cemaat) olarak bilinen bu üniversite 1542 yılında III.Papa Polus tarafından inşa edilmiştir. Faith Propaganda Asicon (İnanç Yayma Cemiyeti) diye de adlandırılan bu okul Katolik

yerleştirmiştir Burada fen bilimleri ve ilahiyat tahsili görmüştür (bkz. Resim.11). Üniversite eğitiminden sonra felsefe dalında doktorasını tamamlayarak(bkz. Resim.12) 1863 yılının haziran ayında ailesini görmek üzere Mardin'e gitmiş ve ardından Beyrut'a geri dönmüştür.²⁷ Roma'da 1855 yılında başta fotoğrafçılık, müzik ve yağlı boya sanatı olmak üzere çeşitli alanlarda eğitim almıştır.²⁸

1.4. Aldığı Görevler

Louis, büyük kardeşi Mihail'in ölümü üzerine 1863'te Mardin'e geri dönmüştür. Mardin'de papaz olarak görev yaparken Arkuç adlı bir papazla aralarında yaşanan tartişma üzerine Halep'e oradan da Beyrut'a gitmiştir. Beyrut'ta ilk olarak Patrik vekilliğini, sonrasında Katolik Süryâni Cemaati'nin başkanlığını deruhte etmiştir.²⁹ Lübnan'da yeni tarzda ve diğer okullarla rekabet edecek kalitede eğitim veren bir okul açmış, ileriki yıllarda sadrazamlığa kadar yükselecek olan Kemal Paşa başta olmak üzere Lübnan'ın seçkin ailelerinin çocukları bu okulda eğitim görmüştür.³⁰ Yine Beyrut'ta Türkçe, Arapça ve Süryânice eserlerin basıldığı bir yayınevi kurmuştur.³¹

Lübnan Amerikan Üniversitesinde Latince öğretimliği yapmıştır. Yine Lübnan Patrik Okulları'nda hem Latince hem de İtalyanca eğitimi vermiştir. 1869 yılında Cebel-i Lübnan valisi Nasrî Franko Paşa'nın ailesinin dinî danışmanı olmuş aynı zamanda çocuklarına da eğitim vermiştir.³²

Louis Sabuncu, 1872 yılında köle ticaretinin sonlandırılması ile ilgili İngiltere ile Zencibar³³ yönetimi arasında yapılan müzakerelerde önemli bir rol oynamış, Zencibar yöneticisi Bargaş'a danışmanlık görevi yapmıştır. 1881 yılında Mısır'da aydınların, subayların ve Mısır köylü halkının yabancı denetiminden duyduğu hoşnutsuzluğu dile

mezhebini yaymak ve bid'atlara karşı savunmak için inşa edilmiş, Katolik mezhebine bağlı çoğu ülke gayri resmi de olsa bu okula Kutsal Büro adını vermiştir. Okul günümüzde de aynı misyonla faaliyetini sürdürmeye devam etmektedir.

²⁷ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s. 72.

²⁸ Yusuf, Muhammed Hayr Ramadan, *el-Mu'cemu'l-babitîn li'ş-Şu'arâ'i'l-'Arabiyyeh*, Erişim tarihi: 05 Mayıs 2022, Erişim sitesi: <https://www.almoajam.org/lists/inner/5611>

²⁹ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 12.

³⁰ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.72.

³¹ Fidan, "Urfalı Süryâni Bir Papaz Louis Sabuncu (1838-1809) ve Arapça Şiirlerinde Sultan II. Abdulhamid Portresi", s. 254.

³² Yusuf Es'ad Dâğır, *Mesâdiru'd-Dirâsâti'l-Edebiyye*, el-Mektebetu'ş-Şarkıyye, Beyrut, 1983, s. 511-512.

³³ Zencibar veya Zanzibar, Afrika'nın doğusunda Tanzanya'ya bağlı özerk bir ada eyaleti. Tanganika ve Zanzibar adlı bağımsız devletlerin 1964'te birleşmesinden doğan Tanzanya, ismini ve bayrağını da bu birleşmeden almıştır.

getiren toplumsal ve siyasi hareketin başında yer alan milliyetçi önder Ahmed ‘Urabi Paşa el-Mısırî (1841-1911)’ye müşavirlik yapmıştır.³⁴

Londra’da İngiltere veliahtı F. Louis’in seçtiği VII. Edward tarafından İmparatorluk Enstitüsü’ne Doğu Dilleri Öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Roma ve Londra’da önemli cemiyetlerden sayılan Kraliyet Asya Derneği ve Arcadian Akademisine mensup olmuştur.

Şâir eserinde, icra ettiği bu görevlerden kendine has üslubu ile şu şekilde bahsetmektedir:

“Bu divanın yazarı; sultanlar sultanı II. Abdülhamid Han’ın Fransızca, İtalyanca ve İngilizce tercümanlığını yapmış, değerli şehzadelerine tarih dersleri vermiş ayrıca Londra’da daha önce İngiltere veliahtı F. Louis’in seçtiği VII. Edward tarafından İmparatorluk Enstitüsü’ne doğu dilleri öğretmeni olarak tayin edilmiş, Roma ve Londra’daki önemli cemiyetler olan Kraliyet Asya Derneği ve Arcadian Akademisi’ne mensup olmuş, meşhur ve erdemli Profesör Louis Albert Sabuncu’dur.”³⁵

Yine Londra’da *The Imperial Institute* isimli üniversitede Arapça dalında Profesörlük unvanını almaya hak kazanmıştır. Bu esnada Trablus, Humus, Halep, Bağdat, Basra demiryolları imtiyazını almak üzere bir şirket adına çalışmaya başlamıştır. Bu sayede Sultan Abdülhamid Han döneminde Maarif Nazırı olan Münif Paşa ile tanışıp sarayda görev almıştır. Saraydaki vazifesi; İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve Arapça gazeteleri okuyup devlet hakkında çıkan yazıları tercüme etmek, haftada iki defa Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti’ne karşı takip ettikleri siyaseti izah eden özet yazıları yetkililere vermek ve yurtdışında yaşanan gelişmeler ve devleti ilgilendiren konularla ilgili olarak basında yer alan haberler hususunda II. Abdülhamid’e danışmanlık yapmak olarak belirlenmiştir.³⁶ Bu görevlerin yanısıra Darüşşafaka’da ders vermiş, Sultan Abdülhamid Han’ın şehzadelerine coğrafya ve tarih eğitimi vermiştir. Bunun için Osmanlı tarihini de içeren, soru-cevap şeklinde bir tarih kitabı da hazırlamıştır. Bu arada Sultan Abdulhamid’in isteği doğrultusunda İncil’in Türkçeye çevirisini de yapmıştır.³⁷

³⁴ Zolondek, “Sabunji in England 1876–91: his role in Arabic journalism”, s. 102-115.

³⁵ Sabuncu, *Divânu Şi’ri’n-Nahle*, s. 3.

³⁶ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 6-7

³⁷ Assyria TV, “Osmanlı Sarayında bir Süryâni - Louis Sabuncu | Araştırmacı Özcan Geçer”, <https://www.youtube.com/watch?v=yZNh1zO7XaM&t=7743s>, 18:30 - 19:30, erişim: 02 Kasım 2021.

İstanbul’da kaldığı 18 yıllık dönemde İngiltere kralı Edward’ın himayesinde The Imperial üniversitesine, papa vekili mösyö Bonetti’nin davetiyle Roma’ya gitmek istemiş ancak kendisine izin verilmemiştir. Aynı vazifeyi icra eden kişilere nispeten kendisine takdir edilen maaşı az bulan Louis Sabuncu’ya çok para istediği söylenince: “Hayatın cümlesinden azade buyurmuş olduğu cihetle, kemal-i hürriyetle daldan dala uçan bir kuş gibi, pasaportum elimde, aklım başımda, sekiz lisan ağzımda, malumatım kuvve-i zakiremde, sermayem cebimde, nereye arzu etsem gitmekte engel görmem.” şeklinde cevap vererek tepkisini cesaretle ortaya koymuştur.³⁸ Bunun üzerine kendisine verilen yıllık 490 liralık maaş zamanla 1117 liraya kadar çıkarılmıştır.³⁹ Louis Sabuncu bunlardan *Dîvânu’n-Nahle* isimli eserinde de değinmiş ve aldığı görevlerin bir kısmından bahsederken kendini övmeyi de ihmal etmemiştir.

Sabuncu, üstlendiği bu görevlerin liyakat ve iftihar sembolü olarak Osmanlı Devleti’nden “Osmanlı nişanı” (bkz. Resim:7), İran Nasruddin Şah’ından “İran Şir-u Hurşid” madalyası, Zencibar hükümdarından “el-Kevkebu’d-Durrî” madalyası almıştır.⁴⁰

1.5. Seyahatleri

1838 yılında Diyarbakır’ın Derik ilçesinde dünyaya gelen Louis Sabuncu, ilk seyahatini 1849 yılında Lübnan’ın Cebel-i Lübnan yöresine eğitim almak için yapmıştır. Daha sonra 1854 yılında yine eğitim için Roma’ya gitmiş eğitimini tamamlamasının ardından 1863 yılında Beyrut’a geri dönmüştür. 1864 yılında atalarının toprağı olan Urfa’yı ziyaret etmiştir. Ardından 1871 veya 1872 yılında Filistin’e giden Louis Sabuncu yine aynı yılda Filistin Limanından gemi ile 2 yıl 7 ay süren dünya turuna çıkmış ve 1874 yılında Beyrut’a geri dönmüştür.⁴¹ Bu dünya turunun ilk durağı Mısır olmuştur ve burada ilk Suriyeli entelektüel göçmen statüsü kazanmıştır.⁴² Mısır’dan yola çıktığında Fransa ve İngiltere üzerinden Amerika’ya ulaşmıştır. 1872 yılının çoğunu Amerika’da geçirmiş, orada *Divan* isimli eserini kaleme almıştır. Bu eserde New York, New Jersey, Chicago, Sacramento ve San Francisco’dan bahsetmiştir. San Francisco’dan Japonya ve Çin’e

³⁸ Assyria TV, “Osmanlı Sarayında bir Süryâni - Louis Sabuncu | Araştırmacı Özcan Geçer”, <https://www.youtube.com/watch?v=yZNh1zO7XaM&t=7743s>, 18:30 - 19:30, erişim: 02 Kasım 2021.

³⁹ Sabuncuzade Louis Alberi, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, s. 6-7.

⁴⁰ de Tarrazi, *Târîhu’s-Sahâfeti’l-‘Arabiyye*, II, s.78.

⁴¹ Şemsuddîn el-‘İclâni, *Luis Sabuncî mine’l- Haseke ilâ A’lâ Kumemi’l-‘İlmi ve’l-Edeb ve’s-Sahâfe, Sahîfetu’l-Vatan*, Suriye, 5 Ocak 2015, Sayı: 2056, s. 11.

⁴² Şemuddîn er-Rufâ’î, *Târîhu’s-Sahâfeti’s-Sûriyye fi’l-‘Ahdi’l-‘Usmânî*, Dâru’l-Me’ârif, Kâhire, 1967, s. 92-97

yolculuk etmiş ve 1873 yılının büyük çoğunluğunu Doğu Asya'da geçirmiştir. Beyrut'a Arap Yarımadası ve Mısır üzerinden geri dönmüştür. Sonrasında bu konuyla ilgili şöyle bir şiir yazmıştır:⁴³

خَرَجْتُ أَطُوفُ الْأَرْضَ أَجْنَى زُهُورَهَا وَأَذْخُرُ شَهْدًا فِي خَلَالِ الْخَلِيَّةِ
فَشِعْرِي شَهْدٌ وَالْقَوَافِي قَفِيرُهُ وَجَهْدِي نَحْلٌ فِي رِيَاضِ الْبَرِّيَّةِ

Dünyayı gezerken topladığım çiçekleri kovandaki peteklerde biriktirdim,

Petekler şiirim, kafiyeler kovandır ve çabalarım arıdır yaban hayatında. [Vâfir]

Beyrut'tan kaçtıktan sonra Liverpool'a seyahat etmiştir ve buradan ikinci defa Amerika Birleşik Devletleri'ne yolculuk yapmıştır. Amerika'da birkaç ay konaklayan Louis Sabuncu 1875 yılında İngiltere'ye geri dönmüştür ve burada ilk olarak Manchester'a oradan da Londra'ya geçmiştir. Londra'da 14 sene kalan şair 1890 yılında İstanbul'a gelmiştir. 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Mısır'a, daha sonra da Kaliforniya'ya taşınmıştır.⁴⁴

1.6. Hobileri

Louis Sabuncu hayatı boyunca pek çok alanda hobiler edinmiştir. Bunlardan biri olan fotoğrafçılık konusunda o, Osmanlı topraklarında önemli bir figürdür. Daha önceki 1871 Roma seyahatinde aldığı fotoğrafçılık eğitiminin ardından, 1875 yılında İngiltere'nin Manchester kentinde fotoğrafçılıkta deneyim kazanmış ve bu alanda kendini kanıtlamıştır. Burada yaşarken isminin de ilk harflerinin yer aldığı ilk fotoğrafçılık şirketini açmıştır. Fotoğrafçılık kariyerinin başlamasıyla 21 Mayıs 1875 yılında Londra'da fotoğraf basım makinesine yaptığı düzeltmelerinin patentini almıştır. Ayrıca 28 Kasım 1875 yılında Paris'te otomatik fotoğraf makinesinin patentini almıştır. Bu patent haklarını *Steoroskopik* adında bir şirkete satmıştır.⁴⁵ Fotoğrafçılık alanında adeta uzmanlaşan Louis Sabuncu Lübnan ve Suriye'ye fotoğrafçılığı getiren ilk kişi olarak bu alanın öncüsü haline gelmiştir (bkz. Resim.17, Resim.18)..

Bir diğer hobisi olan resim alanında da birçok eser ortaya koymuştur. Bunlardan en önemlisi dünyada nadir görülen eni 4 metre, yüksekliği 3 metre ebatlarında çizdiği

⁴³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 4.

⁴⁴ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 277 - 278.

⁴⁵ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.73.

tablodur. Hayatının bir dönemini dindar bir rahip olarak geçiren Sabuncu, çizdiği bu tabloda çeşitli ülkelerde yapılan kazılardan elde edilen dini figürler ve eserlerden esinlenmiş, Hz Âdem'den bugüne dek gelen peygamberleri, dinleri, yapılan ibadetlerde kullanılan simgeleri ve figürleri, o dinlerin mezhepleri ve tarikatları dâhil olmak üzere toplam 660 kişiyi çizerek tablosunu ortaya koymuştur. Bu kapsamlı tabloyu 1872 ile 1909 yılları arasında tam 37 yıllık bir sürede tamamlamıştır. Tablonun daha iyi anlaşılması için kılavuz niteliğinde, her bir detay için bilgiler içeren İngilizce notlar hazırlamıştır (bkz. Resim.14).⁴⁶ Bu eserin yanı sıra Sabuncu Büyükkada'daki evinin duvarlarına göz figürü çizmiş ve bu figüre “Allah'ın kendisini (Louis Sabuncu'yu) koruyan gözü” anlamını yüklemiştir.⁴⁷

1.7. Vefatı

Louis Sabuncu 93 yıllık ömrü boyunca sağlığına gerekli kıymet ve ehemmiyeti göstermiş, sigara, alkol ve kahve içmemiş ayrıca et tüketmemiştir.⁴⁸ 1931 yılında, 93 yaşında, ömrünün son 13 yılını geçirdiği Amerika'nın Los Angeles eyaletinde, yaşadığı otelde, parasını çalmak isteyen bir hırsız tarafından öldürülmüştür.⁴⁹

2. ESERLERİ

Louis Sabuncu, hayatı süresince pek çok yazılı eser vermiştir. Bunların bir kısmının kaybolduğu, yayımlanmadığı bilgileri mevcut olmakla beraber farklı dillerde ve farklı türlerde yayımlanan eserleri aşağıda sunulmuştur.⁵⁰

Arapça Yayınları

1. *Usûlu'l-Kırâ'ati'l-'Arabiyye ve't-Tehzîbâti'l-Edebiyye*

- Beyrut, 1866. 154 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi.

2. *el-Mir'âtu's-Seniyye fi'l-Kavâ'idi'l-'Uşmâniyye*

⁴⁶ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.77-78.

⁴⁷ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.74.

⁴⁸ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.78.

⁴⁹ Muhammed 'Ali Cemmâz, *Mu'cemu'l-Udebâ' mine'l-'Asri'l-Câhilî Hattâ Seneti 2002*, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut, 1424/2003., s. 53.

⁵⁰ Bilgi için bk. Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 254-261.

- Beyrut, 1867. 296 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Bavyera Eyalet Kütüphanesi – Münih.

Not: Louis Sabuncu tarafından soru-cevap şeklinde Osmanlıcadan Arapçaya çevirilmiştir. Muhammed Fuad Paşa ve Ahmed Cevdet Paşa tarafından telif edilmiştir.

3. *Dîvânu 'Umar b. el-Fâriz*

- Beyrut, 1868. 98 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Berlin Devlet Kütüphanesi.

Not: Harekelenmiş bir şekilde basılmıştır.

4. *Tercemetu 'l- 'Allâme el-Hûrî el-Uskufî Yûsuf Dâvud ve 's-Seyyid el-Fâdil Yûsuf el-Dibs Sâhib Rûh er-Rudûd*

- Beyrut, 1874. 20 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Mısır Ulusal Kütüphanesi ve Arşivleri – Kâhire.

Not: Tarrazi tarafından alternatif başlık olarak en- Nahletu'l-Fetiyye uygun görülmüştür.

5. *Le Décalogue sur le Liban*

- Liverpool, 1874. 49 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Basel Üniversitesi Halk Kütüphanesi.

Not: Musâ Hallâk mahlasıyla yazılan bu eseri, Tarrâzî de Musâ el-Hallâka olarak kaydetmiştir.

6. *Tenzîhu 'l-Ebsâr ve 'l-Efkâr fî Rihleti Sultân Zencibâr*

- Londra, 1879. 92 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Leiden Üniversitesi Kütüphanesi.

Not: Louis Sabuncu bu eseri Zâhir b. Sa'îd tarafından yazılan ve Zencibar hükümdarının yaptığı seyahatleri ve bu seyahatler esnasında gördüğü itibar ve hürmeti anlatan günlüklerinden derleyerek yazmıştır. Bu eserde hükümdarın gezdiği yerlerdeki kral ve kraliçelerin fotoğraflarını sanatsal bir şekilde yerleştirmiştir. Eserin derlenmesi ve düzenlenmesi karşılığında 500 İngiliz sterlini ücret almıştır. Eser daha sonra 1981, 1988, 2005 yıllarında tekrar basılmıştır.

7. *Dîvânu Şi'ru'n-Nahle el-Manzûm fî Hilâli'r-Rihle*

- İskenderiye, 1901. 584 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Bochum Ruhr Üniversitesi (Bu nüshasının içeriğinde fotoğraflar da yer almaktadır.). Bunun dışında pek çok kopyası olmasına rağmen hiçbiri (buna Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan da dâhil) bünyesinde fotoğrafları barındırmamaktadır.

Not: 2 yıl 7 ay süren Dünya Turu esnasında kaleme aldığı eseridir. Bu esnada tanıştığı İngiltere kraliçesi, değişik ülkelerin kralları, emirleri, rahipler, soylu ve seçkin insanların fotoğraflarını çekerek bu esere ustalıkla yerleştirmiştir. Kendi deyimiyle modern tarzda yazılmış ilk divan özelliğini taşımaktadır (bkz. Resim.6)

8. *es-Sakku'l-Meşhûr*

- Kâhire, 1917. 32 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Mısır Ulusal Kütüphanesi ve Arşivleri – Kâhire.

9. *el-İktişâfu's-Semîn li-İtâleti'l-'Umri mi'ât mine's-Sinîn*

- New York, 1919. 287 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Kongre Kütüphanesi – Washington.

Not: 1992 yılında tekrar basılmıştır.

İngilizce ve Türkçe Yayınları

1. *A Short Exposition of the Liturgy and Ceremonies of the Holy Mass, According to the Rite of the Syro-Catholic Church*

- New York, 1872. 36 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Newberry Kütüphanesi – Chicago.

2. *Old Mother Phoenicia and her Young Daughter America*

- New York, 1872. 31 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: New York Halk Kütüphanesi.

Not: Tarrazi tarafından Türkiye'nin kötü yönetimi ile ilgili olarak kaydedilmiştir.

3. *An Illustrated Key to the Gallery of 660 Pictures*

- Londra, 1909 (?). 40 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Wilfrid Scawen Blunt'a ait şahsi koleksiyon, Batı Sussex Kayıt Ofisi, Chichester.

4. *The Free Ottoman (İngilizce Başlık) Hur Uşmanlı (Osmanlıca Başlık)*

- İstanbul, 1909. 124 sayfa.
- Çift dilde yayımlanmıştır.
- Bulunduğu kütüphane: Yale Üniversitesi Kütüphanesi.

Not: Mebusan Meclisi'nin açılışı ve işleyişi; hasta olarak tanımlanan Osmanlı Devletinin hastalığının teşhisi, dış güçlerin Osmanlı'yı parçalayıp sömürge haline getirmek için sergiledikleri oyunları ve bunun için alınması gereken önlemleri konu almıştır. Osmanlıca ve İngilizce olmak üzere ayrı iki dille yazılmıştır.

5. *Key for the Historico-Religious Chart, Symbolic Mother of all the Revealed Religions*

- New York, 1919. 148 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Stanford Üniversitesi Kütüphanesi.

6. *Jehan Aftab: Abdul Hamid's Last Love...*

- Jersey City, 1923. 348 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Britanya Kütüphanesi.

7. *Sultan II. Abdülhamîd'in Hâl Tercümesi*

- İstanbul, 1997. 139 sayfa.
- Çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır.

Not: Osmanlıca el yazması halindedir.

8. *Yıldız Sarayı'nda Bir Papaz* (ed. Mehmet Kuzu)

- İstanbul, 2007. 384 sayfa.
- Çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır.

Not: Sabuncu'nun 1889-1892 ve 1898-1911 yılları arasındaki günlükleri bilinmeyen bir Arapça el yazmasından çevrilmiştir. Orijinal hali Vakit gazetesinde 1952 yılında yayımlanmıştır.

Gazete ve Dergi Yayınları

1. en-Nahle

- Beyrut, 1870. 31 sayı.
- Bulunduğu kütüphane: Saint Joseph Üniversitesi – Beyrut.

Not: Butrus el-Bustânî (ö. 1883) karşıtı yazılar içermesinden dolayı 31. sayısında Suriye valisi Râşid Paşa tarafından derginin yayımlanması durdurulmuştur.

2. en-Nahle ve'z-Zehra

- Beyrut, 1871. 2 sayı
- Bulunduğu kütüphane, birinci sayı: Mısır Ulusal Kütüphanesi ve Arşivleri – Kâhire.
- Bulunduğu kütüphane, ikinci sayı: Beyazıt Halk Kütüphanesi – İstanbul.

3. en-Necâh

- Beyrut, 1871.
- Bulunduğu kütüphane: Beyazıt Halk Kütüphanesi – İstanbul.
- Not: Siyasi bir dergi olarak yayımlanmıştır.

4. en-Nahletu'l-Hurra

- Kâhire, 1871. 1 sayı.
- Bulunduğu kütüphane: Beyazıt Halk Kütüphanesi – İstanbul.

5. en-Nahle (Arapça Başlık), The Bee (İngilizce Başlık)

- Londra, 1877-1880. Çift dilde yayımlanmıştır.
- Bulunduğu kütüphane: Britanya Kütüphanesi.

6. el-Hilâfe

- Londra, Ocak 1881.
- Not: Siyasi bir dergi olarak Londra'da yayımlanmıştır.

7. Beyân-nâme el-Umme el-'Arabiyye

- Londra, Mart 1881. Tek sayfa.
- Not: Siyasi bir dergi olarak Londra'da yayımlanmıştır.

8. el-İttihâdu'l-'Arabî

- Londra, 1881. 3 sayı.

9. el-Nahle

- Londra, 1884.

10. en-Nahle (Arapça ve Türkçe başlık)

- Kâhire /İstanbul, Ekim 1895. Çift dilde yayım yapılmıştır.

11. Seyâhatî; Resimli Devr-i Âlem (Osmanlıca başlık) (bkz. Resim.10)

- Seyâhetî (Arapça başlık Tarrazi tarafından verilmiştir. 1933: 360)
- İstanbul, 1890. Çift dilde yayım yapılmıştır. 4 sayı.
- Bulunduğu kütüphane: Harvard Üniversitesi Kütüphanesi.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan Arapça El Yazmaları

1. *Tercemetu Sâhibi Neşrati 'n-Nahle*

- Londra, 1890. 52 sayfa. (IUMK, A6926)
- Not: El yazması bu eser George Frost tarafından yazılmıştır, ancak Sabuncu'nun denetiminde yazıldığı tahmin edilmektedir.

2. *en-Nebezâtu 's-Siyâsiyye*

- İstanbul, 1904 sıralarında. 33 sayfa. (IUMK, A6930)

3. *Târîhu İbtâli 'r-Rikka fî Zencibâr*

- Londra, 1881. 176 sayfa. (IUMK, A6928)

4. *Nebze Muktetafe min Tercemetu Hâli 'l-Hazreti 's-Sultâniyye*

- İstanbul, 1897 sonrası. 78 sayfa. (IUMK, A6931)

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan Osmanlıca El Yazmaları

1. *Abdülhamid-i Sanî 'nin Tercüme-i Hâli* (IUMK, 9871)

2. *İzâh-ı Tarih* (IUMK, 9872)

3. *İcmâl-i Ahvâl-i Mısriyye* (IUMK, 9874)

4. *Ruhun Mevcudiyeti Hakikat ve Ebediyetine Dair Risale* (IUMK, 9875)

5. *Mâruzât* (IUMK, 9877)

6. *İslamiyete Târi Olan Halelin Islâhı Hakkında* (IUMK, 9878)

7. *Hilâfet-i Nebeviyye'nin Ahâli-i Müslime ve Gayri Müslimeye Derece-i İhtiyâc ve Ehemmiyeti* (IUMK, 9879)

Diğer El Yazmaları

1. *'Aşar Nebezât Siyâsiyye*

- İstanbul, 1892.
- Bulunduğu kütüphane: Charfet Manastırı, Lübnan.

2. *Ahmed 'Urâbî el-Misrî*

- Londra, 1883. 50 sayfa.
- Bulunduğu kütüphane: Zencibar Ulusal Arşivi.

3. Wilfrid Scawen Blunt ve Lady Anne Blunt'a Gönderilen Mektuplar

- 1881-1884 ve 1908 yıllarında yazılan 38 mektuptan oluşmaktadır.
- Bulunduğu kütüphane: Wilfrid Scawen Blunt Koleksiyonu, Batı Sussex Kayıtları Ofisi, Chichester.

Yayımlanmamış Arapça Materyaller

1. *Sukkân fi'n-Nucûm ve'l-Ekmâr*

Fotoğraflarla süslenmiş yaklaşık 1500 sayfadan oluşan bir eserdir. Müellifi bu eseri üç bölüme ayırmıştır. Birinci bölümde eski asırlardan 20. yy'a gelene kadar yıldızlarda ve diğer gezegenlerde konuşma yeteneğinde olan canlı yaratıkların varlığını savunan alimler, şairler, felsefeciler, astrologlar ve yüce din adamlarının fikirlerinden

bahsetmiştir. İkinci bölümde Güneş sistemi, gezegenler ve orada olan yüce yaratıklar ile ilgili bilgiler sunmuştur. Üçüncü bölümde ise yeryüzü gezegenini vasfettiği ve anlatmıştır.

2. Efkâri

- Not: Muhtemelen Mehmet Kuzu tarafından düzenlenen *Yıldız Sarayı'nda Bir Papaz* isimli eser ile aynıdır. Orjinal Arapça el yazması eserin konumu bilinmemektedir. Birçok alanda hayatında yaşadığı ve geçirdiği olayları ele aldığı bir eserdir.

3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Yazar Louis Sabuncu; yazdığı eserlerin, yayımladığı gazete ve dergilerin, inşâ ettiği otelin ismini belirlerken *Arı* kelimesini kullanmaya ayrı bir özen göstermiştir. Kendisinin *Süryâni-Katolik* olmasını dikkate alarak Süryani mezhebine mensup kişilerle yapılan görüşmelerde ve yapılan araştırmalarda *Arı* kelimesinin bu mezhepte özel bir öneme sahip olmadığı anlaşılmıştır. Ancak genel olarak *Arı* kelimesinin simgeler içinde ayrı bir yeri ve önemi olduğu açıktır. *Arı* Keldânîler'de krallığın, Hititler'de ise adaletin simgesi olarak kullanılmıştır. Mısır'da ruhu temsil ettiği ve Ra ilâhının gözyaşından doğduğu kabul edilmişken bir ok yerde arı, vücudu terkeden ruh olarak benimsenmiştir. Bektaşî tarikatında arı dervişi, bal ise gerçeği ifade etmiştir. Dervişin arı gibi çiçek çiçek gezerek balı ve hakikatleri aradığı ve topladığı benzetmesi yapılmıştır. Yunanistan'ın doğusunda yer alan ve İlk Çağın en meşhur kült merkezlerinden biri olan Eleusis tapınağında Rahibelere arı denilmiştir. Tarih boyunca arı; sabırla çalışmayı, hitabeti, zekâyı, zaferi ve zenginliği temsil etmiştir.⁵¹ Bu bilgiler ışığında Louis Sabuncu'nun arıyı hayatının odak noktası kabul edercesine önemsemesi, araştırmacı kimliğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Sabuncu, yaşlılarıyla ve devlet otoriteleri ile tutarsız ve bazen de yaygaracı bir şekilde, karşıt fikirleri körükleyen tarzda iletişim kurmuş, pek çok defa ise sataşmak suretiyle başını belaya sokmuştur. Örneğin; gazeteci arkadaşı Butrus el-Bustânî (ö. 1883) ve Mısır milliyetçiliğinin lideri konumunda bulunan Ahmed 'Urâbî (ö. 1911) hakkında, Osmanlı sultanları, Osmanlı İmparatorluğu, İngiliz Koloniciliği, İslam dini gibi konularda müspet görüş beyan ederken, başka ortamlarda aynı kişiler hakkında aynı

⁵¹ Pars Tuğlacı, *Tarih boyunca İstanbul adaları*, Say Yayınları, İstanbul 1989, I, s.397

konular ile ilgili olarak menfi görüş sergileyen ifadeler de kullanmıştır. Bu çelişkili tavırları yüzünden olacak ki, dönemin eleştirmen âlimleri tarafından tahlili ve yorumlanması zor bir şahsiyet şeklinde tanımlanmıştır.⁵² 19. yüzyıl Arap entelektüellerinin biyografisini araştıran ünlü tarihçi Albert Hourani, Louis Sabuncu'nun hayatındaki bu tür tezatlıklar karşısında şaşkınlık yaşamış, kişiliği ve karakteri konusunda nasıl bir hüküm vereceğini bilememiş, aciz kalmış ve çoğunlukla çıkmaza girmiştir.⁵³ Ayrıca Gendzier isimli araştırmacı Sabuncu'nun iş arkadaşı James Sanua'nın (Yakup Sanua) biyografisini hazırlarken Sabuncu'ya da değinmiş, kendisinin sıra dışı, standartlara uymayan bir karakteri olduğundan söz etmiştir. 19. yüzyıl Arap entelektüellerine yönelik yapılan ilmi çalışmalarda Sabuncu marjinal bir kişilik olarak ifade edilmiştir.⁵⁴

Genel olarak Arap gazeteciliğinin ilklerinden olan Louis Sabuncu, 11 Mayıs 1870 tarihinde ilk Arapça sürekli yayın olarak kabul edilen *en-Nahle* (Arı) isimli haftalık dergiyi yayımlamıştır (bkz. Resim.15). Başta dergide ele alınacak konular felsefe, edebî sanatlar, komedi, iç-dış ticaret ve bilimsel yazılar olarak belirlenmiş, siyasetten uzak bir dergi politikası yürütülmesi planlanmıştır.⁵⁵ Ancak 31. sayıda Bustânîler hakkında yazdıklarıyla bu ilkelerin dışına çıkmıştır. Söz konusu sayıda Butrus el-Bustânî'nin eserlerinde intihal yaptığı iddia edilmiş, Sâlim el-Bustânî'nin yazdığı romanın genç dimağları zehirlediği öne sürülmüştür. Hedef alınan Bustânîlerin Osmanlı yetkililerinden aksiyon almalarını istemeleri üzerine Suriye valisi Râşid Paşa tarafından uyarı verilmiş, uyarılara kulak asılmaması üzerine derginin yayımlanması durdurulmuştur.⁵⁶

Derginin kapatılması üzerine Louis Sabuncu vazgeçmeyerek 9 Ocak 1871 yılında Joseph Shalfun ile birlikte *en-Necâh* dergisini yayımlamaya başlamıştır. Yetkililer dergi ile iletişim kurarak Louis Sabuncu'nun dergi ile bağlantısının koparılması gerektiği, aksi takdirde derginin faaliyetini sürdürmeyeceği yönünde direktifler vermişlerdir. Bunun üzerine Sabuncu, dergiye katkılarını anonim olarak sürdürmüştür. Aynı senenin ilkbahar ve yaz döneminde dergi yönetimi ile maaş konusunda anlaşmazlık yaşaması üzerine

⁵² Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 5-6.

⁵³ Hourani, Albert, "27 Temmuz 1989 tarihinde Martin Kramer'a yolladığı mektup", 1989, Erişim tarihi: 12 Aralık 2021, Erişim adresi: <https://martinkramer.org/reader/archives/arab-pen-english-purse-john-sabunji-and-wilfrid-scawen-blunt/>

⁵⁴ Bk. Irene L. Gendzier, *The Practical Visions of Ya'qub Sanu*, Harvard University Press, İngiltere, 1966.

⁵⁵ de Tarrazî, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s. 47-49.

⁵⁶ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 134-135.

Sabuncu dergi ile ilişkisini sonlandırmış, Mısır'a giden bir gemi ile 18 Ağustos 1871 tarihinde Beyrut'tan ayrılmıştır.⁵⁷

Mısır'a ulaştığında yine Bustânîler'e karşı mücadelesini sürdürmeyi hedefleyen Sabuncu, bu defa yazılarını yayımlamak için kitapçık tarzında eser yayımlama kararı almıştır. Önce *en-Nahletu'l-Cedîde (Yeni Arı)* ismi ile yayım yapmayı planlarken, Mısır'da yayım izni konusunda sağlanan kolaylıkların etkisinde kalarak ülkenin özgür yanını vurgulayan *en-Nahletu'l-Hurra (Özgür Arı)* ismiyle yayım hayatına tekrar başlamıştır. Bu kitapçık sürekli bir yayın olarak değil, Bustânîler'in yazılarındaki hataları ortaya koymak adına ihtiyaç halinde yayımlanmak üzere ortaya çıkmıştır.⁵⁸

1874 yılının şubat ayında, çıktığı dünya turundan Lübnan'a dönen Sabuncu, *en-Nahletü'l-Fetiyye* isimli kitapçığın ilk bölümü olarak yayımlanan *Tercemetâ* isimli yazısında Mârûnîler hakkında yazdıklarından dolayı tutuklanmıştır. Bir yıl sonra Vatikan'ın yasaklanan eserler listesine giren bu kitapçık sebebiyle Mârûnîler sokaklara dökülmüş ve protestolar gerçekleştirmişlerdir. Birkaç saatlik sorgulamanın ardından serbest kalan Sabuncu, can güvenliğinin olmaması sebebiyle papa vekiline sığınarak geceyi orada geçirmiştir. Aynı gece Mârûnî protestocular kendisinin evine saldırmıştır. Bunun üzerine ertesi gün, 13 Mart 1874 tarihinde Halep'e gitmeyi planlayan papa vekili ile Halep'e gitmek niyetiyle bir gemiye gizlice binmiş, yolda karar değiştirerek İskenderun ve İskenderiye üzerinden Kaliforniya'ya yelken açmıştır.⁵⁹

1876 yılında İngiltere'ye giden Sabuncu, burada Rızkullah Hassun ile birlikte İngiliz mali desteğiyle yayımlanan ve ana teması Arap Hilafeti'ni savunmak ve Türk Hilafeti'nin geçersizliğini ortaya koymak olan *Mir'âtu'l-Ahvâl*'in siyasi editörü olmuş ve bu esnada Mısır ve Arap milliyetçiliği hareketine dâhil olmuştur.⁶⁰ Nisan 1877 ve Mayıs 1880 tarihleri arasında Londra'da yine aynı mali destekle ve aynı fikirle İngilizce *The Bee* ve Arapça *en-Nahle* olarak iki dilde gazete yayımlamaya başlamıştır. Böylece Avrupa tarafından Türk hilafetini hedef alan propaganda savaşının içerisinde yer almıştır.⁶¹

⁵⁷ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 135-138.

⁵⁸ Muhammed Hemmâm Fikrî, "en-Nahletu Mecelletun Râidetun Beyne'ş-Şehdi ve'l-Les'i", *A'nâb, Dâru'ş-Şark*, 6. Sayı, Nisan 2016, s. 52-53.

⁵⁹ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 163-165.

⁶⁰ el-Keyâlî, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsir fi Sûriye*, s. 80.

⁶¹ Visser, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, s. 195-196; Nida Özmen, "Hilafetin Kaldırılmasının Türk Basımına Yansımaları", Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ-2017, s.40.

Kendisi bu süre zarfında entrikacı bir şekilde davranmış; bir yandan Osmanlı karşıtı yazılar yazarken öte yandan Osmanlı yanlısı yazılar da kaleme almış ve bu sayede Sabuncu'nun yıldızı parlamış, İngiltere Kraliçesi Victoria'nın da dikkatini çeken başarılı gazetecilik hayatı sebebiyle kraliçe ile 27 Mayıs 1879 tarihinde görüşme sağlamıştır.⁶²

1880-1890 yılları arasında Fransa ve İngiltere'de tarih ve bilim alanında yoğun bir seminer ve konferans takvimine sahip olan Sabuncu, bazı konferanslarında işitme engellileri dahi gözetmiştir. 1889'da İngiltere veliahtı VII. Edward, Kraliyet Enstitüsü'nde (The Imperial Institute) kendisine doğu dilleri hocalığı görevini tevdi etmiştir.⁶³

Bunların dışında Sabuncu, Londra'da *el-İttihâdu'l-'Arabi ve el-Hilâfe* dergilerini, Liverpool'da *Mûsu'l-hilâkatî* dergisini, İstanbul'da da *Meclisu'l-Meb'ûsân* gazetesini yayımlamıştır. Gazetecilik serüveni öncesinde rahiplik yaptığı daha önce de belirtilen yazar, bu durumuyla doğu dünyasının ilk rahip gazetecisi unvanını almıştır (bkz.Resim.13 ve Resim.16).⁶⁴

⁶² de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.73.

⁶³ de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.74.

⁶⁴ Şeyho, *Târîhu'l-Âdâbi'l-'Arabiyye*, s. 48.

İKİNCİ BÖLÜM

LOUIS SABUNCU'NUN DİVANU'N-NAHLE ADLI ESERİNDEKİ ŞİİRLERİ

Şiir; vezin, kafiye, istiare ve niteleme ile yazarın o anda yaşadığı duyguların, heyecanın, sezgilerin veya hayalindeki ürünün kaleme alınmasıdır. Antik Yunan zamanında bu edebi tür; epik, didaktik (öğretici), temsili (tiyatro) ve müzik aleti ile söylenen şiir türleri olmak üzere dört formda gelişmiştir: Epik şiir, önemli ve yüce kahramanları başrol edinen ve yaklaşık bin beyitten oluşan en uzun şiir türü iken, didaktik şiirler insanlara faydalı bilgiler sunmak, yaşamdaki ihtiyaçlarını karşılamak için söylenen ve mevsimleri, kırsal hayattaki yaşam şartlarını konu edinen şiir türüdür. Yunanlara has bir tür olarak bilinen temsili şiir ise izleyici karşısında oynanarak söylenen diğer bir türdür. Dördüncü tür şiir, müzik aleti ile söylenen ve şâirin sevincini, hüznünü ve gerçek duygularını müzik eşliğinde dile getiren ve cahiliye şiirine en yakın olan lirik şiirdir.⁶⁵

Lirik şiirde duygular coşkulu ve içten gelen bir dille anlatılır. Antik Yunan edebiyatında ozanlar şiirlerini lir adı verilen telli bir saz eşliğinde söyledikleri için, bu türden şiirlere lirik şiir denilmiştir. Anadolu diyarında bulunan ve âşık, ya da saz şairi olarak anılan halk ozanları da şiirlerini hâlâ sazla söylemektedirler. Lirik şiir türünde toplumu etkileyen mutluluklardan duyulan sevinç ve felâketlerden hissedilen acı gibi ortak duygular; ya da toplumdaki bireylerin yaşadığı aşk, ayrılık, özlem, ölüm acısı, gibi duygular anlatılır. Lirik şiir türü dünya edebiyatında şairlerin en çok kullandığı ve sevdiği şiir türüdür.

Cahiliye şiirinin, şarkı şeklinde şiirler okuyarak ilahlarla iletişim kurmak ve bu sayede insanların talep ve isteklerini onlara sunmak, yaşanan zorluklardan kurtulmak, sorunlara çözüm bulmak amacıyla söylendiği tahmin edilmektedir. Şiir o zamanki yaşam biçimini ileriki nesillere aktaran tarihi bir belge niteliğindedir. Cahiliye döneminde şâirlerce; cömert olmak, komşularını korumak, vefaya karşılık vermek gibi kabileye ait hasletleri diğer kabilelere duyurmak için şiir söylenirdi. Cahiliye döneminde yerleşik hayattan ziyade göçebe hayatın yaygın olması, çevre ve yaşamsal zorluklar, siyasi

⁶⁵ Bilgi için bk. Sâmî Yûsuf Ebû Zeyd, *Tezevvuku'n-Nassi'l-Edebî*, Dâru'l-Mesîra, 'Amman, 2012, s. 63-83.

rekabetler ve uzun süren çekişmelerden dolayı kabileler arasında yaşanan savaşlar nedeniyle mevcut düşmanlara karşı hiciv; kabile ve kabile kahramanlarını övmek için medih; önemli şahsiyetlere ve savaşta ölen kahramanlara ağıt yakmak, üzüntüyü dile getirmek için mersiye yazıldığı bilinmektedir.⁶⁶

İslam dininin gelişi ile şiirde güzel ahlak konusuna ağırlık verilmiş, yalan yere medhiye yazmak yerilmiş, ayrıca Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinden esinlenerek kelime ve sözcük hazinesi çoğalıp çeşitlenmiştir. Yeni gelen dini anlayıp anlatma ve yaymakla meşgul olduğundan şiire karşı ilgi azalmış fakat dinen yasaklanıp kaldırılmamıştır. Bilakis Hz. Peygamber Medine şâir şâirlerinden ve Hasan b. Sabit'ten Mekke müşriklerine yönelik hiciv şiirleri nazmetmelerini istemiş ve onların bu şiirlerden duyacakları rahatsızlığın, üzerlerine yağacak ok veya mızraklardan daha şiddetli bir azap olacağını söylemiştir. Emevi döneminde şiir siyasi otoritenin hoşnutluğunu kazanma aracı olmuş ve sadık duygulardan uzak bir hal almıştır. Abbâsiler zamanında ise değişik gruplara yönetimde rol verildiği için Arap şiiri zayıflamış, islam fetihleri sona erip iktisadi hayatın gelişmesiyle zenginlik ve refahın artması, insanların eğlence meclisine, şaraba ve kadına olan düşkünlüğünü artırmış, ahlak dışı, dini inanç ve değerleri ile alay eden zındıklık şiirleri yaygınlık kazanmış ve şiir mübalağalı, süslü ve gerçeklikten uzak bir hal almıştır.⁶⁷

Louis Sabuncu'nun *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle el-Manzûm fî Hilâli'r-Rihle* adlı eseri incelendiğinde bu eserin içinde dinî ve felsefî makaleler, tarihî olaylar, sağlık konuları ve bilimsel araştırmaların yanısıra medih, Fahr, hamâset, tabiat, gazel, mersiye, tövbe, dua vs. konuları ile ilgili çok sayıda şiirin yer aldığı görülmektedir. Şâir bu şiirlerinde açık, kolay ve anlaşılır bir dil kullanmış, mübalağalı bir üslup tercih etmiştir. Yazarın eserinde dipnot olarak belirttiği hataların yanı sıra eserin bazı yerlerinde yazarın kendisinden değil de basım hatasından kaynaklandığı düşünülen imla hatalarının da olduğunu görmek mümkündür.

Philip de Tarrazi ve el-Keyali'ye göre Sabuncu'nun İskenderiye'de basımı yapılan ve kralların, prenseslerin ve gezdiği yerlerde tanıştığı meşhur kişilerin fotoğrafları ile süslediği 586 sayfalık bu eserde yazdığı şiirlerinde, çağdaşlarının basılmış

⁶⁶ Bk. Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 8-11, 49-78; Harun Ögmüş, *Câhiliyye Döneminde Araplar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 215-265.

⁶⁷ Bk. İsmail Durmuş, "Şiir", *DİA*, İstanbul, 2010, XXXIX, 147-150.

eserlerinin aksine; kullandığı dil sade, anlaşılır açık bir dil olmuştur. Bu araştırmacılar, yazarın sanki Mesih'in halkla konuşurken kullandığı o kolay ve açık dili örnek aldığı veya Hz. Muhammed: "Ben insanların akıl kapasitelerine göre tebliğ ile emir olundum." sözünü düstur edindiğini ve peygamberlerin tebliğ metodunu izlediğini belirtmişlerdir. Ayrıca Sabuncu'nun şiir ve kafiye ilminin uzmanı olmadığını, ancak kendisinin çok bilgili ve âlim olduğunu, fikirlerini izah ederken şiire de başvurduğunu söylemişlerdir. Bunu da Sabuncu'nun: "Ben dil bilimi uzmanı değil ancak halkın içinden çıkmış bir halk şâiriyim." sözüne dayandırdıklarını, bu konuda isteseydi diğer çağdaşlarına üstün gelip hepsini geride bırakabilecek ilmi yetenekte olduğunu, yazarın akıl üstünlüğünün ve kabiliyetinin tüm ilimlere (şiir, vaaz, bilimsel ve felsefi meseleler), sanatlara ve icatlara şâmil, geniş yelpazeli bir ilme sahip olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca ortaya koyduğu şiirlerin bir felsefe doktorunun konuları analiz ederken ortaya koyduğu düşünce ve sözler kadar değerli bilgiler içerdiğini belirtmişlerdir.⁶⁸

Profesör Louis Albert Sabuncu, *en-Nahle* ismini verdiği bu eserini dünya seyahati esnasında kaleme aldığını ve onun, modern tarzda yazılmış ilk divan şiiri olma özelliğini taşıdığını belirtmiştir (Bkz. Resim.6). Eserini tanıtırken *en-Nahle*'nin İskenderiye'de, Arapça yayımlanan *Enîsu'l-Celîs* ve Fransızca yayımlanan *Lotus* dergilerinin imtiyaz sahibi olan yetenekli yazar, saygıdeğer hanımefendi Alexandra Averinoh'un gözetimi altında basıldığını ifade etmiştir.⁶⁹

Şâir divanını gurbet ellerde, dünya gezisi esnasında diyar diyar dolaşırken ve yalnızlığa mahkum olmuşken, memleketinin, ailesinin ve sevdiklerinin hasreti ile yazdığını, gücünü Allah'tan aldığını ve her an ona karşı şükür içinde olduğunu, çektiği ve karşılaştığı her sıkıntıda Allah'a sığındığını ve ondan yardım dilediğini dile getirmiştir. Arkadaşlarından ve sevdiği insanlardan uzak, onların muhabbetinden yoksun bir halde divanı yazarken duygularını kendi eserinde okuyucularına ifade etmiş, insanların kalbini kazanmak istediğini, buna karşılık okuyucularından kısa ve insafli eleştiri beklediğini, divanın sonuna kadar okunmasını temenni ettiğini belirtmiştir:

"Divan'ın nâzımı der ki: ey beyan kapısını açan, insanın içgüdüsüne şiiri ve belagati, fesahati yerleştiren, senin ulu zikrin kara günümde lezzetim oldu. Kurtuluş sırrımı seninle paylaştım ve zararlarımı dizginledim. Beni zamanın alacakaranlığına koyduğun gün sana olan samimiyetim ile

⁶⁸ Bilgi için bk. de Tarrazi, *Târîhu's-Sahâfeti'l-'Arabiyye*, II, s.75; el-Keyâlî, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsir fi Süriye*, s. 83-84.

⁶⁹ Sabuncu, *Divânu Şi'ri'n-Nahle*, s.3-4.

boyun eğdim. Hamdden sonra, senin adınla gurbetimdeki tesellime ve yolculuğumdaki Dîvânu'n-Nahle'ye başlıyorum. Kader beni ailemden ve yurdumdan uzak tuttu. Geçen zaman ana-babamı ve kardeşlerimi görmekten alıyordu. Sevdiklerimi ve dostlarımı benden ayırdı. Böylece gurbetimde, dünya gözümde karardığında, derdin tutsağı çilenin ve bunalımın şiddeti yoğunlaştığında yalnızlık evine sığındım. Arkadaşlarımı, sevdiğim insanları terk ettim. Kadehim hokkam oldum. Arkadaşım ve eğlencem kâğıtlarım oldu. Şiir ile sıkıntılarımı unutup, mürekkebin özü ile susuzluğumu söndürür, gazel ile içimi soğutur oldum. Bazen sefahat ve soytarılık ile eğleniyor ve bazen de Ebu Nuvâs ve Mecnûn'un yolunu takip ediyordum. Bu yaşlı halime rağmen gazel ile gençliğime dönüyordum. Bütün bunlar da benim bu kitaptaki saklı tarzım ve düşüncemdir: Şâirler, aldatıcılara tabidir. Öyle ki onlar her dala konup her telden çalarlar. Yapmadıklarını söylediklerini görmez misin? Şüphe yok ki iyi şiir edebiyat ehlinin bahçesi iken o bahçenin meyveleri kalplerin lezzetidir. Ben şiiri sanat ve meşrep olarak değil oyun ve eğlence olarak gördüm. Ey dürüst kardeşim, senden tek isteğim eleştiri dizginlerini kısa tut, ayıplarımı ört, sürç-ü lisanımı, mizah ve soytarılıklarımı bağışla. Okuyucu okurken sözlük ve yardımcı kaynaklara ihtiyaç duymasın diye elimden geldiğince şiirde ağır sanat dili kullanmamaya dikkat ettim. Okuyucunun divanın tamamını okuyup bitirmesini umut ediyorum.”⁷⁰

Divanını alışlagelen düzen ve tarzdan farklı bir şekilde dizayn eden yazar, fotoğrafları ve resimleri beyitlerin arasına yerleştirirken alan sıkıntısı yaşamış, bazı fotoğrafları asıllarından küçültmüş, keserek yapıştırma yoluna gitmiştir. Bunu okuyucularına izah ederken “Üçüncü kişi ağzıyla anlatım” yöntemini kullanmış ve şöyle bir açıklamaya yer vermiştir:

“Şiirlerinin bir kısmını sadece kasideyi yazdığı kişiye ait fotoğraflarla, bir kısmını da mısraların anlamlarına uygun resimlerle süslediğinden hepsini beyitlerin arasına sığdırmak için alan sıkıntısı yaşadığını ifade eden şâir, o alanı açmak için şiirdeki beyitlerin arasında kalan fotoğrafları azaltma veya kaldırma konusunda zorlandığı için, seçim yapmak zorunda kaldığını itiraf etmiş ve aynı zamanda şiirlerinde söz ettiği kişilerin fotoğraflarını onların makinesinden nakledip divanın boyutuna getirmek için kesme ve yerleştirme konusunda da büyük çaba göstermiştir. Bu nedenle, görüntülerin aşağıda zikredildiği gibi sayfalar arasında düzenlerine göre dağıtılması gerekmiştir. Divan sahibi, fotoğrafın konusuna uyan ve aynı zamanda şiiri işaret eden, iki veya daha fazla beyit içeren her bir illüstrasyonu kaldırmak istemiş, Divan'ı bölümlere ayırarak her bir bölüme şiirlerini ve şiirlerini atfettiği kişilerin fotoğrafını yerleştirmiştir. Ayrıca bu şiirlerin konusuna uygun ve her birinin fiyatı bin ile 5000 lira arasında değişen meblağlara tekabül eden ve en deneyimli fotoğrafçıların elinden bazı fotoğrafların aslını veya fotokopisini almış veya bir kısmını da İtalya, Fransa seyahati sırasında çektiği orijinal resimlerden yeniden çoğaltmıştır. İngiltere, Amerika, Hindistan, Japonya, Çin gibi ülkelerde yapılan ve bu divanın süslenmesine ayrılan resim sayısı yaklaşık yüze ulaşmıştır.

⁷⁰ Sabuncu, Dîvânu Şî'ri'n-Nahle, s.5-6.

Bu divanı fotoğrafı olarak elde etmek isteyenler, fiyatının üzerine ilaveten her fotoğraf için sadece yarım frank ücret ödemesi gerekmektedir. Bu ücret, her bir fotoğrafın kâğıt ve basım karşılığıdır. Fotoğraflardan divan sahibine, asla herhangi bir kazanç sağlanmamıştır. Kasidelerde adı geçen erkek ve kadınların, kızların, kral ve kraliçelerin, prens ve prenseslerin, soylu erkekler ve kadınların, erkek ve kız arkadaşların fotoğrafları, kendilerine yazılan şiirlerin arasına yerleştirilerek süslenmiştir.”⁷¹

Divanını Sultan II. Abdulhamid’e sunduğunda padişahın ona ayrı bir ehemmiyet gösterdiğini bildiren şâir ayrıntılardan kendi divanında şöyle söz etmektedir:

“Bu Divanın sahibi eserini, müminlerin emiri, sultanların sultanı, Sultan ibn Sultan, Hazreti II. Abdülhamid Han'a kendi eliyle sunma şerefine nail olmuştur. Sultan da divanı, saf gümüşten olan üç tabakayla kaplatmıştır. İlk sayfaya saltanatın tuğrasını eklemiş ve aynı yapıştırmacı ile değerli pırlanta ve mavi yakut taşlarını yapıştırmakla sayfayı süslemiştir. İkinci sayfayı değerli elmas taşları ve saltanatının ismi ile süslemiş, iki sayfanın kenarlarını firuze taşlarıyla süslemiş, hale ve yıldızlarla bezemiştir. Divana, altın suyu ile kaplanmış gümüş kilidi olan ve saltanat tuğrası ile süslenmiş kırmızı ipekli kadife kumaştan bir kılıf yaptırmıştır (bkz. Resim.2, Resim.3, Resim.4). Yazar Sultan tarafından yapılan o süslemeleri fotoğraflayıp diğer bastırıldığı nüshaya yerleştirirken çok emek vermiş ve bastırılmış olduğu bu ikinci nüshayı Mısır'ın en değerli devlet başkanı Büyük Abbas Hilmi Paşa Hazretlerine sunma şerefine nail olmuştur.”⁷²

Bu kitabın basımı sırasında dalgınlıktan dolayı bazı başlıklar olması gereken yere konulmamış, bazı şiirler kendi bölümünün dışında, farklı bir başlık altında yer almıştır. Gazel başlığının olması gereken yere konulması ihmal edilmiş, bu yüzden o bölümün nereden başladığına dikkat çekmek amacıyla tren şiiriyle başlayan yere atıfta bulunmak uygun görülmüştür. Ayrıca bazı gazel şiirlerinin “el-Efânîn” başlığı altına yerleştirilmesi gibi hataların yanı sıra “el-Efânîn” bölümünde de bazı eksiklikler meydana gelmiştir. Şâir bununla ilgili bir açıklamada bulunmuş ve hataları farketmiş olmasına rağmen düzeltme yoluna gitmemesinin sebebini, farketmediği esnada divanın büyük bir bölümünün basılmış olmasına dayandırmıştır. Şâir konu bütünlüğünü değerlendirerek, yine konusu dalgınlık ve ihmal olan “Yanılgının can sıkıntısı” isimli makalesinin dipnotuna bu açıklamayı koymayı uygun görmüştür. Bu gibi hataların kitabın özüne, cevherine halel getirmediğini, yalnızca okuyucuyu durum hakkında bilgilendirmek için atıfta bulunulduğunu belirtmiştir.⁷³

⁷¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 547 - 548.

⁷² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 549.

⁷³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 446.

Louis Sabuncu, divanın başındaki “رجاء” (Bir rica) başlıklı aşağıdaki beyitlerle, divanı sonuna kadar okumadan ve divan sahibinin açıklamalarını dikkate almadan hüküm vermenin âdil olamayacağını ifade etmiştir:

لَا تَبْرَمَنَّ الْحُكْمَ فِيهِ قَبْلَ مَا تَتْلُو مِنَ الدِّيْوَانِ آخِرَ شِعْرِهِ
لَا يَحْكُمُ الْقَاضِي بِأَمْرِ قَبْلَ أَنْ يَتْلُو عَلَيْهِ الْخَصْمُ آخِرَ عُدْرِهِ

Bu divanın son şiirini okumadan hakkında hüküm vermekte acele etme!

*Çünkü hâkim hiçbir olayda sanığın son sözünü sormadan karar vermez.*⁷⁴ [Recez]

Louis Sabuncu'nun Dîvânu Şi'ri'n-Nahle el-Manzûm fî Hilâli'r-Rihle adlı eserinden, türlere göre farklı kategorilerden seçilen şiirleri aşağıya çıkarılmıştır:

1. MEDİH

Yergi ve hicvin karşıtı olan medih, insandan sena ve övgü ile söz etme sanatıdır.⁷⁵ el-Feyyûmi'ye (ö.770 /1368) göre ise yaratılıştan sahip olduğu veya sonradan kazandığı özelliklerinden ve meziyetlerinden dolayı insanı övmektir.⁷⁶

Türk edebiyatındaki medhiye, Arapça medh sözcüğünün sonuna nispet eki eklenmesiyle oluşmuş edebî bir terimdir. Sözlükte “övmek, birinin meziyetlerini dile getirmek” karşılıklarına sahip olup Türkçede övgü şiiri anlamında kullanılmaktadır. medhiyenin önceleri “kasîde-i medhiye” ismiyle anıldığı ve bunun sebebinin daha çok kaside şeklinde ele alınması olduğu belirtilmektedir. Daha sonra yalnızca medhiye ismiyle ele alınmıştır. Arap edebiyatında ise çoğunlukla medh, medîh, medîha, ümdûha ve midha sözcükleri kullanılmıştır. İnsanın doğuştan gelen övülme ve beğenilme arzusu bu tür övgü şiirlerinin insanlık tarihi kadar eski olmasının kanıtlarındandır. Bu nedenle medih, Arap şiirinde en sık kullanılan konuların başında yer alır. Fahr, mersiye, hamâse, gazel, hamriyyât gibi türlerin temelinde de medih vardır. Şiirlerde medih işlenmesi eski Arap şiirinin ilk devirlerinde yaygın değildi. Bu dönemde medhiye özelliği içeren,

⁷⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 6.

⁷⁵ İbn Manzûr, Ebu'l- Fağl Muhammed b. Mukerrem el-Ensârî, *Lisânu'l-'Arab*, thk. Abdullah Âli'l-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh ve Hâşim Muhammed eş-Şâzilî, Dâru'l-Me'ârif, 1.b., Kâhire, ts, s. 4156.

⁷⁶ Ahmed b. Muhammed b. 'Ali el-Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-Munîr fî Garîbi's-Şerhi'l-Kebîr*, Kâhire, 1325, s. 566.

yapılan iyiliklere karşı kadirşinaslık ve minnet duygusuyla işlenmiş birtakım eserler dışında bu dönemlerde bulunan örnek bilinmemektedir.⁷⁷

Medih, münferit bir şiir türü olarak, Arap şiirinin ilk dönemlerinde diğer şiir konularının kisvesi altında görülmüştür. Ahmed Bedevî, medih şiiri için; Arap şiirinin başlangıcında yer almadığını ve bu sebeple Arap şâirlerinin kullandığı pek çok sanatın gerisinde kaldığını ifade etmiştir.⁷⁸

İslâmiyet öncesi şâirler bu dönemde yazdıkları şiirlerde kişilerden daha çok kabileleri övmüşlerdir. Ancak milâdî VI. yüzyılda öncü olarak Meymûn b. Kays el-A‘şâ olmak üzere Nâbiga ez-Zübyânî ve Züheyr b. Ebû Sülmâ gibi şâirler için şiirin bir kazanç yolu olması medih şiirlerinin gelişmesine imkân sağlamıştır. Bu sürecin öncesinde kasidenin içerisinde küçük bir kıta şeklinde yazılan medhiyeler A‘şâ’nın kasidelerindeki gibi seksen beyti aşkın olup zamanla medhiyeleri yazan şâirlere verilen ücretlerin artması ile daha da uzamıştır. Saray halkına ithafıyla şiirin kazanç kapısı haline gelmesi medhiyelere daha çok ehemmiyet verilmesine neden olmuşken, şiire bir yapaylık da katmıştır. Sarayın övgüye konu kişilerinin daha çok takdirini toplamak amacıyla neredeyse bir yıl süren çalışmaların sonucu olan uzun kasidelerin (havliyyât, münakkahât) meydana gelmesi şiirin doğallıktan uzak halinin zamanla ne kadar ileri bir boyuta ulaştığını gösterebilmektedir. Bu durumu Züheyr b. Ebû Sülmâ’nın havliyyât, münakkahât adı verilen kasideleri ile örneklendirmek mümkündür.⁷⁹

Çöl ikliminin hüküm sürdüğü Arap coğrafyasında sulak arazi kıtlığı ve buna bağlı zorlu yaşam mücadelesi sebebiyle, kabilelere dışarıdan saldırılar gerçekleştirilmesi kuvvetle muhtemeldi. Buna karşı, kabilenin şerefini korumak ve güvenliğini sağlamak amacıyla her kabilenin savaşçıları, kahramanları ve şâirleri bulunurdu. Burada şâirlerin, savaşçıların kahramanlıklarını övgü yoluyla etrafa duyurarak muhtemel düşmanlara gözdağı vermelerine sıkça rastlanmaktadır.⁸⁰ Şâirler, cahiliye döneminin başlangıcında,

⁷⁷ İsmail Durmuş, “medhiye”, *DİA*, Ankara, 2004, XXIX, 406.

⁷⁸ Ahmed Ahmed Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebi' inde'l-'Arab*, Dâru'n- Nahdati Mısır, Kâhire, 1996, s.177.

⁷⁹ Durmuş, “medhiye”, s. 406-407.

⁸⁰ Ceviz, Nurettin, “Câhiliye Döneminde Süvari Şâirler”, *Ekev Akademi Dergisi*, sayı:10 (Kış 2002).

medih şiiirlerinde kabile reisini, savaşçılarını ve kabileye olan mensubiyeti övmekteydiler. Kullandıkları dil ise kendi duyguları kadar temiz ve sadıktı.⁸¹

Bu dönemde şâirler bir iyiliğe karşılık vermek, kendisine sergilenen cömertliği karşılıksız bırakmayıp mükâfatlandırmak ve bu güzel hasletleri öne çıkartmak için medih şiiirini başka şiiir türlerinin içinde kullanırlardı. İmru'u'l-Kays⁸², sığındığı Teyme kabilesinden gördüğü cömertçe ikramlara karşı beyitlerinde o temiz ve sâdik duyguları ortaya koymuştur.⁸³ Yine cahiliye döneminde medih şiiirini Fahr şiiirinin kisvesi altında görmemiz mümkündür. Bekiroğulları kabilesi ile Tağlibîler arasında süregelen çekişmeye hakemlik eden hükümdar 'Amr b. Hind'in huzurunda Fahriye okuyan Hâris b. Hillize (ö. 570 [?]) ve Amr b. Külsûm'un (ö.584 veya 600) ana konusu Fahriye olan muallakalarının içinde de medih olduğunu görmek mümkündür.⁸⁴ en-Nâbiga ez-Zubyânî (ö. 604), Gassânî hükümdarı Numan b. el-Munzir'e (ö. 602'den sonra) yazdığı medihlerle sarayın en önemli nedimlerinin arasına girmiştir. Şâir bu sayede büyük gelirler elde etmiş ve bazı iddialara göre o kadar zenginleşmiş ki altın ve mücevherlerle süslü kaplarla yemek yiyecek ve içecek hale gelmiştir.⁸⁵ Bu aşamadan sonra medih şiiiri kazanç kapısı haline gelmeye başlamıştır. Bu meyanda otorite sahibi kişilerle yakınlaşmak ve ihsanlarından ziyadesiyle yararlanarak maddi menfaat elde etmek için belagat sanatını kullanarak, sadakatten uzaklaşmak suretiyle methedilecek kişide olmayan haslet ve meziyetler abartılarak yazılmaya başlandı.⁸⁶ Böylece otorite sahiplerinin insanlar arasındaki şanı artmış, şöhreti her yere yayılmış ve bunun sonucunda hoş giden bu güzelliklerin karşılığında şâirler büyük ikramlar görmüş, bu sayede medih şiiiri çok önemli bir yer edinmiştir. Divanlar boyu medhiyyeler yazılmaya başlanmış, hatta el-A'şa medih şiiirini tam bir ticaret aracı olarak görmüş ve memleket memleket dolaşıp zamanın hükümdarlarını öven şiiirleriyle para kazanmayı kendine hedef edinmiştir.⁸⁷ Ancak bu durumda bile cahiliye şâirleri, övdükleri kişileri memnun etmek için hiçbir şekilde kendilerini zelil duruma düşürmemişler ve izzetlerini koruyarak maddi menfaat elde

⁸¹ Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebi 'inde'l-'Arab*, s. 177-178.

⁸² İmru'u'l Kays el-Kindî, 6. Yy. da yaşamış önemli bir Arap şâiri ve Kinde krallarından birinin oğlu. Meşhur bir mu'allaka şâiridir.

⁸³ Ebû 'Ali el- Hasen İbn Raşîk el-Kayravanî, *el-'Umde fî Mahâsini's-Şi'ri ve âdâbihi ve Nakdihî*, thk. Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhemîd, Daru'l-Cîl, Beyrut, 1981, I, 80.

⁸⁴ Ebû Zekeriyâ Yahya b. 'Ali et-Tebrîzî, *Şerhu'l-Kasâidi'l-'Aşr*, thk. Muhammed ed-Dimaşkî, Kâhire, 1352/1933, s. 250-252.

⁸⁵ İbn Raşîk, *el-'Umde*, s.80.

⁸⁶ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire, 1960, s. 211.

⁸⁷ İbn Raşîk, *el-'Umde*, I, 81.

etmeyi bilmişlerdir. Yukarıda izah edildiği gibi medih, başlangıçta belli bir kısıtlama ve sınırlandırmalara dayalı olmayan, sadık ve temiz duygularla övgüde bulunan bir şiir türü iken daha sonra ticaret ve mal edinme aracı olarak görülmeye başlandı ve sonrasında belli kaidelere ve esaslara büründü.

Hz. Peygamber ve Râşid Halifeler döneminde şâirlere sadece insanda olan meziyet ve hasletlerle ilgili şiir yazmaları tavsiye edilmiştir. Aksi takdirde abartılı ve olmayan meziyet ve hasletlerin dile getirildiği şiirlerin yazılması uygun görülmemiştir.⁸⁸ Bu konuya Şu'arâ suresinde değinilmiştir.⁸⁹ Emeviler döneminde medih tekrar kazanç kapısı haline gelmiştir. Abbâsiler döneminde abartı daha da ileri bir aşamaya gelmiştir. Bu durumda şiir tenkitçileri hangi meziyetler hakkında şiir yazılıp yazılmayacağını belirlemeye başlamıştır. Kudâme b. Ca'fer'e göre medih şiirlerinin, ancak insanların doğuştan sahip olduğu ve insanları hayvanlardan ayırt eden akıl, adalet, iffet ve cesaret özellikler için söylenmesi münasiptir. Bunların dışında başka bir özellik ele alınarak medhiyye yazılamaz. Bu dört özellik birlikte ele alınabileceği gibi bir tanesiyle de medhiyye yazılabilir⁹⁰. İbn Raşîk, Kudâme b. Ca'fer'in bu açıklamasını tenkit ederek; "Kudâme b. Ca'fer, bu tanımla medih şiirini çok dar bir çerçeveye sokmuş, şâirlerin hareket alanını kısıtlamıştır. Hâlbuki bu ana özelliklerle birlikte kişinin heybeti, zenginliği, nesebi, aşiretinin büyüklüğü gibi konular ele alınarak da medhiyye yazılması münasiptir" demiştir.⁹¹

Zeki, sosyal ve çevresiyle iyi iletişim kurabilen yapısıyla Louis Sabuncu, yaptığı dünya turunda ve siyasi nedenlerden dolayı dolaştığı ülkelerde çok sayıda statü sahibi insanlarla tanışmış, şahsi münasebetlerini iyi tutarak medhiyye yazmaya özen göstermiştir. Bunu yaparken iletişim kurduğu kişilerin sadece siyasi görüşlerini değil onlarla ilgili her şeyi öğrenmeye ve bilmeye çalışmıştır. Müslüman olan şahsiyetlere medhiyye yazarken dinî münasebetleri fırsat olarak değerlendirmiş ve bu şiirlerde İslam dininin terimlerini ustalıkla kullanmıştır. II. Abdülhamid Han'ın doğum günü, tahta çıkması, Peygamber Efendimizin mevlidi, Miraç kandili, Ramazan ayının gelişi, Ramazan ve Kurban Bayramları, II. Abdülhamid Han'ın Kurban Bayramı gününde

⁸⁸ Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebi 'inde'l-'Arab*, s. 24

⁸⁹ Şu'ara 26/224-226.

⁹⁰ Kudâme b. Ca'fer, *Nakdu's-Şi'r*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, nşr. M. Abdulmun'im Hafâcî, Beyrut, ts., s. 95-117, 184-187.

⁹¹ İbn Raşîk, *el-'Umde*, II, 129.

meydana gelen depremde yaşanan korku dolu anlardaki sebatı ve cesareti ile ilgili medhiyeler yazmıştır. Bunların yanı sıra Abbas Hilmi Paşa'ya, Halil Efendi el Hûrî'ye, Zencibar hükümdarı Bargaj Han'a, Cebel-i Lübnan valisi Nasrî Franko Paşa'ya Papa XIII. Leo'ya, Piskoposluğa ve İngiltere Meclisi'ndeki arkadaşı Rubin beyefendiye ve şarkıcı Adalya'ya da medhiye yazmıştır. Bu tarz şiirlerde, gerek Müslüman gerek gayri müslim olsun memdûhun dinî durumunu gözetmiş ve söz konusu dinin konularına ve terminolojilerine vâkıf bir üslup kullanmıştır.

1.1. Sultan II. Abdülhamid'i Methi

Osmanlı Devleti'nin hizmetine dâhil olmadan önce devlet ve yönetim aleyhine yazılar yazan ve eleştirel bir üslup kullanan Sabuncu'nun, II. Abdülhamid Han'ın kendisine sarayda görevler vermesiyle duruşu ve üslubu bir anda değişmiş, devlet ve padişahı süslü bir dil kullanarak över hale gelmiştir. Onun II. Abdülhamid hakkında yazdığı şiirler büyük ölçüde kısa hacimli olup önemli günleri tebrik münasebetiyledir. Öyle ki yaptığı dünya gezisinde yazdığı *Dîvânu'n-Nahle* adlı eserine II. Abdülhamid Han'a medhiyesiyle başlamış ve onu tüm halkın, ümmetin hatta dünyanın kurtuluşu, ayrıca onu zaferin kılıcı, dinin koruyucusu, ilim irfanın nehri olarak nitelemiştir. "1890 yılında sultanlar sultanı, devrin sultanı, Osmanoğulları'nın güzide sultanı Abdülhamid Han'a özel tercümanlık yapmak üzere görev aldığım gün ona takdim ettiğim şiir" ifadeleriyle takdim edilen söz konusu medhiye şudur:

أَبْسَيْفِكَ الْمَلِكِ السَّعِيدِ مُؤَيِّدُ
قَدْ قُفِّمَتْ فِي تَحْتِ الْخِلَافَةِ بِالنُّفَى
بِالْحَزْمِ وَالْعَزْمِ السَّدِيدِ تَصُونُهُ
وَالْمَلِكِ أَضْحَى فِي زَمَانِكَ مُزْهِراً
فِي أَرْضِ دَوْلَتِكَ الْعَلِيَّةِ قَدْ جَرَى
قُلْدَتِ سَيْفِ الْمَلِكِ إِرْتَاءً عَنِ أَبِي
سَيْفٍ إِذَا انْقَضَتْ صَوَاعِقُهُ عَلَى
وَإِذَا سَلَّتِ السَّيْفِ مِنْ عَمْدٍ قَرَى
فَلَأَنْتَ سَيْفُ النَّصْرِ يَوْمَ كَرِيهَةِ
يَا قَابِضَ السَّيْفِ الصَّقِيلِ وَحَائِزُ أَلِ
يَا صَاحِبِ الْبَطْشِ الشَّدِيدِ وَمَالِكِ أَلِ
ظَلُّ الْمَلِكِ عَلَى الْعِبَادِ مُخَيِّمٍ
أَمْ بِالْأَمَانِ تَسْوَسُهُ يَاسَيْدُ
تَحْمِي حِمَى دِينِ بِمُلْكِكَ يَخْلُدُ
وَالسَّيْفِ وَالْأَقْلَامِ رَأْيِكَ تَعَضُدُ
وَلِوَاوُهُ بِالْمَجْدِ فَوْقَكَ يُعْقَدُ
نَهْرُ الْعُلُومِ وَطَابَ مِنْهُ الْمَوْرِدُ
وَالشَّرْعِ يَنْبُتُ وَالْخِلَافَةُ تَشْهَدُ
جَيْشِ الْعِدَى فَالْجَوُّ مِنْهُ يَرْعَدُ
وَإِذَا أَشْرَتِ إِلَى الْعِدَاةِ تَبَدَّدُوا
وَلَأَنْتَ رُكْنُ الدِّينِ يَوْمَ يُسَيِّدُ
مَجْدِ الْأَيْتِلِ بِشَوْكَةِ لَا تَجْحَدُ
حَزْمِ السَّدِيدِ بِفِكْرَةٍ تَتَوَقَّدُ
رَبِّ الْخِلَافَةِ بِالْجُنُودِ مُؤَيِّدُ

تَحْتِ اسْتَوَى عَبْدُ الْحَمِيدِ الْأَمْجَدُ حَمَدَ الْمَلَائِكِ رَبَّهُمْ يَوْمًا عَلَى الْـ
وَتَوَشَّحُوا ثَوْبَ الْحُبُورِ وَعَيْدُوا وَالنَّاسُ مِنْ فَرَطِ الْمَسْرَةِ كَبَّرُوا
فِي سَعْدِكَ الدُّنْيَا تَدُومُ وَتَسْعَدُ فَاهْنَأُ وَدُمُ مَلِكًا عَلَى كُلِّ الْوَرَى

Bu mutlu hükümdarlığa hükmederken, kılıcınla mı yoksa imanınla mı ayakta tutuyorsun.

Takva ile hilafet tahtını yönetirken, hükümranlığınla baki kalacak dinin hususlarını, mahremlerini koruyorsun.

Onu cesaret ve kararlılıkla yönetip korurken, kılıç da kalem de senin aklınla kuvvet buluyor.

Hükümdarlık senin çağında parladı, şan ve şeref sancağı sana umut bağladı.

Senin yüce hükümdarlığının diyarında, ilmin ırmağı aktı, o ırmaklardan kaynak almak ne hoştur.

Hükümdarlığın kılıcını atalarından miras aldın; delilin dindir senin, şahidin hilâfet...

Öyle bir kılıç ki yıldırım çarpması gibi indiğinde düşman ordusu üzerine, her yer sarsılır titrer.

Kınından çıkarttığın kılıcın düşmanların gözüne ilişse, etrafa dağılır kaçıtırirler.

Muhakkak ki sen savaş gününün zafer kılıcısın ve övgü gününde dinin temelisin.

Ey keskin kılıcın sahibi ve asil şanın maliki, gücüne karşı konulmaz!

Ey şiddetli azabın sahibi ve dirayetli azmin maliki, fikirlerin parlaktır.

Melik olan Allah'ın gölgesi kulları üzerine perdedir, hilafetin efendisi askerler ile desteklenmiş.

Şanlı Abdülhamid'in tahta çıktığı gün sebebiyle, melekler Allaha şükrettiler.

İnsanlar büyük sevinçle tekbir getirdiler, mutluluk elbisesini giyip bayram ettiler.

Mübarek olsun, tüm insanların hükümdarı kalasın; senin sayende dünyanın mutluluğu devamlı olsun.⁹² [Seri]

Yazar, II. Abdülhamid Han'ın doğum günü münasebeti ile yazdığı tebrik şiirinde arştaki meleklerin, dinin, hükümdarlığın ve tüm ümmetin onun saltanatından memnun olduğunu süslü bir dille ifade etmiştir. “Hicri 1309 yılında Sultan-ı Âzam, Gazi mevlana

⁹² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 9-10.

II. Abdülhamid Han hazretleri'ne mutlu doğum günü ile ilgili yazdığım tebrik şiiridir” sözleri ile takdim ettiği söz konusu şiir şudur:

لَقَدْ سُرَّ فِي يَوْمِ الْوَلَادَةِ أَرْبَعٌ
وَمُلْكُ بَنِي عُثْمَانَ أَيْضاً لِأَنَّهُ
وَنَادَى لَدَى الْعَرْشِ الْمَلَائِكُ سُجَّداً
وَجِئْتُ بِصَوْتِ الْإِبْتِهَالِ مُنَادِيَا
حَمِيدٌ وَدِينٌ ثُمَّ مُلْكٌ وَأُمَّةٌ
فِيَا عَصْرَ مَجْدٍ وَانْتِشَارٍ وَغَبْطَةٍ
مَجِيدٌ وَأُمٌّ وَالْمَلَائِكُ أَجْمَعُ
بِعَبْدِ الْحَمِيدِ الْمُجْتَبَى لَاحَ يَسْطَعُ
لَكَ الْمَجْدُ فِي مَا الْيَوْمَ لِلنَّاسِ تَصْنَعُ
لِيَحْيِي طَوِيلًا بِالسَّعَادَةِ أَرْبَعُ
تَدُومُ دَوَامَ الْكُونِ وَالشَّمْسُ تَطْلَعُ
وَيَاعِيدُ أَلْفَ مِثْلَ يَوْمِكَ يَرْجِعُ

Doğduğun günün münasebeti ile dört kişi mutluydu. Mecid, anne, tüm melekler ve Osmanoğulları hükümdarlığı.

Çünkü o hükümdarlık Abdülhamîd ile parlak bir yükselişe geçiyordu.

Ve melekler tahtın önünde secde ederken şöyle seslendiler: “İnsanlar için yaptıklarınla bugün şanın yücelsin.”

Bir yalvarış yakarış sesiyle söylüyorum. Güneş doğdukça ve kâinat var oldukça, dört kişi mutluluk içinde uzun yıllar yaşasın:

Abdülhamid, din, hükümdarlık ve ümmet.

Ey Zafer, mutluluk ve ilerleme çağının temsilcisi! Senin günün bin güne bedeldir.⁹³ [Tavil]

Hristiyan olan Sabuncu, hicrî 1308 yılında Mevlid kandili münasebeti ile söylediği aşağıdaki beyitlerde Hz. Muhammed'in (s.a.v) aldığı vahyi ve ona gelen Kur'an-ı Kerim'i tasdik edercesine bir üslup kullanmakta, ayrıca II. Abdülhamid Han'ın hükümdarlığının Allah tarafından desteklenip korunduğunu söylemektedir:

إِلَى الْعُرْبِ وَاقَى بِالرِّسَالَةِ أَحْمَدُ
وَأَوْحَى إِلَى عَبْدِ الْحَمِيدِ بِأَمْرِهِ
تَنْعَمَ بِمُلْكٍ وَاعْتَبِطُ بِخِلَافَةِ
وَجَاءَ بِآيَاتِ الْكِتَابِ يُوجِدُ
إِلَيْكَ مِنَ الرَّبِّ الْخِلَافَةَ تُسَنِّدُ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ كُلَّمَا عَادَ مَوْلِدُ

Geldi Ahmed milletlere bir mesaj ile... Allah'ın birliğini mükemmele erdiren kitabın ayetleriyle...

⁹³ Sabuncu, *Dîvânü Şi'ri'n-Nahle*, s.11-12.

Ve Abdülhamid'e emrini ilham etti. Ona verildi hilafet Rabbinin desteğiyle.

Hükümdarlıkla sevin, hilafetinde memnun ve razı ol! Mevlid-i şerif var oldukça salât ve selam olsun [O Rasûle]!⁹⁴ [Tavil]

Rumî 1209 yılında, II. Abdülhamid Han'ın Miraç kandilini kutlamak üzere söylediği kısa şiirde ise kandil gecesine verdiği ehemmiyeti ifade etmekte, Sultan'ın manevî şahsiyetine atıf yapmakta, onun saltanatı için hayır duada bulunmaktadır. İslama karşı hoşgörüsünden ve/veya padişaha yakınlık kurma arzusundan kaynaklanabileceğini düşündüren bir üslupla söylediği sözkonusu pasaj şudur:

فِي اللَّيْلَةِ الْعَرَاءِ عَرَجَ أَحْمَدُ وَصُفُوفِ جُنْدِ الْعَرْشِ أَجْمَعُ تَنْشِدُ
يَاجِنَةَ الْخُلْدِ افْتَحِي بَاباً لَهُ وَاقِي مُحَمَّدٌ فِي السَّمَاءِ يَمْجِدُ
وَاقِي شَفِيعاً لِلْخَلِيفَةِ دَاعِياً بِدَوَامِ مُلْكِ بِالسَّعَادَةِ يَخْلِدُ
طُوبَى لَهَا مِنْ لَيْلَةٍ فِيهَا غَدَاً عَبْدُ الْحَمِيدِ مَعَ الْمَلَائِكِ يَعْبُدُ

O asil gecede yükseldi Ahmed arşa, saf saf olan arş ordularının marşları arasında.

Ey sonsuzluk cenneti aç kapılarını ona, gökte övülen Muhammed (s.a.v) ulaştı sana.

Ulaştı halifesine şefaatiyle ve dua etti, bahtiyar hükümdarlığın devamı için...

Ne muhteşem bir gece ki Abdülhamid meleklerle birlikte ibadet eder o gecede.⁹⁵

[Recez]

Rumî 24 Şubat günü “Sultan-ı A‘zam, Gazi Mevlana II. Abdülhamid Han Hazretleri”ne Ramazan ayı münasebetiyle yazdığı tebrik şiirinde Sabuncu, önceki şiirlerinde olduğu gibi İslamî kavramlara yer vermiş, konuya uygun olarak halifeyi dindarlık yönüne yaptığı vurgu ile vafsetmiştir:

تَبَارَكَ صَوْمُ يَاحَلِيفَةَ صُمَّتُهُ يَخِرُّ لَهُ جُوقُ الْمَلَائِكِ سَجَّدَا
لَقَدْ سَرَّ بِالصَّوْمِ الْمُبَارِكِ رَبُّنَا وَسَرَّ بِهِ مَنْ صَامَ حَقًّا وَوَحَّدَا
نُصَلِّي وَتَطْوَى فِي نُقْيِّ وَعِبَادَةٍ وَتُحْيِي اللَّيَالِي فِي الدُّعَاءِ تَهْجُدَا
رَعَى اللَّهُ دِيناً قَدْ رَعَيْتَ حُقُوقَهُ فَكُنْتَ إِمَاماً لِلْفَرَائِضِ مُرْشِدَا

⁹⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 14.

⁹⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 14.

Ey halife, tuttuğun oruç mübarek olsun -ki melekler oruç hürmetine secdeye kapanır-.

Rabbimiz mübarek oruç sebebiyle mutlu olur. Hakıyla oruç tutan tevhit ehli de mutlu olur.

*Riyasız namaz kılarısin sen takva ile... Geceleri teheccüd ve dua ile ihya edersin. Allah, hakkını gözettığın, kanunlarına ve farzlarına önderlik ettiğin dini korusun.*⁹⁶ [Vafir]

Şâir, 30 Ramazan 1311 tarihinde İstanbul'da "sultanlar sultanı" olarak vasıflandırdığı II. Abdülhamid Han'ın Ramazan bayramını tebrik etmek üzere bir şiir yazmış ve bu şiirde Sultan'ı övgü ve ta'zim dolu ifadelerle anlatmıştır:

أَكْمَلْتَ صَوْمًا بِالِدُعَاءِ وَبِالنُّقَى
بُورَكْتَ مِنْ عِيدِ سَعِيدِ سَعْدِهِ
يَفْدِيكَ بِالْأَرْوَاحِ كُلِّ مُوَحِّدٍ
حَظَّ الْبَرَائِيَا مِنْ مَعَادِ مَوَاسِمِ
وَالصَّوْمِ وَالْإِفْطَارِ وَالْعِيدِ الَّذِي
فِي مِثْلِهَا لَا تَنْتَهِي لَكَ نِعْمَةٌ
وَالْيَوْمَ بِالْعِيدِ الْمُبَارِكِ تَفْطَرُ
مِنْ سَعْدِ سُلْطَانِ الْبَرِيَّةِ أَصْغَرُ
يَا مَنْ بِهِ الدِّينُ الْمُبِينُ مُوقَّرُ
شَيْبٍ وَهُمْ وَأَنْجِلَالٌ يَظْهَرُ
حَظُّ الْأَزْهَارِ فِي الرَّبِيعِ تُنَوَّرُ
عَيْدَتُهُ عِيدٌ عَلَيْنَا أَكْبَرُ
وَسُنُوكَ فِيهَا بِالسَّعَادَةِ تَزْهَرُ

Bugün orucunu dua ve takva ile tamamladın ve bugün mübarek bayrama eriştin. Cihanın mutluluğu cihan sultanının mutluluğundan daha küçük olan bayram kutlu olsun.

Mübin olan din onunla onurlanır ve saygı bulur. Allah'ın birliğine inanan her kimse sana canını feda eder.

Mevsimler gelip geçmesinden insanların nasibi yaşlılık, keder ve zayıflık belirtisi iken,

Senin nasibin, çiçekleri açan ilkbaharın nasibi gibidir.

Tuttuğun oruç, ettiğin iftar ve kutladığın bayram bizim için daha büyük bir bayramdır.

*Böyle bir nimetin sonu yok; ömrün o nimetler içinde mutlulukla çiçek açsın.*⁹⁷

⁹⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 15.

⁹⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 16.

31 Mart 1901 tarihinde Kurban bayramı günü padişah Beşiktaş'taki Sinanpaşa Camii'nde bayram namazını kıldıktan sonra Dolmabahçe Sarayı'na yönelir. Kurbanlar kesildikten sonra her bayram olduğu gibi bayramlaşma başlar. O anda birden şiddetli bir yer sarsıntısı olur; saray sanki yıkılacaktır. O anda Avrupa'da yapılan ve o devasa salonun ortasını kaplayan avizenin orta kısmı şiddetli bir gürültü ile salonun ortasına düşer. Bunun ardından orada bulunanlar korku içinde kaçışmaya başlarlar. II. Abdülhamid Han'ın hayranlık uyandıran, vakarlı, heybetli ve sakin duruşunu hiç bozmadan o anları geçirmesinden etkilenen şâir, söz konusu olayı anlatırken sultanın cesaretinden ve vakur kişiliğinden övgüyle söz eder:⁹⁸

أَنْعَمَ صَبَاحاً يَا حَمِيدُ وَبَكَّرَ
قَدْ حَلَّ عَيْدُ وَالضَّحِيَّةُ تَفْتَدِي
رَفَعَ الْمَلَائِكُ مَا دَبَّحْتَ إِلَى السَّمَاءِ
لَا تَخْشَى بَأْساً إِنْ شَعَرْتَ بِهَزَّةٍ
رَجَفَتْ عِمَادُ الْعَرْشِ حِينَ تَزَلُّزَلَتْ
وَمِنَ الثُّرَيَّا قَدْ تَنَاءَتْ عِفْدُهَا
وَتَنَاءَتْ مِنْهَا النُّجُومُ عَلَى الثَّرَى
لَمَّا اعْتَرَتْ فُؤَادَ جَيْشِكَ رَعْبَةً
فَرُّوا إِلَى الدَّهْلِيْزِ خَوْفَ مُلْمَةٍ
أَظْهَرْتَ هَذَا الْيَوْمَ عِزْماً لِلْوَرَى
وَأَقْبِضْ عَلَى السِّكِّينِ كَبْرٍ وَأَنْحَرِ
نَفْسَ الْفَتَى مِنْ كُلِّ ضَيْرٍ مُخْطَرٍ
وَتَقَبَّلِ الرَّحْمَانَ نَذْرَكَ فَأَبْشِرِ
وَارْتَجِّ رُكْنَ الْعَرْشِ لَا تَتَحَدَّرِ
أَرْضٌ وَمَادَتْ كَالْفَنَاءِ الْمُتَخَطِّرِ
فِي قَاعَةِ الْعَرْشِ الْجَلِيلِ الْأَنْوَرِ
فِي مُنْتَدَى عَبْدِ الْحَمِيدِ الْأَكْبَرِ
وَتَوَهَّمُوا قُرْبَ الْحِمَامِ الْأَحْمَرِ
فَبَقِيَتْ وَحْدَكَ عَلَى السَّرِيرِ كَعَنْتَرِ
بِالْفِعْلِ إِذْ كَذَّبْتَ قَوْلَ الْمُفْتَرِي

Ey Hamid günün aydın olsun. Erken kalk, bıçağı kap, tekbir ile kurbanını kes.

Bayram geldi işte. Kurban, gencin canını her türlü tehlike ve ziyana karşı korumak için canını feda ediyor.

Melekler kestiğin kurbanı gökyüzüne yükseltti. Rahman da adağını kabul etti. Müjdelere olsun sana!

Sallantıyı hissedersen korku ve endişe duyma, tahtının temeli sallanırsa kaygılanma!

Yeryüzü sallanıp tehlikeli bir çukur gibi olduğunda tahtının temeli titredi.

Yüce Abdülhamid'in toplantısında, nurlu yüce divanın ortasında olan avizenin kolyeleri saçılıp dökülürken sanki yıldızlar yeryüzüne indi.

⁹⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 20-36.

Ordu komutanları dehşete ve korkuya düştüğünde ve kanlı ölümün geldiğini zannettiklerinde,

Musibetin şiddetinden koridorlara kaçtılar. Sen ise Antera gibi divanda tek başına kaldın.

Bugün, kararlılık ve azametle doğru âdemoğluna, iftiracıya, yalancıya kendini gösterdin.⁹⁹ [Kamil]

Şâir, Rumî 19 Ağustos 1306 (31 Ağustos 1890) tarihinde “aziz sultan, mü’minlerin emiri, yüce mevlana hazretleri Gazi II. Abdülhamid Han hazretleri”nin cülûs (tahta çıkış) yıldönümünde aşağıdaki beyitleri yazmıştır:

يُبَارِكُ مَنْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَالسَّمَاءِ
لَقَدْ ضَاءَ عَرْشُ الْمَلِكِ يَوْمَ جُلُوسِهِ
لُنُورٍ إِذَا الْبَدْرُ الْمُنِيرُ أَصَابَهُ
لِعَبْدِ الْحَمِيدِ الْمُجْتَبَى بِجُلُوسِهِ
بُنُورٍ تَجَلَّى مِنْ عُلُوِّ شُمُوسِهِ
خُسُوفٍ أَنْارَ الْبَدْرِ وَقَتَّ عُيُوسِهِ

Karada, denizde ve gökte olanlar seçkin Abdülhamid’in cülûsunu kutluyor.

Cülûs günü hükümdarlık tahtı onun yüce güneşlerinin nuru ile aydınlandı.

Öyle nur ki ay tutulması olsa onun nurları ayın asık çehresini bile aydınlatır.¹⁰⁰

Yine aynı tarihte (Hicrî 1307/Miladî 1890), cülûs yıldönümünde söylendiği anlaşılan bir başka şiirde şâir, Sultan II. Abdülhamid’in nurlu yüzünü Kâbe’ye benzetmiş ve mü’minlerin onun etrafında tavaf ettiği imgesine yer vermiştir. Ayrıca onu Hz. Muhammed’in (s.a.v) izinden giden ihlas sahibi biri olarak tasvir etmiştir. Söz konusu şiirin bir bölümü şöyledir:

جَلَسْتَ عَلَى تَحْتِ الْخِلَافَةِ بِالنَّصْرِ
هَنِيئاً أَيُّومٍ سَرَّ كُلُّ بَعُودِهِ
أَمِيرٌ حَوَى جِلْمًا وَبَأْسًا وَهَيْبَةً
أَمِيرٌ مُلُوكِ الْأَرْضِ تَعْرِفُ قَدْرَهُ
أَمِيرٌ يَسُوسُ الْمُؤْمِنِينَ بِجِلْمِهِ
أَمِيرٌ لَهُ فِي الْأَرْضِ ظِلُّ عَدَالَةٍ
أَمِيرٌ حَذَا حَذْوِ النَّبِيِّ بِفَضْلِهِ
أَمِيرٌ يَجْحُ الْمُؤْمِنُونَ بِبَابِهِ
سَأَلْتُ إِلَهِي أَنْ يُعِيدَ جُلُوسَهُ
وَرَيْثُ جُدُودٍ فِي الرَّئَاسَةِ وَالْأَمْرِ
وَكَبَّرَ مَنْ فِي الْجَوِّ وَالْبَحْرِ وَالْبَرِّ
وَفَيْضًا وَمَدًّا لَا يُعَابَانِ بِالْجَزْرِ
وَتَهْدِي إِلَيْهِ مِنْ نَفِيسٍ وَمِنْ دُرِّ
وَيَحْمِي ذِمَارَ الْمُسْلِمِينَ مِنَ الضَّرِّ
تَفِيئاً فِيهَا الْعَالَمُونَ مِنَ الْعَدْرِ
وَأُوتِي وَحْيَ الدِّينِ وَالشَّرْعِ وَالْبِرِّ
إِلَى كَعْبَةِ الْوَجْهِ الْمُنَوَّرِ كَالْفَجْرِ
عَلَيْنَا بِأَعْيَادٍ تَعُودُ بِلَا حَصْرِ

⁹⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 33.

¹⁰⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 12.

İdareyi atalarından miras alarak hilafet tahtına zaferle oturdun.

Gökteki, denizdeki ve karadakilerin sene-i devriyen için mutluluk içinde tekbir getirdikleri o günün kutlu olsun.

Öyle hükümdar ki heybeti, hilmi ve cesareti var. “Medd”i var “cezr”i yok.

Öyle hükümdar ki yeryüzünün bütün kralları onun kıymetini bilir, takdir edip ona incilerden ve en değerli şeylerden hediyeler yollar.

Öyle hükümdar ki müminleri zekâsıyla yönetir; korur onların şerefini ve haysiyetini.

Öyle hükümdar ki yeryüzünde bütün âlemler ihanetten vefasızlıktan onun adalet gölgesine sığınır.

Öyle hükümdar ki peygamberin lütfu ile izinde ilerlemiş; dinî hükümlerin icrası görevi ona verilmiş.

Öyle hükümdar ki nur yüzünün Kâbe’sine yönelmiş, müminler onun kapısında haccediyor.

Allah'tan tahta çıkış bayramının sayılamayacak kadar tekrarlarını bize nasip etmesini dilerim.¹⁰¹ [Tavil]

Louis Sabuncu ayrıca, 1900 yılında Abdülhamid Han’ın tahta çıkışının 25. yıl dönümü onuruna Keldânîce, Süryânîce, Arapça, Türkçe, Latince, İtalyanca, Fransızca ve İngilizce olmak üzere sekiz ayrı dilde iki beyitlik bir şiir yazmıştır. Bunu elmas, yakut, akik gibi taşlarla süslenmiş gümüş çerçeveli aynaya yerleştirmiştir. Böylece hükümdarın culûs yıl dönümüne verdiği önemi göstermiştir. Söz konusu iki beyit aşağıda yer almaktadır:

تَبَارَكَ عَيْدٌ قَدْ تَكَرَّرَ خَمْسَةً وَعِشْرِينَ عَامًا بِالسُّعُودِ مُجْمَلًا
سَأَلْتُ إِلَهِي أَنْ يُدِيمَ بَغْبَطَةَ مَلِيكَاً عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى وَتَكَلَّلًا

Kutlu olsun yirmibeşinci yıldönümü hükümranlığının

Tamamı huzur ve mutluluk içinde geçen bayramın

Rabbimden dileğim sürsün taçlı hükümdarlığın

Huzur içinde tahtta kalmandır mevladan niyazım.¹⁰² [Vafir]

¹⁰¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle*, s.13.

¹⁰² Sabuncu, *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle*, s.18.

1.2. Zencibar Sultanını Methi

1882 yılında Londra’da iken Ramazan bayramını tebrik etmek üzere Zencibar sultanı Bergaş b. Saîd’e (ö. 1888) bir tebrik şiiri yazmış ve bu kısa şiirde Bergaş için övgü dolu sözler sarf etmiştir:

تَبَارَكَ عِيدٌ قَدْ بَدَأَ فِي الْمَشَارِقِ
أَمِيرٌ نَجِيبٌ مِنْ سُلَالَةِ سَيِّدِ
أَمِيرٌ تَوَلَّى زَنْجِبَارَ بَعْدَ لِه
وَسَهَّلَ دَرْباً أَعْتَرَتْ كُلَّ طَارِقِ
أَمِيرٌ يَقُودُ الْجَيْشَ تَحْتَ عِجَاجَةِ
تَوَلَّى بِلَاداً رَقَّ مِنْهَا نَسِيمُهَا
لَهَا سَيِّدٌ مَا قَادَ فِي الْحَرْبِ مِثْلَهُ
أَمِيرٌ إِذَا اشْتَدَّ الْوَعَى سَلَّ سَيْفَهُ
حُسَامٌ حَبَا الرَّحْمَانَ لِلْعُرْبِ نَصْلُهُ
سَقَى اللَّهُ أَرْضاً أَنْتَ خَيْرُ إِمَامِهَا
عَلَى إِبْنِ سَعِيدٍ مِنْ خِيَارِ الْخَلَائِقِ
هَدَى قَوْمَ أَعْرَابٍ لِخَيْرِ الطَّرَائِقِ
وَصَانَ حِمَاهَا مِنْ جَمِيعِ الطَّوَارِقِ
وَنَظَّمَ فِي الْبُلْدَانِ كُلِّ الْمَفَارِقِ
وَجُنْدًا عَلَيْهِ هَانَ فَتَحُ الْمَعَالِقِ
وَطَابَتْ ثُمُورٌ مِنْ نَخِيلِ بَوَاسِقِ
جُيُوشاً آتَاهَا النَّصْرُ تَحْتَ السَّرَادِقِ
وَكَسَرَ فِي الْهَيْجَاءِ كُلَّ الْبُورِقِ
جَلَّاهُ أَمِيرٌ فِي الْخَيُْولِ السَّوَابِقِ
وَعَزَّ شُكَّ أَعْلَى مِنْ جِبَالِ شَوَاهِقِ

Yaratılmışların en hayırlılarından biri olan İbn Said’e Doğu’da başlayan bayram mübarek olsun.

Seyyid soyundan asil bir prens olan Said, en güzel yollara ulaşması için kavmine rehberlik eder.

Her musibet ve felaketten herkesi koruyup kollarken Zencibar’a adaletiyle hükmeder o sultan,

Yolculara eziyet veren her engeli kaldırır, ülkesinin yollarını düzene sokar.

Çetin savaşlarda nice orduları ve muhkem kaleleri fethetmede zorluk yaşamayan nice askerleri komuta etti o...

Uzun hurma ağaçlarından tatlı meyveler [sarkan] ve yumuşak esintisi olan bir memleketi yönetir.

Öyle bir beydir ki toz duman altında zafer kazanan orduyu yönetir. Yoktur onun gibisi...

Öyle bir sultandır ki savaşın en yoğun zamanında, meydanda kılıcını çekip ışıltılı (keskin) kılıçları paramparça eder.

Arapların Rahman’ın takdiri ile körelmiş kılıcını bu sultan yeniden parlattı asil atlarla savaşta.

*Allah bereketli kılsın hayırlı bir liderin yönettiği o toprakları. Tahtın yüce dağlardan daha yüksek olsun.*¹⁰³

1.3. Nasrî Franko Paşa'yı Methi

Nasri Franko Paşa Osmanlı devletinin Katolik Rum vatandaşlarından biridir. Aslen Halep'li olan Franko paşa 1868 yılında vezir rütbesiyle Cebel-i Lübnan mutasarrıfı olmuş, bu görevi 1873 yılına kadar sürdürmüştür. Osmanlı Devleti tarafından on yıllığına tayin edilmesine rağmen on yıl tamamlanmadan vefat etmiştir. Onun döneminde Cebel-i Lübnan'a huzur ve istikrar yayılmıştır. Lübnanlılar onun adaleti ve alçak gönüllülüğünü çok sevmiştir. Okullar inşa etmiş, arazilerin verimliliğini artırmak için ıslah ve düzenleme çalışması yapmıştır. Yükseköğrenim için gençleri Avrupa'ya göndermiştir.¹⁰⁴

Louis Sabuncu, 1869 yılında Beyrut'ta iken Cebel-i Lübnan'a vali olarak atanan Nasrî Franko Paşa'ya da tebrik mahiyetinde bir şiir yazmıştır. Osmanlı eşrafından olup islam dinine mensup olanlara yazdığı şiirlerde yoğun olarak kullandığı dinî terimleri Müslüman olmayan yöneticilere yazdığı şiirlerde kullanmadığının bariz bir şekilde görüldüğü bu şiiri güzel bir örnek teşkil etmektedir:

وَالْخَلْقُ فِي ثَوْبِ السُّرُورِ تَكْبِيرُ	أَلَشَّرْقُ يَبْسِمُ وَالْجِبَالُ تُبَسِّرُ
لَمَّا آتَى لُبْنَانَ مِنْكَ مُبَشِّرُ	لَا حَتَّ عَلَامَاتُ الْخُبُورِ عَلَى الرَّبِّي
وَبِئَعْرَ بَيْرُوتَ الْمَسْرَةَ تَكْتُرُ	حَفَقَتْ عَلَى قَلِّ الْجِبَالِ بَيَارِقُ
رَايَاتُهُ فَوْقَ الرَّوَابِي تُنْسَرُ	أَهْلًا وَسَهْلًا بِالْوَزِيرِ الْمُجْتَبِي
لُبْنَانَ دَانَ لِشَوْكَةِ لَا تُكْسَرُ	وَلَقَدْ حَبَاكَ الْحُكْمَ مَنْ حَكَّمَ الْوَرَى
فَالْعَدْلُ فِي صَحْفِ الصُّدُورِ مُسْطَرُ	فَأَقْبِضْ زَمَامَ الْحُكْمِ وَاحْكُمْ فِي الْمَلَا

Doğu tebessüm eder, dağlar müjde verir, varlık sevinç elbisesini giymiş övgünü söyler.

Lübnan'a senin müjden geldiğinde, yüksek yerlerde sevinç alametleri görülür.

Yüce dağlarda sancaklar dalgalanır. Beyrut'un çehresi tebessümle doludur.

Tepelerin üzerinde sancaklar dalgalanırken, seçkin vali hoş geldiniz.

¹⁰³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 43-44.

¹⁰⁴ El-Ma'rife, Cebel-i Lübnan Yöneticileri, Erişim tarihi: 03.07.2022, Erişim sitesi: https://m.marefa.org/%D9%85%D8%AA%D8%B5%D8%B1%D9%81%D9%8A%D8%A9_%D8%AC%D8%A8%D9%84_%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D9%86/simplified

Lübnan güçlü hükümdarını kazandığı için, âdemoğlunun en bilgininden daha sağlam bir hikmet kazandı.

İdarenin dizginlerini eline al. Hikmetle yönet halkı. Adalet sinenin sayfalarında yazılmıştır.¹⁰⁵[Seri']

1.4. Münif Paşa'yı Methi

Louis Sabuncu, 1891 yılında payitahtta iken Osmanlı Devleti Milli Eğitim Nâzırı Munif Paşa hakkında bir şiir yazmıştır. Bu şiirde Paşa'nın ilmini ve irfanını methederken, İslam dininin temeli olan ve Müslümanların çoğunun ancak uygulama yöntemiyle kavradıkları hac ibadetine ait kavramları sembol olarak kullanmıştır. Louis Sabuncu'nun İslam dini hakkında zengin bir kültür ve birikime sahip olduğunu gösteren söz konusu şiir şu şekildedir:

أَتَى يَسْتَضِي مِنْ نُورِ أَفْكَارِهِ الْفِكْرُ
وَطَافَ مَقَامَ الْعِلْمِ يَنْجِدُهُ الذِّكْرُ
وَيَسْفِي الَّذِي بِالْجَهْلِ قَدْ مَسَّهُ الضَّرُّ
أَسَاسُ فُنُونٍ لَا يَقُومُ لَهَا حَصْرُ
وَيَلْتَمُ صَخْرَ الْعِلْمِ مِنْ شَوْقِهِ النَّعْرُ
وَيَنْحَطُّ مِنْهُ نَحْوَ مَرْوَةٍ مُفْتَرُ
فَيُكْمَلُ فِي وَادِي مَنَى الْحَجِّ وَالنَّحْرُ
يَجُودُ لَدَيْكَ الْمَدْحُ وَالنَّظْمُ وَالنُّثْرُ
وَنَيْلُ عُلُومٍ مِنْ لَدُنْكَ هُوَ الْأَجْرُ
رَوَيْتَ بِهَا عَقْلِي فَضَاءَ بِهَا الْفِكْرُ
تُعَدِّدُ أَوْصَافاً إِذَا أَشْرَقَ الْفَجْرُ
وَفِي كُلِّ أَوْقَاتِي يُرِيدُهُ الذِّكْرُ

إِلَى كَعْبَةِ الْعِلْمِ الْمُنِيفِ وَرُكْنِهِ
وَكَبَّرَ لَمَّا عَايَنَ الْبَيْتَ بَهْجَةً
وَمِنْ رَمَزِمِ مَاءِ الْمَعَارِفِ يَسْتَقِي
وَيَسْتَلِمُ الرُّكْنَ الَّذِي قَامَ فَوْقَهُ
وَيُرْمَلُ فِي الْأَسْوَاطِ عَدْواً ثَلَاثَةً
وَيَرْقَى صَفَا بَيْتِ الْمَعَارِفِ جَهْدَهُ
وَيَرْمِي جِمَارَ الْجَهْلِ فِي عَرَافَاتِهِ
فَأَنْتَ مَنَى حَجِّي وَقَصْدِي وَحَاجَتِي
تَوَابُ طَوَافٍ عِنْدَ صَاحِبِ كَعْبَةِ
لَدَيْكَ مِنَ الْعِلْمِ الْمُنِيفِ مَنَاهِلُ
عَدَّتْ كُلُّ أَعْضَائِي بِمَدْحِكَ أَلْسِنَا
فَيَغْبِطُ نُطْقِي مَسْمَعِي عِنْدَ لَفْظِهِ

Münif (yüksek) ilim Kâbe'sinin rüknüne geldi düşüncem, fikrinin nurundan aydınlanmak için...

Beit'ini gördüğünde sevinçle tekbir getirir, ilim makamını övgü ile tavaf eder.

Zemzeminden irfan suyunu içer; cehaletten zarara uğrayan [ruhum] şifa bulur...

Sayırsız ilim ve irfana temel olan rüknünü selamlar.

¹⁰⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 41.

*Şavtların üçünü küçük adımlarla, koşarak yapar, ilim taşını özlem ile öper.
Marifet evinin Safa'sını gayretle tırmanır, oradan Merve'ye tebessümle geri iner.
Cehaletin taşlarını Arafat'ında atıp, Mina vadisinde kurbanını kesip haccını tamamlar.*

Sen Mina'msın, haccım, gayem, maksadımsın. Nesir, nazım, medih şiirleri seninle değerli olur.

Kâbe'yi tavaf etmenin mükâfatı sahibinin katında verilir; senden ilim almak mükâfattır bana...

Münif (yüksek) ilminin pınarları var; aklımın susuzluğunu giderir, fikrimi aydınlatır.

Bütün uzuvlarım senin övgünü söyler, sayılmayacak vasıflarını sıralar bir seher vakti.

Dilim kulağımı mutlu eder onu anlatırken; her an zikrim onu tekrarlar durur.¹⁰⁶

[Vafi]

1.5. Annesini Methi

Louis Sabuncu'nun annesi Meryem Mardin ilinde 1818 yılında doğdu ve İstanbul'da 1899 yılında vefat etti. Mezarı Adalar ilçesi, Heybeliada Hristiyan mezarlığındadır (bkz. Resim.21). Sabuncu Annesinin mezar duvarına kendi yazdığı aşağıdaki şiiri nakşettirmiştir.

خاتم مريم يعقوب صابونجي

خرجت تطوف الارض تبغى نالت من الدنيا نصيبا او فرا
وهنا استرحت من عناها بعدما عاشت ثمانينا وعشرة اشهرا

Yakup Sabuncu'nun Hanımı Meryem

Mutluluğu, bereketi, rahatlığı aramak için çıktığı dünyadan beklediğinden fazla bir pay aldı.

Zorluk, sıkıntılar içinde geçirdiği seksen yıl on aylık ömürden sonra burada dinlendi.

¹⁰⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 49.

Sabuncu ayrıca şunları da ilave etmiştir:

أَنْشَأَ لَهَا ابْنُهَا لُؤَيْسُ الْحَزِينِ فِي ظِلِّ أَشْجَارِ الصَّنَوْبِرِ هَذَا الضَّرِيحِ الْعَالِي تَخْلِيداً لِيَذْكُرَهَا الْعَالِي

Üzgün olan oğlu Louis, onun anısına çam ağaçlarının gölgesinde bu görkemli türbeyi inşa etti.

1887 yılının başında Londra’da bulunduğu esnada aziz validesi için bir medhiyye yazmış ve annesine olan hayranlığını aşağıdaki beyitlerle dile getirmiştir.¹⁰⁷

رَعَى اللَّهُ أُمَّاً أَفْتَدِيهَا بِمُهَجَّتِي تَرَدَّتْ مِنْ الْأَفْضَالِ أَجْمَلِ حِلَّةِ
لَقَدْ زَيَّنْتُهَا مِنْ صِبَاهَا فَضَائِلُ وَفَاقَتْ نِسَاءَ الْأَرْضِ طَرّاً بِعِفَّةِ
جَلَاهَا ذَكَاءُ وَالْكَمَالُ جَمَالُهَا وَمَنْحَهُ عَقْلٍ زَيَّنْتُهَا بِحِكْمَةِ
كَسَاهَا مَلِيكَ الْعَرْشِ ثُوبَ طَهَارَةٍ تَمِيسُ بِهِ بَيْنَ النِّسَاءِ الرَّهِيَّةِ
فَتَاةٌ أَحَبَّتْ وَالِدِيهَا وَالْهَى وَصَارَتْ مِثَالاً صَالِحاً لِخَلِيفَةِ
عَرُوسٌ أَحَبَّتْ زَوْجَهَا حُبَّ زَوْجَةٍ فَعَلَّقَ قَلْباً فِي فَتَاةٍ أَمِينَةِ
وَحَلَّتْ لَدَيْهِ فِي مَقَامٍ مُكْرَمٍ كَرِيمَةً أَصْلٍ عَنْ جُدُودِ كَرِيمَةِ
وَلَمَّا ابْتَلَاهَا الدَّهْرُ غَدراً بِفَقْدِهِ وَصَرْنَا يَتَامَى قَاصِرِينَ بِعُزْبَةِ
تَوَلَّتْ غِدَانَا وَالْقِيَامَ بِأَمْرِنَا وَضَحَّتْ نَفِيسَ الْعُمْرِ مِنْهَا لَفْئِيَّةِ
وَكَمْ مِنْ لَيْالٍ قَدْ قَضَتْهَا تَسْهُداً ثَلَاثُ مَهْدِي فِي مَنَامِي وَيَفْطِي
يُنْقَلُ نَوْمٌ جُفْنِ أُمَّ حُنُونَةٍ فَيَظْفُرُ حُبُّ الْوَالِدَاتِ بِرَفْدَةٍ
تَهْزُ سَرِيرِي إِذْ يَهْزُ فُؤَادُهَا سُرُورٌ بِنَوْمِي وَاضْطِجَاعِي وَعَبْطِي
تَحْسُ بِأَوْجَاعِي وَتَمْرَضُ كُلَّمَا دَهَنْتِي مِنَ الْأَمْرَاضِ أَسْهَلُ شِدَّةِ
يَحُنُّ عَلَيَّ كُلُّ الْأَنَامِ فُؤَادُهَا وَتَشْفِي ضِنَاهُمْ فِي حَنَانٍ وَرَحْمَةِ

Canım feda olsun ona, korusun Allah annemi, en güzel meziyetleri takar bir mücevher takı gibi.

Onu gençliğinden beri süsler zekâsı ve kemâl-i ziyeneti, dünya kadınlarına üstün kılar fazileti ve iffeti.

Süsü zekâdır, güzelliği olgunluk... Aklın hediyesidir onu süsleyen güzelliği ve hikmeti.

Sâfilik libâsını giydirdi arşın sahibi ona. Gururla taşıdı onu nezih kadınların arasında.

¹⁰⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 51.

Anne-babasını ve akrabalarını seven bir gençti. Gelecek nesiller için salih bir örnek oldu.

O gelin eşine mükemmel bir sevgi besledi. Bu sevginin neticesinde eşinin de o güvenilir kıza kalbi bağlandı.

Onun yanında değerli bir yere sahip oldu hep. Aslı cömert, ataları soylu olan o eşi...

Kader eşinin ani ölümü ile sınıyıp da biz yaban ellerde küçük aciz yetimler olarak kalınca,

Bakımımızla, yetişmemizle, bütün işlerimizle ilgilendi; kendi hayatından vazgeçip ömrünün en güzel anlarını feda etti.

Ben uyurken ve uyanırken kaç gecesini uykusuz geçirdi beşiğimin başında.

Uyku, şefkatli bir annenin göz kapaklarını ağırlaştırırsa da annelerin sevgisi o uykuya galip gelir daima.

Uyuyup da yattığında beşiğimi sallarken, mutluluğundan kalbinde sevinç sarsılıyordu.

Her hastalığında hafif de olsa hastalığım bütün ağrılarımı hissedip benim için hastalanıyordu.

Kalbi tüm insanlar için şefkatle atarken hastalıklarını acılarını şefkat ve merhametle iyileştiriyordu. [Tavîl]

1.6. İngiltere Parlamento Binası'nı Methi

Arap edebiyatında zamanla medih ve mersiye şiirlerinin cansız varlıklar için de söylendiği bilinmektedir. Louis Sabuncu'nun İngiltere Parlamento Binası için yazdığı şiir de bu kapsamda değerlendirilebilir. Aşağıda yer alan söz konusu şiiri şâirin, 1887 yılında Londra'da Thames nehrinin kenarında bulunan binanın yanından geçerken ihtişamına hayran kalarak irticalen söylediği anlaşılmaktadır:

يَادَارُ فِيهَا الْعِزُّ قَامَ بِبِنْدُوةِ
وَسَطَتْ بِأَمْجَادِ عَلَى الْمَسْكُونَةِ
فِيهَا يَفِي الثَّوَابِ حَقَّ الْأَمَةِ
بَهِيًّا كُلِّ مَنْحُوتَةٍ مِنْ صَخْرَةٍ
رُكْنُ الْبِنَاءِ عَلَى آسَاسِ الْحِكْمَةِ
بِنُفُوسِ أَهْلِ الْعَوْتِ أَحْسَنَ نَفْسَةٍ
لِلدِّينِ وَالْدُّنْيَا وَكُلِّ مُهْمَةٍ

تِيهِي إِفْتِحَاراً فِي بِنَائِكَ وَعَجَبِي
يَا دَارُ فِيكَ الْإِنْكِلِيرُ تَعَزَّرَتْ
دَارُ بِنْتِهَا الْإِنْكِلِيرُ لِحَقِّهَا
دَارُ عَلَى شَمْسِ تَشِيدُ رُكْنَهَا
دَارُ بِنَاهَا الْأَقْدُمُونَ وَشَيَّدُوا
نَفْسَ الْمُهَنْدِسِ سَفْفَهَا وَجِدَارَهَا
فَرَضَتْ رِجَالُ الْمَلِكِ فِيهَا سَنَةً

وَإِذَا أُصِيبُوا بِالْبَلَاءِ تَجَمَّعُوا وَتَدَارَكُوا بِالْحَزْمِ كُلِّ مُمَّةٍ

Yapınla iftihar et ve gururlan, ey ihtişam içindeki meclis!

Ey yaptır İngilizler seninle güçlendirildi. Diğer yerleşimler seninle yüceldi ve izzet buldu. Yaşadığın dünya üzerinde ihtişamın var.

İçindeki temsilciler, çıkaracakları kanunlarla ümmetin hakkını arasın diye İngilizlerin diktiği yapıt.

Temelini bir güneş üzerinde sağlamlaştırırken kayalara oyulmuş her bir güzellikle gurur duyuyor.

Ataların hikmet üzere temelini atıp inşa ettiği yapıt...

Mühendisler tavanını ve duvarını Ğavş akımının en güzel kitabeleriyle süsledi.

Hükümdarın adamları orada her konuda bir yıl din için bir yıl dünya için kanun çıkardılar.

Eğer kendilerine bir bela gelse, bir araya toplanır ve kararlılıkla her felaket ve musibeti çözerler.¹⁰⁸ [Kamil]

2. FAHR

Sözlükte “övünmek” manasına gelen Fahr sözcüğü; edebi anlamda şâirlerin kendi hayatlarından, kabile, soy sop, inanış, din, mezhep ve izledikleri yoldan, edebî ve siyasî ağırlıklarıyla şiirdeki maharet, kâbiliyet ve erdemlerinden, bunlarla beraber kılıç, zırh, at ve bilhassa deve gibi kişisel mal ve eşyalarından, yaşam boyu elde ettikleri deneyimlerinden övünç duyarak bahsettikleri şiir çeşidi anlamına gelir.¹⁰⁹

Fahr medih sanatı ile benzerlik taşır. Fakat fahr şiirinde şâir kendini ve kabilesini över. Şâir fahr iye yazarken nitelik olarak medhe benzediği için medihte hoş görülen her şey fahrda da hoş görülmüştür, ayıplanan durumlar da ayıplanmıştır. Kişinin, atalarında olup kendinde olmayan erdemlerle övünmesi hoş karşılanmadığı gibi sadece kendini övüp atalarını görmezden gelmesi de kabul edilemez. Aslında en iyi fahr şiirleri, kişinin atalarıyla gurur duymasının yanında ataları olan kabilesinin de onunla gurur duyduğu örneklerdir. Kişiye servet ve mal atalarından nasıl miras olarak kalıyorsa şan, şeref gibi erdemler de miras olarak intikal etmektedir. O mirasa sahip çıkıp muhafaza ederse ancak

¹⁰⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 56-57.

¹⁰⁹ İsmail Durmuş, “Fahr”, *DİA*, İstanbul, 1995, XII, 79.

o zaman bu güzel hasletleri daha sonraki nesillere aktarması mümkün olur. Yahudi asıllı Arap şâir Semev' el el-Ezdî'nin (ö. 560 [?]) ünlü mübalağalı kasidesi fahr şiirine en güzel örnektir.¹¹⁰

Fahr, bir bakıma ozanların şarkı şeklinde söylediği şiirdir.¹¹¹ Cahiliye Arapları arasında hüküm süren yaşam zorluğu sebebiyle insanın tabiatla mücadelesi, insanın insanla mücadelesi, insanın çölle mücadelesi konularını ele alırken o zamanki silah kadar önemli olan fahr, şiir konuları arasında önemli yer tutar.¹¹²

Fahr konusu, şâirlerin kendilerini ve kabilelerini överek diğer kabilelere gözdağı vermek için yazıp kendilerindeki ve kabilelerindeki erdemleri ortaya koyma aracıdır. Bazılarına göre fahr konusunun ancak insanî erdemler ve ahlaki meziyetler ile ele alınması icap eder. Çünkü cömertlik, vefa, kahramanlık, misafirperverlik, iyi komşuluk, başkasına yardım etme gibi meziyetler insanı yüceltir. Bununla birlikte insanın kendinde olmayan erdem, ahlaki vasıflar ile fahr şiiri söylemesi ayıplanmıştır. Bu hassas durumdan dolayı fahr konusunu ele alacak olan kişinin, diğer edebî türlerin aksine, gerçek manada ahlaki meziyetlere sahip bir şâir olması gerektiği de söylenmiştir.¹¹³

Cahiliye döneminden sonra Hz. Peygamber döneminde şâirler, İslam dini ile yeni tanıştıklarından dinlerini öğrenme, anlama, anlatma ve yayma faaliyetlerine daha çok önem vermişlerdir. Bu nedenle şiirle olan uğraş azalmış, fahr türü, şâirin kendini veya kabilesini yüceltmek yerine daha çok dini yaymak için yapılan savaşları ve fetihleri teşvik etmek gayesiyle ve ümmet bilinci ile değerlendirilmiştir.¹¹⁴ Fakat Emeviler zamanında fahr şiiri krallara ve siyasi otoriteye yaranmak, maddi kazanç sağlamak veya onların acımasızlığından korunmak için yazılan, sanattan uzak şiirler haline gelmiştir.¹¹⁵ Ayrıca o dönemde tema yönüyle Arap asabiyeti öne çıkarılmış, bu durum Arap olmayan müslümanları çok incitmiştir.¹¹⁶ Abbâsiler döneminde ise Emevilerden geriye kalan Arap soyunun üstünlüğü vurgusu zayıflamış, ilmî tercüme başlanmış, çok farklı

¹¹⁰ İbn Raşîk, *el-'Umde*, II, 146; Durmuş, "Fahr", s.79

¹¹¹ Yahya Şâmî, *Erva'u Mâ Kîle fi'l-Fahr*, Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, Beyrut, ts., s. 6.

¹¹² Muhammed Sirâcuddîn, *el-Fahr fi's-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, Beyrut, ts., s. 5-6.

¹¹³ Sirâcuddîn, *el-Fahr fi's-Şi'ri'l-'Arabî*, s. 5-6.

¹¹⁴ Delâl Halîfe, *el-Fahr 'inde Yûsufe's-Sâlisi'l-Endelusî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu Muhammed Haydar, Cezayir, 2012/2013, s. 21-22.

¹¹⁵ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Fahru ve'l-Hamâse*, Dâru'l-Ma'ârif, 5.b., Kâhire, ts., s. 42.

¹¹⁶ Sirâcuddîn *el-Fahr fi's-Şi'ri'l-'Arabî*, s.20.

medeniyetlerle tanışılmıştır. Bununla birlikte eğlence ve şarap meclisleri çoğalmış, bu sebepten dolayı da insanların kalbinde şüphe, zındıklık ve ilhada yol açılmıştır.¹¹⁷

Modern dönemde ise şâirler, sömürgeciliğe karşı çıkmak, vatan, devlet ve hürriyet için yapılan savaşları teşvik etmek gayesiyle Fahr temalı şiirler kaleme almışlardır. Bunların yanı sıra kadın sevgisi ve ecdâda hürmet konularını da ele almışlardır. Bu konuları işlerken eski usül fahr şiirinden büyük ölçüde kendilerini soyutlamamışlar, mezkûr konular üzerinde daha çok durmuşlardır.¹¹⁸

Louis Sabuncu fahr konusunda tamamı kendisini anlatan sekiz şiir kaleme almıştır. Kendisi ile ilgili ilim, erdemlilik, cömertlik, sorumluluk, çaba, sabır, istikrar ve zamana dikkat etme gibi iyi bir insanda bulunması herkesçe arzu edilen konuları işlemiştir. Kendi eseri *Divanu'n-Nahle*'de fahr şiiri ile ilgili bilgi verirken aynı zamanda şiirde taklit ve intihal konusuna da temas etmekte ve bu husustaki düşüncelerini paylaşmaktadır:

“Fahr şiirinde krallar ve emirlerin kahramanlıkları, kılıçları ve kınları, savaşta düşmanlara karşı elde ettikleri zaferleri övünme sanatında konu olarak kullanılırken bilgin ve şâirler ise keskin zekâlarıyla ve takibi imkânsız icraatlarıyla övünmenin yanı sıra yaratılış ile ilgili bilimsel keşiflerin elde edilmesi, uygarlığın ilerlemesi ve ticaretin yaygınlaşmasıyla övünürlerdi. Ayrıca fahr konusunu yazarlar kullanırken şâirler ise bu konunun uzmanı olmuşlardır.

Bunların en ünlüleri İmam 'Ali b. Ebû Tâlib (r.a), Ebû Bekir el-Ercânî, Kadı er-Raşîd Ebû'l-Huseyn el-Usvânî, Antera b. Şeddâd, Amr b. Ma'dikerib, Mudarris b. Rab'î, Abdullah b. Revâha el-Ensârî, el-Kurayt b. Unîf, Şihâbeddin b. Fazlullah, İbn Sînâ el-Melik, Hassân b. Sâbit el-Ensârî, Yahudi haham Ka'b b. Mâma, es-Semev'el b. 'Âdiyâ' el-Yahûdî, Ebû Temmâm, el-Mutenebbî lakaplı Ebû't-Tayyib Ahmed b. el-Huseyn, Ebû'l-'Alâ' el-Ma'arrî ve diğerleri. Burada zikredemeyeceğim daha birçok şâir vardır. Ben de ilklerin ve sonrakilerin izinden gittim. Bazen kişilerin fikri ve düşünce yapısı benzerlik sergileyebilir. Bana göre bunun hiçbir sakıncası yoktur. Diğer yazar ve şâirlerin fikirlerinden çekinmeden faydalanırım. Onların kullandığı yol ve yöntemlerden istifade ettim. Yeni nesil şâirlerin önceki şâirleri taklit etmesinde, onların izinden gitmesinde beis görmüyorum.”¹¹⁹

¹¹⁷ Sirâcuddîn, *el-Fahr fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, s.33.

¹¹⁸ Sirâcuddîn, *el-Fahr fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, s.34.

¹¹⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 66.

Kurban Bayramı'nda II. Abdülhamid Han'ın, sarayda olduğu sırada yaşanan depremdeki soğukkanlı tavırlarından etkilenen şâirin sultan hakkında bir medih şiiri söylediğinden daha önce bahsedilmişti. Aynı olay çerçevesinde şâir, kendi cesaretini konu alan bir fahr şiiri de söylemiştir. Üç beyitten oluşan bu şiir şöyledir:

وَعَيْرِي يَخْشَى الْمَوْتَ فَوْقَ وَإِنِّي لَا أَخْشَى الْجَمَامَ بِوَفْعَةٍ
إِذَا دُكَّتِ الْأَفْلَاكُ وَالْكُونُ قَدْ هَوَى تَرَانِي نَبْتًا سَاخِرًا دُونَ لَفْتَةٍ
فَإِنْ قَدْ قَلْبُ الْخَلْقِ مِنْ رَطْبِ طِبْنَةٍ فَقَدْ قَدْ قَلْبِي مِنْ صَلَابَةِ صَخْرَةٍ

Başkaları yatağında ölmekten korkarken, bu durumda bile ben ölümden korkmuyorum.

Evren ve gezegenler çökerken, sağlam bir duruşla etrafa alaycı bir edayla bakıyorum.

*Eğer o anda insanların kalbi nemli balçıktan ise kalbim bir kayanın sertliği gibi katılaşır.*¹²⁰

2.1. İlim Sahibi Olmakla Övünmesi

23 Ağustos 1887 tarihinde Londra'da iken yazdığı fahr konulu aşağıdaki şiirde Sabuncu kalemin ve ilmin gücüne inandığını vurgulamakta, hayatını çiçek çiçek dolaşır bal toplayan arı misali ilmin ve araştırmanın peşinde sürdürdüğünü; pek çok ilimle meşgul olduğunu, edindiği bilgileri derleyip insanlığın faydasına sunduğunu belirtmektedir. Ona göre nasıl ki arının balından faydalanmak isteyen zehirli iğnesine de dayanmalı ise bu bilgilerden istifade etmek isteyen kişi de şâire tahammül etmelidir:

خُلِفْتُ لِعِلْمٍ لَا لِيَوْمِ كَرِيهَةٍ فِي الْعِلْمِ لَا فِي الْحَرْبِ إِحْقَاقُ شُهُرَةٍ
وَأَسْنَتْ بِقَوْلٍ إِذَا الْخَيْلُ أَقْبَلَتْ حِصَانِي دَلَالٌ بِسُوقِ الْمَيْتَةِ
كَذَلِكَ جَوَادِي لَيْسَ مِنْ نَسْلِ أَبْجَرٍ وَلَا صَارِمِي صَمَّامَةٌ فِي كَرِيهَةٍ
وَلَكِنْ رِمَاجِي وَالسُّيُوفِ وَأَسْهَمِي مَدَامِعُ أَقْلَامٍ عَلَى خِدِّ رُفْعَةٍ
رَأَيْتُ الْوَرَى بِالْعِلْمِ تَدْرِكُ رُفْعَةً فَجَزْتُ مَرَامِيهِ بِكُلِّ عَزِيمَتِي
لَهُوْتُ بِعِلْمٍ عَنْ مَلَاهِ وَوَلْدَةٍ وَطَرْفِي طَمَاحٌ إِلَى أَوْجِ رُفْعَةٍ
أَبْيَضُ بِالْقُرْطَاسِ أَسْوَدُ لَيْلَتِي أَنْبِرُ بِنِيرَاسِ الْمَعَارِفِ فِكْرَتِي
فَطَبْلِي وَمِزْمَارِي وَكَأْسِي وَعَادَتِي كِتَابِي وَأَقْلَامِي وَجَبْرِي وَرُفْعَتِي

¹²⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.30.

كَمَا أَنَّ جِسْمِي بِالْمَاكِلِ يَعْتَدِي كَذَلِكَ عَقْلِي يَسْتَضِيءُ بِحِكْمَةٍ
مَلَكْتُ وَمُلْكِي مُلْكُ عِلْمٍ وَحِكْمَةٍ وَسَدْتُ رِقَابَ الْجَاهِلِينَ بِفِطْنَتِي
مُلُوكٌ بِإِلَّا عِلْمٍ عَيْبٌ أَدْلَةٌ عَيْبٌ بَعْلِمٍ هُمْ مُلُوكُ الْبُسِيطَةِ

Ben ilim için yaratıldım, tatsız gün (savaş) için değil. Çünkü ilimde ün kazanırım, savaşta değil.

Ölüm çarşısında söz söylemem (ozanlık yapmam). Atlar geldiğinde, atım yol gösterici olur onlara.

Gerçi atım ebcar soyundan olmadığı gibi, kılıcım da zor günlerde (savaşta) güçlü, eğilmez ve keskin değildir.

Fakat mızraklarım, kılıçlarım ve oklarım, kağıtların yanağında (üzerinde) kalemlerin gözyaşlarıdır.

İnsanlığın (dünyanın) bilgi ile yüceldiğini gördüm. Ben de bilgiye ulaşmak için tam kararlılıkla tüm gücümlle yürüdüm.

En yüksek zirvelere ulaşmayı hayal ederken, ilimle meşguliyetimden, eğlence ve zevkü safadan uzak durdum.

Kapkaranlılık gecemi kırtas ile beyazlatırım. Fikrimi bilginin ışığıyla aydınlatırım.

Davulum, flütüm, kadehim ve kadınıim; kitabım, kalemlerim, mürekkekim ve kağıtlarımdır.

Vücudumun yemekle beslenmesine benzer şekilde aklım bilgelikle aydınlanıyor.

Bilgi ve hikmet krallığına sahip oldum. Cahil insanları aklımla yönettim.

*Bilgisiz krallar zelil kölelerdir. Bilgili köleler ise dünyanın krallarıdır.*¹²¹[Tavîl]

2.2. Azmiyle Övünmesi

Sabuncu fahr konulu bir diğer şiiri olan “الْفَخْرُ بَعْلُ الْهَمَّةِ” (Yüksek Gayretle Övünç)’te ise elde ettiği başarıları hayat mücadelesi, azim ve gayreti ile elde ettiğini vurgulamaktadır. Ayrıca kişinin kabilesi sayesinde değil de şahsî gayretleri ile ulaştığı başarının fahr sebebi olacağı yönündeki ifadeleri ile de geleneksel fahr anlayışına bir gönderme yapmaktadır:

خُلِقْتُ لِعَلْيَاءٍ وَفَخْرٍ وَرَفْعَةٍ إِلَى الْفَخْرِ وَالْعَلْيَاءِ أَسْعَى بِهَمَّتِي
هُوَ الْفَخْرُ إِنْ يَرْقِي الْفَتَى طُودَ شَهْرَةٍ بِنَابِتِ عَزْمٍ لَا يَفْقِدُ عَشِيرَةَ

¹²¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.67.

وَأَنْ يَمْتَطِي إِقْتَابَ كُلِّ مَلَمَةٍ
وَأَيَّ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ بِفَضْلِهِمْ
وَلِي هِمَّةٌ شَمَاءٌ حَيْثُ بَعَثْتُهَا
فَرَعْتُ بِهَا دَهْرِي عَلَى رَعْمِ أَنْفِهِ
إِلَى أَرْفَعِ الْأَمْجَادِ أَسْعَى بِهَمَّتِي
وَعَيْرَ سَبِيلِ الْفَضْلِ لَسْتُ بِسَالِكٍ
فَخَوْرٌ بِفَضْلِي بَيْنَ قَوْمِي وَفَاخِرٌ
تَرَانِي الثَّرِيًّا مَعَ كَثِيرِ نُجُومِهَا
أَحْبُ حَيَاةٍ لِي حَيَاةٌ عَزِيمَةٌ

Ben onur, şan ve itibar için yaratıldım. Ondan dolayı şanlı, yüce zirvelere ulaşmak için çabaladım.

Fahr, delikanlı kabilesinin şanı ile değil azim ve kararlılıkla ulaştığı şöhretin zirvesine çıkmanın gururudur.

Her zorluğun sırtına binsem ve vücudum gerilse de her erdem'den sırma ve gümüş işlemeli ipek kumaştan (brokar) elbise giyerim.

Onlar sayesinde kadim evlerin yığınlarını aşabilenlerdenim. (Kadim şâirlerin yolundan giderek ve birikimlerini altlık yaparak bilgisine bilgi katanlardanım)

Nereye gidersem asil, onurlu, şanlı bir azmim var, azmim her şahlandığında kahramanları bile dizginler.

Kaderimin istememesine rağmen çabalarımın kazandığım ganimeti almadan geri dönmedim.

Zaferleri yükseltmek için enerjimle çabalıyorum ve adımlarım yükseklerle tırmanmada kararlılığımı rehberlik ediyor

Erdemlerin (lütf) yolundan başka bir yolda yürümeyeceğim. Benim yolum, çabam erdemlilere yol gösterir.

Halkım, kendi aralarında benimle gurur duyuyor. Her arenada şanlı insanların önüne geçtiğim (yendiğim) için gururluyum.

Ülker yıldız takımı beni yıldızlarının arasında görüyor fakat yıldızımın parıltısını kıskanıyor.

*En sevdiğim yaşam tarzı, kararlılıkla çabayla geçen bir hayattır. Ömürlerin en iyisi hikmetle ve bilgelikle, faziletle geçendir.*¹²² [Tavîl]

2.3. Hakkaniyetli Olmakla Övünmesi

Louis Sabuncu'nun fahr konulu şiirlerinden bir diğeri de “الفخر بمراعاة الذمام” (Hakkı Gözetmekle Övünç) başlığını taşır. Altı beyitlik bu şiirde şâir kendisini, insanların hukukunu gözeten, vefalı ve dost canlısı bir kişilik olarak vasfetmekte, kötülüğe iyilikle karşılık verecek kadar erdemli birisi olduğunu anlatmaktadır:

وَرثْتُ مُرَاعَاةَ الذِّمَامِ سَلَالَةً رَعَيْتُ ذِمَامَ النَّاسِ مُنْذُ فُتُوْتِي
فَمَا وَلَدْتُ حَوَاءَ مِنْ صَلْبِ آدَمِ أَبْرًا وَأَوْفِي ذِمَّةً مِنْ قَبِيلَتِي
وَلَا رَزَقَ الْخَلْقَ أُمَّاً وَوَالِدًا وَلِيدًا شَبِيهِي ذَا وَفَاءٍ وَذِمَّةِ
وَلَوْ صَوَّرَ النَّفَّاسُ شِبْهَ مَرْوَةِ لَصَدْرٍ شَبِيهِي فِي مِثَالِ الْحَقِيقَةِ
تَفَرُّ لِي الْأَعْدَاءَ رَغْمًا بِأَنَّنِي أُرَاعِي ذِمَامَ الْخَلِّ حَتَّى الْمُنِيَّةِ
وَأَجْزِي بِخَيْرٍ مَنْ دَهَانِي بِشَرِّهِ وَأَصْفَحُ عَنْ قَوْمٍ أَرَادُوا مَضْرَتِي

Soyundan hakkı ve emaneti gözetmeyi gördüğüm için ben de gençliğimden beri insanların hakkını gözetirim.

Havva ve Âdem'in soyundan, kabilemden daha temiz, daha hakkaniyetli ve emaneti gözeten kimse doğmadı.

Yaratıcı, hiçbir anne babaya benim gibi sadakatli vicdanlı bir evlat vermedi.

Nakş; iyiliğime, mertliğime, yiğitliğime benzeyen şekil nakşetmek istese de gerçekte benzerimi meydana getiremez.

Düşmanlar bana pusu kursa da ölünceye kadar dostluğun hakkını koruyacağım.

*Bana zarar vermek isteyen insanları affederim. Bana şerriyle kötülük yapana da iyilikle karşılık veririm.*¹²³ [Tavîl]

2.4. Cömertlikle Övünmesi

Cömertlik (kerem) Arapların Câhiliye'den bu yana medih ve fahr konulu şiirlerde önemsedikleri bir erdemdir. Sabuncu bu geleneksel yaklaşımı fahr konulu aşağıdaki şiirinde işlemektedir. “الْفَخْرُ بِالْكَرَمِ” (Cömertlikle Övünç) adını taşıyan yedi beyitlik bu şiir onun sanat değeri yüksek eserlerinden olup bu satırlarda o, misafirine gönlünü kurban

¹²² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 69-70.

¹²³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.71.

eden, malı az bile olsa karşılıksız veren birisi olarak takdim etmekte ve keremini, Arap tarihindeki cömertliği ile meşhur olan Hâtim et-Tâî ve Bermek gibi şahsiyetlerin cömertliğine telmihte bulunarak mübalağalı ifadelerle açıklamaktadır:

إِذَا ضَافَنِي مَنْ ضَلَّ لَيْلًا سَبِيلَهُ
وَلَا تَرَحَّلُ الْأَضْيَافُ حَتَّىٰ عُيُونُهُمْ
تَفِيئًا ظِلِّي كُلُّ سَارٍ وَشَارِدٍ
بَدَلْتُ حُطَامِي دُونَ مَنْ لِسَائِلِي
فَلَوْ زَارَ دَارِي لَيْلَةً طَيْفَ حَاتِمٍ
وَصِيَّتِ سَخَائِي لَوْتَجَلَّىٰ لِبِرْمَكِ
فَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ طَبْعِهِ الْجُودَ فَلْيَقُمْ
عَقَرْتُ فُؤَادِي لَا فُؤَادَ مَطِيَّتِي
تَقَرُّ وَأَسْدِيهِمْ مَرَادَةَ رَحْلَةٍ
وَنَالَ صَلَاتِي مَنْ شَكَأَ دَاءَ ضَيْقَةٍ
وَأَعْطَيْتُ مِنْ مَالِي بَقَايَا الْبَقِيَّةِ
لَأَكْبِرَ جَوْدِي وَأَسْتَمِدَّ عَطِيَّتِي
لَقَالَ لُؤَيْسٌ قَدْ مَحَىٰ الْيَوْمَ شَهْرَتِي
عَلَىٰ الْحَرَصِ أَبْقَىٰ مِنْ سَخَاءٍ بِكَفَّةِ

Gece yolunu kaybeden biri bana misafir olursa, bineğimi değil ona kalbimi kurban ederim.

Misafirlerimi gözü gönlü doymaksızın, erzak dolu çanta hediye etmeden göndermem.

Sıkıntıdan ve darboğazdan şikâyet edenleri, avare gece yolculuğu yapanları benim gölgem korur, merhametim onları kuşatır.

Enkazlarımın içindeyken bile benden isteyene malımdan en son kalanların kalıntısını minnetsiz vermişimdir.

Gece ansızın evime Hâtim'in hayali uğrasa cömertliğime hayran kalır yardım ve bağışlarımdan o da isterdi.

Cömertliğimin namı, şanı Bermek'e¹²⁴ ulaşırsa derdi ki bugün Louis benim şöhretimi unutturdu.

Mizacında, huyunda mertlik, cömertlik olmayan, samimiyetsiz yapmacık tavırlara girmesin!¹²⁵ [Tavîl]

3. HAMÂSET

Hamâset, kelime anlamı bakımından kahramanlık, yiğitlik, cesaret anlamına gelmektedir.¹²⁶ Bedevî'ye göre, hamâset konusu ilk dönemlerde büyük öneme sahip iken daha sonraki dönemlerde bu konuyu ele alacak savaş ve kahramanlık zemini olmadığı

¹²⁴ Bermeki kabilesinin lideri olup cömertliğiyle nam yapmıştır

¹²⁵ Sabuncu, *Dîvânü Şi'ri'n-Nahle*, s. 71-72.

¹²⁶ Ebû Tâhir Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, thk. Muhammed Nâ'im el-'Araksûsî, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1426/2005, s. 539.

için çoğu nâkid (eleştirmen) bu konuyu ihmal etmiştir. Bedevî'nin bu konuyu önemsemesinin nedeni ise 1956 yılında meydana gelen Port Said¹²⁷ savaşıdır. Şâir bu savaşı zelil bir işgal olarak betimlemiş ve bu durumun kendinde oluşturduğu ızdıraptan kurtulmak, kendisini coşturup canlandırmak için konunun üzerine düşmüştür.¹²⁸

Hamâset, kahramanları öven ve düşmanlara gözdağı verip tehdit eden şiirleri anlatmaktadır. Yine hamâset şâirlerin bizzat katıldığı savaşlarda yaşadıkları o çetin anları gerçek sadık duygularla ortaya koyduğu şiirlerdir. Hamâset şiir türü münferit olarak yazılabildiği gibi, savaş kahramanlarının yasının tutulması bakımından mersiye türüyle, savaşlarda yaşanan kahramanlıklardan duyulan gururu konu alması bakımından far türüyle ve savaşlarda bulunan insanlardan sena ve övgü ile söz edilmesi bakımından ise medih türüyle irtibatlandırılmaktadır. Hatta gazel şiirinde bile hamâset bulmak mümkündür.¹²⁹

Edebiyatçılar ve âlimler, şiir konuları arasında hamâsete büyük önem vermişlerdir. Bu durum, bunlar üzerine yapılan şerhlerin sayısının fazlalığından ve bazı bilginlerin ilmî seyahatlerinde yanlarına aldıkları az sayıdaki kitap arasında hamâset divanlarının da bulunmasından anlaşılabilir.¹³⁰

Cahiliye döneminde de şecaat ve ölüme meydan okumak Araplar arasında en önemli meziyetlerden olmuştur. Coğrafi koşullardan ve yaşam zorluklarından dolayı birbirleriyle hiç dinmeyen bir çekişme ve savaş halinde olmaları sebebiyle şiirlerinde hamâsetin büyük bir yeri vardır.¹³¹ O zamanki şâirler, kabilenin sözcüsü olarak kabilelerini ve kahramanlarını savunan, cesaretlendiren ve savaşa teşvik eden, savaşları anlatan ve kahramanlığı öven kişiler olmuşlardır. Bu dönemde hamâset şiir türü, kabile savaşlarının ve sonuçlarının coşkulu bir şekilde anlatıldığı eserler niteliğini taşımıştır.¹³²

Louis Sabuncu *Dîvânu'n-Nahle* isimli eserinde dil, sanat ve üslup bakımından hamâset şiirlerine diğer şiir türleriyle aynı nitelikte eserler verirken miktar olarak birkaç şiir ile yetindiği görülmektedir. Bu haliyle şâirin bu türe nispeten diğer şiir türlerine daha fazla ehemmiyet gösterdiği görülmektedir.

Şâir kaderin bir tecellisi olarak kendisini Mısır'ın o bereketli topraklarında, savaşın hengâmesinin ve siyasî çekişmelerin tam ortasında bulduğunu, orada dönen

¹²⁷ Mısır'da önemli bir liman şehridir.

¹²⁸ Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab*, Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab*, s. 285.

¹²⁹ Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab*, s. 283.

¹³⁰ 'Ali Cum'a Osman, *Nizâmu'l-Cumle fî Şi'ri'l- Hamâse min Hamâseti Ebî Temmâm*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî'etu Ummi'l- Kurâ, Mekke, 1406 /1986, s. 9-10.

¹³¹ el-Fâhûrî, *el-Fahru ve'l-Hamâse*, s. 6.

¹³² el-Fâhûrî, *el-Fahru ve'l- Hamâse*, s. 54-68.

entrikaların yüreğindeki vatan sevgisini harekete geçirdiğini ve şanlı Mısır ordusunu desteklemek üzere şiir söylemeye teşvik ettiğini belirtmiştir. Askerleri cesaretlendirmek için söylediği bir şiirde şâir at, silah, süvariler, ordu, mızrak, ölüm ve kafatası gibi kelime kadrosuna bolca yer vermiştir. Kendini savaşta yer alan bir asker olarak vafettiği bu şiirde şâir, Osmanlı devletinin güneydoğusunda doğmakla birlikte kendisini Mısır'ın bir evladı olarak hissediyor gibidir. “الدفاع” (Savunma) başlıklı söz konusu şiirden bazı beyitleri burada zikretmek uygun olacaktır:

إلى الحَرْبِ يَا أَبْطَالَ قَوْمِي تَاهَبُوا
وَسِيرُوا وَدِرْعَ الْجَدِّ يَغْثَى صُدُورَكُمْ
وَقُومُوا إِلَى حَمْلِ السِّلَاحِ تَاهَبًا
هَلُمُّوا فَإِنِّي فِي طَلِيعَةِ جَيْشِكُمْ
أَسِيرُ وَرَمَحِي فِي الْفَوَارِسِ عَامِلٌ
وَلِي فَرَسٌ لَا يَرْهَبُ الْمَوْتَ إِنْ دَنَا
يَسْتَقُ صُفُوفَ الْجَيْشِ إِنْ صَارَ مُقَمَّمًا
لِكُلِّ امْرَأٍ عَرَضٌ وَدِينٌ مُقَدَّسٌ
بَنُوا كُلَّ حَصْنٍ فِي الْبِلَادِ مُمَنَعٍ
وَسَاسُوا رَعَايَا كُلِّ حَدَبٍ بَعْدَلِهِمْ
بِلَادٌ جُبُلْنَا مِنْ أَدِيمِ ثُرَابِهَا
بِلَادٌ تَرَوْتُ مِنْ دِمَاءِ جُدُودِنَا
فُصُورٌ بَنَاهَا الْعَمُّ وَالْخَالُ قَدَّعَتْ

وَهُبُّوا سَرِيعًا وَأَسْرَجُوا الْخَيْلَ وَارْكَبُوا
وَدُودُوا عَنِ الْأَوْطَانِ وَالْعِرْضِ وَاغْلِبُوا
لِحَرْبِ عَوَانٍ بَرَقَهَا الْيَوْمَ خُلْبُ
وَصَدْرِي مَجَنٌّ عَنْكُمْ الْيَوْمَ يَحْجُبُ
وَسَيْفِي دِرَاكًا فِي الْمَفَارِقِ يَضْرِبُ
وَيَعْجَبُهُ حَوْضُ الْعَجَاجِ فَيَطْرَبُ
وَيَرْتَدُّ عَنْهُ بِالْجَمَاجِمِ يَلْعَبُ
وَحَقٌّ مُبِينٌ لَا يُهَانُ وَيُسَلَّبُ
وَقَادُوا جُيُوشًا لَا تُعَدُّ وَتُحْسَبُ
وَسَادُوا بِلَادًا نَبِيْلَهَا لَيْسَ بِنَضْبُ
أَتَوْحَدُ مَنَّا دُونَ عَدْلِ وَتُعْصَبُ
وَضَمَّتْ رُفَاتُ الْفَاتِحِينَ تَنْكِبُ
تَذُكُّ مَبَانِيهَا الْبُعَاةُ وَتَحْرَبُ

Ey kahramanlarım! Kalkın ve savaşa hazırlanın! Haydi, çabucak atlarınızı eğerleyin, binin ve onların üstünde esin!

Yürüyün göğsünüze ciddiyet zırhını giyinip, harekete geçin, vatani, ırzı savunun ve düşmana galip gelin!

Kalkın silahlarınızı kuşanın, sonu olmayan savaşa, şimşek getirmeyen yağmura hazırlanıp harekete geçin!

Haydi, ordunuzun ön saflarında... Sinem sizi korumak için bugün siper oldu.

Yürüyorum mızrağım süvarilere işlerken, kılıcım kesintisiz, devamlı ayrılma noktasında çarpışıyorum.

Öyle bir atım var ki ölüm gelse de ondan korkmaz, savaşın tozlu alanına girmek hoşuna gider, onu coşturur.

Savaş alevlendiğinde ordunun saflarını yarar geçer, sakinleştiğinde ise kurukafalarla oynar.

Her kişinin hafife alınmayacak, gasp edilmeyecek kutsal saydığı din, namus, açık hakları vardır.

Öyle atalarım var ki hesaplanamayacak, sayılamayacak kadar orduları yönetip vatani korumak için her yere surlar inşa ettiler.

Elde edilmesi kolay olmayan o topraklarda hüküm sürerken, her yerde halkı adaletle yönettiler.

Toprağını insanlarımızın kanıyla yoğurduğumuz vatani zorla, adaletsizce bizden alacağımızı mı düşünüyorsunuz?

Dedelerimizin, atalarımızın kanıyla sulanan bu topraklar, omuzların üstünde olan fatihlerinin naaşlarını kucakladı.

Amcalar ve dayıların inşa ettiği sarayları, zalimler ve haddini aşanlar yıkıp mahvetmek istiyorlar.¹³³ [Tavîl]

Şâir sık sık seyahat ettiği için gurbette vatan özlemi çekmiştir. Bu nedenle şiirlerinde vatan sevgisi konusunu işlemiş ve vatan toprağına göz diken düşmanlara meydan okumuştur. 8 Ağustos 1888 tarihinde Londra'da Oxford sokağında bulunan Hillberg bahçesinin kapısında yazdığı anlaşılın الوطن (Vatan) isimli aşağıdaki şiir buna güzel bir örnektir:

وَدِمَاؤُنَا مِهْرَاقَةٌ تَحْتِ الْأَقْنَا	أَرْوَاحُنَا مَبْدُولَةٌ لِإِلَادِنَا
فِينَا وَنَبْسِمُ لِلْحِمَامِ إِذَا دَنَا	نَحْمِي الْحَمَى يَوْمًا إِذَا طَمَعَ الْعِدَا
فَمَنْ الَّذِي يَجْنِي عَلَيَّ ذَاكَ الْبِنَا	وَعَلَى الْمَجْرَّةِ قَدْ أَقِيمَ بِنَاؤُنَا
وَالْمَرْءُ فِي هَذِي الدُّنْيَا مَا أَحْسَنَا	فَالْفَخْرُ مُكْتَسَبٌ عَلَيَّ قَدْرَ الْجَحَى

Kanlarımız mızrakların altında akarken canımız, ruhumuz vatanımıza adanmıştır.

Düşman bir gün topraklarımıza açgözlülük ile yaklaşırsa ölümü tebessüm ile karşılayıp onu koruyacağız.

Galaksinin üzerinde binamız yapıtlarımız dikildi. Kimdir o yapıtlara karşı suç işleyecek olan?

Şeref ve itibar kişinin çabası kadardır. Kişi bu dünyada ancak yaptığı güzel işler kadar kazanır.¹³⁴[Seri']

¹³³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 77-79

¹³⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 79.

Louis Sabuncu'nun Hamâset konulu şiir örneklerinden bir diğeri de “الإغراء” (Teşvik) başlığını taşır. 01 Ekim 1887 yılında evine dönerken tren yolculuğu sırasında yazdığı bu şiir kahramanlık duygularını harekete geçirecek bir duygu yoğunluğu barındırmaktadır:

يَا رَاكِبًا مَتْنِ الْجَوَادِ الْأَذْهَمِ إِفِيضْ عَلَى صَمَّصَامَةٍ ثُمَّ اهْجُمِ
اضْرِبْ رِقَابَ الْجَائِرِينَ بِحَدِّهَا وَاصْنَعْ بِمَا أَجْرَيْتَ مِنْ ذَاكَ الدَّمِ
خُضْ جِلْبَةَ الْأَهْوَالِ وَأَقْدِمْ وَلَا تَقْنُ هَلْ غَادَرَ الْأَبْطَالُ مِنْ مُتَرَدِّمِ
سِرِّ فِي سَبِيلِ الْفَضْلِ وَأَرْقَ سَمَاكَهُ كَيْ لَا يُقَالَ الْفَضْلُ لِلْمُتَقَدِّمِ
وَإِذَا جَبُنْتَ فَأَنْتَ أَكْبَرُ خَاسِرٍ وَقَرَعْتَ سِنًا كَالْفَتَى الْمُتَنَدِّمِ

*Ey asil atın sırtına binen! Keskin, eğilmez kılıcı ele geçir, sonra saldır!
Zalimlerin boyunlarını keskin ucuyla vur! Ve o kanla da yaptığın şeyleri boya!
Korku arenasına cesurca dal, öne çık! Kahramanlar toprağın altındakilerden
kaçar mı?*

*Fazilet yolunda yürü! Onu aşındır ki “Atı alan Üsküdar’ı geçti” denmesin.
Eğer korkar geri durursan, geçen ömrü için pişman olmuş delikanlı gibi, en büyük
kaybeden sen olursun.¹³⁵[Seri’]*

Louis Sabuncu'nun hamâset konulu şiirlerinden biri de 1860'lı yıllarda Lübnan'da isyan hareketine liderlik yapan Mârûnî Yusuf Kerem'in mücadelesine destek niteliği taşır. Bu konuya divanında temas eden ve -belki kendisi de Mârûnî olduğu için- Yusuf Kerem lehine tarafgir bir yaklaşım ortaya koyan Sabuncu, olayları 1869 yılında Lübnan valisi Garabed Artin Davud Paşa'nın Keservân bölgesinde bir grup Mârûnî ile yaşadığı şahsî görüş ayrılığının bir süre sonra genele yayılmasına bağlar. Ona göre söz konusu çekişme zamanla büyümüş, Mârûnîlerle yönetim arasındaki olaylarda arabulucuk yapan Yusuf Kerem suçlanarak sürgün edilmiş ve bu sürgün sırasında hak etmediği acıklı bir sonla ailesinden ve sevdiklerinden ayrı hayatını kaybetmiştir.¹³⁶ Sabuncu “بطل كسروان” (Keservân Kahramanı) başlıklı bir şiir yazarak isyancı Yusuf Kerem'den ve onun mücadelesinden övgüyle söz eder:

مَأْكُلٌ لَفِظٍ فِي خَطَابِكَ يَفْصَحُ مَأْكُلٌ مَعْنَى فِي مَدِيحِكَ يَصْلَحُ

¹³⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 83.

¹³⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 80-81.

مَا كُلُّ مَنْ تَنَزَّرَ الْكَلَامِ بِمَادِحٍ
قَدْ يُحْسِنُ النَّاسُ الْكَلَامَ وَنَمَا
وَقَعَ الْجِدَالُ عَلَى خُرُوبِكَ فِي
أَنْتَ الْأَمِيرُ ابْنُ الْبَسَالَةِ فِي الْوَعَى
الطُّودُ يَشْهَدُ أَنَّكَ الْبَطْلُ الَّذِي
يَاضِرُّغَمًا يَحْمِي جَمَى وَطَنٌ غَدَاً
جَرَدْتُ سَيْفًا مِنْ نِصَالِ صَوَاعِقِ
وَرَوَيْتُ أَرْضَكَ مِنْ دِمَاءِ كِمَاتِهِمْ
كَمْ هَامَةً يَوْمَ الْقِتَالِ فَلَقْتَهَا
حُضَّتِ الْوَعَى بِصَوَارِمِ فَنَّاكَةِ
وَاسْتَبَشَّرَتْ أَهْلُ الْجِبَالِ بِنِصْرَةٍ
لَا غُصْنَ إِلَّا مَائِلٌ مُتْرَاقِصٌ
يَأْنِصِرَةَ الْأَوْطَانَ يَا مَجْدَ الرَّبِّي
يَا نُحْبَةَ الْأَبْطَالِ يَا لَيْثُ الْوَعَى

مَا كُلُّ مَنْ نَحَتْ الْقَوَافِي يَفْصَحُ
نَظْمِي بِوَصْفِكَ كَالْجَمَانِ مُنْفَحُ
فَأَخُو النُّهَى يُنْتِي وَغَرٌّ يَفْدُحُ
فُرْسَانُ جَيْشِكَ فِي الْمَعَامِعِ تَرْمَحُ
فِي نَصْرِهِ كُلُّ الْبَرَايَا تَفْرُحُ
يَسْدِيكَ شُكْرًا لَا يُحَدُّ وَيُشْرَحُ
إِفْرَنْدَهُ بِدَمِ الْأَعَادِي يَنْضَحُ
وَلُحُومُهُمْ لِلطَّيْرِ ظَلَّتْ تَطْرُحُ
فَتَحَضَّبَتْ تِلْكَ الْوُجُوهُ الْكَلْحُ
وَ نِصَالَهَا زَنْدُ الْمَنِيَّةِ تَفْدُحُ
وَالطُّودُ يَرْقِصُ وَالرَّوَابِي تَمْرُحُ
لَا طَيْرَ إِلَّا فِي الْحَدَائِقِ يَصْدَحُ
لُبْنَانُ فِيكَ مُظْفَرٌ يَتَمَدَّحُ
تُمْسِي الْأَخْلَاقُ فِي ثَنَّاكَ وَتُصْبِحُ

Seni anlatmaya her kelime, seni övmeye her anlam uygun düşmez.

Her nesir medih eseri değildir, bütün kafiyeler de fasih değildir.

İnsanlar güzel konuşmayı bilir belki fakat benim şiirim seni anlatmakla seni vasfetmekle gümüş ve inci taneleri gibi parladı, güzelleşti.

Âdemoğullarının arasında senin savaşların tartışma konusu olurken, akli başında olanlar senin savaşlarını överken, acemi çaylaklar kötileyip değersizleştiriyor.

Savaşların yiğit prensi, senin ordularının süvarileri şiddetli çarpışmada mızrak gibidir.

Ey kahraman! Küçük çocuklar dahi şahitlik eder ki bütün yaratıklar senin zaferinle mutludur ve sevinçlidir.

Ey vatanın sınırlarını koruyan aslan, yarın bu vatan evlatlarının sana olan sonsuz şükranını anlatmaya kelimeler kifayetsiz kalacak.

Toprakların düşmanlarının kanlarıyla sulandı, etleri yırtıcı kuşlara yem olarak kaldı.

Savaş günü kaç tepeyi yardım, o asık yüzler de kanlandı. Keskin kılıçla ölümcül savaşa giriyor.

Dağ halkı senin zaferlerinin müjdelerini verirken küçük çocuklar oynuyor ve tepeler eğleniyor.

*İşte o vakit dallar eğilip sallanır, üzerindeki kuşlar da bahçelerde şakır.
Ey vatanın zaferi, ey rabbın şanı, Lübnan seninle muzaffer olur, kıvanç duyar.
Ey kahramanların gözdesi, ey savaşların aslanı, yaratılmışlar seni takdir etmekle
akşamlayıp sabahlar.*¹³⁷[Seri']

4. TABİAT

Tabiat, insan dışı tüm canlılar (at, deve, kuş vb.) ve sessiz varlıklar (bahçe, orman, deniz, dağ, kara, güneş, ay vb.) olmak üzere iki şeyi ifade etmektedir. Bu konuların değinildiği şiirleri yazanlara “tabiat şâiri” denmiştir.¹³⁸

Tabiat şiirleri insanlığın ilk dönemlerinden beri var olagelmıştır. Arap edebiyatının İslam öncesi döneminde genellikle kasidelerin içerisinde bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde müstakil olarak tabiat konulu şiirler mevcut olmamışsa da bedevî yaşam tarzı süren Arapların ya da çobanlık yapanların tabiat ile iç içe yaşam sürmesinden dolayı çöl, çöl kumları, şimşekler, yıldızlar, kayalar, vahalar ve atlar gibi tabiat unsurları fahr, gazel, mersiye, hamâset vb. şiirlerde kullanılmıştır.¹³⁹

Her şâir bu sanatı icra ederken kendi beceri ve kabiliyetinde bir anlatım tarzı benimsemiştir. Bununla birlikte şâirlerin zihniyet oluşumunda büyük bir etkiye sahip olan toplum faktörünün çağlardan çağlara değişiklik göstermesi ile benimsenen anlatım tarzları da değişime uğramış ve oldukça çeşitlenerek birçok akım ortaya çıkmıştır. Bu akımlar çerçevesinde şâirler tabiatı her çağda daha farklı bir şekilde ele alarak kendilerine göre tarz oluşturmuşlardır.¹⁴⁰ Örneğin; Cahiliye döneminde şâirler, dağlarda kalıcılık ve ebedilik vasfını kullanırken; sabah rüzgârlarında özlem ve cömertlik; kuzey rüzgarlarında çoraklık, kıtlık, cefa ve uğursuzluk; bahar ağaçlarında güç, kuvvet ve dayanıklılığı tema olarak kullanmışlardır. Ayrıca Cahiliye Arapları o zamanki inanç mefhumundan dolayı tabiat ve tabiat olaylarına kutsallık ve tazim atfetmişler, ilahî özelliklere sahip olduğuna inandıkları için onlara karşı saygı, korku ve endişe duymuşlardır.¹⁴¹

¹³⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 82.

¹³⁸ Seyyid Nevfel, *Şi'ru't-Tabî'a fi'l-Edebi'l-'Arabî*, Doktora Tezi, Matba'atu Mısır, Kâhire, 1945, s. 11-12.

¹³⁹ Nevfel, *Şi'ru't-Tabî'a fi'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 4-10.

¹⁴⁰ Nûrî Hammûdî el-Kaysî, *et-Tabî'a fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî*, Dâru'l-İrşâd, Beyrut, 1390/1970, s.222-234.

¹⁴¹ Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, s.165-196.

Münferit olarak tabiat şiirlerinin kullanılmaya başlanması Abbasîler döneminde olmuştur. Gerçek anlamda tabiat şiirlerinin Endülüs döneminde var olduğu kabul edilmiştir.¹⁴² Osmanlı zamanında yaşayan şâirlerin şiirlerinde tasviri oldukça fazla kullandıkları, yaygın olarak çiçek ve bahçe tasvirleri olmak üzere genelde yaşanan çevrenin tasvirini yaptıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak bu zamanda şâirlerce inci, mercan, yakut, zümrüt gibi ifadelerin de kullanılmaya başlandığı gözlemlenmiştir.¹⁴³

Louis Sabuncu, yazdığı tabiat şiirlerinde; elma, şeftali, kayısı, nar, armut, badem, ceviz, dut gibi meyveleri; lavanta, gül, zambak, reyhan gibi çiçekleri; güneş, bulut, şimşek, gökgürültüsü, esinti, yağmur gibi iklimsel olayları; inci, altın gibi değerli varlıkları; bülbül, sivrisinek gibi hayvanları kullanarak tabiat olaylarının, bahçelerin ve yaşanan çevrenin tasvirini yapmıştır. Tabiatı, sevdiği kadınla birlikte ele alarak tasvir cihetine gittiği de yer yer görülmüştür.

Şâir bilimsel konularda da araştırmalar yapmış, irdelemiş, düşünüp makaleler yazmıştır. Yazdığı makalelerden edindiği ilhamla şiirlerinde teşbih sanatını ustalıkla kullanmayı bilmiş, bu çerçevede özgün örnekler ortaya koymuştur. Örneğin; gök gürültüsünü düğün davuluna, bulutlardan inen yağışı ciğerinden akan kana ve gözlerinden dökülen damlalara, karı hallacın elinden dağılan pamuğa benzetmiş ve böylece şiirlerinde dile getirdiği hususlara duygusal derinlik kazandırmıştır.

4.1. Mevsimler

1867 yılında Şam'da bulunduğu esnada yazdığı “Bahar” adlı şiirinde tabiatı, sevgilisinin başındaki, çiçekler ve yapraklarla donatılmış bir taca; al yanağını, tüm yaratılmışların yeniden dirilişine ve ruh giyinişine benzetmiştir:

تَجَلَّى رَيْبِعٌ بِالزُّهُورِ مُكَلَّلٌ عَلَيْهِ رِدَاءٌ مِنْ نَسِيجِ الزَّنَابِقِ
وَتَوَجَّحَ رَأْسُ الْوَرْدِ دُرٌّ وَعَسَجْدٌ وَضَرَجَ حَدِيدُهُ إِحْمِرَارُ الشَّقَائِقِ
تَقُومُ عَلَى سَاقِ الثُّمُومِ مَعَارِسٌ وَتَحْيَى بِرُوحِ الْعَيْثِ رُوحَ الْخَلَائِقِ

¹⁴² Huseyn ‘Ali ed-Dahîl, *Dirâsât Nakdiyye liz-Zavâvir fi ‘ş-Şi‘ri l-‘Arabî*, Dâru’l- Hemd, Ürdün, 2011, s. 39

¹⁴³ İbrahim Fidan, *Osmanlı Dönemi Arap Şâirlerinden İbnu’n-Nakîb el- Huseynî ve Şiirleri*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016, s. 124.

*Tecelli ederken çiçekleriyle taçlanmış bahar,
Üstünde Zambaklardan örülmüş bir cübbesi vardı.
Altın ve inci ile bezeli, güllerin başındaki taşlar,
Yanakları gelincik kırmızısıyla kızardı.
Fidanlar gelişmeye bu mevsimde başladı,
Yağmurun ruhu ile tüm yaratılmışlar canlandı.¹⁴⁴ [Tavîl]*

Sabuncu tabiat konusunu işlediği bir başka şiirini 1884 yılında İtalya'nın Napoli şehrinde, ilkbaharın gelişi üzerine yazmıştır. Şâirin baharın gelişine ve tabiatın doğuşuna sürür duymasının altında yatan temel sebep, baharda otların, ağaçların yeşermesiyle beraber insanın içindeki coşkunun da yeniden canlanması ve tabiata olan sevgisidir. Sabuncu tabiatı vafederken cenneti de hayal etmiş, kuşların tekbirlerle Allah'ın yüceliğini dile getirdiğine vurgu yapmıştır:

غَدَاةُ رَّبِيعٍ زَهْرَهُ قَدْ تَنَوَّرَا وَفِيَا ظِلُّ الدَّوْحِ مَرْجاً مُخْضَرَا
حَلَّتْ جِنَاناً طَابَ فِيهَا نَسِيمُهَا وَفَاحَ عَيْبُرُ الرَّهْرِ مِسْكَاً وَعَنْبَرَا
وَفَتَّحَ وَرْدٌ فِي الْكَمَائِمِ زَرَّةُ عَلَيْهِ النَّدى كَالدَّرِّ صُبْحاً تَقَطَّرَا
بَلَابِلٌ فِي الْأَغْصَانِ تَصَدَّحُ فِي الضُّحَى وَطَيْرٌ فَرَادِيسٍ تَعْنَى وَكَبَّرَا

*Ağaç dallarıyla gölgelemiş yeşil çayır
Erken gelen bahar ve parlak çiçekler
Esintinin hoş olduğu bir bahçeye yerleştim
Yayıldı kokusu her yere çiçeklerin misk-i amber
Üzerinde sabahın çiy damlaları
Çatlattı tomurcuklarını güller
Sabahları şarkı söylerken dallarda bülbüller
Cennetin kuşları da öterek Allah'ı tekbirle [zikreder].¹⁴⁵ [Tavîl]*

18 Mayıs 1891 yılında, İstanbul'un Kâğıthane ilçesinde iken, ilkbahar mevsimini vaf etmek için yazdığı şiirde şâir, ruhunun gülü olarak nitelediği sevdiği kadını, mahcup bir edayla kalbinin derinliklerine gizlediğini anlatmıştır. Sevgilisini gülümseyen güle ve çiçeklere benzeterek tabiat terimlerini yaşayan bir kişiye benzetmiştir:

¹⁴⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 301.

¹⁴⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 301.

قَالُوا آتَى فَصْلُ الرَّبِيعِ وَفَتَحَتْ
وَأَحَرَ قَلْبِي أَنَّ وَرْدَةَ مُهْجَتِي
أَزْهَارُهُ وَوُرُودُهُ تَبَسُّمُ
بَاتَتْ حَيَاءً فِي الْكَمَائِمِ تَكْتُمُ

Dediler ki bahar mevsimi geldi ve gülümseyen çiçekler ve güller açtı.

*Hayâdan en derinlere gizlediğim ruhumun gülü için kalbim yandı.*¹⁴⁶[Recez]

Louis Sabuncu, 17 Ekim 1893 yılında İstanbul'un Adalar ilçesinde bir grup arkadaşıyla dolaşırken sonbaharı vasfetmek için yazdığı şiirde, sonbahar rüzgârlarının eşsiz olduğunu ve Allah'ın yağmurla bahçeleri temizlediğini söylemektedir. Sessiz tabiat unsurlarını kalbe ferahlık, ruha can, bedene şifa kaynağı olarak niteleyen şâir yaşadığı hoş bir yolculuğa da değinmiştir:

نَسِيمٌ خَرِيفٍ لَا نَسِيمٍ مَثِيلُهُ
يُعَلِّلُ قَلْبَ الْمُسْتَهَامِ هُبُوبُهُ
بِهِ يَنْتَفِي عَنْ كُلِّ جِسْمٍ سِقَامُهُ
وَيَنْعَشُ رُوحاً وَرَدَهُ وَخَرَامُهُ
يَقِينًا أَنَاءَ اللَّيْلِ مَنْ شَرَّ بَرْعَشِ
وَيَحْجِبُ شَمْساً فِي النَّهَارِ غَمَامُهُ
يَطِيبُ لَنَا التَّسْيَارُ فِي نُورِ بَدْرِهِ
عَلَى ظَهْرِ مَرْكُوبٍ يَلِينُ زَمَامُهُ
رَكَبْنَا مِنَ الْخَيْلِ الْجِيَادِ مُطَهَّمًا
يُحَاكِي نِعَاماً سِيرِهِ وَقَوَامُهُ
فَعَنَيْنَ لَحْنًا قَلْدَتُهُ بَلَابِلُ
وَتَارَ فِي الْقَلْبِ الشَّجِيَّ هَيَامُهُ
سَقَى اللَّهُ غَيْثًا فِي الْخَرِيفِ حَدَائِقًا
وَدَامَ نَعِيمٌ وَاسْتَقَرَّ سَلَامُهُ

Başka esintilere benzemez sonbahar esintisi

Bedendeki tüm hastalıklar onunla yok olur gider.

Kendinden geçenin kalbine verir ferahlık hissi

Gülleri ve lavantaları ruha can verir, eser...

Gündüzleri bulutlarıyla gizlerken güneşi

Geceleyin sivrisineklerden muhafaza eder.

Dolunayın ışığında gevşetilmiş bir bineğin dizginleri,

Seyahat etmek zevk kaynağıdır, bizi mest eder.

Endamlarıyla devekuşunu kıskandıran yürüyüşleri,

Şahane olan besili ve güçlü atlara bindik beraber.

Bülbüllerin bile zorlanarak taklit ettiği

Söyledik kara sevdalı gönülden dökülen türküler.

¹⁴⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 302.

*Sonbahar yağmurlarıyla suladı Allah bahçeleri
Sürdü mutluluk, yerleşti barış ve esenlikler.*¹⁴⁷ [Tavîl]

1890 yılının Temmuz ayında İstanbul'a bağlı Adalar'a¹⁴⁸ ilk girdiğinde "Prens Adaları" olarak isimlendirdiği bir şiir yazmıştır. Sabuncu çoğu tabiat şiirinde olduğu gibi bu şiirinde de çiçeklere yer vermiş; fesleğen, gül, zambak ve lavantayı yaratıcının elinden çıkan süslü bir elbise olarak tasvir etmiştir. Şâir adanın eşsiz meyvelerini de bir bir sıralayarak es geçmemiştir. Şiirlerinde tabiatın unsurlarından kuşlara sık sık yer veren şâir, bu şiirinde de insani özellikleri kuşlara yükleyerek kuşların nazlı ve cilveli hallerini tasvir etmiştir. Yaratıcının adayı çok önemseydiğini, ahirette vadettiği Adn cennetini dünyada yaşatmak amacıyla Adalar'ı yarattığını belirtmiştir:

جَزِيرَةٌ نَعِيمٌ لَيْسَ جُزُرٌ يَحِيفُهَا
وَجَنَّةٌ عَدْنٍ بِالْمَسْرَةِ حَصَّهَا
كَسَتْهَا يَدُ الْخَلْقِ ثَوْبًا مُنَمَّقًا
خُرَامَى وَرِيحَانٌ وَوَرْدٌ وَزَنْبِقٌ
وَفِيهَا مِنَ النَّفَّاحِ مَا لَيْسَ مِثْلُهُ
رَأَيْتُ بِهَا حَوْخًا وَتَيْنًا وَمُسْمُشًا
وَجَوْزًا وَرُمَّانًا كَنَهْدٍ مُكْعَبٍ
بِهَا عَرَدَتْ طَيْرُ السَّمَاءِ وَأَطْرَبَتْ
بِهَا الْبُلْبُلُ الْمُصْدَاحُ غَنَّى قَصَائِدًا
وَمُدُّ الْمَلَاهِي لَنْ يَكْفَى وَيَقْفَلَا
مَلِيكَ أَرَادَ الْحُسْنَ فِيهَا مُكَمَّلَا
بَزْهَرٍ يَفُوحُ الْعِطْرَ مِنْهُ تَعْلَلَا
وَدَوْخِ رِيَاضٍ بِاخْضِرَارٍ تَسْرِبَلَا
بِجَنَّةِ عَدْنٍ كَانَ فِيهَا أَبُو الْمَلَا
وَلَوْزًا وَكُمَّنْرَى وَكَذَاكَ سَفَرَجَلَا
وَتُوتًا وَدُرَّاقًا نَفِيْسًا مُخَمَّلَا
وُغْنَتْ عَلَى الْعُودِ الْغَوَانِي تَعْرُؤَلَا
وَعُصْنُ رِيَاضٍ بِالرِّيَاحِ تَمِيْلَا

*Etrafında ona denk ada yok refahta, berekette, bollukta
Eğlence mekânları çoğalır kapanmayıp terk edilmez asla
Mâlik olan Allah tam güzellik dilediği için onda
Orayı Adn Cenneti bahçesine mahsus kıldı hatta
Yaratıcının eli onu çiçeklerle süsledi
Kokusu her yere yayılan bir elbise giydirdi
Fesleğen, gül, zambak ve lavanta
Işık geçen bahçeleri vardır yeşil sık dalların arasında
Ve benzersiz olan elmalar vardır onda*

¹⁴⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 302-303.

¹⁴⁸ Prensler Adası veya Büyükkada İstanbul açıklarındaki adaların en büyüğüdür. Eski Yunanca adı Prinkipos'tur. Prinkipos Yunancada "Prens" anlamına gelmektedir.

*Adn bahçelerindeki geniş ve sınırsız mekanlarda
Şeftali, incir ve kayısı gördüm orada,
Badem ve armut yanı sıra bir de ayva
Ceviz ve iri büyük narlar gördüm
Ahududu ve değerli nefis tüylü şeftali
Bunlarla gökyüzünün kuşları şarkı söyledi
Coşkulu bir şekilde ud ile nazlı cilveli
Adada yanık sesli bülbül kasideler söyledi
Rüzgârdan ahenkle sallanan dalın üzerinde¹⁴⁹[Tavîl]*

4.2. Hava Olayları

Şâir, 10 Şubat 1889 tarihinde İngiltere'nin Manchester şehrinde yağan karı vasfetmek için yazdığı bir şiirinde ise karın tabiatın zorlu hava şartlarından olduğunu, buna rağmen beyazlığının onu hoşnut ettiğini ve bu beyazlığın kendisine cennetteki hurilerin kıyafetlerini hatırlattığını ifade etmiştir. Şiirde karı ahiret hayatı, tabiat ve sevdiği kadınlarla özdeşleştirmiştir. Sevdiği kadınların bir yansıması olarak gördüğü karı ahuların güzelliklerini kendisinden aldığı bir tabiat olayı olarak imgelemiştir:

كَدَّافٍ عَيْنٍ تَنْنُرُ الْفِطْنُ قَوْسَهُ
وَبَيَّضَ أَرْضاً سَوَّدَتْهَا قَبَائِحُ
أَسْرُ بِنَلَجٍ يُسْتَجَادُ إِحْوَارَهُ
فَأَهْلًا بِضَيْفٍ حَلَّ أَرْحَبَ مَنْزِلِ
لَقَدْ شَبَّهَ الْعُشَّاقُ بِالنَّلَجِ ظَنِّيهِمْ
فَيَا نَلَجُ مَا أَبْهَى بَيَاضُكَ فِي الْوَرَى
تَنَّاثَرَ نَلَجٌ مِنْ قَسِيِّ الطَّبِيعَةِ
وَمَوْهُ قَادُورَاتِ كُلِّ الْأَرْقَةِ
بِهِ تَكْتَسِي حُورُ الْجِنَانِ بَجَنَّةِ
تَقَرُّ بِهِ عَيْنِي وَتَبْهَجُ مُهْجَتِي
وَإِنِّي لَقَدْ شَبَّهْتُ نَلَجًا بِطَبِيبَتِي
لَأَنْتَ انْعِكَاسُ عَنِ بَيَاضِ حَبِيبَتِي

*Yün hallacının yayından saçılan pamuk gibidir
Tabiatın zor hava şartlarında etrafa saçılan karlar.
Çirkin şeylerle kararmış olan toprağı ağartır
Suyu ile tüm pisliğini temizler kirli sokaklar.
Karın gelişi hoşuma gider, beyazlığı mutlu eder beni
Cennette bulunan huriler, giyer kardan elbiseler
Sevincime sevinç katan, gönlüme huzur veren*

¹⁴⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 304-306.

*Bende en güzel makamda olan misafir hoş geldin
Âşıklar, karın güzelliğini ahularına benzetirken
Ben ise ahularımın güzelliğini kara benzettim
Ey kar, beyazlığın insanların arasında ne güzeldir
Gösterişli halin, o beyazlığın, sevgilimin aynasıdır.¹⁵⁰ [Tavîl]*

Şâir ayrıca karlı bir gece yolculuğu esnasındaki durumunu ve hissiyatını aktardığı bir şiir yazmıştır. Şiirde, yolculuk anında karın her tarafı kapladığını, rüzgârın çığlık atarak şiddetle estiğini, kurtların açlıktan öleceğini bilse bile ininden çıkmaya korktuğunu, dağ gibi yerinde sabit durduğu zaman karların -dağın zirvesindeki karlar gibi- saçlarını kapladığını, yönünü kaybettiğini, yaşadığı sıkıntılardan dolayı dünyanın gözünde karardığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra şiirde bahtının gecenin karanlığından daha karanlık olduğunu belirtmiştir. Geceyi donuk bakışlı, zenci bir cellada benzeterek kendisini onun kurbanı olarak gördüğünü ve celladın kar kırbacıyla kendisini acımasızca cezalandırdığını mübalağalı ifadelerle ve canlı tasvirlerle anlatmıştır. “ليلة القرة” (Kapkaranlık Gece) başlıklı bu şiirinden bir bölüm aşağıda yer almaktadır:

يَالَيْلُ حَظِّي مِثْلُ وَجْهِكَ أَسْوَدُ	يَالَيْلُ طَرْفُكَ مِثْلُ ثَلْجِكَ أَرْبَدُ
فَكَأَنَّكَ الزَّنْجِيُّ حَاوِلَ قَصْرَ جَلِّ	دَنْهُ بِثَلْجٍ بِسَسٍ مَا تَنَكَّبُدُ
يَالَيْلِي شَفِي وَيَا رِيحَ أَحْمَدِي	قَدْ رَاعَنِي مِنْكَ الظَّلَامُ الْأَسْوَدُ
لَمْ تُبْقِي لِي بَصْرًا أَمِيرُ بُنُورِهِ	شَيْئًا وَلَا نَفْسًا بِهِ أَتَنَهَّدُ
يَا لَيْلَةً فِيهَا الْعَنَاصِرُ كُلُّهَا	قَصَدَتْ هَلَاقِي وَالْمُسَاعِدُ يَرْقُدُ
وَمِنَ الْقَضَاءِ بَانَ جُعِلَتْ فَرِيَسَةً	لِجَلِيدِ ثَلْجِكَ وَالِدِمَا تَتَجَمَّدُ
وَالْعَيْثُ مُنْدَفِقٌ بِهِمْ بِسَيْلِهِ	أَنْ يَجْرِفَ الدُّنْيَا وَسُحْبُ تَرَعْدُ

*Ey gece bahtım karadır senin yüzün gibi
Ey gece bakışların donuktur üstündeki kar gibi
Sanki elinde kırbacı olan zenci biriymişsin gibi
Gizlediğin felaketin yanı sıra karla yapıyorsun celden
Ey gecem şifa ol ve ey rüzgâr durul
Sizden siyah karanlık tarafından korundum.
Gözümün nuru hiç bir şeyi ayıramıyor*

¹⁵⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 292-293.

*Ah edecek nefesim bile kalmadı
Ey içindeki bütün unsurlarıyla
Yardımcı uyurken beni yok etmek isteyen gece
Kadere bak ki karlara av oldum
Gök gürültülü yağmurun selleri
Sanki dünyayı önüne katar gider.¹⁵¹ [Seri']*

İngiltere'nin Londra şehrindeki duman ve sisin karanlığının, Firavun'un Musa ve Mısır halkı üzerindeki zulüm ve karanlığından daha beter olduğunu düşünen yazar, 1880 yılının Aralık ayında bu konu ile ilgili olarak bir şiir yazmıştır. Şâirin Londra'nın kirli havasından bıkkın bir ruh haliyle kaleme aldığı bu şiirinde; havanın sağlık yönünden de etkilerinden söz etmiş, yalnızca ruh hali olarak değil beden de bu havanın olumsuz anlamda etkisinde kaldığını ifade etmiştir. Şâir melankolik ruh haliyle ve kötümser bir bakış açısıyla söylediği "الضباب" (Sis) başlığını taşıyan bu şiirinde Londra'daki şehir hayatından da genel olarak bahsetmiştir:

حَطَّطْتُ رِغَابِي فِي بِلَادِ غَرِيبَةٍ بِهَا كَثِيرَ الدُّخَانِ فِي قُبَّةِ السَّمَاءِ
ضَبَابٌ عَنَانٌ ثُمَّ فَحْمٌ وَظُلْمَةٌ تُصَابُ بِهَا عَيْنُ الْمُسَافِرِ بِالْعَمَى
رَوَائِحُ زَفْتٍ خَالَطَتْهَا ذَرَائِرُ تَرَوْحُ وَتَعْدُو فِي الْمَعَالِمِ وَالْحَمَى
وَتَدْخُلُ فِي حَلْقٍ وَتَنْزِلُ فِي الْحَسَا وَتَلْصِقُ فِي كَبِدٍ وَتَنْفِذُ أَعْظَمَا
بِلَادٌ بِهَا الْبَرْدُ الشَّدِيدُ وَتَلْجُهَا يَدُومَانِ عَاماً وَالْجَلِيدُ الْمُعْرَمَا
وَيَنْخَرُ أَضْرَاساً حَبِيباً هَوَاؤُهَا وَيَفْسِدُ فِي الْأَمْعَاءِ قُوتاً مُوَحَّمَا
ضَجِيجُ رَعَاعِ الْقَوْمِ وَالْحَيْلُ قَائِمٌ نَهَاراً وَلَيْلاً يُصْرَعُ الرَّأْسُ مُدَوَّمَا
فَلَا الْحَيْلُ فِي لَيْلٍ عَنِ السَّيْرِ تَنْتَهِي وَلَا النَّاسُ عَنِ شُغْلِ تَكْفُفٍ لِتَنْعَمَا
وَلَا اللَّيْلُ هَادٍ نَسْتَرِيحُ بِعَفْوَةٍ وَلَا الصُّبْحُ صَاحٍ نَسْتَفِيحُ لِغَنَمَا
نَهَارٌ بِلَا نُورٍ حُرْمَنَا نَعِيمُهُ وَلَيْلٌ طَوِيلٌ قَدْ تَكَانَفَ مُظْلَمَا

*Yabancı bir ülkeye yükümü indirdim
Gökyüzünün kubbesi dumanla kaplı
Sisi, tozu, sonra kömürü ve karanlığı
Yolcunun gözünü kör ediyor
Toz tanecikleri ile karışan asfalt kokuları*

¹⁵¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 291-292.

*Dolaşiyor nadide yerleri ve vahşi toprakları
Boğaza girer ve derinliklere iner
Karaciğere yapışır ve kemiklere nüfuz eder
Öyle memleket ki karı ve aşırı soğuğu var
Yıl boyunca devam eden buzu var
Kötü ve zararlı havası dişleri delip kemirir
Bağırsaklarda bekleyen yiyecekleri de bozar
Kalabalık ve atların gürültüsü hala orada
Gece ve gündüz durmadan dönüyor kafa
Gece bile ne atların yürüyüşü biter ne de
İnsanlar eğlenmek için çalışmayı bırakır
Gece azıcık uyuyup dinlenmek için sakin değil
Uyanıp maişetini kazanmak için sabah da sabah değil
Gündüzlerin mutluluk kaynağı nurundan, mahrum kaldık
Ve uzun geceler gitgide karanlığa büründü¹⁵²[Tavîl]*

İngiltere'nin Manchester şehrindeki hava durumunun gün içindeki değişkenliğini anlatmak için yazdığı bir şiirde Şâir bu durumun kendisinde meydana getirdiği ızdırabı günün belli saatlerinde tekrar tekrar kaleme aldığı beyitlerle dile getirmiştir.¹⁵³ "الطقس" (Hava Durumu) başlığını taşıyan bu şiirdeki ifadelerden, şaşaalı güneşin parlaklığının şâire umut verdiği, havanın kapanıp kararmasının ise onda umutsuzluk meydana getirdiği anlaşılmalıdır.

قُلْتُ فِي صَبْحِ يَوْمٍ صَحَا جَوْهُ
أَعِيشُ بِأَرْضٍ طَابَ مِنْهَا هَوَاؤُهَا وَشَمْسُ الضُّحَى فِي الْجَوِّ تَشْرُقُ مَدُومًا
وفي غد ذلك اليوم غيمت السماء فقلت
أَعِيشُ بِأَرْضٍ لَا ضِيَاءَ بِأُفُقِهَا وَلَا شَمْسٌ تُبْدِي حَيْطُ نُورٍ مِنَ السَّمَاءِ
وفي بحر ذلك اليوم أمطرت السماء وأرعدت فقلت
يَصُبُّ غَمَامٌ مَاءَهُ صَبَّ أَنْهَرٍ وَيَرشِقُ رَعْدٌ مِنْ سَحَابٍ أَسْهُمَا
وبعد الزوال أتلت الدنيا فقلت

¹⁵² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 250- 251.

¹⁵³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 252- 253.

وَتَتَلَّجُ طُولَ الْوَقْتِ وَالرَّيْحُ زَعْرَعٌ وَيَجْرَعُ وَحْشُ الْعَابِ وَالْإِنْسُ فِي الْحِمَى
ثم أظلمت السماء بالضباب والدخان وقت العصر فقلت
تَلَبَّدَ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ عُثَانُهَا فَأَدْمَى عُيُونَ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ بِالْعَمَى
ضَبَابٌ وَعَيْمٌ ثُمَّ تَلَجُ وَزَعْرَعٌ وَأَرْفَعُ صَرْحٍ بِالزَّلَازِلِ هُدْمًا
ثُمَّ وَقَعَ خَسُوفٌ فِي الْقَمَرِ عَشِيَّةً فَقُلْتُ
طَفَأَتْ مِنَ الدُّنْيَا إِلَهِي سِرَاجَهَا سَلَامٌ عَلَى الدُّنْيَا إِذَا الْكُؤُنُ أَظْلَمَا
وبعد قلت فى طقس لندر ۲۱كانون الأول لعام ۱۸۸۸
تَمَطَّرُ شَهْرًا ثُمَّ تَصْحُو دَقِيقَةً وَتُظْلِمُ أُسْبُوعًا ظَلَامٌ جَهَنَّمِ
يُجْمَدُ دَمْعُ الْعَيْنِ قَارِصٌ بَرْدِهَا وَتَعْمَى عُيُونٌَ فِي عَثَانٍ مُسَمِّمِ

Güzel bir günün sabahına uyandığımda dedim ki:

İklimi ondan güzellik alan bir ülkede yaşıyorum
Ve kuşluk vaktinin güneşi havada sürekli parlıyor.

Ve aynı günün erken saatlerinde gökyüzü kapanıp bulutlandı ben de dedim ki:

Ufkunda aydınlık olmayan bir ülkede yaşıyorum
Güneş gökte bir ışık demeti ortaya çıkarmaz.

Aynı günün kuşluk vaktinde gök gürlledi, yağmur yağdı. Ben de dedim ki:

Bulutlar suyunu nehir gibi dökerken
Arasından oklar gibi gök gürültüsü sığıyor.

Zevalden sonra her yer kar ile kaplandı ve o an dedim ki:

Uzun zaman kar yağarken ve fırtına koparken
Memleketteki insan ve orman canavarı ürker.

Sonra ikindi vakti gökyüzü sis ve duman ile kararırken ben de dedim ki:

Sis ve bulut, ardından kar ve fırtına
Depremlerle yıkılan köşkleri sarayları tekrar yükseltin.

Sonra akşam vaktinde bir ay tutulması hadisesi oldu, dedim ki:

Allah'ım sen söndürdün dünyanın kandilini
Selam olsun Dünyaya, evren karanlığa boğulduysa.

**Sonra 21 Aralık 1888'de Londra'nın hava durumu ile ilgili şu beyitleri
söyledim:**

Bir ay boyunca yağmur yağdırır sonra bir dakikalığına açılırsın. Sonra bir hafta boyunca cehennem karanlığına boğarsın.

*Acı veren soğuşu gözyaşını dondurur. Zehirli dumanından ve tozundan gözler kör olur.*¹⁵⁴[Tavil]

5. GAZEL

Gazel, sözlükte “genç erkeklerle kızların sevgi ve aşk içerikli konuşmalar yapması” demektir.¹⁵⁵ Arap şiirinde gazel, sarîh (hissî) ve afîf olmak üzere iki çeşit olarak ele alınmıştır. Sarîh gazel şiirlerinde şâir, bir sevgiliyle yetinmeyip sadakatten uzak ve her bir kasideyi farklı sevgili isimleriyle yazarken sevdiğinin fiziksel özelliklerini ayrıntılı ve açık bir dille, müstehcen ifadelerle zikreder. Örneğin, bu temada öne çıkan isimlerden olan Ömer b. Ebî Rabî‘a sevdiği kadınları vasf ederken, kadınların kendisi için yanıp tutuştuğunu ve büyük ihtiraslarla kendisini arzuladıklarını belirtmiştir.¹⁵⁶ Aslında başlangıçta bu tür şiirler Arapların kültüründe olmayıp alışlagelen üsluptan uzak şiirlerdir.¹⁵⁷

İffetten uzak ve sevgilinin mahremiyetini ayaklar altına alan, müstehcen ifadelerden kaçınmayan sarîh gazelin aksine afîf gazel, oldukça iffetli ve masum bir üslup barındırır. Birden çok sevgiliye hitap bu şiir türünde yoktur. Şâirin sadece bir sevgilisi vardır. Ona olan aşkını dile getirirken; sevgisinden, özleminden, ona olan hasretinden, ayrılığın yaşattığı acıdan dem vurur. Sevgilisinin mahrem olan fiziksel güzelliğine vurgu yapmadan iffetli, abartıdan uzak bir dil kullanır. Bunun yanında sevgilisinin manevi duygularını ve özelliklerini ön plana alır.¹⁵⁸ Ağır basan iffetli duruşuyla sevgilisinin ismini zikretmekten bile hayâ eder. Kerîm Kâsım Câbir’e göre bu şiir türünün en önemli özelliği sevgiliye olan sadakattir.¹⁵⁹

Arap şâirler duygularının ve düşüncelerinin inceliğini rahat bir şekilde dile getirdiği için Cahiliye döneminden bu yana gazel şiirine büyük ilgi duymuşlardır.¹⁶⁰ Öyle

¹⁵⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi‘ri’n-Nahle*, s. 253-254.

¹⁵⁵ el-Feyyûmî, *el-Misbâhu’l-Munîr*, s. 446.

¹⁵⁶ Ebu Hassân Rihâb, *el-Ğazel ‘inde’l-‘Arab*, Matba‘atu Mısır, Kâhire, 1947, s. 176-178.

¹⁵⁷ ‘İd Salâh, *el-Gazelu’l-‘Uzrî Hakîkatu’z-Zâhira ve Hasâisu’l-Fen*, Mektebetu’l-Âdâb, Kâhire, 1993, s.7.

¹⁵⁸ Kerîm Kâsım Câbir er-Rabî‘î, *el-Ğazelu’l-‘Uzrî Hattâ Nihâyeti’l-‘Asri’l-Umevî Usûluhû ve Bevâ‘isuhû ve Bunyetuhû’l-Fenniyye*, Yüksek Lisans Tezi, Cami‘atu Basra, Basra, 2012, s. 3-6.

¹⁵⁹ er-Rabî‘î, *el-Ğazelu’l-‘Uzrî*, s. 135-136.

¹⁶⁰ Rihâb, *el-Ğazel ‘inde’l-‘Arab*, s. 13-14.

ki Cahiliye şâirlerinden İmru' u'l-Kays el-Kindî muallakasında gazel şiirini kullanmış, sevgilisine ve sevgilisinin yurduna olan özlem ve hasretini terennüm edip ağlamış ve ağlatmıştır.¹⁶¹ Yine Cahiliye şâirlerinden olan ve geçimini çobanlık yaparak sağlayan Antera b. Şeddâd b. 'Amr el-'Absî siyah teninden dolayı babası ve amcaları tarafından sürekli aşağılanmış¹⁶², bu yüzden çok sevdiği amcasının kızına kavuşamamış, onun aşkından deliye dönmüş ve bu minvalde gazel türünde şiirler söylemiştir.¹⁶³

Gazel şiiri başlangıçta yani Cahiliye döneminde sevgiliye ve onun yurduna duyulan özlemden ve ayrılık acısından söz edilen bir nitelik taşıırken nübüvvet döneminde haysiyetli ve saygılı bir söylem tarzına dönüşmüştür.¹⁶⁴ Râşid halifeler döneminde bu şiir türü yine kıymetinden bir şey kaybetmemiştir. Emeviler döneminde refah ve lüks hayatın etkisine girilmesi ile şiir daha da gelişmiştir. Bu dönemin meşhur gazel şâirlerinden biri Ömer b. Ebî Rabî'a olmuştur.

Abbâsiler döneminde diğer türler gibi gazel şiiri de gelişme kaydetmiştir. Bu dönemde daha çok sarîh gazel ön plana çıkmıştır. Bu dönemin nam yapmış şâirleri ise Ebû Nuvâs ve Ebu Firâs el-Hamdânî'dir. Endülüs döneminde ise gazel şiirinde insan güzelliğinin yanı sıra tabiatın güzelliği de ele alınmış ve işlenmiştir. Bu dönemin önemli şâirleri İbn Hafâce ve İbn Zeydûn'dur. Bu dönemde kadınlar da erkekler için gazel şiirleri söylemiştir. Buna Hamde bt. Ziyâd buna örnek gösterilebilir.¹⁶⁵

Louis Sabuncu'nun divanında birçok gazel şiiri mevcuttur. Şâir gazel şiirini sanki hayatın odağına almış ve adeta bir yaşam tarzı haline getirmiştir. Her türlü ortamda; dağda, ormanda, bahçede, sokakta, baloda, yaptığı deniz ve tren yolculuklarında karşılaştığı ve tanıştığı güzel kadınlardan etkilenmiş, bu kadınlar onun gazel şiirleri için ilham kaynağı teşkil etmiştir. Şâir, duygularını çok rahat bir şekilde ifade ederek kaleme aldığı şiirleriyle genç ve güzel kadınların gönlünü çelmeyi başarmıştır. Öyle ki yazdığı bir şiirde, sokak ortasında baygınlık geçiren genç bir kıza yardım ederken onun baygınlık halinin güzelliğine güzellik kattığını ve bu güzelliğe hayran kaldığını dile getirmekten

¹⁶¹ Huseyn b. Ahmed Ebû 'Abdillâh ez-Zevzenî, *Şerhu'l- Mu'allakâti's -Seb'a*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2004, s. 15-17.

¹⁶² ez-Zevzenî, *Şerhu'l- Mu'allakâti's-Seb'a*, s. 197-199.

¹⁶³ Kemâl Halîfî, *Cemherâtu Ravai'i'l-Ğazel fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, el-Muessesetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, Beyrut, 1993, s. 24.

¹⁶⁴ Ebû Hilâl el- Hasen b. 'Abdillah el-'Askerî, *es-Sinâ'ateyn el-Kitâbe ve'ş-Şi'r*, thk. 'Ali Muhammed el-Ceyyâvî- Muhammed Ebu'l-Faql İbrahim, Dâru İhyai'l-Kutubi'l-'Arabiyye, byy., 1952, s. 452.

¹⁶⁵ Muhammed Sirâcuddîn, *el-Ğazel fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, Beyrut, ts., s. 8-72.

geri durmamıştır. Onun şiirlerinde Lara, Liza, Hind, Feride, İstella, Mûd, Sheridan, Jemma, Lynokis ve Well gibi birçok kadın ismi zikredilmektedir. Bununla birlikte Helda isimli sevgilisine ayrı bir önem vermiştir. Hatta bazı şiirlerinde Helda'ya olan tutkusundan dolayı sevdiği kadınları Helda'ya benzedikleri için sevdiğini dile getirecektir.

Louis Sabuncu yazdığı gazel şiirlerinde sevgililerinin güzelliklerini dile getirirken güneş, ay, yıldız, gezegen, gece, ahu ve ceylan gibi çeşitli doğa unsurlarından yararlanır. Ayrıca hac ibadeti terimlerini, cennet ve cehennem gibi dinî kavramlara yer verir.

Dış güzelliğe önem veren şâir Louis Sabuncu, şiirlerini daha çok hissî gazel tarzında nazmetmiştir. Afif gazel formunda yazılmış şiiri yok denecek azdır. Bir tren yolculuğu esnasında tanıştığı, İrlanda'lı arkadaşı Helda Cimin'i vafsetmek üzere kaleme aldığı "القصيدة القطارية" (Tren Kasidesi) adlı şiir onun gazel şiirleri içerisindeki güzel örneklere biridir. Bu şiirinde sevdiği kadının yanağı, yanağındaki ben, saçı, saç örgüsü, saç ayırımı, kâkülü, alını, yüzü, kaş, kirpiği, bakışı ve göz kırpması, çene çukuru ve gamzesi, kulağı, burnu, ağzı ve dişleri, boynu, göğsü, bilek ve parmakları, boyu posu ve teni gibi fiziksel özelliklerine dair tasvirler sunmaktadır. Şiirin bir kısmını burada zikretmek şâirin gazel şiirlerinin genel karakterini anlamak bakımından uygun olacaktır. O, kızın yanağından şöyle bahseder:

أَسِيْلُهُ حَدِّ أَفْتَدِيْهَا بِمُهْجَتِيْ مَهَاةٌ تَصِيْدُ الْعَائِثِيْنَ بِلِحْظَةٍ
مَلِيْكَةُ حُسْنِ ذَاتِ عَزٍّ وَشَوْكَةٍ عَلِيْهَا مِنَ الدِّيْبَاجِ أَفْحَرُ حِلَّةً

Bir anda bakışlarıyla âşıkları ağlarına düşüren ceylanın o pürüzsüz yanağına canım feda olsun.

*Parlak kudretli güzelliğe sahip olan güzelin üstünde ipekten en değerli giysileri var.*¹⁶⁶ [Tavîl]

Kızın tacı ve küpeleri:

تَجَلَّتْ بِنَاجٍ مِنْ لَالٍ وَعَسْجَدٍ وَقَرِطٍ تَمِيْنِ ذِي فُصُوصٍ كَرِيْمَةٍ

¹⁶⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 315.

Değerli taşlarla süslenmiş küpelerini takarken inci ve altından tacı ile tezahür etti.¹⁶⁷ [Tavîl]

Kızın saçları:

وَعَرَّ هَلَالُ الْعِيدِ مِنْ أَفْقِ فِرْقِهَا فَلَاخَ سَنَاءِ الْبَدْرِ فِي سَيْنِ طُرَّةِ

Bayram hilali, saçlarının arasından beliriverdi.

Dolunay parıltısı da kâküllerinde kurtuluşa erdi.¹⁶⁸ [Tavîl]

Kızın alını:

جَبِينُ صَبُوحٍ لَوْ تُصْبِحُ عَابِدٌ بِهِ سَبَّحَ الْخَلْقَ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ

Alını öyle paraktır ki âbid olsan ona hayranlığından dolayı her rekâta yaradını övüp tesbih edersin.¹⁶⁹ [Tavîl]

Kızın bakışları:

رَعَتْ بَيْنَ رِيمٍ فِي الْفَلَاةِ عَزَالَةٌ حَكَى لِحْطُهَا لِحْطَ الْمَهَى بِتَأْفُتِ

Ceylanların arasında açık alanda otlarken keskin bakışları, etrafa bakışan ceylanın bakışlarına benziyor.¹⁷⁰ [Tavîl]

Kızın yüzü:

تَفْتَحُ وَرْدٌ فِي كَمَائِمِ وَجْهِهَا فَوَلَّى شَقِيقُ يَرْتَدِي تَوْبَ حِجْلَةٍ

Yüzünde güller açmış sanki ya da utangaçlık kisvesine bürünmüş bir şakaiktir o...¹⁷¹ [Tavîl]

Kızın gülüşü:

بِضَاضَةٍ خَدٍّ فِي بَشَاشَةٍ طَلَعَةٍ تَقَطَّرَ مِنْهَا مَاءٌ حُسْنٍ وَنَضْرَةٍ

¹⁶⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 315.

¹⁶⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 315.

¹⁶⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 315.

¹⁷⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316.

¹⁷¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316.

Gülen yüzü ile tezahür ederken yanaklarından, zarafet ve güzelliğin suyu damla damla akıyordu.¹⁷² [Tavîl]

Kızın kaşları:

لَهَا حَاجِبٌ كَالْقَوْسِ يَرشُقُ أَسْهُمًا ثَمَرِقُ أَحْشَاءَ الْمُعْتَى بِرَمِيَّةٍ
وَلَوْ أفرَغَ النَّقَّاشُ جُعبَةً فِكْرَهُ لَمَّا حَطَّ قَوْسًا شِبْهَ ذَاكَ بِرِيشَةٍ
نَعَمْ إِنَّهَا قَوْسٌ تَنْفُذُ نَبْلَهَا بِلا وَثَرٍ فِيهَا يُنَاطُ بِعُقْدَةٍ
وَقَوْسٌ جُفُونٍ كَسَرَتْهَا صِبَابَةٌ أَرَى النَّصْلَ مِنْهَا نَصَلَ قَوْسٍ
وَمَنْ ذَا رَأَى قَوْسًا تَكْسِرَ قَابَهَا تَنْفِذُ سَهْمًا لَا يَخُلُّ بِرَشْقَةٍ
فَتَرشُقُ سَهْمَ اللَّحْظِ رَشْقَ صَوَاعِقِ فَيَنْفِذُ كَبْدًا تَحْتَ دَرَعٍ وَصَدْرَةٍ

Kaşları ok atan bir yay gibi, keskin bakışları ile gözüne kestirdiğini parçalar.
Nakkaş, heybesindeki tüm düşüncelerini kullanıp tüketse elindeki fırçasıyla o kaşın benzerini çizemez.

O öyle bir yay ki içinde ipi ve düğümü olmadan okunu fırlatır.

Aştan dolayı kırılan göz kapakları, sanki gerçek bir yayın temreni gibidir.

Kim gördü ki, kemerlerini kıran bir yayın sürekli delip geçen oklar fırlattığını.

Bakışları, okları yıldırım gibi fırlatırken kalkan misali göğüs kafesinin altındaki ciğeri delip geçiyor.¹⁷³ [Tavîl]

Kızın kirpikleri:

هَذُبُ طَوِيلٌ فَوْقَ جَفْنٍ مُكْحَلٍ بِمِكَحَلَةِ الْخَلَّاقِ أَيْسَ بِصَنْعَةٍ

Göz kapağının üstündeki uzun kirpiklerine sürülen sürme insan yapısı değil, yaratıcının elleriyle hazırlanan sürme gibidir.¹⁷⁴[Seri']

Kızın gözlerini kırpması:

وَطَرَفٌ مُصَابٌ بِالْفُثُورِ صِبَابَةٌ يَصُبُّ بِهِ قَلْبُ الْمُعْتَى بِعَمْرَةٍ
فَوَاعَجِبِي مِنْ لُطْفِ طَرَفٍ مُمْرِضٍ يَصُولُ عَلَى الْأَبْطَالِ مِنْ غَيْرِ حَمَلَةٍ

¹⁷² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316.

¹⁷³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316.

¹⁷⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316.

Sevgi dolu baygın gözlerini kırpışı âşığın kalbine akar, dökülür.

*Hasta eden o sevecen bakışları saldırdığında, kahramanları hamlesiz alt eder.*¹⁷⁵

[Tavîl]

Kızın Çene Çukuru ve Gamzesi:

وَفِي كُلِّ حَدِّ فَحْصَةٌ مِثْلَ جَنْبِذٍ وَفِي دَقْفِهَا الْمَخْرُوطُ زَهْرَةٌ نُونَةٌ

*Her iki yanağında tomurcuk gibi gamzesi var, ince ve uzun çenesinde çiçek gibi çukur var.*¹⁷⁶ [Tavîl]

Kızın Beni:

عَلَى عَرْشِ بَاهِيِ الْخَدِّ خَالٌ قَدْ يَسُودُ عَلَى أَهْلِ الْعَرَامِ بِسَطْوَةٍ

*Parlak yanağın tahtına kurulmuş olan ben, kırbacıyla âşıklara hükmediyor.*¹⁷⁷

Kızın Kulağı:

وَأُذُنٌ كَأَصْدَافِ اللَّالِيِ أَيْبَقَةٌ يَجِلُّ بِهَا الدُّرُّ النَّيْمِيُّ بِقِيَمَةٍ

*İncili deniz kabuğu gibi zarif kulağı, o değerli inci taşlarını yüceltip kıymetlendirir.*¹⁷⁸

Kızın Ağız:

وَتَعْرُ بِشَكْلِ الْقَلْبِ بَادٍ مُلَمَّمٌ عَلَيْهِ مِنَ الْمَرْجَانِ أَجْمَلُ جَلِيَّةٍ

*Kalp şeklindeki o küçücük ağzının içinde, mercandan yapılmış en güzel mücevherler bulunur.*¹⁷⁹

Kızın Dişleri:

عَقِيقُ يَمَانِيٍّ جَلْتُهُ وَرَصَعَتْ بِهِ الدُّرُّ فِي طَرَزِ الْهَيْلَالِ بِقُدْرَةٍ

¹⁷⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 316-317.

¹⁷⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 317.

¹⁷⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 317.

¹⁷⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 317.

¹⁷⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 317.

Akik taşını parlatmış ve inciyle işlemiş hilal şeklindeki, maharetle...¹⁸⁰[Tavîl]

Kızın endamı:

وَقَدْ إِذَا قَامَتْ حَسِبْتَ قَوْمَهُ فَنَاءَ مَتَى هَبَّ النَّسِيمُ تَنَّتَتْ

Öyle bir endamı var ki kalktığında mızrağı andırır. Rüzgâr estiğinde sağa sola eğilip sallanır.¹⁸¹

Kızın saçları:

تَمَائِلَ مِنْهَا غُصْنُ بَانٍ رِشَاقَةً يَفْرَعُ إِلَى الْخَلْخَالِ طَالَ بِوْفَرَةٍ
إِذَا اسْتَرْسَلْتَهُ يَوْمَ رِيحٍ تَبَاهِيَا تَشْتَتُ بِالنُّكْبَاءِ شَمْلُ الضَّفِيرَةِ
وَأِنْ جَدَلْتَهُ أَرْسَلْتَهُ سَلَاسِيلاً تَسْلُسُلُ قَلْبَ الْمُسْتَهَامِ بَرَبَقَةٍ

Zarafetinden sorkun ağacının dalları gibi sallanır. Ayak bileklerindeki halhala kadar uzanan saçları vardır onun...

Rüzgârlı bir günde gururla onu serbest bıraksa; bir arada olan örgüleri meltemle saçılır.

Saçlarını örüp zincir gibi salsa [sırtına], aşktan kendinden geçenin kalbine ilmek ilmek akar [örgüsü].¹⁸² [Tavîl]

Louis Sabuncu'nun anlık beğeni ve hayranlıklar üzerine de gazel şiirleri yazdığına daha önce temas edilmişti. Örneğin, 14 Ekim 1887 tarihinde Londra sokaklarında bir kafenin önünde aniden yere düşüp bayılan kız hakkında "حصر الفؤاد" (Gönül Kuşatması) başlığını taşıyan şu beyitleri söylemiştir:

لَقَيْتُ مَهَاءَ تَشْتَكِي أَلْمُ الْحَسَا وَأُغْمِي عَلَيْهَا فِي شَوَارِعِ بَلْدَةٍ
وَمَاعَابَهَا بَلْ زَادَهَا الضَّعْفُ رَفَةً يَرِقُّ عَلَيْهَا الْقَلْبُ مِنِّي بِرَحْمَةٍ
نُحَاوِلُ شَكْوَى مَا دَهَاها بِفَجْأَةٍ وَتُومِي إِلَيَّ حَصْرُ الْفُؤَادِ بِنَهْدَةٍ
تَهُمُّ بِنَطْقِ وَالشِّفَاءِ تَعِيفُهَا يَمُوتُ بِفِيهَا صَوْتَهَا تَحْتَ بَحَّةِ
فِيالْيَتِّي كُنْتُ الطَّيِّبِ الْمُدَاوِيَا أَدَاوِي عَلِيلاً دَاوُهُ مَسَّ مُهْجَتِي

¹⁸⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 317.

¹⁸¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 318.

¹⁸² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 319.

Şehrin sokaklarında karnındaki ağrıdan şikâyet ederken bayılan bir ahu ile karşılaştım.

Kötü durumu onu kusurlu kılmıyor bilakis zarafetine zarafet katıyordu. Gönlüm şefkatle doldu ona karşı.

Göğsü daralmışçasına derin nefes alırken başına aniden gelenleri anlatmaya çalışıyordu.

Konuşmaya çalışıyordu lakin dudakları onu engelliyordu, ölmüştü sesi sanki.

Keşke seni iyileştiren hekimin olsaydım. Ruhuma dokunan o hastalığını tedavi edebilseydim.¹⁸³ [Tavîl]

Amerika'nın Boston şehrinde tanıştığı genç bir kız hakkında yazdığı "الهدب الطويل" (Uzun Kirpikler) başlıklı şiirde ise kızın gözlerine duyduğu hayranlığı anlatmakta ve kirpiklerinin güzelliğini betimlemektedir:¹⁸⁴

تَدَفَّقَ نُورُ الْحُسْنِ مِنْ شَمْسِ طَرْفِهَا فَلَا حَ صَبَاحَ فِي جَبِينِ وَوَجْنَةِ
وَلَمَّا رَأَى الرَّحْمَنُ فَرَطَ ضِيَائِهِ تَذَارَكَ ذَاكَ الْأَمْرُ مِنْهُ بِحِكْمَةٍ
فَمَدَّ مِنَ الْهَدْبِ الطَّوِيلِ مِظْلَةً تَصُونُ خُدُوداً مِنْ شِهَابٍ بِمِثْلَةٍ

Bakışlarının güneşinden güzelliğin nuru akar. Yanaklarında ve alnında günün aydınlığı başlar.

Rahman, o parıltının fazlalığını görünce hikmeti ile hemen bu olayı kontrolü altına aldı.

Gözlerdeki parlak bakışlardan yanakları korumak için, gölge olarak o uzun kirpiklerini daha da uzattı. [Tavîl]

Louis Sabuncu fiziksel güzelliğe önem verdiği gibi görselliğe de çok önem vermiş olan bir şâirdir. Kasidelerinde sevgililerinin giyinişine ve kullandıkları mücevherlere de vurgu yapmıştır. Konu ile ilgili örnek beyitler aşağıda sunulmuştur. Tren yolculuğu sırasında tanıştığı İrlanda'lı arkadaşı Helda Cimin'in üstündeki kıyafeti vasfetmek için yazdığı şiire ait bir beyit şöyledir:

وَلَمَّا انْقَضَتْ أَيَّامُ وَعْدِ رَأَيْتُهَا عَلَى الْبَابِ فِي ثَوْبِ ثَمِينٍ وَحَلِيَّةِ

¹⁸³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 340.

¹⁸⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 340-341.

*Beklenen o gün geldiğinde onu kapıda pahalı elbiseler ve değerli mücevherler giyinmiş bir şekilde gördüm. [Tavil]*¹⁸⁵

1881 tarihinde İtalya'nın Venedik şehrinde karşılaştığı Liza adlı genç kıza yazdığı şiiirden kızın elbisesini anlatan bir beyit ise şudur:¹⁸⁶,

وَبَدَأَتْ بِتَوْبٍ أَحْمَرٍ فَهَوَّيْتُهَا لَمَّا عَلِمْتُ الْحُسْنَ يَلْبَسُ أَحْمَرًا

Kırmızı bir elbise ile ortaya çıktığında ona çarpıldım.

*Çünkü öğrendim ki güzellik kırmızı giyiyor.*¹⁸⁷ [Kamil]

28 Mayıs 1886 tarihinde şâir bahçede bir kızla birlikteyken İngiltere milletvekilinin kızı Ms. Shirîdân onları görür ve Louis Sabuncu'yu kıskanır. Bunun üzerine gönlünü almak amacıyla ona bir şiir yazar. Bu şiirden alınan ve kızın üstündeki kıyafeti anlatan beyit şöyledir:

تَجَلَّتْ بِتَوْبٍ مِنْ حَرِيرٍ وَمَخْمَلٍ زُهُورُ الْخَزَامِي نَقَشُهُ وَرُسُومُهُ

*Kadife ve ipekten elbisesinin nakışları ve desenleri lavanta çiçeğindendi.*¹⁸⁸ [Tavil]

Chicago şehrinde 1872 yılında bir dans balosunda tanıştığı ve Malta dilinde yıldız anlamına gelen İstella adındaki kıza üstündeki elbise ile ilgili yazdığı şiirden bir beyit de aşağıda yer almaktadır:

مَهَاءُ تَجَلَّتْ فِي مَلَابِسٍ مَخْمَلٍ لَهَا مَلَمَسٌ مِثْلُ الدَّمَقِيسِ الْمُفْتَلِ

*Kıvrımlı, ham ipek gibi dokunuşu olan kadife elbisesi vardı o ahunun.*¹⁸⁹ [Tavil]

Geleneksel Arap şiirinde, gazel türünde karşılaşılan “sevgilinin güzellikte ceylana benzetilmesi” klişesinin Louis Sabuncu tarafından sıklıkla kullanıldığını söylemek hatalı olmaz. Bu konuyla ilgili seçilen bazı beyit örnekleri aşağıda sunulmuştur:

¹⁸⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 324.

¹⁸⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 334.

¹⁸⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 334.

¹⁸⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 342.

¹⁸⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 347.

تَوَلَّ بِأُطْفٍ يَا حَفِيفُ غَزَالَةَ وَصُنْهَا بِاللَّيْلِ وَالْكَوَاكِبِ تَشْهَدُ

*Ey hıfzeden! Gece yıldızların izlediği o ceylanı lütfunla koru!*¹⁹⁰ [Muzari]

عُيُونُكَ أَحْلَى مِنْ عُيُونِ غَزَالَةَ وَطَرْفُكَ يَسْبِي الْقَلْبَ فِي كُلِّ لِحْظَةٍ

*Gözleri daha güzeldir ahunun gözlerinden, her an kalbi esir eder bakışları vardır...*¹⁹¹ [Vafir]

فَلَمَّا رَأَيْتَنِي قَدْ أَتَيْتُ بِطَبِيبَةٍ نَفْسَ صَدْرٍ وَاعْتَرَتْهُ غُومَةٌ

*Görünce beni bir başka ceylanla, kabardı sinesi (iç geçirdi) ve karalar bağladı.*¹⁹²

[Tavil]

فُؤَادِي غَرِيمِي فِي غَرَامِ غَزَالَةَ أَرَاهَا بَعِينِي لَا تَرُقُّ لِحَالَتِي

*Beni aşkıyla esir eden, gözümde tüten, acımasız bir ahuya gönlümü kaptırdım.*¹⁹³

[Tavil]

مَرَّتْ مَهَاءٌ فِي الْغَدَاةِ بِمَنْزِلِي تَمْشِي وَتَلْفُتُ كَالْغَزَالِ الْأَكْحَلِي

*Sürmeli ceylan edasıyla, evimin önünden erken bir saatte geçti.*¹⁹⁴ [Recez]

لَقَيْتُ غَزَالًا بَيْنَ سَرَبٍ مِنَ الطَّبَا لَهُ مَقْلَةٌ كَخَلَاءٍ وَالْجِفْنُ دَابِلٌ

*Ceylan sürüsü içindeki bir ahuyla karşılaştım, gözleri sürmeli ve kirpikleri süzgündü onun.*¹⁹⁵ [Vafir]

Gezgin bir ruha sahip olan şâir, dünya turuna çıktığı bir seyahatinde uğradığı ülkelerin soylu kadınlarıyla tanışmış ve güzelliğinden etkilendiği ve gönlünü kaptırdığı kadınlara aradan uzun yıllar geçse de sevgisini satırlara dökerek göstermiştir. Örneğin, Himalaya dağında aya ve yıldızlara bakarken Hindistan prensesi Lala Hanımefendi hakkında aşağıdaki şu yazmıştır:

¹⁹⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 336.

¹⁹¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 338.

¹⁹² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 342.

¹⁹³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 356.

¹⁹⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 372.

¹⁹⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 386.

لَمْ يَخْلُقِ الرَّحْمَنُ حُسْنًا فِي الْوَرَى كَجَمَالِ لَا لَا فِي الْبَدَاوَةِ وَالْحَضَرِ

*Rahman, insanlık tarihi boyunca sahrada ve yerleşik hayatta Lala'nın güzelliği gibi bir güzellik yaratmadı.*¹⁹⁶[Recez]

1881 yılında İngiliz soylularından Julia isimli hanımefendi hakkında da bir şiir yazmıştır. Aşağıdaki beyit söz konusu şiire aittir:

إِذَا حَالَ لَيْلُ الْهَجْرِ بَعْدَ وَصَالِهَا وَشَقَّ عَلَى الْمَفْتُونِ حَمْلُ دَلَالِهَا

*Kavuşma sonrasında veda gecesini gelip çatınca, âşığa cilvesi ağır gelir onun.*¹⁹⁷
[Tavîl]

1890 yılında İstanbul'da bulunan Almanya soylularından bir hanımefendi için yazdığı şiirden alınan bir beyit ise şöyledir:

فَقُلْتُ لَهَا رُوحِي فِدَاكَ تَكْرَمِي بِوَصْلِ عَلَى مَنْ بَاتَ عَبْدًا مُقَيَّدًا

*Ona dedim ki: Ruhunu sana feda eden, zincire vurulmuş, kapında sabahlayan köleye, vuslatınla lütufta bulun!*¹⁹⁸[Tavîl]

Fransa'nın Strazburg şehrinde yaşayan sevgilisine 1890 yılında yazdığı şiirden bir beyit:

عَطَفْتُ عَلَى بَعْرِضِ حَدِّ نَاعِمٍ فَرَأَيْتُ فِيهِ مِثْلَ أَسْوَدِ دُرَّةٍ

*Pürüzsüz yanağını gösterme lütfunda bulununca, siyah bir inci gibi duran beni gördüm.*¹⁹⁹

Amerika'da 1871 yılında New Jersey eyaletine bağlı Goshen'de misafir olduğu esnada, şâire o yörenin İngilizcesini öğreten, arkadaşının kardeşi olan kıza yazdığı şiirden bir beyit:

تَوَلَّيْتُ تَعْلِيمِي فَصُرْتُ حَبِيبَتِي وَقَدْ كُنْتُ حُرًّا صِرْتُ فِي حَالَةِ الْعَبْدِ

¹⁹⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 338.

¹⁹⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 370.

¹⁹⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 391.

¹⁹⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 377.

Bana öğretmenlik yapmaya kendini görevli addetmişken “sevdiğim” oldun. Ben ise hür birisiyken şimdi kölen oldum.²⁰⁰

1887 yılında Londra'daki Bisye Devis adındaki sevgilisine yazdığı şiirden bir beyit:

رَأَيْتُكَ فِي لَيْلٍ يُحَاكِي سَوَادُهُ سَوَاداً بِعَيْنَيْكَ الَّتِي هِيَ فِتْنَتِي

Beni esir eden o kara gözlerin, seni gördüğüm gecenin karanlığını kıskandırıyor.²⁰¹

İskoçya'da yaşayan Nili'ye 1886 yılında yazdığı şiirden bir beyit:

ظَلَمْتَ حَبِيباً فِي هَوَاكَ مُتَبِئاً فَأَيُّ احْتِجَاجٍ مِنْ ظُلْمٍ وَمُجْرِمٍ

Senin aşkınla kendinden geçen sevgiliye zulmettin. Suçlu ve zalim birine nasıl karşı konulur?²⁰²

Kuzey Amerika'da Philadelphia eyaletinde buluşmak üzere söz verdiği bir kadına buluşmaya dair sözünü unuttuğu için özür mahiyetinde yazdığı şiirden seçilen beyitler:

سَهَوْتُ بِجَهْلٍ عَنِ كِتَابِ بَعْتِهِ تَرُومِينَ فِيهِ أَنْ أُجِيبَ سُؤَالَكَ
وَلَمَّا صَحَوْتُ مِنْ دُهُولِي وَسُكْرَتِي نَدِمْتُ عَلَى أَنِّي صَرَمْتُ جِبَالَكَ

Göndermiş olduğun ve cevabını beklediğin o mektubu dalgınlığımdan ihmal ettim.

Şaşkınlığımdan ve sarhoşluğumdan uyandığımda ise ağlarından kurtulduğum için çok pişman oldum.²⁰³

Louis Sabuncu sevgililerini güneşe, yıldıza, aya, geceye ve birçok doğa unsuruna benzeterek vafsetmiştir. Farklı şiirlerden alınan aşağıdaki beyitler buna örnek gösterilebilir:

²⁰⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 381.

²⁰¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 338.

²⁰² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 364.

²⁰³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 337.

أَيْسَطُ نَجْمٍ وَالشُّمُوسُ طَوَالِغٌ فَأَتَاكَ شَمْسُ الْقَلْبِ تِلْكَ نُجُومَهُ

Güneşin olduğu yerde hiç yıldız doğar mı?

*Sen kalbimin güneşisin onlar ise yıldızdırlar.*²⁰⁴ [Tavil]

يَوْمًا لَمَحَتْكَ مِنْ نَوَافِذِ مَنْزِلِي أَشْرَفْتَ كَالْبَدْرِ السَّنِيِّ الْمَكْمَلِ

Evimin penceresinden seni gördüğüm gün,

*Dünyama ışıltılı dolunay gibi doğdun.*²⁰⁵ [Recez]

لَهَا طَلَعَةٌ كَالْبَدْرِ فِي لَيْلٍ فِرْعَهَا وَعَيْنَانِ كَالنَّجْمِ الْمُنِيرِ بِدَجْنَةٍ

Öyle bir çehresi var ki dolunaysız gecelerde dolunay gibidir.

*Gözleri, karanlık geceyi aydınlatan parlak yıldızı andırır.*²⁰⁶ [Tavil]

1879 yılının Nisan ayında, İtalya'nın Roma şehrinde tanıştığı kıza yazdığı şiirde de gece, hilal ve yıldız gibi doğa unsurlarını kullanmıştır:

هَلَالٌ تَجَلَّى جُنْحَ لَيْلٍ بِفِرْقَهَا فَبَارَى قَسِيَّ الْحَاجِبِينَ تَرْجَبًا
وَأَنْجُمٌ طَرَفِيهَا بِفُلْكَ حَوَاجِبِ تَحِيلُ ظَلَامَ اللَّيْلِ صُبْحًا تَبْلُجًا

Gecenin bir vaktinde saçları arasından beliren hilal (çehresi), sert kaşlarıyla yarışıyor.

*Gözleri yörüngedeki yıldızlardır. Kaşları gecenin karanlığını parlak bir sabaha çevirir.*²⁰⁷ [Tavil]

Louis Sabuncu'nun gazel şiirlerinde dikkat çeken bir diğer husus ise duygu ve düşüncelerin aktarımında dinî terimleri kullanmasıdır. Buna verilebilecek örneklerden birisi, Himalaya dağında, Hindistan prensesi Lala Hanımefendi'ye yazmış olduğu şu beyitlerdir:

هِيَ كَعَبَةِ الْحُسْنِ الْبَدِيعِ وَرُكْنُهُ مَنْ قَالَ مَا طَافَ الْمَشَاعِرِ قَدْ كَفَرُ
لَنْ يَدْخُلَ الْفِرْدَوْسَ جَادُ حُسْنِهَا وَالْجَاحِدُونَ مَقَرَّهُمْ وَادِي سَقَرُ

²⁰⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 342.

²⁰⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 373.

²⁰⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 398.

²⁰⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 379.

*O, olağanüstü güzelliğin **Kâbe'si** ve **rüknüdür***

*Kim orayı **tavaf** etmediğini iddia ederse **kâfir** olur.*

*Onun güzelliğini inkâr eden **Firdevs cennetine** girmeyecektir*

*Ve o inkârcıların yeri **sekar vadisi** olacak.²⁰⁸ [Recez]*

Londra'da Sizerland ismindeki Düşes'e benzeyen genç bir kıza yazdığı şiire ait olan aşağıdaki beyitte de benzer bir üslup görmekteyiz:

فَشَخْصُكَ مِحْرَابِي وَشَبَّهَكَ كَعْبَتِي
أَحِجُّ مِنْهُ ثُمَّ أَرْشِفُ زَمْرَمًا

*Şahsın **mihrabım** ve gölgen **Kâbe'mdir**.*

***Mina'sında haccedip** ardından **zemzem** yudumluyorum.²⁰⁹ [Vafir]*

Louis Sabuncu, 9 Ocak 1886 yılında saat 03:00'te yazdığı anlaşılan bir şiirde arkadaşının sevgilisinden bahsetmektedir. Arkadaşına yüz vermeyen bu genç kız güzelliğiyle ve boyu bosu ile nam yapmıştır. Söz konusu şiirden bir beyit aşağıda sunulmuştur:

أَنَا كَعْبَةُ الْحُسْنِ الْبَدِيعِ وَرُكْنُهُ
يَحِجُّ مَقَامِي أَهْلَ غَرْبٍ وَمَشْرِقٍ

*Ben olağanüstü güzelliğin **Kâbe'si** ve **rüknüyüm**.*

*Doğunun ve batının insanları makamımı **haccetmeye** gelirler.²¹⁰ [Tavil]*

Louis Sabuncu'nun 1869 senesinde Hind adındaki genç bir kıza yazdığı ve onun gazel şiirlerinin genel karakteristiğini yansıtan aşağıdaki beyitlerle bu konuyu tamamlamak uygun olacaktır:

هَلْ نُورُ شَمْسٍ قَدْ تَبَدَّى فِي السَّحَرِ
هَلْ وَجْهَهَا الْبَاهِي حَفَّتْ بِنِقَابِهَا
هَلْ نُورُ بَرْقٍ لَأَخَ قُورًا فِي الدُّجَى
حَمَلَ الْهَوَاءِ إِلَى جِمَائِي عَيْبَرَهَا
أَمْ وَجْهُهُ هِنْدٍ فِي اللَّيَالِي كَالْقَمَرِ
أَمْ بَدْرٌ تَمَّ فِي الْعَمَامِ قَدْ اسْتَنْزَرَ
أَمْ فَجْرٌ صُبْحٍ مِنْ مَحْيَاهَا أَنْفَجَرَ
لَمَّا سَرَى سِحْرًا أَسْذَاهَا وَأَنْتَشَرَ

²⁰⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 338.

²⁰⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 400.

²¹⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 404.

Seherde güneşin ışığı mı ortaya çıkıyor, yoksa geceleri ay gibi parlayan Hind'in yüzü mü?

Bulutların ardına dolunay mı saklandı? Yoksa peçesi ile parlak zarif yüzü mü?

Karanlığın içinde aniden bir şimşek mi çaktı? Yoksa yüzünden sabahın şafağı mı doğdu?

*Büyüleyici güzel kokusunu, gizlice yol alan esinti, topraklarıma taşıyıp yaydı.*²¹¹[Recez]

6. MERSİYE

Mersiye ölen kişinin güzel meziyetlerini dile getirmek, kaybı için ağlamak, ağıt yakmak, acı çekmek ve üzülp yas tutmaktır. Şiir eleştirmenleri mersiye şiirinde kullanılan -idi, -diği zaman, ... söyledi anlamlarına gelen geçmiş zaman yapılarının methedilen kişinin ölmüş olduğunu gösterdiğini ve mersiye ile medih arasındaki tek farkın da bundan ibaret olduğunu belirtmişlerdir.²¹²

Mersiye şiiri ilk dönemlerde genelde ağlayarak söylenen bir şiir türü idi. Bu tarz şiirlerde şâirler, hikmet, zühd, tefekkür gibi konuları işleyerek insana, toprağa kavuşmadan ahlaki ders vermeyi, iyilik yapmayı öğretmeyi ve güzel hasletleri kazandırmayı amaçlamıştır.²¹³

Mersiye konusunda Kudâme b. Ca'fer şöyle diyor: "Mersiye yazarken ölenin arkasından ağlamak, ağıt yakmak, üzüntü ve acıyı dile getirmek; bu duygular içinde öleni anlatırken ve ona ağıt yakarken akıl, hilim, kahramanlık, iffet ve şecaat gibi ölede bulunan erdemlerin tamamını veya birkaç tanesini kullanmak münasıptir."²¹⁴

İbn Raşîk ise; mersiye şiirinin, ölenin kaybı için ağlamak, üzülmek, acı çekmek ve ağıt yakmak için yazılan bir şiir türü olduğu konusunda diğer eleştirmenlerle hemfikir iken, bu şiir türünün sadece kral, hükümdar, başkanlar ve nüfuz sahibi insanlar için söylenmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak yine İbni Raşîk'in, ölen bir sevgiliye gözyaşları içinde hasretini, özlemine ve çektiği acıyı mersiye olarak dile getirdiği de görülmüştür. Bununla birlikte o dönemlerde mersiye şiirlerinin büyük ölçüde kral, hükümdar ve başkanlar için söylendiği ölen bir çocuk veya koca için söylenen

²¹¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 421.

²¹² Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab*, s. 24-25.

²¹³ Huseyn Cum'a, *er-Rasâ'u fi'ş-Şi'ri'l-Câhilî ve fî Sadri'l-İslâm*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atu Ummu'l- Kurâ, Mekke, 1982, s. 2-24.

²¹⁴ Kudâme b. Ca'fer, *Nakdu'ş-Şi'r*, s. 120-123.

mersiyelerin nispeten daha az yekûn tuttuğu da vakıdır.²¹⁵ Fakat zamanla mersiye şiirinde yelpaze genişlemiş şehirlere, kültürlere ve bazen de kendine ağıt yakanlar olmuştur. Ebû Nuvvâs'ın köpeği için yazdığı mersiye bu konunun ilginç örneklerindendir²¹⁶.

Eleştirilenler, mersiye yazarken ölen kişi ile duygusal bağ kurulabilecek her şeyin kullanılabileceğini dile getirmişlerdir.²¹⁷ Ayrıca İbn Raşık el-Kayrevânî mersiye şiirinde gazeli hoş görmemiştir. Cahiliye döneminde bunun tek örneği Düreyd b. es-Simme'nin (ö. 8/630) kardeşine yazdığı mersiyedir. İbn Raşık onun, kasidesine gazel ile başlama sebebinin, kardeşinin ölümü üzerinden bir yıl geçmesi, öcünü almış olmanın sevinci, coşkusu ve gururu ile ölümün hüznünü karışık duygularla ortaya koyması olduğunu, ancak asıl olarak mersiye ölüm anında başa gelen musibetin ağır basması ve yaşanan kaybın acısı ile yas içinde olunması gerektiğini, bu durumda ise gazeli kullanmanın hoş olmayacağını savunmuştur.²¹⁸

Louis Sabuncu mersiye şiirine ayrı bir önem vermiştir. Dostlarına, arkadaşlarına, babasına, sevgilisine ve hatta kendisine yazdığı mersiye konulu şiirlerde ölüm konusunda öğütler vermiştir. Ayrıca sevgilisine yazdığı mersiyede gazel şiirlerinde görülen muhteva özelliklerine yer verdiği görülmektedir.

6.1. Başpiskopos Yusuf Davud Efendi'ye Ağıt

Louis Sabuncu 1890 yılında İstanbul'da iken eski dostu Süryânî Katolik Kilisesi'nin Başpiskoposu Yusuf Davud Efendi'nin (bkz. Resim.8) ölümü üzerine şu mersiyeyi kaleme almıştır:

وَيَبْكِي عَلَى جِبْرِ الْكَنِيْسَةِ مَعْبُدُ	عَلَى كَوْكَبِ الشَّرْقِ الْعُلُومِ تَنَهَّدُ
أَيْنِ الْبِرَايَا لَا يَكْفُ وَيَحْمَدُ	عَلَى السَّيِّدِ الْمُلْقَانِ يُوسُفَ عَصْرَنَا
مَعَ الْمُوصَلِ الْحَدْبَاءِ إِذْ قَامَ مُشْهَدُ	وَتَرْتِي دِمَشْقُ الشَّامِ فَقَدْ عَزِيْرَهَا
بِدَمْعِ عَزِيْرِ سَيْئَلُهُ لَيْسَ يَجْمَدُ	بَكْنَهُ عُلُومُ الْأَوَّلِيْنَ بِأَسْرَهَا

İlimler Doğu'nun yıldızı için iç çekiyor ve tapınak kilisenin başpiskoposu için ağlıyor.

²¹⁵ Bedevî, *Ususu'n-Nakdi'l-Edebî 'inde'l-'Arab*, s. 225-226.

²¹⁶ Muhammed Sirâcuddîn, *er-Risâ' fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'r-Râtibi'l-Cami'iyye, Beyrut, ts., s. 5-6.

²¹⁷ Kudâme b. Ca'fer, *Nakdu'ş-Şi'r*, s. 119.

²¹⁸ İbn Raşık, *el-'Umde*, s. 234.

Çağımızın Yusufu, muallim bey için insanlığın iniltisi durmuyor ve dinmiyor.

Dimaşk, Şam ve boynu bükük Musul cenaze götürülürken Azizin kaybı için yas tutuyor.

Tüm kadim ilimler, türbedar merasiminin başlamasıyla dinmeyen seller gibi gözyaşlarıyla ağladı.²¹⁹ [Tavîl]

6.2. Patrik Antun es-Semhîrî'ye Ağıt

Louis Sabuncu, hayatının bazı evrelerinde, özellikle de eğitim hayatında kendisine desteğini esirgemeyen Süryâni Patrik Antun es-Semhîrî'nin ölümü üzerine şu iki beyti kaleme almıştır:

شَهِيدٌ لِدِينِ اللَّهِ حَبِيرٌ وَمُصَلِّحٌ بِهِ بَيْعَةُ السَّرِّيَّانِ جَلَّ افْتِخَارُهَا
وَشَادَ عَلَى أَسْنِ الْعِبَادَةِ دِينَهَا فَضَاءَ بِنَبْرَاسِ الْعُلُومِ مَنَارُهَا

Allah'ın dininin şahidiydi, âlimdi ve sâlihti,

Süryânilerin kilisesinin şânı onunla yüceldi.

Ve dini ibadetle kâim idi,

Meşalesi ile ilim kandilini yakmıştı o...²²⁰ [Tavîl]

6.3. Helda'ya Ağıt

Şâir 4 Ekim 1888 tarihinde İrlanda'lı Prens Chapman'ın güzelliği ile dillere destan olan 24 yaşındaki kızı Helda'nın ölümü üzerine bir mersiye yazmıştır. Ölümün bir son olmadığını bilakis sonsuzluğa uyanmak olduğunu düşünen şâir el-Buhturî'nin de şiirlerinde kullandığı ve ölüm anlamına gelen **أَحْمَامٌ** terimini sıkça kullanmıştır. Ayrıca şâir bu şiirinde, “Benim şiirlerimin gelini” dediği sevgilisi Helda'ya duyduğu özlemi ve hayattayken onunla yeteri kadar vakit geçirememiş olmaktan duyduğu pişmanlığı dile getirmiştir:

يَقُولُونَ هَذَا قَدْ أُصِيبَتْ بِشِدَّةٍ فَيَا لَيْتَنِي كُنْتُ الطَّيِّبِ لِعَلَّةٍ
يَقُولُونَ وَافَاهَا أَحْمَامٌ بِفَجْأَةٍ فَقُلْتُ حَمَاهَا الرَّبُّ مِنْ كُلِّ آفَةٍ
يَقُولُونَ أَنَّ الْمَوْتَ نَوْمٌ وَعَفْوَةٌ فَقُلْتُ أَرَى فِي الْمَوْتِ أَوَّلَ يَفْطَةِ
فَكَنْتُ وَهَذَا فِي الْحَيَاةِ مُغْفَلًا فَلَمَّا قَصَصْتُ يُفْطُ مِنْ نَوْمِ غَفْلَتِي

²¹⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 503-507.

²²⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 511.

*Dediler ki Helda ağır bir hastalığa tutuldu.
Keşke onun derdine derman olabilseydim.
Dediler ki **ölüm** şarabını içti.
Dedim ki Rab onu her beladan ve kötülükten korusun.
Dediler ki ölüm uyku ve şekerlemedir.
Hâlbuki ben ölümü ilk uyanış olarak görüyorum.
Helda hayattayken ben gafletteydim.
O ölünce gaflet uykumdan uyandım.²²¹[Tavîl]*

6.4. Babasına Ağıt

Louis Sabuncu, babası Yakup'un ölümü nedeniyle yaşadığı acıyı dile getiren bir mersiye yazmıştır. Bu mersiyede babasının takvalı bir insan olduğunu ve meşakkatli bir hayattan sonra ahiretin ona kucak açtığını söylemiştir:

فَلَوْ كَانَ تَقْوَى اللَّهِ يَفْدَى مَنْ الْفَنَّا لَعَاشَ الَّذِي مِنْ رَبِّهِ كَانَ مَحْبُوبًا
وَلَكِنْ رَأَى الْمَوْلَى الْحَيَاةَ شَقِيَّةً دَعَاهُ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى حُضْنِ يَعْقُوبًا

*Allah'tan korkmak olsaydı çare ölüme, Allah'ın sevdiği kullar kalırdı hayatta.
Lakin Mevlam gördü meşakkatli hayatını, çağırıverdi dünyadan ahiretin
koyununa.²²² [Tavîl]*

6.5. “Kendine” Ağıt

Şâir 1888 yılında Londra'da kendisi için bir mersiye yazmıştır. Bu mersiyede kendi ahlakının zirvede olduğunu, dünya üzerinde yaşayan en iyi şâir olduğunu, kendisi ölünce şiirin de öleceğini, minberlerin yıkılacağını, ölünce tüm insanların bir rahip için ağıt yakacağını ancak nesir yazarları ve şâirlerin üzülüp ağıt yakacağı konusunda şüphe duyduğunu ifade etmiştir:

رَأَى النَّاسَ جَبْرًا زِينَتَهُ مَائِرُ أَيْرْتِي لِحَالِي نَائِرُ ثُمَّ شَاعِرُ ؟
وَمَاذَا يُفِيدُ الْمَيِّتَ نَدْبُ نَوَادِبِ وَقَدْ صَمَّ سَمْعٌ ثُمَّ بَادَتْ شَعَائِرُ ؟
إِذَا مَتَّ الشَّعْرُ عِنْدِي وَأَهْلُهُ وَذَكَتْ لِيَوْمِ النَّشْرِ بَعْدِي مَنَابِرُ

²²¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 508-511.

²²² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 511.

رَثِيثٌ لِحَالِي قَبْلَ مَوْتِي وَمَاتِمِي
وَتَنْفُرٌ عَنِّي فِي الْمَرَاتِي قَرِيحَتِي
إِذَا ذَكَرَ الْإِنْسَانُ سَاعَةَ حَتْفِهِ
وَطَبَعِي مِنْ حَلِّ الْعَنَاصِرِ نَافِرُ
نُفُورَ طِبَاعٍ مِنْ فَسَادِ يُخَامِرُ
تَصَدَّعَ مِنْهُ الْعَقْلُ وَالْفِكْرُ حَائِرُ

İnsanlar ahlaki zirve yapmış olan bir papaza ağıt yakıyor.

Benden sonra nesir yazarı veya şâir olanlar benim için yas tutup ağıt yakar mı?

Merasimler başladığında ve duyma hissi de ortadan kalktığında,

Matemcilerin tuttuğu yas ölüye ne fayda sağlayabilir ki?

Ben ölürsem şiir ve şiir ehli de benimle ölür,

Benden sonra Ahiret gününe kadar minberler yerle bir olur.

Ölmeden önce kendi yasımı tutup ağıt yaktım.

Tüm unsurlarımın parçalanıp yok olacak olması hiç hoşuna gitmezken,

Nahoş huylarım ve tiksinti veren yaralarım mersiyemde benden uzaklaşıyor.

Öyle ki, yıllanmış ve yerleşmiş ahlaksızlık ve fesattan, karakter ve huylar kaçıyor.

*Bir kişi ölüm saatini bilirse şaşkınlık içinde akli ve fikri şoka girer ve elden gider.*²²³ [Tavîl]

Sabuncu öldükten sonra kendi mezar taşına yazılması için de ayrıca kendisi hakkında bir mersiye kaleme almıştır. Bu şiirinde hayatının bir özeti mahiyetinde ifadeler kullanmış, ömrünü ilimle uğraşarak geçirdiğini, kocaman bir dünyadan ayrılıp dar bir çukura gireceğini dile getirmiştir:

فُضِي الْعُمُرُ فِي الْأَسْفَارِ طَالِبُ حِكْمَةٍ
وَمَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا الْفَسِيحَةَ كُلَّهَا
كَفَنُهُ بُعِيدَ الْمَوْتِ أَضْيُقُ حُفْرَةَ
يُرُومُ فُنُونًا لَا تُحَدُّ وَتَحْصُرُ
تَضِيقُ لَدَيْهِ فِي الْحَيَاةِ وَتَصْغُرُ
كَمَا اكْتَفِيَا بِالْمِثْلِ كِسْرَى وَقَيْصَرُ

Geldi geçti ömrü, hikmeti aramakla.

Sayılsız ilimleri arzu ederken,

Bu kocaman dünya, yaşamı boyunca,

Ölümden sonra daralıp küçülürken,

Kisra ve Kayser'e yettiği gibi,

*O küçücük dar çukur ona yetti de kâfi geldi.*²²⁴ [Tavîl]

²²³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 521-523.

²²⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 523-524.

7. TÖVBE VE DUA

Louis Sabuncu'ya göre gerçek şiir; gazel, mersiye, tövbe ve dua şiirlerinden ibarettir. Bu tür şiirler gerçek duyguları yansıtır ve kalbin derinliğindeki hisleri ortaya koyar. Bunun tam aksine medih şiiri; duygulardan uzak olup kalbin değil aklın mahsulüdür. Çoğu medih şâirinin, şiir karşılığı ücret talep ettiğini veya methedilen kişinin hediyeyle karşılık verdiğini buna gerekçe gösterir.²²⁵

İbn Raşîk'e göre bir şâir daha sonra özür dilemesini gerektiren sözler sarf etmemelidir. Bu duruma istemeden düşerse vakit kaybetmeden mahcup, nazik ve ince bir şekilde yaptığı hatayı kabul edip kırdığı kişinin kalbini almasını veya onarmasını bilmelidir.²²⁶ İnsani münasebetlerde hata yapmamaya bu denli hassasiyet ve özen gösterilirken Allah'ın emir ve direktiflerine uyma ve günah işlememe konusunda daha çok dikkatli ve hassas davranılması, işlenen günahlarda ısrarcı olmaktan kaçınılması gerekmektedir. Çünkü günahlarda ısrarcılık insanın helakına, dünya ve ahiretini kaybetmesine yol açacaktır.²²⁷

مَتَى زَالَ هَمِّي ثُمَّ جَفَّتْ مَدَامِعِي
وَصِرْتُ إِلَى عَيْشِ رَغِيدٍ بِتَعْجِيلِ
نَذَرْتُ عَلَى نَفْسِي الصِّيَامَ ثَلَاثَةَ
وَرُفِعَ دُعَائِي لِلْكَرِيمِ بِتَجْبِيلِ
وَلَكِنْ

لَا يَنْفَعُ الْمَرْءَ الصِّيَامَ وَلَوْ طَوَى
مِنْ عُمْرِهِ سِتِّينَ عَامًا جَائِعًا
إِنْ صَامَ عَنْ أَكْلِ اللَّحُومِ وَلَمْ يَصُمْ
عَنْ فِعْلِ قُبْحٍ لِلْفُضِيلَةِ مَانِعًا
أَضْحَى الصِّيَامُ مُدْنَسًا بِقَبَائِحِ
وَقَضَى زَمَانًا بِاِلِرْدَائِلِ ضَائِعًا

Ne zamanki sıkıntılarım geçti, gözyaşlarım kurudu,

Müeffeh bir yaşam isteme konusunda aceleci davrandım

Üç gün oruç tutmayı adadım

Kerim olan Allah'a dualarımda ısrarcı oldum.

Fakat

Et yemeğine oruç tutup güzellikleri engelleyen günahlara oruç tutmadıktan sonra

²²⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 459.

²²⁶ İbn Raşîk, *el-'Umde*, s.176.

²²⁷ Ebû Hilâl el-Hasen b. 'Abdillah el-'Askerî, *Dîvânu'l-Me'ânî*, nşr., Ahmed Hasan Besc, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, s. 209.

*Kişi Ömründen 60 yıl aç geçirse de o oruç ona fayda vermez
Ömrünü rezillikler içinde kaybolmuşcasına geçirenin
Tuttuğu oruçları günahlarla kirletmiş olur ve fayda vermez.*²²⁸

Louis Sabuncu şiir divanında gördüğü bir rüyaya yer vermiştir:

*Gece rüyamda bana bir haberci göründü. Açık bir şekilde kulağıma sözleri ilişti. Bana dedi ki: "Ey gafil! Dikkat et! Sana söyleyeceğim öğütleri anla! Sen zamanında en yüksek minberlere ulaştın. İnsanları kurtuluşa davet ettin. İyi ve salih amel işlemleri için teşvik ettin. Kapalı kapıları sonuna kadar açtın. Bu yolda zorluklara göğüs gerdin. Gemilerini gurbet denizlerine salıp doğuyu batıyı tavaf ettin. Çorak arazileri, çölleri geçtin. Onur törenlerinde sayıldın. Lejyonerlerin ön saflarında oldun. Ne zamana kadar kışı yazı katacaksın. Rahatlıkla, edebe aykırı sloganla, iğrençliklerle Allah'ın yarattıklarını aldatıyorsun. Görmüyor musun başındaki beyazları? Sen ayıp bilmez misin? İçerdiği tavil veya medid bahrın o şiir paltosunu çıkarıver! Safhaları karartıp o geçmiş zamanın yaralarını bugün veya yarın, ecel gelmeden huşu paltosunu giy ve gözyaşları sellerini akıt!" Bana gönderilen o haberci sesi kulağımda yankılanıp dolaşırken derin uykudan uyandırdı. Şaşırmış, zelil ve titreyen bir kalple bu şiiri yazdım.*²²⁹

Gördüğü bu rüyanın tesiri altında kalan ve yaptıklarından utanıp pişmanlık yaşayan ancak kendisinin yaşlı biri olduğunu, kadınlarla aşk yaşama hevesinde olmadığını savunan şâir aşağıdaki şiiri yazmıştır:

يَقُولُ لَكَ الْوَيْلَاتُ حَتَّى مَا تَهْذِرُ	أَتَانِي نَذِيرٌ مِنْ إِلَهِي مُحَدَّرُ
قَدْ زَالَ ذَلِكَ الْعَهْدُ وَالْعُمُرُ مُدْبِرُ	قَضَيْتَ شَبَاباً بِاَلْتَّعَرُّلِ وَالْعَوَى
وَهَمَّتْ بِحَسَنَاءٍ وَرَأْسَكَ مُقَمَّرُ	أَضَعْتَ زَمَاناً كَانَ أَثْمَنَ دُرَّةٍ
فَإِنَّ اعْتِدَارِي عِنْدَ رَبِّي أَشْهَرُ	فَقُلْتُ لَهُ مَهْلاً نَذِيرِي وَزَاجِرِي
وَيَصْرِفُ فِيهَا الْعُمُرَ لَهْواً وَيَتَشَعَّرُ	فَمِثْلِي كَهْلٌ لَأَ يَهِيمُ بِعَادَةٍ
مَتَى ضَاقَ صَدْرِي بِالنَّشَائِدِ أَسْكَرُ	فَعِنْدِي قَرِيضٌ مِثْلَ لَهْوٍ وَخَمْرَةٍ

Allah'ımdan beni uyarması için bir uyarıcı geldi. Dedi ki; günahlarından dolayı sana yazıklar olsun!

Gençliğini flört ve sapkınlıkla geçirdin. O zamanlar geçti gitti ve ömrünün sermayesi tükeniyor.

Başındaki beyazlara rağmen utanmadan dilberlerin hayaline dalarak değerli zamanı zayi ettin.

²²⁸ Sabuncu, *Divânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 456.

²²⁹ Sabuncu, *Divânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 460- 461.

Ona dedim ki “Ey uyarıcım ve azarlayanım yavaş ol! Çünkü benim gibi yaşlı biri genç kızlara yanıp tutuşamaz. Evet, şiirlerle avunarak bu uğurda ömrümü harcadım. Fakat tövbem, özür dilemem Allah’ın katında değerlidir.

Benim şarap ve eğlenceye bedel şiirlerim var.

Ne zaman efkârlanırsam onlarla sarhoş olurum.²³⁰

1887 yılının son gecesinin yarısında İngiltere’nin Liverpool şehrinde, geçen senenin muhasebesini yapan şâir; ömrünün ne kadar hızlı geçtiğini ve geçmişte işlediği günahlardan ötürü tövbe ettiğini, bir yandan da geçmişte yaşattığı güzel yıllar için Allah’a şükrettiğini anlatan şu beyitleri yazmıştır:

حَيَاتِي سَحَابٌ مَرَّ أَكْثَرُهَا سُدى
فَضَيْتُ نَصِيباً مِنْ حَيَاتِي بِغُبْطَةِ
كَذَلِكَ سَيَمُضِي مَا تَبَقَّى بِخَيْبَةِ
وَشَطْرٍ مَضَى فِي كَلِّ ضَيْقٍ وَمِحْنَةِ
إِلَهِي إِلَهِي يَا وَلِيَّ سَعَادَتِي
بِشُكْرِ وَحَمْدٍ مِنْ فُؤَادِي وَمُهْجَتِي
أُنَاجِيكَ رَبِّي طُولَ يَوْمِي وَلَيْلَتِي

Hayatımın çoğu yağmursuz bir bulut gibi geçti gitti. Geriye kalan ömrüm de ne yazık ki böyle hayal kırıklığıyla geçecek.

Hayatımın bir kısmını mutluluk ve saadet ile geçirdim. Diğer kısmı sıkıntı ve çileyle geçti.

Mutluluğumun koruyucusu olan Allah’ım, sana birçok günahtan tövbe ediyorum.

Tüm kalbimle ve ruhumla sana teşekkür edip hamd ediyor, her gündüz ve her gece sana dua ediyorum.²³¹

Parlak Yıldızlar ile dolu bir gecede Londra’nın caddelerini dolaşırken mavi gök kubbeye asılan büyümlü avizeye bakan yazar, etrafında dünyaya benzeyen ve birer inci gibi duran gezegenleri incelediğini, bu gezegenlerin sanki kara ve deniz yaratıklarını kapsayan ve hatiplerden oluşan bir seyirci kitlesi gibi durduklarını, deneyimli hatipler kürsüsüne yükselmiş, en güzel dille kainatın olağanüstü yaratıcısını överlerken aklının derin düşüncelere daldığını dile getirmiştir. Bu esnada zihninin ona günler ve yıllar önce, gecenin derinliğinde gömülü olan en gizli günahlarını hatırlattığını, o anda ayrıntılı bir şekilde hepsini teker teker saydığını, tövbe ederek huşu içerisinde pişmanlığını tekrar

²³⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle*, s. 461.

²³¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle*, s. 465.

tekrar dile getirdiğini, suçların ve kusurların şerrinden Allah'a sığındığını dile getirmiştir. Bu hissiyatla kaleme aldığı 9 Ocak 1886 tarihli aşağıdaki şiirde her beytin ilk harfini alfabetik sıraya uygun tasarlamıştır:

(ا) أُسِيرُ إِلَى دَارِ الْهَوَانِ بِذِلَّةٍ	(ا) أَمِنْ بَعْدَ عِزِّي وَارْتِقَاعِي وَرُنْبَتِي
(ب) بَدِيهٌ بُكَائِي كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ	(ب) بَرَى وَجَنَّتِي مِنْ فُرْطِ حُزْنِي وَحَرْقَتِي
(ت) تَمَرَّقُ فِي أَحْشَائِي قَلْبِي بِحَسْرَةٍ	(ت) تَذَكَّرْتُ أَيَّامَ الشَّبَابِ وَطَيْشَهُ
(ث) ثَبْتُ أَقَاسِي حَرَّ جَمْرِ بِحَرْقَةٍ	(ث) ثَوْتُ فِي ضُلُوعِي نَارُ سَقَمِ ضَمَرْتُهَا
(ج) جَهَلْتُ ضَلَالِي وَالْجَهَالَةَ شِيَمَتِي	(ج) جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي بِفُجْحِ جَرِيرَتِي
(ح) حَشَدْتُ حُطَامًا كَانَ أَصْلُ بَلِيَّتِي	(ح) حَسِبْتُ نَعِيمِي فِي اكْتِسَابِ مَرَاتِبِ
(خ) خَسِرْتُ مَقَامِي بِاتِّجَارِ الْفُضِيحَةِ	(خ) خَلَعْتُ عِدَارِي فِي مَجُونِ صِبَابَةٍ
(د) دَنْتُ شَمْسُ عُمُرِي لِلْغُرُوبِ بِغُرْبَةٍ	(د) دَهَنَتِي دَوَاهِي الدَّهْرِ غَدْرًا بِغَفْلَةٍ
(ذ) ذَلَلْتُ لِسُلْطَانِ الْمَعَاصِي الدَّنِيَّةِ	(ذ) ذَوَى مِنْ ثِمَارِ الْخَيْرِ غُصْنُ تَوْرُعِي
(ر) رَضِيْتُ مِنَ الدُّنْيَا بِأَبْحَسِ فِضَّةٍ	(ر) رَبِحْتُ بِدِينَارِ الْعُلُومِ تَرْنُدُقًا
(ز) زَرَعْتُ فَسَادًا فَاحْتَصَدْتُ عُقُوبَتِي	(ز) زَهَدْتُ بِبِرِّ نَمِّ لِدْتُ بِفَاجِرِ
(س) سَعَدْتُ بِدَارٍ لَا تُقَاسُ بِجَنَّةٍ	(س) سَكَنْتُ قُصُورًا وَاعْتَبَطْتُ بِنِعْمَةٍ
(ش) شَرِبْتُ جَمِيًّا الْحُبِّ فِي مَرِّ جُرْعَةٍ	(ش) شَغَفْتُ الْعَوَانِي حُبَّ طَيْشِ وَجِنَّةٍ
(ص) صَحَبْتُ ذَوَاتِ الْعِزِّ حُبًّا بِنِعْمَةٍ	(ص) صَبَوْتُ إِلَى صَوْتِ الْأَغَانِي مِنَ الصَّبَا
(ض) ضَمَنْتُ لِنَفْسِي طُولَ عُمُرٍ بِخِيَّةٍ	(ض) ضَرَبْتُ طُبُولَ اللُّهُوِّ فِي رَوْضِ لُدَّةٍ
(ط) طَمَرْتُ كُنُوزَ الدِّينِ فِي شَرِّ حِفْرَةٍ	(ط) طَبِعْتُ عَلَى شَرِّ الْمَعَاصِي بِفِطْرَتِي
(ظ) ظَفَرْتُ بِأَمْجَادٍ وَفَزْتُ بِرِثْبَةٍ	(ظ) ظَمَأْتُ إِلَى وَرْدِ الْمَعَالِي شَرَاهَةً
(ع) عَمَدْتُ إِلَى مَسْكِ الْمَحَالِ بِقُبْضَتِي	(ع) عَنَيْتُ بِبَيْلِ الْفَخْرِ فِي كُلِّ رُنْبَةٍ
(غ) غَدَرْتُ بِنَفْسِي شَرَّ غَدْرِ بِسُكْرَتِي	(غ) غَدَوْتُ سُكُورًا وَالْكَبَائِرُ حَمْرَتِي
(ف) فَرَطْتُ عَلَى الدُّنْيَا بِكُلِّ عِزِيمَتِي	(ف) فَلَجْتُ بِمَا تَأَقَّتْ إِلَيْهِ شَبِيبَتِي
(ق) قَصَفْتُ بِمِزْمَارٍ وَعَوِدٍ كَقَيْبَةٍ	(ق) قَطَفْتُ مِنَ الْأَيَّامِ أَشْهَى ثِمَارَهَا
(ك) كَثِيرٌ خَطَائِي أَنْتَ أَكْثَرُ رَحْمَةٍ	(ك) كَفَى الْأَنْ يَا رَحْمَانَ فَالْكَيْلُ طَافِحُ
(ل) لَدَيْكَ سَمَاحٌ كَالْبُحُورِ الْعَزِيرَةِ	(ل) لَجَأْتُ إِلَى حُصْنِ النَّدَامَةِ تَائِبًا
(م) مَحَوْتُ بِفَضْلِ مِنْكَ أَنْارَ زَلَّتِي	(م) مَدَدْتُ إِلَى عَلَيْكَ كَفِي تَضْرَعًا
(ن) نَعِيمٌ إِغْتَابِي فِيكَ أَنْعُمُ جَنَّةٍ	(ن) نَجَاتِي مِنَ النَّيْرَانِ أَعْظَمُ مِنْحَةٍ
(ه) هِنَيْتُ بِمِرْأَى وَجْهِ رَبِّي وَبِغَيْبَتِي	(ه) هَوَيْتُ جَمَالًا لَا زَوَالَ لِمُلْكِهِ
(و) وَفِدْتُ عَلَى حِلْمِ الْإِلَهِ بِتَوْبَةٍ	(و) وَفَيْتُ عُهُودِي وَافْتَضَيْتُ فَرَائِضِي
(ي) يُنَاجِيكَ قَلْبِي فِي نَهَارٍ وَلَيْلَةٍ	(ي) يَبْنُ فُؤَادِي بِالنَّدَامَةِ عُمُرُهُ

- (أ) *Bu kadar izzet, yükseliş ve makamdan sonra çaresizlik yurduna zillet içinde mi yürüyeceğim?*
- (ب) *Üzüntümün ve pişmanlığımın çokluğundan dolayı dünyam ve cennetim için her gece ve her gündüz ağlıyorum.*
- (ت) *O gençlik yıllarımdaki ahmaklığımı hatırladığımda kalbim en derinden o günlerin hasretiyle parçalanıyor.*
- (ث) *Sinemdeki kor ateşin sıcaklığına dayanmaya çalışırken daha önceden orada gömdüğüm sakam ateşi bana tekrar misafir oldu.*
- (ج) *Kendimi yaptığım günahın çirkinliğiyle suçladım. Sapkınlığımı görmezlikten geldim. Hâlbuki cehalet benim karakterimin ta kendisidir.*
- (ح) *Mutluluğun mevki makam sahibi olmakta olduğunu sanmıştım. Hâlbuki benim asıl belam o toplamış olduğum enkazlarımdı.*
- (خ) *Gençliğimin ilk döneminden beri arsızca aşk ateşi ile hayâ perdemi yırttım. Rezalet pazarında makamımı kaybettim.*
- (د) *Gurbet ellerde ömrümün güneşi gün batımına yaklaşmışken sonsuzluğun cazibesi ve çılgınlığı beni gafil avladı.*
- (ذ) *Aşağılık günahların hükümdarına boyun eğdiğimden dalda olan iyilik meyvelerinden çekindim.*
- (ر) *Zındıklaşmış olarak bilimi kazanç haline getirdim. Kazandıklarım dünyanın en hakir gümüşleriydi.*
- (ز) *Önceleri zâhit iken sonra sapkınlığın tutkunu oldum. Ahlaksızlık ektim ve onun cezasını biçtim.*
- (س) *Saraylara yerleştim, oradaki refahla çok mutlu olduğumu sandım. Hâlbuki cennetle karşılaştırılamayacak bir yuvaya memnun oldum.*
- (ش) *Kadınlara delicesine düşkün olmayı sevdim. O sevginin coşkusundaki acı iksiri aşk ateşi diye içtim.*
- (ص) *Gençliğimden beri şarkı seslerine kulak verdim. O ezgileri sevdiğim için şarkıcılarla dost oldum.*
- (ض) *Zevk bahçesinde eğlence davullarını çalarken kendime ömür boyu hüsranlılığı garanti ettim.*
- (ط) *Dinin hazinelerini kötü bir çukura gömdüm. Fıtratımla isyanların en şiddetlisine mühür bastım.*

- (ظ) *Susuz kalmışçasına, aç gözlülük yaparak yüksek mevkilere ulaşmak istedim. Zaferlerle mevkileri, rütbeleri kazandım.*
- (ع) *Her makamdan onurlandırılmak için çok çaba gösterdim. Zoru avuçlarımla tutmayı maksat edindim.*
- (غ) *Büyük günahlarım sarhoşluk şarabım oldu. Bu duruma göz yummakla kendime ihanetlerin en büyüğünü ettim.*
- (ف) *Gençliğimin özlemini çektiği şeylere başvurdum. Tüm kararlılığım la dünyadan vazgeçtim.*
- (ق) *Eğlencelerde zurnayla, udla, kadın şarkıcılarla ihtişamlı günlerimin meyvelerini topladım.*
- (ك) *Yeter artık ey Rahman, tartım taşı. Artık yeter. Hatalarım çok ama senin merhametin günahlarımdan daha büyük ve daha geniştir.*
- (ل) *Tövbe ile pişmanlık kalelerine iltica ettim. Bağışlamada fırtınalı denizler kadar cömertsin.*
- (م) *Senin yüceliğine yalvararak avuçlarımı uzattım. Fazlınla, kereminle zilletimin izlerini sildim.*
- (ن) *Cehennemden kurtuluş benim için en yüce hediyedir. Senin rızanı elde etme sevinci en mübarek cennettir.*
- (هـ) *Mülkü hiç zail olmayacak bir güzele âşık oldum. Rabbimin yüzünü görmenin lezzetinden hayrete düştüm.*
- (و) *Sözümü yerine getirdim ve farzlarımı eda ettim. Tövbem ile ilahın hoşgörüsüne sığındım.*
- (ز) *Yüreğim, ömür boyu hissedeceği bir pişmanlıkla, gece gündüz sana yalvarıyor.²³²*

Çin'in meşhur filozofu Konfüçyüs'e öğrencileri tarafından ölümün hakikatleri ile ilgili çeşitli sorular sorulmuş, o da "Ben ömrüm boyunca şu yaşadığım hayatın hakikatini bulmaya çalışmış ve anlamını bulamamışken, hiç yaşamadığım ve görmediğim ölüm hakkında nasıl bir fikir sahibi olabilirim?" diye cevap vermiştir.²³³ Bu meşhur diyaloga eserinde yer veren Louis Sabuncu, Londra'da 1886 yılında ölümü, tövbeyi ve aklanmayı düşünerek şu beyitleri yazmıştır:

²³² Sabuncu, *Dîvânu Şî'ri'n-Nahle*, s. 497- 500.

²³³ Sabuncu, *Dîvânu Şî'ri'n-Nahle*, s. 501 .

أَنَا الْمَوْتُ وَالْأَحْيَاءُ طَوْعٌ أَوْامِرِي أَنَا مُسْتَبِدٌّ فِي جَمِيعِ الْعَنَاصِرِ
أَنَا الْمَوْتُ مُنْذُ الْبَدْءِ طُفْتُ عَلَى الْوَرَى بِكَأْسِ حِمَامٍ شَقَّ كُلَّ الْمَرَائِرِ
وَبِي حُلَّتِ الْأَكْوَانُ ثُمَّ تَرَكَّيْتُ أَنَا كُنْتُ فِيهَا مُنْذُ خَلْقِ الدَّرَائِرِ
فَكَمْ بِاسِلٍ خَاضَ الْعَجَاجَةَ سَالِمًا وَمَا سَلِمْتَ نَفْسٌ تُلَاقِي خَنَاجِرِي

Ben ölümüm. Tüm canlılar emrime amadedir. Bütün unsurlara hükmümü uyguluyorum.

Ben ölümüm, başlangıçtan itibaren insanların arasında dolaşır, tüm acıları şifa bardağımla yırtarım.

Nesillerin yaratılışından beri içinde bulunduğum evrenler benimle dağıldı sonra tekrar oluştu.

Çetin savaflara girmiş ve sapasağlam kurtulmuş ne kadar kahraman varsa, hiçbiri benim hançerlerimden kurtulamaz.²³⁴

Şâir aşağıdaki şiiriyle, kurtuluşa ermek ve doğru yolu bulmak için zihnin insana gerekli olduğunu, eğer zihni onu kötülüklerden ve suç işlemekten alıkoyamıyorsa Allah'ın dininin kesin bir kurtuluş olduğunu ve ona yönelmesi gerektiğini dile getirmiştir:

إِذَا كَانَ عَقْلُ الْمَرْءِ لَيْسَ بِكَابِحٍ لَهُ عَنِ شُرُورٍ وَارْتِكَابِ جَرَائِمِ
عَلَيْهِ بِدِينِ اللَّهِ فَهُوَ لَجَائِمُهُ يَصُونُ هَوَاهُ عَنِ جَمِيعِ الْمَحَارِمِ

Bir kişinin aklı (zihni) onu kötülüklerden ve suç işlemekten alıkoyamıyorsa, Tanrının dinine yüzünü dönsün. Çünkü Tanrı, kişinin nefsinin tüm haram olan şeylerden uzak tutar ve onu dizginler.²³⁵

Louis Sabuncu Hristiyanlıktaki teslis inancı hakkında şu değerlendirmeleri sunar:

“Hristiyanlıkta mevcut olan mezhep ve akımların teslis inancı ile ilgili hakikat çoğu insan tarafından anlaşılmamakta ve buna bağlı olarak da tüm Hristiyanların müşrik oldukları iddia edilmektedir. Hâlbuki bu konu üstat Tommaso (ö.1274) tarafından net bir şekilde açıklanmıştır. Eğer bu şekilde anlaşılırdı böyle bir yanlışlığa düşülmeyecekti. Papalık İlahiyat Kilisesinin üstadı Tommaso, teslis inancı ile ilgili görüşlerini şöyle özetlemektedir: Hristiyanların çoğu kâinatı yaratan ilâhın; tabiat, cevher ve vâcibü'l-vücûd olması hasebiyle tek ilah olduğuna

²³⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 501-502

²³⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 496.

inanmaktadır. Buna göre birinci ikon, mecazi olarak ilahın babaya benzetilmesidir. İkinci ikon ise baba cevherinin kendini tanıtırken insanların aklına, fikrine ve idrakine uygun olması için oğul veya hikmet olarak nitelendirilmesidir. Üçüncü ikon ise tanrının kendini tabiat ve cevher olarak tanıyıp tanıttıktan sonra kendine muhabbet duyması ve sevmesi ile nitelendirdiği kutsal ruh ikonu şeklinde ortaya çıkmıştır. Allah'ın zatına münhasır olarak kendini tanıması ve kendisini sevmesi ile alakalı olan söz konusu bu üç ikon meselesi sebebiyle Hristiyanların üç ayrı ilah edindiğini ve buna bağlı olarak müşrik olduklarını söylemek doğru değildir.²³⁶

Şâir bu konuyla alakalı olarak aşağıdaki şiiri yazmıştır:

يُسَبِّحُ مَنْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَالْعُلَى إِلَهًا تَجَلَّى بِالْخَلَائِقِ لِلْمَلَا
إِلَهَ بِلَا بَدْءٍ وَحَدِّ وَحَيِّزٍ بِهِ الْبَدْءُ مِنْدُ الْبَدْءِ كَانَ مُمَثَّلَا
إِلَهَ بِلَا عَرْشٍ يُحَدُّ كَيَانُهُ إِلَهَ وَحِيدٌ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا
إِلَهَ وَأَبٌ نَمَّ رُوحٌ وَحِكْمَةٌ بِهَا الْكُونُ مِنْدُ الْبَدْءِ جَاءَ مُكَمَّلَا
تَقُومُ أَقَانِيْمٌ لَدَيْهِ ثَلَاثَةٌ إِلَهَ وَحِيدٌ لَنْ يُجْرَا وَيُفْصَلَا

Yarattıkları ile alenen tecelli eden İlâhî; karada, denizde ve yücelerde herkes yüceltir ve tesbih eder.

O ilâh ki onun için başlangıç, sınır ve mekân mefhumu yoktur. Herşey, onunla başlar ve onda tecelli eder.

Asla ortağı olmayan tek bir tanrının arşı, varlığını ve cevherini sınırlandıracak değildir.

Başlangıçtan beri kâinatın onunla mükemmel olduğu ilah babadır, sonra ruhtur ve hikmettir.

Parçalanmaz, ayrılmaz ve bölünmez olan tek ilahın üç ikonu vardır.²³⁷ [Vâfir]

²³⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri 'n-Nahle*, s. 486-488.

²³⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri 'n-Nahle*, s. 489.

الفخر بالحرص على الزمان

حَرَصْتُ عَلَى وَقْتِي كَحَرَصِ مُقْتَرٍ عَلَى مَالِهِ وَالْوَقْتُ أَثْمَنُ قِنِيَّةٍ
يَقُولُونَ لِي سَاعَاتِ عُمْرِكَ عَسَجْدٌ فَقُلْتُ صَدَقْتُمْ وَالثَّوَابِي بِفِضَّةٍ
كَثِيرًا يُضَيِّعُ الْمَرْءُ فُرْصَةً مَعْنَمٍ وَيَفْقِدُ رِيحَ الدَّهْرِ بَعْضَ بَطْرِفَةِ
وَقَالَ حَكِيمٌ رَبِّ وَقْتٍ تُضَيِّعُهُ يَكُونُ ضِيَاغُ الْعُمُرِ فِيهِ بِحَسْرَةِ
وَكَانَ مَلِيكُ الرُّومِ قَيْصَرَ أَحْرَصُ الْأَنَامِ عَلَى وَقْتٍ يُضَيِّعُ بِسَلْوَةِ

ZAMANI TASARRUFLU KULLANMAKLA ÖVÜNCÜM

Vakit en kıymetli kazançtır. Harcarken cimri kişinin parasını harcadığı gibi harcıyorum.

Bana diyorlar ki ömrün saatleri altın gibidir. Ben de diyorum ki haklısınız saniyelerde gümüş değerindedir.

Göz açıp kapayıncaya kadar insan çoğu zaman kazanç fırsatlarını kaçıırıp kaybeder.

Bilge bir adam dedi ki, "Belki boşa harcadığın zaman, hayatının pişmanlığıdır."

Roma kralı Sezar, zamani oyalanma ve eğlence ile kaybetmemek için çok dikkatli davranan biriydi.²³⁸ [Tavîl]

الفخر بالصبر

شَجَاعٌ هُوَ الْإِنْسَانُ يَفْطَعُ دَهْرَهُ صَبُورًا عَلَى الْأَحْوَالِ مِنْ كُلِّ وَجْهَةٍ
وَلَيْسَ شَجَاعًا مَنْ يَخُوضُ عُجَاجَةً إِذَا لَمْ يَخْضِ مِضْمَارَ كُلِّ مِلْمَةٍ
فَلَوْ أَدْرَكَتْ أَبْنَاءَ قَوْمِي مَصَائِبِي وَمَا نَابَنِي مِنْ فَرْطِ ضَنْكَ وَشِدَّةِ
لَكَانَ لَهُمْ أَنْ يَطْرُقُوا عِنْدَ ذِكْرِهِمْ صِفَاتِي وَيَجْتُوا عِنْدَ أَقْدَامِ صُورَتِي
وَلَوْ طَرَقَتِ الْأَبْطَالُ طَيْفُ تَجَلُّدِي لَقَالُوا الْفَتَى نَعْمَ الْفَتَى فِي الْحَقِيقَةِ
فَكَمْ لَيْلَةٍ بَاتَتْ حَشَايَ عَلَى الطَّوَى وَنَفْسِي مَلَأَى مِنْ فِخَارٍ وَعِزَّةِ
إِذَا مَا عَرَانِي الْيَأْسُ مِنْ حَلِّ مُشْكِلِ طَرَقَتْ بِحَرَمِ بَابِ كُلِّ وَسِيلَةٍ
وَكُنْتُ إِذَا مَا الْعَيْنُ بِالدَّمْعِ أَشْرَقَتْ كَتَمْتُ عَنِ الْأَغْيَارِ تَسْكَابُ دَمْعَتِي

²³⁸ Sabuncu, *Divānu Şi'ri'n-Nahle*, s.72.

SABRIMLA ÖVÜNCÜM

Cesur insan öyle biridir ki hayatının her anında her yönden ve her durumda sabırlıdır.

Bir musibet, bir felaket girdabına girmediğe geçtiği duman bulutunda yaşadığı zorluklarla kahraman olmaz.

*Eğer kavmim başıma gelen musibet, sıkıntı ve yıkılışımı duysalar, bilseler,
Beni aradıklarında özelliklerimden söz eder, resmimin önünde diz çökerler.
Kahramanlar tahammülümün gölgesine dokunacak olsaydılar derlerdi ki bu genç hakikaten harikulade bir gençtir.*

*Kaç gece karnım açlıktan kıvrılırken nefsi izzetimle gururlanır avunurum.
Bir sorunu çözerken çaresiz kalırsam, her yolun kapısını azimle kararlılıkla çalarım.*

Bu durumda gözyaşlarım parladığı anda aktığını diğer insanlardan saklayıp gizlerim.²³⁹ [Tavîl]

الفخر بالمرؤة

وَآخَفَيْتُ ضَنْكِي عَنْ عَدُوِّي صِيَانَةً
وَكَنْمْتُ حُزْنِي عَنْ صَدِيقِي مَرُوءَةً
فَلَوْ أَدْرَكَ الْخَلُّ الْحَمِيمَ خَصَاصَتِي
فَإِنْ كَانَ مَيْسُورُ الْحَيَاةِ فَلَيْسَ مِنْ
كَفَى الْمَرْءُ دَاءً أَنْ يُقِيمَ بِحَمْلِهِ
مَحْضَتُكَ نَصْحًا فَاتَّخِذْهُ فَرِيضَةً
وَعِشْ عِنْدَ أَقْدَامِ الْمَرْؤَةِ صَابِرًا
لِنَفْسِي وَصِيَّتِي مِنْ شِمَاتَةِ مَرْوَرٍ
لِكَيْ لَا يَدُقَّ الْعَظْمُ مِنْهُ تَحْسُرِي
عَنَاءَ عَنَائِي وَاعْتَرَاهُ تَمَرْمُرِي
شُرُوطِ الْوَلَا تَنْغِيصُ عَيْشَةَ مَوْسِرٍ
وَلَا كُلُّ حَمَلٍ مِثْلُ حَمَلِ التَّضَجْرِ
وَدَارُ الْوَرَى عِنْدَ الشَّدَائِدِ تَظْفَرُ
عَلَى الدَّهْرِ صَبْرَ الْفَاضِلِ الْمُتَحَدِّرِ

MERTLİĞİMLE ÖVÜNCÜM

Şanımlı, gururumu korumak için, kederimi düşmanımdan sakladım ki beş kuruşluk kişilere “Oh olsun!” dedirtmeyeyim.

*Haysiyetimden hüznümü arkadaşşımdan sakladım ki belim bükülüp iç çekmeyeyim.
Can dostum düştüğüm sefaleti anlarsa, kahr olurum ve sıkıntım onun sıkıntısı olur.*

²³⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.72 -73.

Öyle ki hayatı yolundayken hayatımdaki olumsuzlukları söyleyip can sıkılmak dostluktan değildir.

Kişiyse, derde tahammül edip onu yüklenmesi yeterlidir. Hiçbir yük de üzüntü ve keder yüküne benzemez.

Sana kulağına küpe olacak bir nasihat vereceğim. İnsanın dünyada elde ettiği gerçek kazanç zor günlerde elde edilendir.

Mertlik haysiyetinin yolunda sabırla ilerle! Unutma! Basiretli erdemliler kederi sabırla geçtiler.²⁴⁰ [Tavîl]

الفخر بالثبات

أَسِيرُ إِلَى نَيْلِ الْمَعَالِي مُثَابِرًا فَادْرُكْ سُؤْلِي بِالثَّبَاتِ وَأَظْفُرُ
وَلَا أَخْتَشِي مِمَّا يُقَدَّرُ فِي غَدٍ وَلَوْ جَاءَنِي مِنْ عَالَمِ الْغَيْبِ مُخْبِرُ
وَكَمْ مِنْ نَذِيرٍ قَدْ آتَانِي مُحَدِّرًا فَكَانَ رَسُولًا فِي السُّرُورِ يُبَسِّرُ
عَرَكْتُ زَمَانِي بِالتَّجَارِبِ فَانْجَلَى عَلَيَّ صَدِيقِي وَ الْعَدُوُّ الْمُعِيرُ
وَدَلَّ لِقُرْنِي الدَّهْرُ لَمَّا نَطَحْتُهُ وَحَرَ كَثُورٍ تَحْتَ قُرْنِي يَسْحَرُ
وَقَرَّ بِفَضْلِي النَّدْلُ حِينَ صَرََعْتُهُ وَمَا زَالَ بَاعَ النَّدِّ عَنِّي يَقْصِرُ
وَقَرَّ بِفَضْلِي النَّدْلُ حِينَ صَرََعْتُهُ وَصُرْتُ بِأَهْوَالِ الْمُلِمَاتِ أَسْحَرُ
لَقَدْ هَانَ عِنْدِي الْمَوْتُ لَمَّا عَرَفْتُهُ لَكُنْتُ أَرَى أَنِّي مِنَ الدَّهْرِ أَقْدِرُ

SEBATIMLA ÖVÜNCÜM

Zirveye, istediğime ulaşmak için kararlılıkla, azimle yürüyorum.

Bana gayb âleminden bir haberci gelse de gelecekte olabileceklerden korkmuyorum.

Defalarca haberci uyarmak için geldiyse de uyarılar bana mutluluk müjdesi oldu. Zamanla, deneyimlerle savaştım, bu yüzden arkadaşım uzaklaştı, adi, arsız düşmanlarım oldu.

Onu boynuzladığımda zaman (sonsuzluk) boynuzuna boyun eğdi, horlayan (derin uykuya dalan) boğa gibi boynuzumun altında yere serildi.

Aşağılık olanla yaptığın güreş sayesinde saygınlık kazandı ama benim için hala rakibini arkadan vurmamak imkânsızdır.

²⁴⁰ Sabuncu, *Dîvânü Şi'ri'n-Nahle*, s.74 -75.

*Ve onu devirdiğimde beni hor gördüğünü kabul etti. Ve rekabet hala kısa düştü.
Bana kolay gelen ölümü tanıdığımdan beri felaketlerin dehşetleri ile alay edenlerden oldum.*

Eğer zamanın oyunları ve vefasızlığı (gaddarlığı) olmasaydı, zamana (çağa, kadere) muhakkak ki galip gelirdim.²⁴¹ [Tavîl]

القرد

قَالَتْ فَلَاسِفَةُ الزَّمَانِ تَهَافُتًا
إِنَّ الْقُرُودَ هِيَ الْجُدُودُ لِنَسَلِنَا
فَلْنَا لَهُمْ كُونُوا قُرُودًا وَاکْتَفُوا
إِنَّ الْقُرُودَ غَرِيبَةٌ عَنِ أَصْلِنَا

MAYMUN

*Zamane felsefecileri dediler ki saldırgan bir edayla
Maymunlar bizim zürriyetlerimizin atalarıdır
Onlara dedik ki sizin maymun oluşunuz doğrudur
Fakat maymunlar bizim aslımızdan uzaktır.²⁴²[Recez]*

الشمس

إِلَهُ نُورٌ فَوْقَ عَرْشِ ذِي جَلِّ
مِنْ عَرْشِهِ السَّامِي بَدَا أَمْرٌ لَهُ
وَتَقَلَّتْ وَتَبَهَّرَجَتْ فِي بُرْجِهَا
يَا شَمْسُ مَا أَبْهَى جَمَالَكَ سَيِّمًا
فَدُ زَيْنَ الْخَلَّاقِ قُبَّةَ عَرْشِهِ
بِكَ نُورَ الْأَقْمَارِ حِينَ تَكُونُتْ
يَا شَمْسُ مِنْكَ نَنَالُ كُلَّ حَيَاتِنَا
يَا شَمْسُ فِيكَ الْكَائِنَاتُ تَجَمَّلَتْ
فِي نُورِهِ بَرَأَ الضِّيَاءِ مِنَ الْأَزَلِ
كُنْ يَا ضِيَاءَ فَكَانَ فُورًا وَاشْتَعَلَ
شَمْسٌ وَاحِيَتْ بِالضِّيَاءِ كُلَّ الْأَمَلِ
بِضِيَاءِ طَلَعَتْكَ الْجَمَالَ قَدْ اِكْتَمَلِ
بِكَوَاكِبِ مِنْ غَيْرِ نُورِكَ لَمْ تَنَلِ
رَبُّ بِحِكْمَتِهِ عَدَا أَصْلُ الْعِلَلِ
يَا شَمْسُ فِيكَ النَّاسُ قَدْ وَضَعُوا الْأَمَلَ
وَجَمَالَهَا مِنْ نُورِ وَجْهِكَ قَدْ حَصَلَ

GÜNEŞ

*Allah, görkemli arşının üstündeki nurdur
Ezelden beri aydınlığın kaynağı onun nurudur
Yüce arşından ondan gelen emirle başladı
“Ey aydınlık, ol!” dedi, hemen tutuşup yandı*

²⁴¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.76.

²⁴² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 265.

Süslenip yörüngesinde gözleri kamaştırır
Işıyla Güneş bütün milletlere verdi can
Ey güneş şüphesiz en ihtişamlı güzellik senindir
Doğuşunun nuruyla güzellikler tamamlandı
Yaradan, tahtının kubbesini süsledi
Senin nurunla ihtişam bulan yıldızlarla
Asıl sebebi gelecekte anlaşılacak olan Rab 'bın hikmetiyle
Uydular oluştuğlarında seninle nurlandı
Ey güneş, tüm canlılığımızı sende buluyoruz
Ey güneş, seninle insanlar umutlandılar
Ey güneş sende güzelleşti yaratıklar
Ve senin yüzünün nurundan ortaya çıktı canlıların güzelliği.²⁴³[Recez]

الصيد

لَقَيْتُ غَزَالًا بِاللِّحَاطِ يُغَازِلُ لَهُ مَقْلَةٌ كَخَلَاءِ وَالْجِفْنُ ذَابِلُ
تَلَقَّتْ نَيْهًا وَالذَّلَالُ رِدَاؤُهُ يُرِيدُاصْطِيَادِي وَالْعُيُونُ تُرَاسِلُ
تَرَدَّى بَوْرِدٍ ثُمَّ غَضَّ بِنَرْجِسٍ وَلَاخٍ وَمِيضُ الْبَرْقِ وَالْعَيْمِ سَادِلُ
فَقُلْتُ: سَلَامُ اللَّهِ يَا بَدْرُ بِيْنَتِهِ فَقَالَتْ: سَلَامُ اللَّهِ لَطْفَكَ شَامِلُ
وَاحْنَتْ حَيَاءً ثُمَّ فَاهَتْ بِرِقَّةٍ كَلَامًا لَطِيفًا عَنِ شُؤُونِي تَسَائِلُ

AV

Gözleri sürmeli, göz kapakları süzgülü bakışlarıyla kur yapan bir ceylan ile karşılaştım.

Etrafına kaybolmuşçasına bakınırken, giydiği naz cübbesi ile beni avlamak isterken, gözleriyle de mesajlar gönderdi.

Güllerin ardından, körpecik nergislerle örtünürken, şimşek çaktı ve bulutlar kendini salıverdi.

Dedim ki; Allah'ın selamı gece karanlığının dolunayına olsun.

O da dedi ki; Allah'ın selamı, her halinden nezaketi ve kibarlığı belli olanadır.

Hayâ ile eğildi ve sonra yavaşça ince ve nazik sözleriyle halimi sordu.²⁴⁴ [Tavîl]

²⁴³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.205 -208.

²⁴⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.351.

الخال

وَتَعَزُّ سَبَانِي بِالْمَلَا حَةِ وَالْفَلَجِ وَعَلَى بَابِهِ عَبْدٌ مِنَ الرَّنْجِ دَرَجِ
فَقُلْتُ لَهُ: يَا عَمُّ إِنَّكَ حَارِسٌ عَلَى بَابِ بُسْتَانٍ بِهِ الْخَوْخُ قَدْ
فَقَالَ: أَنَا خَالٌ كَفِيلٌ بِقَاصِرِ أَصْدُ دَخِيلًا عَنْ شِفَاهِ إِذَا عَرَجَ

BEN

Kapısında zenci köle gibi bekleyen, güzelliği ve zarafeti ile aklımı başımdan alan (ben)

Ona dedim ki; Ey amca! Sen olgunlaşmış şeftalisi olan bahçenin kapısında bekçilik yapıyorsun.

Dedi ki: Ben hiç dokunulmamışlara kefil olan “ben”im. Gizlice girmek isteyen davetsiz misafiri dudaklarından uzaklaştırırım.²⁴⁵ [Tavîl]

الهلال

بُرُوجِي حَبِيبًا قَدْ تَمَلَّكَ مُهْجَتِي أَرَاهُ إِذَا هَلَّ الْهَلَالُ بِمُقَلَّتِي
إِذَا هَلَّ فِي الْأَفْقِ الْهَلَالُ مُقَلَّمًا ذَكَرْتُ هَلَالِي حَاجِبِينَ بِجَبْهَةٍ
يَهْرُ فُوَادِي الشُّوقِ فِي كُلِّ مَرَّةٍ يَمُرُّ بِبَالِي ذَكَرَ (هَلْدَا) حَبِيبَتِي

HİLAL

Gözüme Hilâl her iliştiğinde gönlümde gizlediğim ruhumu, aşkıma sahiplenmiş olan o sevgiliyi görürüm.

Ufukta çizgi gibi olan hilal görünse, aklıma hilalimin o görkemli güzel iki kaşı gelir.

Sevgilim (Helda) her aklıma geldiğinde gönlüm özlemden, hasretten sarsılır.²⁴⁶ [Tavîl]

النجمان

رَأَيْتُ نُجُومًا فِي صَبَاحٍ مُضِيئَةٍ وَمَنْ دَا رَأَى فِي الصُّبْحِ نَجْمًا تَأَلَّفَا
فَأَعْجَبُ مِنْ نَجْمَيْنِ ضَاءَا بِمَوْضِعِ عَلَيْهِ شُعَاعُ الْحُسْنِ فِي الْفَجْرِ أَشْرَقَا
عُيُونُ مَهَاةٍ نَجْمَتَانِ وَوَجْهَهَا صَبَاحٌ بِهِ نُورُ الْجَمَالِ تَدَقَّقَا

²⁴⁵ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.329.

²⁴⁶ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s.363.

İKİ YILDIZ

Parlak aydınlanmış sabahta yıldızları gördüm. Nasıl olur da parlayan yıldızlar sabah ışığında görülür.

Şafaktaki güzellik parıltısının doğduğu yerde, iki yıldızın parıltısı beni hayrete düşürüyor.

Ahunun gözleri iki yıldızdır, yüzü ise güzelliğin nurunun saçıldığı sabah gibidir.²⁴⁷

الحجة الدامغة

بِئْسَ بِنَظْمِ الشَّعْرِ كُلِّ مُقَرَّرٍ فَخَرّاً وَذِكْراً فِي الْقَصَائِدِ يَخْلُدُ
طَبِيبِي مَهَاءً فِي الْقَرِيضِ وَسَيْلَةً يَخْتَارُهَا لَمَّا يَفُومُ فَيَنْشُدُ
إِنَّ الْمُصَوَّرَ حِينَ يَرْسُمُ صُورَةً يَبْقَى الْجَمَالَ نُمُودَجاً لَا يَنْقُدُ
إِنَّ الْغَرَامَ مَعَ الْجَمَالِ وَفِيهِ لِمُصَوِّرٍ وَلِشَاعِرٍ هِيَ مَسْنَدُ
دَعْدُ سَعَادُ ثُمَّ هِنْدُ عَزَّةُ كَنُمُودَجٍ فِي نَظْمِ شِعْرِ نُقْصَدُ
سَعَادُ وَدَعْدُ ثُمَّ هِنْدُ وَعَزَّةُ عَرَائِسُ شِعْرِ فِي الْقَصَائِدِ نُقْصَدُ

KESİN KANIT

Her şâir yazdığı şiirleriyle ve kasideleriyle ebedi olarak anlaşılmayı ve övülmeyi ister.

Şiirlerimde ceylan ve ahuyu bir vesile olarak seçtim.

Nasıl ki ressam tablo çizerken güzelliği model olarak kullanır ve kınanmazsa,

Ve güzellik, ressam için bir kaynaksa, muhakkak ki aşk da şâir için bir kaynaktır.

Da'd, Su'âd, Hind ve 'Azze gibi isimler şiir manzumesinde kullandığım sembollerdir.

Su'âd, Da'd, Hind ve 'Azze kasidelerimde bilerek kullandığım sembollerdir.²⁴⁸

تقوى الله

عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ يَا نَفْسُ سَرْمَداً وَلَا تَلْحَقِي بِالْخَلْقِ ضَرّاً تَعْمُداً
وَلَا تَبْغُضِي حَيّاً وَلَوْ جَارَ وَاعْتَدَى عَلَيْكَ فَمَا يَحْيِي الْبَغَاءُ مُخْلِداً
تَدُورُ عَلَى الْبَاغِي الدَّوَائِرُ عِنُوةً وَيَحْيِي سَعِيداً ذُو الْفَضِيلَةِ أَمْجُداً

²⁴⁷ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 390.

²⁴⁸ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 464.

وَكُلُّ حَسُودٍ يَنْخُرُ الْحُقْدَ قَلْبُهُ
يَعِيشُ وَنَارُ الْعَيْظِ تَحْرِقُ كَبِدَهُ
فَجَارِ أَخَا فَضْلٍ وَرَاعِ زِمَامَهُ
لَأَنِّي رَأَيْتُ الْفَضْلَ خَيْرَ دَخِيرَةٍ
يُدُوبُ كَشَمْعٍ فِي سَعِيرٍ ثَوَقْدًا
وَأَنْ مَاتَ أَضْحَى الْجَمْرُ فِيهِ مُجَدِّدًا
وَسَامِحٌ عَدَاً أَنْ قَلَكَ وَنَدَّدًا
لَمَنْ رَامَ قَبْلَ الْمَوْتِ أَنْ يَتَزَوَّدَا

DİNDARLIK

Ey ebedi olan nefis! Allah'a takva ve kulluk ile yaklaş!

Yaratılmışlara bilerek ve kastederek zarar verme!

Sana zarar vermiş olsa bile komşuna ve hiçbir canlıya zulmetme!

Ve bil ki kötülük hiçbir zaman baki değildir.

Çünkü kim zulüm yaşatırsa yaptığı zorbalıkları kendisine geri döner.

İyilik daha faziletlidir onunla kişi mutlu yaşar.

Ve her kimin kalbini kıskançlık öfkesi kemiriyorsa,

Sa'ir (Cehennem) ateşinde mum gibi erir.

Yaşarken kıskançlık ateşi ciğerlerini kemirir.

Ve eğer ölürse kor ateşi içinde canlı kalır.

Kardeşini koru ve onun işlerinde ona yardımcı ol!

Düşmanın kusurlarını ve iğrenç sözlerini dahi affet!

Çünkü gördüm ki ölmeden önce,

Kendini hazırlamak isteyen için fazilet en iyi hazinedir.²⁴⁹ [Tavîl]

خلود النفس

إِلَى اللَّهِ تَنْخُو النَّفْسُ بَعْدَ انْفِصَالِهَا
وَأَنْ قَبِيلَ بَعْدَ الْقَبْرِ لَيْسَ قِيَامَةً
وَأَنْ قَبِيلَ لَيْسَ النَّفْسُ تَدْرِي مَعَادَهَا
لِكُلِّ مِنَ الْأَشْيَاءِ أَصْلٌ مَحَقُّقٌ
إِلَى الْأَصْلِ عَوْدُ النَّفْسِ بَعْدَ جِهَادِهَا
إِذَا كَانَ هَذَا الْجِسْمُ يَنْحَلُّ كُلُّهُ
إِذَا كَانَتْ الْأَرْوَاحُ طِينًا مُرَكَّبًا
أَوْ النَّفْسُ كَانَتْ مِنْ ذَرَائِرِ أُكْسَجِينِ
وَأَنْ كَانَ بَعْدَ الْمَوْتِ يَنْحَلُّ عُنْصُرِي

وَتُجْزِي بِخَيْرٍ أَوْ بِشَرٍّ فِعَالِهَا
فَقُلْنَا عَلَى الْكُفَّارِ كَانَ وَبَالَهَا
فَقُلْنَا سَتَدْرِي حِينَ يَأْتِي انْفِصَالِهَا
وَمِنْ ذَلِكَ الْأَصْلِ الْوَجِيدِ نَوَالِهَا
مَتَى حُلٌّ مِنْ قَيْدِ الْحَيَاةِ عِقَالِهَا
وَلَا شَيْءَ يَبْقَى فِي الْكَيَانِ مِنَ الْفِكْرِ
مِنَ الْحَمْضِ وَالْكَرْبُونِ وَالْجِيرِ كَالصَّخْرِ
يُخَالِطُهَا الْفُوسْفُورُ كَالْمَلْحِ فِي الْبَحْرِ
وَنَفْسِي كَعَظْمِي تَخْتَفِي فِي ثَرَى الْقَبْرِ

²⁴⁹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 512.

RUHUN EBEDİLİĞİ

Can bedenden ayrıldıktan sonra, yaptığı iyiliğin veya kötülüğün karşılığını almak için Allah'a yönelir.

Kabirden sonra dirilme yoktur denilse de, deriz ki o günün şiddeti kâfirlere aittir. Can ayrılma vaktini bilmez denilse de, deriz ki vakit geldiğinde bilecektir.

Her eşyanın muhakkak ki hakiki bir gayesi vardır, onun da asıl gayesi kazanmaktır.

Cihad içinde olan can, hayattaki esaretten kurtulduğunda, işte o zaman asıl gayesi olan dönüşe yönelir.

Bu vücudun tümü çözülüp parçalanır, ondan geriye birşey kalmayacak olsa da düşüncelerim ve fikrim yine de baki kalır.

Ruhların çamuru asit ve karbondan oluşsa da kireç de kaya gibidir.

Nefis, denizdeki tuz gibi fosforla karıştırılmış olan oksijen atomlarındanır.

Öldükten sonra nefsim ve elementlerim kemiklerim gibi kabrin nemli toprağında çözülecektir.²⁵⁰ [Tavîl]

باطلة الأباطيل

إِنِّي أَمْرٌ يَجِدُ الْحَيَاةَ قَصِيرَةً وَيَرَى النَّعِيمَ مِنَ الْمُحَالِ بِدَهْرِهِ
الْعُمْرُ ظِلٌّ وَالْخُلُودُ ضَلَالَةٌ وَالْمَرْءُ شَاةٌ وَالنِّصَالُ بِنَحْرِهِ
يَشْفَى الطَّمُوعُ وَلَا يَبْنَالُ سَلَامَةً وَمَنْ أَكْتَفَى نَالَ الْمُنَى مِنْ عُمْرِهِ

BÂTILIN BÂTILI

Ben hayatı kısa bulan ve hayatında imkânsızın mutluluğunu gören bir adamım.

Hayat bir gölge ve sonsuzluk bir yanılsamadır. İnsanlar birer koyundur ve bıçaklar keskindir.

Açgözlü olan ne kadar çabalasa da huzura ermeyecektir. Kim olanla yetinir ve açgözlülük yapmazsa hayatındaki arzuları yerine gelir.²⁵¹

بالشكران تدوم النعم

شَكَرْتُكَ رَبِّي مِنْ صَمِيمِ حَشَائِشِي وَشَكَرِي عَلَى فَيْضِ الْمَوَاهِبِ مُدُومٌ

²⁵⁰ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 541-542.

²⁵¹ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 466.

نُجِدُّ فَضْلاً كُلَّ عَامٍ مُجَدِّدٍ
فَشُكْرِي لِحَمْدِي كُلَّ عَامٍ مُرَادِفٌ
وَفَضْلِكَ مِنْ كُلِّ الْبَحَارِ لِأَعْظَمِ
كَمَا كُنْتَ تَعْفُو كُلَّ عَامٍ وَ تَحْلُمُ
لِأَنَّكَ رَبُّ تَسْتَجِيبُ وَتَرْحَمُ
سَيِّفٌ إِذَا انْقَضَتْ صَوَاعِفُهُ عَلَى

NİMETLER ŞÜKÜRLE DEVAM EDER

Rabbim, sana kalbimin derinliklerinden teşekkür ediyorum, sonsuz yeteneklerimin bolluğu için şükürler olsun sana.

Senin her yıl tekrar tekrar yenilenen fazlın, keremin denizlerden daha büyüktür.

Her yıl sabırla bağışladığın gibi benim de hamd etmem için şükürüm yoldaştır.

*Allah'ım kulunun şükürünü ve hamdini kabul et. Çünkü sen karşılık veren ve merhamet eden Rab'sın.*²⁵² [Tavîl]

وصيتي الأخيرة

أَمُوتُ وَشُكْرِي لَا يَمُوتُ إِلَى الدَّهْرِ
أَمُوتُ وَفِي قَلْبِي مِنَ الشُّكْرِ نَسْمَةٌ
وَيَحْيِي ذَمَامِي فِي تَرَابِي إِلَى الْحَشْرِ
لَمَنْ مَدَّ كَفَّ الْجُودِ نَحْوَى مَدَى الْعُمُرِ
وَإِذَا مَاتُ وَمَا مَاتَ الْوَفَاءُ بِمُهْجَتِي
وَدِيدَانُ جِسْمِي تَنْشُدُ الشُّكْرَ فِي قَبْرِ
إِذَا مَاتُ وَمَا مَاتَ الْوَفَاءُ بِمُهْجَتِي
قَدِ اعْتَادَ أَهْلُ الْأَرْضِ وَضَعَ وَصِيَّةً
لِأَهْلِ وَأَوْلَادٍ تَخْلُفُ مِنْ حَرِّ
وَإِنْ كَانَ يُوصِي الْمَرْءُ بِالْمَالِ لِلْوَرَى
فَإِنِّي لَقَدْ أَوْصَيْتُ بِالشُّكْرِ وَالذِّكْرِ
فَلَا رَحْمَةً مِثْلَ الْوَفَاءِ مَفِيدَةٌ
وَلَا يَرْحَمُ الرَّحْمَانُ نَفْسًا بِلَا شُكْرِ
أَمُوتُ عَلَى شُكْرِ الْإِلَهِ مُؤَمَّلًا
خُلُوداً بِدَارٍ لَا تَزُولُ مَدَى الدَّهْرِ

SON VASIYETİM

Ölürüm ancak şükürüm sonsuza kadar ölmez. Haşır gününe kadar toprağımdaya günahlarım yaşar.

Ölürüm fakat ömrüm boyunca bana cömertlik avuçlarını uzatana kalbimde şükürden bir esinti var.

Ölürsem ruhumdaki vefa ölmez. Vücudumun solucanları bile mezarımda şükür şarkıları söyler.

Dünya ehli ailelerini ve çocuklarını zorluklardan korumak için miras bırakmayı adet edinmişler.

İnsanoğlu miras olarak mal mülk bırakır. Benim mirasım aksine şükür ve zikirdir.

²⁵² Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 544.

Rahmân da şükretmeyen bir cana merhamet etmez. Vefa, merhamet ile eş değer fayda vericidir.

Sonsuza kadar sürecek sonsuzluk. Dâru'l-bekâ umudu ile Allah'a şükrederek ölüyorum.²⁵³ [Tavîl]

الخاتمة

فَتَحْتُ بِسُبْحِ الْعَلِيِّ نَشَائِدِي خَتَمْتُ بِتَمَجِيدِ الْإِلَهِ قَصَائِدِي
نَحْتُ بِتَنْمِيقِ الْكَلَامِ قَوَافِيَا قَصَدْتُ بِهَا حَمْدًا بِكُلِّ مَقَاصِدِي
مَدِيحًا وَشُكْرًا ثُمَّ تَعْظِيمِ خَالِقِي وَرَدْتُ بِهَا وَرْدًا أَجَلَ الْمَوَارِدِ
وَيَوْمًا إِذَا جِئْتُ التَّهَامَةَ مُنْشِدًا نَحْتِي الْعَوَانِي رَغَمَ أَنْفِ الْحَوَاسِدِ
وَفِي الْبَرِّ ثُمَّ الْبَحْرِ قُلْتُ قَصَائِدًا وَجِئْتُ فُنُونًا فِي نَسِيجِ النَّشَائِدِ
لَجَأْتُ إِلَى حِصْنِ الْقَرِيضِ وَقَايَةَ لِنَفْسِي مِنْ دَهْرِ يَظُلُّ مُعَايِدِي
حَدَوْتُ بِجَهْدِي حَدْوَ قَيْسٍ وَ عَنَّتِي وَكَانَ قَرِيضِي فِي جِهَادِي
أَسْبَحُ رَبِّي كُلَّ يَوْمٍ بِأَبْحُرِ كَمَا سَبَّحَ الْخَلْقُ أَهْلَ الْمَعَادِ
كَذَا كُلَّ نَحْرِيرٍ يَسِيرُ سَبِيلَنَا فَيَلْبَسُ طُولَ الْعُمُرِ ثَوْبَ الْمَحَامِدِ
فَأَوْلُ شِعْرِي كَانَ لَهُوَ صَبَابَتِي وَآخِرُ نَظْمِي تَوْبَةٌ عَن شَوَارِدِي

SON SÖZ

Yücelerin en yücesini tesbih ederek açtım şiirlerimi.

Bitirdim hamd ile kasidelerimi.

Kafiyelerle sözlerime ritim katarken,

Tüm niyetimle teşekkür etmeyi kastettim.

Varılacak nihai kaynağa, en yüce yaratıcıya,

Teşekkür ve övgüyle ulaştım.

Ve birgün bu şâiri suçlamaya gelecek olursan,

Kıskananlar çatlasa da ozan olarak şarkılar söyleyeceğim.

Karada sonra denizde kasidelerimi söyledim.

Ve türlü türlü ezgiler dokudum.

Şiir kalesine sığındım korumak için.

Zamanın inadından ruhumu, canımı..

Antere ve İmru' u'l-Kays gibi çabalarken,

²⁵³ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 544-545.

*Cihadımda şiirim hep yoldaşım oldu.
Tapınak ehlinin Allah'ı tesbih ettiği gibi,
Her gün farklı bir bahr ile tesbih ediyorum.
Bizim yolumuzdan gidecek her kurbanlık,
Yaşamı boyunca övgü elbiselerini giyer.
Öyle ki ilk şiirim gençliğimin heves ve eğlencesi idi.
Sonuncusu ise yanulgularımın kaftanı oldu.²⁵⁴*

SONUÇ

Yuhanna Louis Sabuncu, hicri 1254, miladi 1838 yılında Diyarbakır'ın Derik beldesinde dünyaya gelmiştir. Louis Sabuncu'nun babasının ismi Yakup'tur ve aslen Urfalıdır. Dedesi İbrahim b. İlyas b. Mihail b. Yusuf'tur. Ailesi Süryâni'dir ve Katolik mezhebine mensuptur. Urfa'da ortaya çıkan veba hastalığından dolayı Derik beldesine göçmüşlerdir. Diyarbakır'da ilk sabunhane, şâirin ailesi tarafından yaptırıldığı için ailenin lakabı "Sabuncu" olmuştur.

Şâir henüz oniki yaşındayken ailesinden ayrılarak, 3 Ocak 1850 yılında Lübnan'ın Cebel-i Lübnan yöresinde, Keservân (eş-Şurfâ) medresesinde eğitime başlamıştır. Burada Arapça, Süryânice ve İtalyanca dil kaidelerini öğrenmiştir. 1854 yılında, on altı yaşında, Propaganda Üniversitesi'ne yerleştirilmiştir. Bu üniversitede fen bilimleri ve ilahiyat tahsili görmüştür. Yirmi beş yaşında felsefe dalında doktorasını başarıyla tamamlamıştır.

Aldığı eğitimler sayesinde özgüven kazanmış ve kendi deyimiyle "Kalemiyle başkalarının kılıcını alt edebileceği" yönünde güçlü bir inanca sahip olmuştur. Zaman içinde, eğitime verdiği önemin meyvelerini bir bir toplamıştır. Bu aşırı özgüven onu, tavır ve davranışlarında kendini beğenmişliğe itmiştir. Bilgi birikimini okuyucuya sunarken sözünü esirgememiş ve kendisini arıya benzeterек topladığı bilgilerden faydalanmak isteyen kişilerin zehirli iğnesini yemeden bunu haketmeyeceğini ifade etmiştir. Yine tavır ve davranışlarındaki değişkenlik, hayatı ve kişiliği hakkında çalışma yürüten pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş ve bu araştırmacılar yazarın kişiliğini tanımlamada zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

²⁵⁴ Sabuncu, *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle*, s. 545.

Tüm bunlara rağmen Sabuncu araştırmacı kişiliği ve gezgin ruhuyla ön plana çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin de aralarında bulunduğu çeşitli ülkelerde, kritik pozisyonlarda bürokratik görevler almıştır. Ayrıca nitelik ve nicelik açısından geniş bir yelpazeye sahip olan eserlerini kaliteden ödün vermeden yayımlama çabası dikkat çekmiştir. Kayıp/basılmamış eserleri hariç 44 adet eseri günümüze ulaşmıştır. Bu durum yazarın üretkenliğinin bir göstergesidir.

Doktorasını 1863 yılında tamamladıktan sonra memleketine, ailesini görmeye gitmiş, Mardin'de kısa bir süre Rahip olarak görev yaptıktan sonra tekrar Lübnan'a geri dönmüştür. Beyrut'ta ilk olarak Patrik vekilliğini, sonrasında Katolik Süryâni Cemaati'nin başkanlığını ifa etmiştir. Lübnan'da yeni tarzda eğitim veren bir okul açmış ve bu okulda önemli şahsiyetlerin yetişmesine vesile olmuştur. Lübnan Amerikan Üniversitesinde ve Patrik Okulları'nda Latince ve İtalyanca eğitimi vermiştir. Bunun yanısıra Cebel-i Lübnan valisi Nasrî Franko Paşa'nın ailesinin dini danışmanı olmuş, aynı zamanda çocuklarına da eğitim vermiştir. Yine Beyrut'ta Türkçe, Arapça ve Süryânice eserlerin basıldığı bir yayınevi açmıştır. 1872 yılında Zencibar yöneticisi Bargaş'ın, 1881 yılında da Mısır'da Ahmed Urâbî Paşa'nın (1841-1911) danışmanlığını yapmıştır.

Londra'da İmparatorluk Enstitüsü'ne Doğu Dilleri Öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Roma ve Londra'da Kraliyet Asya Derneği ve Arcadian Akademisine mensup olmuştur. Yine Londra'da The Imperial Institute isimli üniversitede Arapça dalında Profesörlük unvanını almıştır. Bu esnada Trablus, Humus, Halep, Bağdat, Basra demiryolları imtiyazını almak üzere bir şirket adına çalışmaya başlamıştır. Bu sayede dönemin Maarif Nazırı olan Münif Paşa ile tanışmış ve kendisine Yıldız Sarayı'nda İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve Arapça tercümanlık ve basın müşavirliği görevi verilmiştir. Yurtdışında basında yer alan haberleri tercüme ederek, devleti ilgilendiren konular hakkında Sultan Abdülhamid'i bilgilendirmiştir. Bu arada Sultan Abdülhamid Han'ın şehzadelerine coğrafya ve tarih eğitimi vermiştir. Hayatını Türkiye, Lübnan, Suriye, Mısır, İngiltere, İtalya ve Amerikada geçiren yazar aynı zamanda 2 yıl 7 ay süren dünya turuna çıkmış ve bu seyahat esnasında gezdiiği ülkelerde "*Divanü'n- Nahle*" adlı eserini yazarak buralarda tanıştığı seçkin insanların fotoğraflarıyla, kasidelerini süslemiştir.

Louis Sabuncu başta fotoğrafçılık olmak üzere, yağlı boya resim yapmak, şiir yazmak, günlük tutarak her anını kaydetmek gibi hobiler edinmiştir. Görevlerinin ve

ürettiği yazılı eserlerinin yanı sıra resim ve fotoğrafçılık konusunda yapımı oldukça zor eserler üretmiştir. Ayrıca teknolojik anlamda dönemin tasarımsal öncülüğünü yaptığı fotoğrafçılık alanında patentler almıştır. Hayatı dolu dolu yaşayan Louis Sabuncu 1931 yılında, 93 yaşında iken, Amerika'nın Los Angeles eyaletinde yaşadığı otelde, parasını çalmak isteyen bir hırsız tarafından öldürülmüştür.

Yazarın edebiyat dünyasına kazandırdığı 44 eser ve yayın içinde büyük bir öneme sahip olan *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle* adlı eseri incelendiğinde bu eserin içinde dinî ve felsefi makaleler, tarihî olaylar, sağlık konuları ve bilimsel araştırmaların yanısıra medih, fahr, hamâset, tabiat, gazel, mersiye, tövbe, dua vs. konuları ile ilgili çok sayıda şiirin yer aldığı görülmektedir. Şâir bu şiirlerinde açık ve kolay anlaşılır bir dil kullanmış, mübalağalı bir üslup tercih etmiştir.

Zeki, sosyal, çevresiyle çok iyi iletişim kurabilen, dünya turundan ve siyasi nedenlerden dolayı epeyce bir ülke dolaşarak insan tanıyan Sabuncu, medih şiirini epeyce kullanmış, tanıdığı statü sahibi insanlarla olan şahsi münasebetlerini iyi tutarak medhiyeler yazmaya özen göstermiştir. Bunu yaparken iletişim kurduğu kişilerin sadece siyasi görüşlerini değil onlarla ilgili her şeyi öğrenmeye ve bilmeye çalışmıştır. Yöneticileri methederken dinî terimleri büyük bir ustalıkla kullanmış, dini günlere ayrı bir önem vermiştir. Bu tarz şiirlerde, gerek Müslüman gerekse gayr-i müslim olsun memdûhun inanç durumunu gözetmiş ve söz konusu dinin konularına ve terminolojilerine vâkıf olduğunu kanıtlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin hizmetine dâhil olmadan önce devlet ve yönetim aleyhine yazılar yazan ve eleştirel bir üslup kullanan Sabuncu'nun, II. Abdülhamid Han'ın kendisine sarayda görevler vermesiyle duruşu ve üslubu bir anda değişmiş, devlet ve padişahı süslü bir dil kullanarak över hale gelmiştir. Öyle ki yaptığı dünya gezisinde yazdığı *Dîvânu'n-Nahle* eserine "II. Abdülhamid Han'a övgü" ile başlamış ve onu tüm halkın, ümmetin, hatta dünyanın kurtuluşu, zaferin kılıcı, dinin koruyucusu, ilim irfanın nehri olarak nitelemiştir.

Louis Sabuncu'ya göre gerçek şiir; gazel, mersiye, tövbe ve dua şiirlerinden ibarettir. Bu tür şiirler gerçek duyguları yansıtır ve kalbin derinliğindeki hisleri ortaya koyar. Bunun tam aksine medih şiiri; duygulardan uzak olup kalbin değil aklın mahsulüdür. Çoğu medih şâirinin, şiir karşılığı ücret talep etmesi veya methedilen kişinin hediyeyle karşılık vermesini buna gerekçe gösterir.

Louis Sabuncu kendi eseri *Divânu'n-Nahle*'de fahr hakkındaki düşüncelerini paylaşmıştır. Fahr alanının ünlü isimlerini sıraladıktan sonra kendisinin öncekilerin ve sonrakilerin izinden gittiğini, bazen kişilerin fikirlerinin benzerlik sergileyebileceğini, bunun hiçbir sakıncası olmadığını dile getirmiştir. Diğer yazar ve şâirlerin fikirlerinden çekinmeden faydalandığını, onların kullandığı yol ve yöntemlerden istifade ettiğini, yeni nesil şâirlerin önceki şâirleri taklit etmesinde, onların izinden gitmesinde beis görmediğini ifade etmiştir.

Louis Sabuncu fahr çerçevesinde ailesine temas etmemiş, tamamında kendisini anlattığı sekiz şiir kaleme almıştır. İlim, erdemlilik, cömertlik, sorumluluk, çaba, sabır, istikrar ve zamana dikkat etme gibi iyi bir insanda bulunması herkes tarafından arzu edilen özelliklerle kendisini övmüştür.

Yazdığı fahr şiirlerinde; kalemin ve ilmin gücüne inandığını, ilmin ve araştırmanın peşinde hayatını sürdürürken çiçek çiçek dolaşıp bal toplayan arı gibi davrandığını, kendisinin de tüm ilimlerden faydalanıp, daha sonra arının bala dönüştürmesi gibi bilgileri derleyip insanlığın faydasına sunduğunu ifade etmiştir.

Louis Sabuncu'nun hamâset konulu şiirleri dil, sanat ve üslup bakımından diğer şiirlerle aynı kalite ve değerdedir. Fakat nicelik bakımından bunların diğer şiir konularına oranla daha az olduğu görülmektedir. Kahramanlara coşku vermek adına söylediği hamâset şiirlerinde yazar at, süvari, silah, mızrak, ordu, ölüm, kafatası terimlerine yer vermiştir. Kendisini bazen bir asker olarak vafetmiş ve Osmanlı devletinin güneydoğusunda doğmuş olmasına rağmen Mısır'ın mücadelesinde kendisini onlardan biri olarak takdim etmiştir.

Louis Sabuncu mersiye şiirine ayrı bir önem vermiştir. Dostlarına, arkadaşlarına, babasına, sevgilisine ve hatta kendisine yazdığı mersiye konulu şiirlerde ölüm konusunda öğütler vermiştir. Ayrıca sevgilisine yazdığı mersiyede gazel şiirlerinde görülen muhteva özelliklerine yer verdiği görülmektedir.

Tabiat ve tabiat olayları hakkında araştırmaları ve makaleleri bulunan Sabuncu bu alandaki müktesebatını şiirlerine de yansıtmıştır. Onun, tabiat konulu şiirlerde teşbih sanatını ustalıkla kullandığı anlaşılmaktadır. Örneğin; gök gürültüsünü, düğün davuluna; bulutlardan inen yağışı, ciğerinden akan kana; karı, hallacın elinden dağılan pamuğa benzetmiş ve böylece şiirlerinde dile getirdiği hususlara duygusal derinlik kazandırmıştır.

Louis Sabuncu, yazdığı tabiat şiirlerinde; çiçekleri, meyveleri iklimsel olayları, hayvanları ve değerli taşları kullanarak tabiat olaylarının, bahçelerin ve yaşanılan çevrenin tasvirini yapmıştır. Tabiatı, sevdiği kadınla birlikte ele alarak tasvir etme

cihetine gittiği de görülmüştür. Bahar ile ilgili yazdığı şiirlerinde tabiatı, sevgilisinin başındaki çiçekler ve yapraklarla donatılmış bir taca, allı yanağına, tüm yaratılmışların yeniden dirilişine ve ruh giyinişine benzetmiştir.

Louis Sabuncu'nun divanında birçok gazel şiiri mevcuttur. Louis Sabuncu afif gazelden ziyade gazellerini daha çok sarih gazel üslubu ile kaleme almıştır. Şâir gazel şiirini sanki hayatın odağına almış ve adeta bir yaşam tarzı haline getirmiştir. Her türlü ortamda, karşılaştığı ve tanıştığı güzel kadınlardan etkilenmiş, bu kadınlar onun gazel şiirleri için ilham kaynağı teşkil etmiştir. Şâir, duygularını çok rahat bir şekilde ifade ederek kaleme aldığı şiirleriyle genç ve güzel kadınların gönlünü çelmeyi başarmıştır. Onun şiirlerinde Lara, Liza, Hind, Feride, İstella, Mûd, Sheridan, Jemma, Lynokis ve Well gibi birçok kadın ismi zikredilmektedir. Bununla birlikte Helda isimli sevgilisine ayrı bir önem vermiştir. Hatta bazı şiirlerinde Helda'ya olan tutkusundan dolayı sevdiği kadınları Helda'ya benzedikleri için sevdiğini dile getirmiştir.

Louis Sabuncu ömrünün son yıllarında, geçmişte yaptığı hatalar ve yanlışlar için pişmanlık duymuş ve bu çerçevede tövbe konulu şiirler kaleme almıştır. Eserinin sonunda da gazel yazdığı kadınların ve kasidelerinde sözünü ettiği hurilerin gerçek değil hayal ürünü birer model olduklarını ve sözü edilen ilişkilerin gerçekte yaşanmadığını dile getirmiştir.

Louis Sabuncu'nun hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ile ilgili olarak yapılan bu araştırmanın neticesinde Osmanlı Dönemi arap şiirinin bazı kaynaklarda iddia edildiği gibi sanat seviyesi açısından çok zayıf olmadığı, aksine akıcı, açık ve belagat yönüyle zengin bir içeriğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu alandaki çalışmaların araştırmacılar tarafından merkeze alınarak önemsenmesi, bu dönemin öne çıkan şairlerin şiirlerinin ciddi bir te'kit süzgecinden geçirilmesi, bu döneme dair yaklaşımlara birebir bakış açısı kazandıracaktır. Bu meyanda Louis Sabuncu'nun, "*Divanü'n- Nahle*" adlı eserinin dışında Arap dili ile ilgili edebiyat dünyasına kazandırdığı başka eserlerinin de olduğu, bunların da araştırmaya namzet eserler olup hâlâ araştırmacılar tarafından ele alınmayı beklediği, Yüksek Lisans ve belki de Doktora tezi düzeyinde çalışılmaya konu olabileceği kanısına varılmıştır. Eserlerinde edebiyatın dışında gün yüzüne çıkmayı bekleyen; astronomi, felsefe, ilahiyat, biyoloji, jeoloji, sağlık ve mimarlık alanlarında da faydalı bilgiler olduğu kanaati hasıl olmuştur.

**EK: LOUIS SABUNCU’NUN DİVANU’N-NAHLE ADLI ESERİNDEN ALINAN
VE DİĞER KAYNAKLARDAN ELDE EDİLEN RESİMLER**

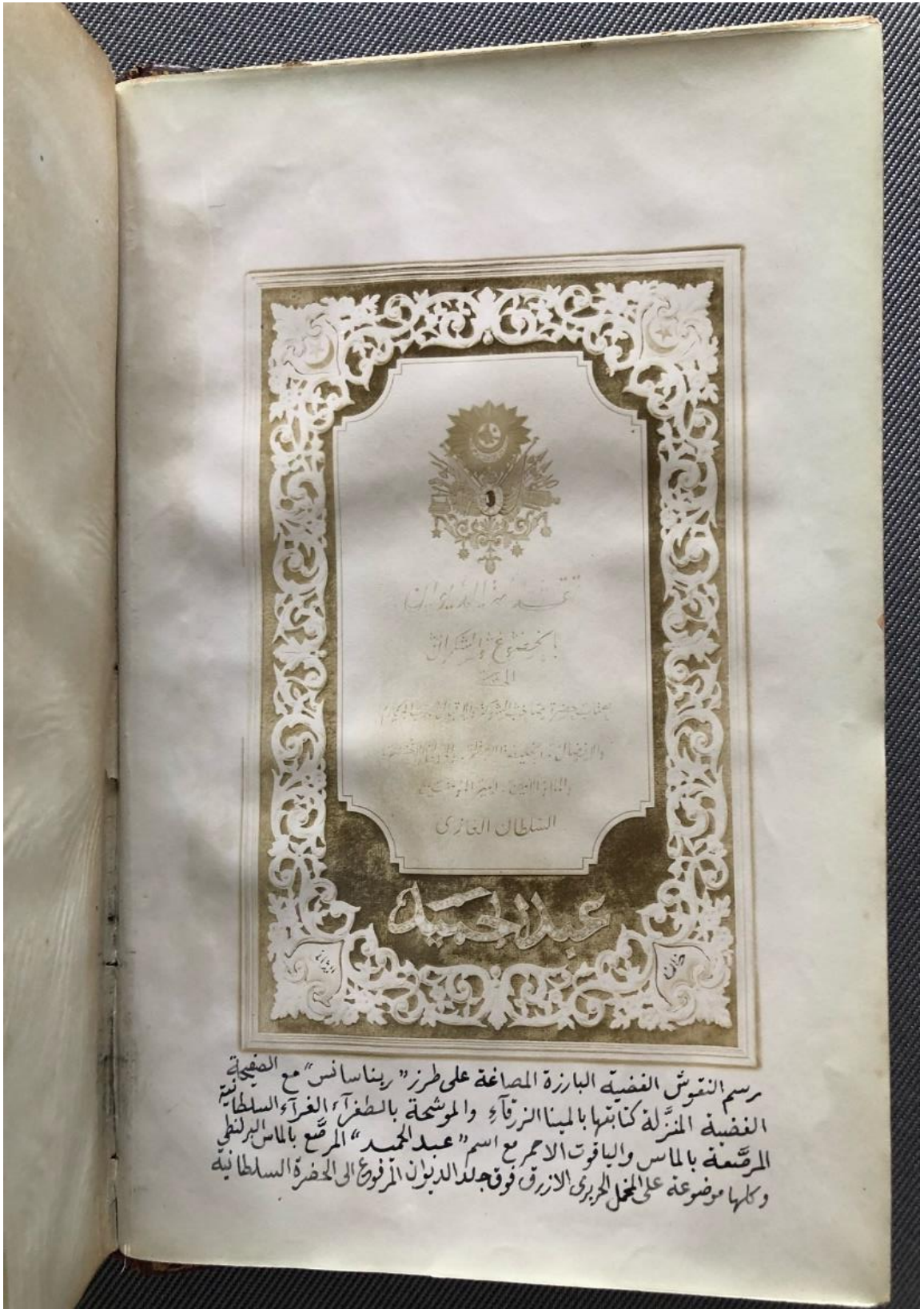
İlk onbir fotoğraf Louis Sabuncu’nun *Dîvânu’n-Nahle fi Hilâ li’r-Rihle* adlı eserinden alınmıştır. Bu fotoğraflar, eserin aslını elinde bulunduran kıymetli Özcan GEÇER beyefendiden temin edilmiştir.

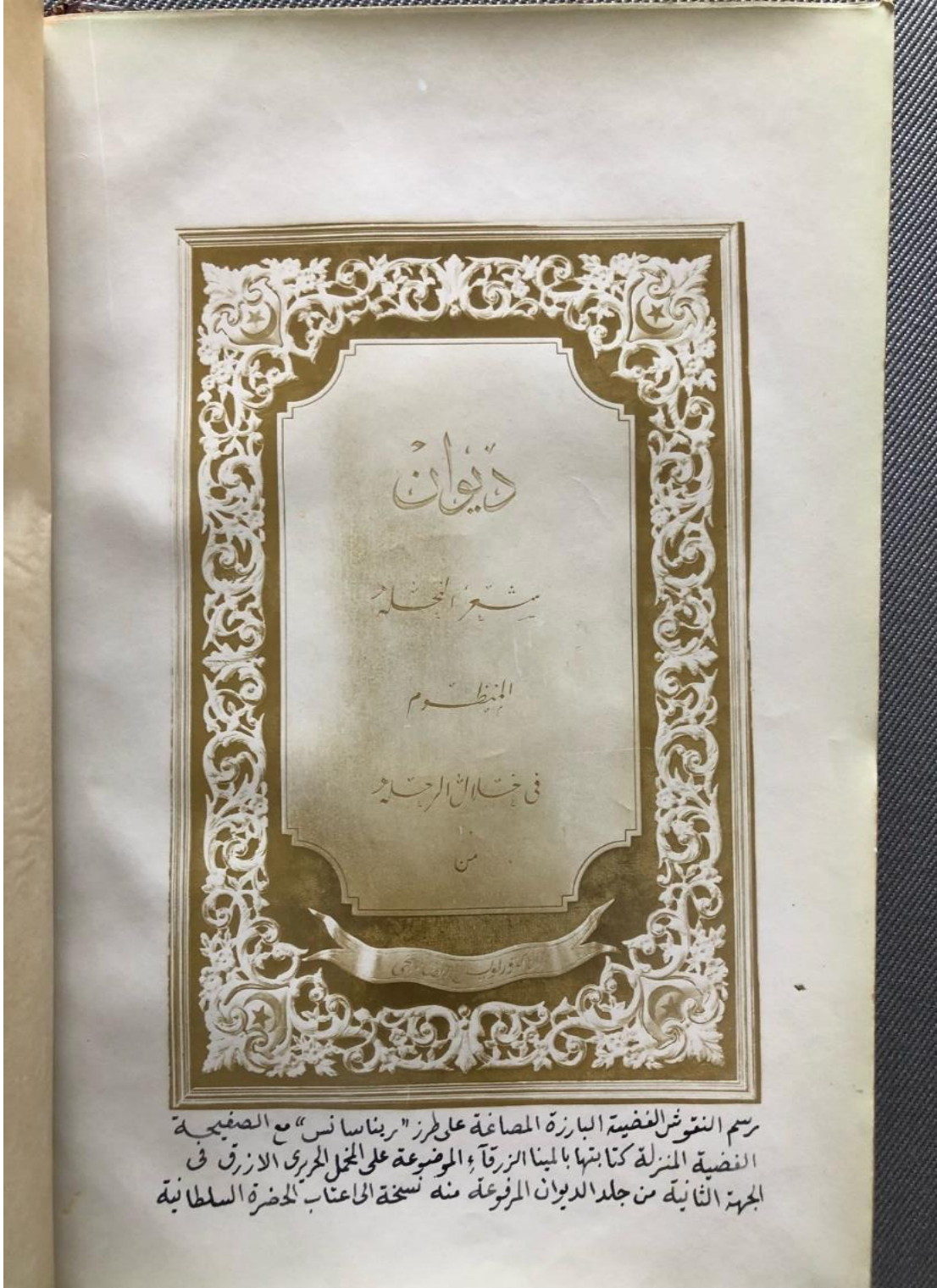
Resim.1: Louis Sabuncu’nun *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle fi Hilâli’r-Rihle* adlı eseri

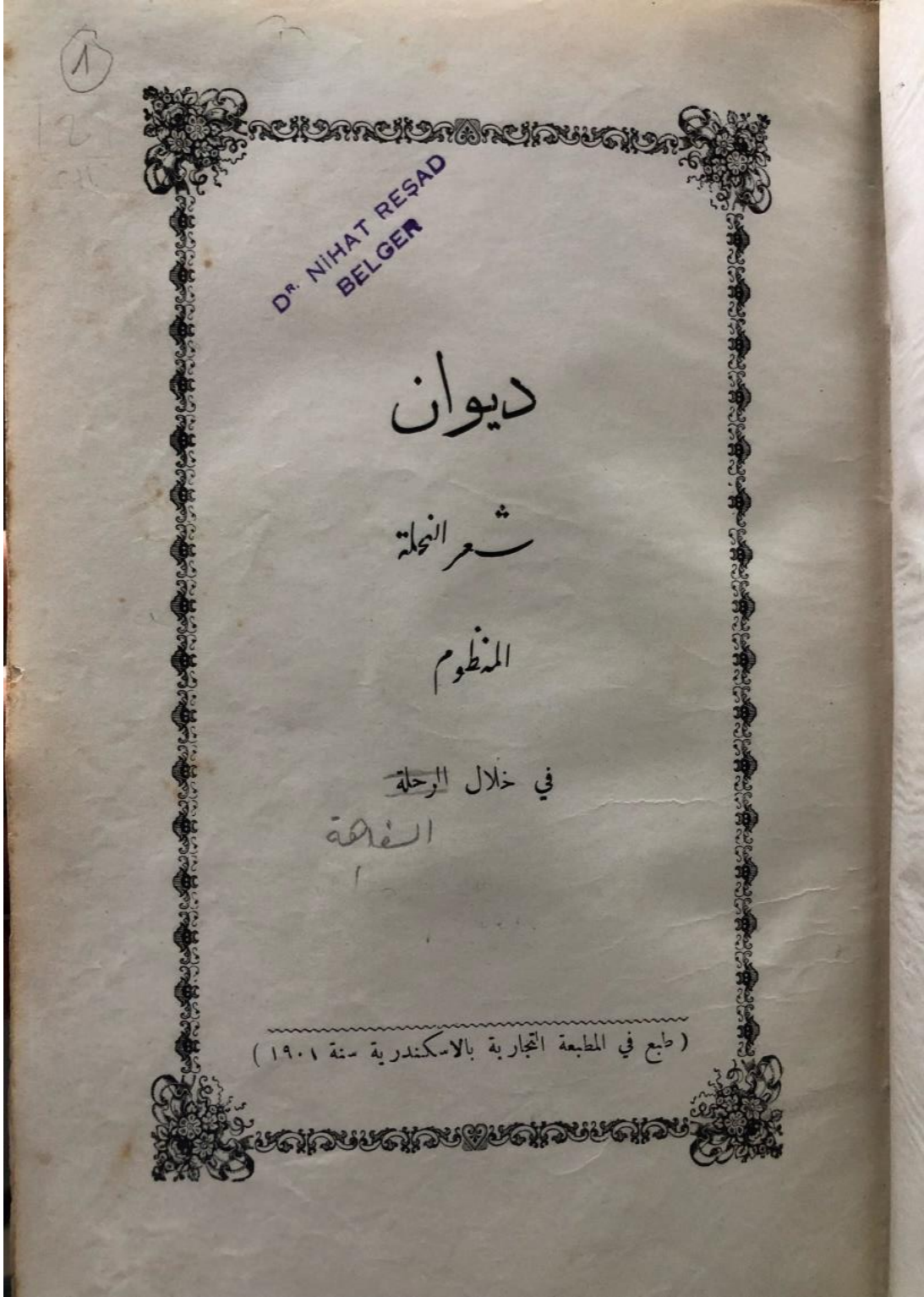
Resim.2: Divana, altın suyu ile kaplanmış gümüş kilidi olan ve saltanat tuğrası ile süslenmiş kırmızı ipepli kadife kumaştan yaptırılan kılıf.

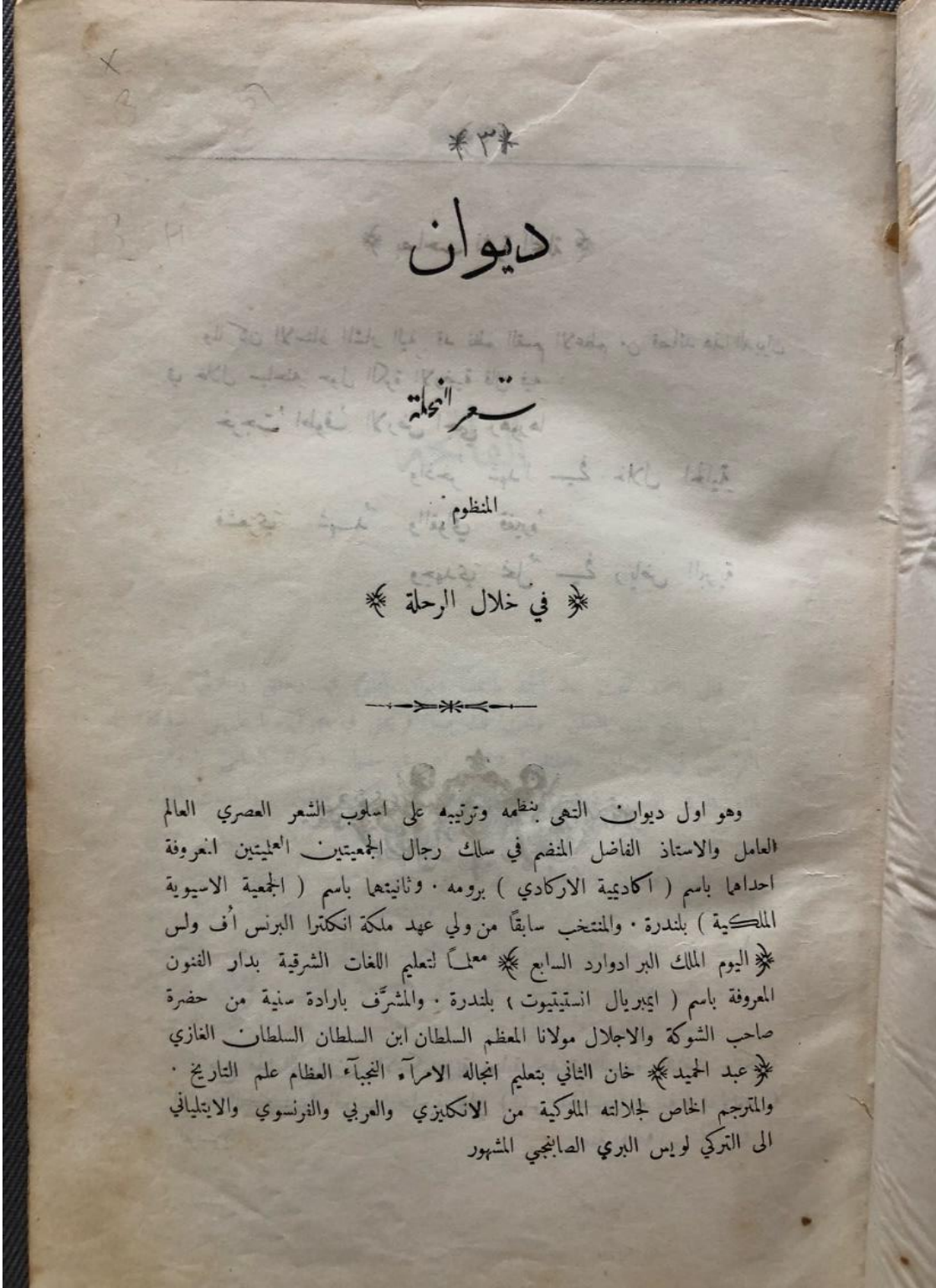
Resim.3: Louis Sabuncu'nun *Dîvânu Şi'ri'n* -*Nahle* eserinin süslemelerle kaplanmış üst kapak sayfasının fotoğrafı.

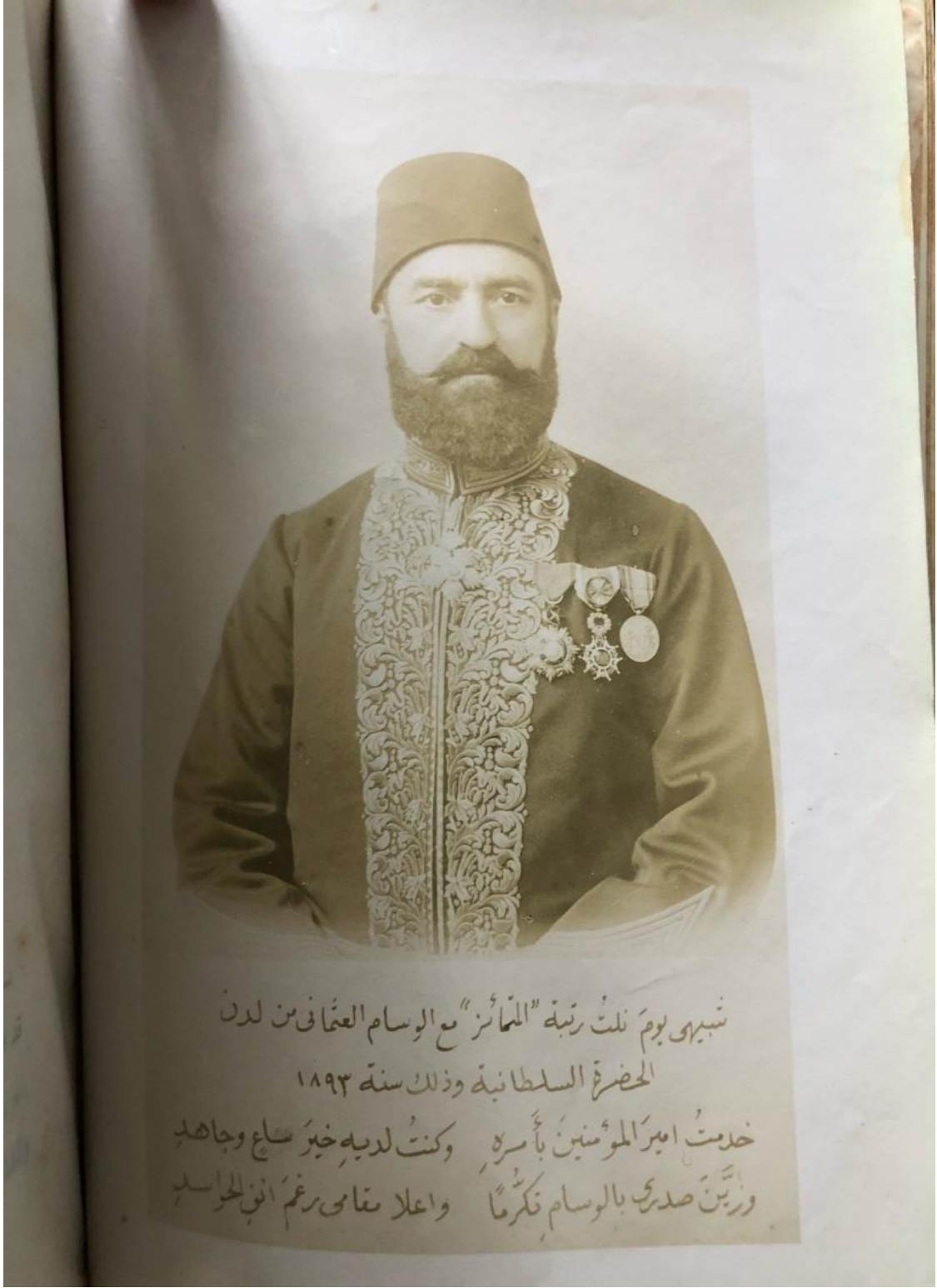
Resim.4: Louis Sabuncu'nun *Dîvânu Şi'ri'n -Nahle* eserinin süslemelerle kaplanmış alt kapak sayfasının fotoğrafı.

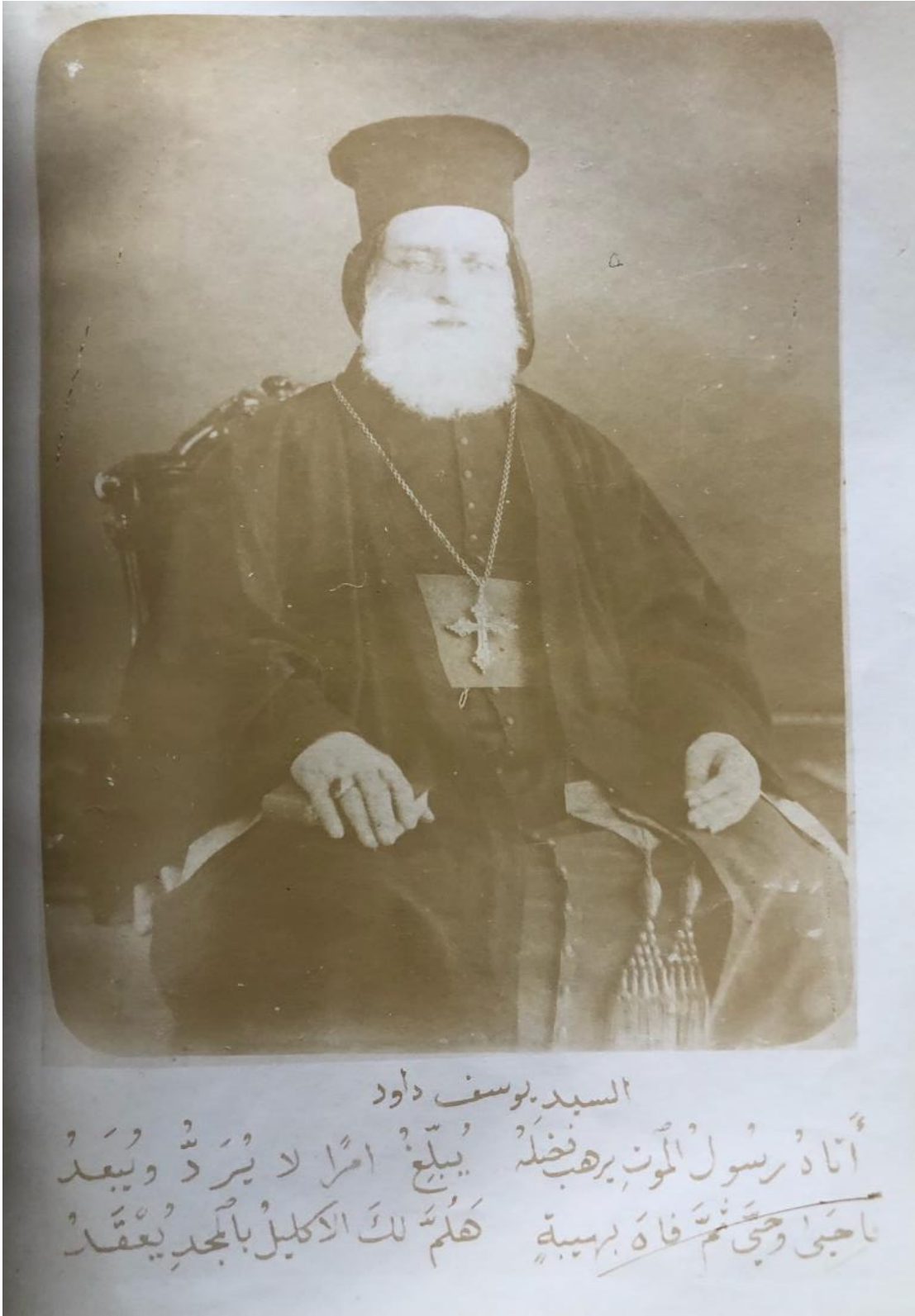
Resim.5: Louis Sabuncu'nun Dünya seyahati esnasında kaleme aldığı *Dîvânu Şi'ri'n - Nahle* adlı eserinin iç sayfalarından biri. Bu sayfada eserin 1901 yılında İskenderiye'de, Ticariyye matbaasında basıldığı ifade ediliyor.

Resim.6: *Dîvânü Şî'ri'n -Nahle* adlı eserin Modern tarzda yazılmış ilk divan olma özelliğini taşıdığına dair eserde geçen ifadenin yer aldığı sayfa.

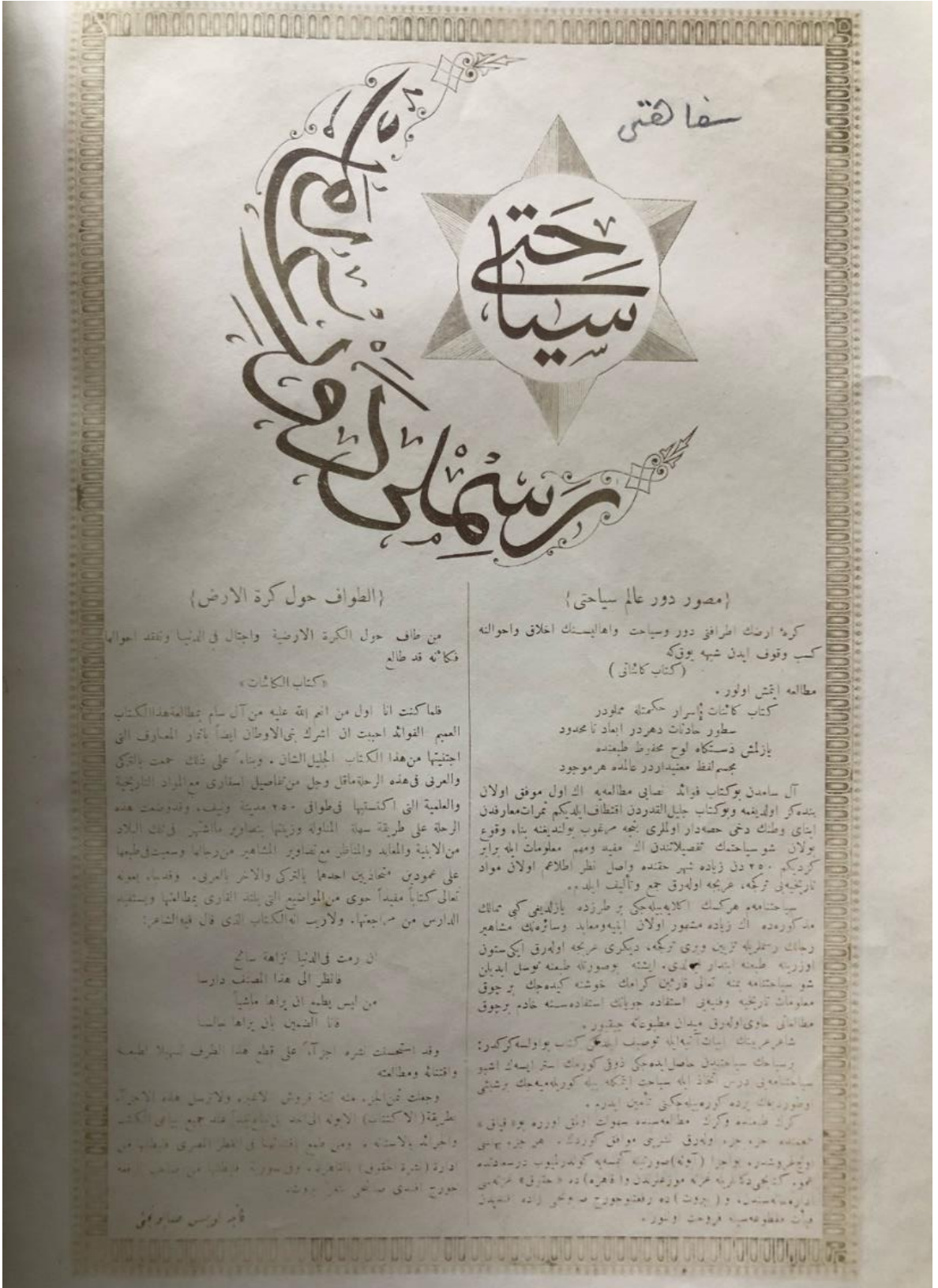
Resim.7: *Dîvânu Şi'ri'n -Nahle* adlı eserden alınan, Louis Sabuncu'nun 1893 yılında Sultan Abdulhamit Han'dan Devlet Nişanı aldığına dair fotoğraf ve buna ilişkin kaleme aldığı şiir: *Onun emriyle mü'minlerin emirine hizmet ettim. Onun emrinde iyi ve sıkı bir şekilde çalıştım. Nezaketle göğsümü Nişanla süsledi. Kıskaçların sözlerine rağmen makamımı yüceltti.*

Resim.8: Louis Sabuncu 1890 yılında İstanbul'da iken, dostum dediği Süryani Katolik Kilisesi'nin Başpiskoposu Yusuf Davud Efendi'nin ölümü üzerine mersiye yazmıştır.

Resim.9: Louis Sabuncu'nun *Dîvânu Şi'ri'n-Nahle* adlı eseri için 1 Mayıs 318 (h) senesinde Hazine-i Hâssa-i Şâhâne Me'murîninden Hüdâ-yı Zâde b. Habîbi Necîb tarafından kaleme alınan **Şebih-i Makraz ed-Divân** (Divâna yapılan sunum). Bu sunumu ile divana duyduğu hayranlığı dile getirmiştir. *Sâhib İrfân ve Kemâl olana. Mucellâ-yı sunuhâtınız olan Divan-ı iş'arınızın bir nüshasını da lütfen mahlasınıza ibda buyurmuşsunuz. Bu eseri bedii kemâli takdirle serâpa (baştan sona) okudum. Dilpezîri nazarı istihsanla temâşa eyledim. Hayret! O ne mütenevvi zeminler, o ne hoş vâdiler, o ne metin fikr-i felsefi, o ne hubbu ilâhi, pâdişâh-ı zîşâna karşı ne azim hissi sadakat küsterî....*

Resim.10: Resimli Devr-i Âlem Seyahati dergisinden. Dergi Osmanlıca (Sağ sütun) ve Arapça (Sol sütun) dilleriyle yayımlanmıştır

Resim.11: Louis Sabuncu, 1856 yılında Propaganda okulunda dini ilimler eğitimi tahsil ederken

✽ الدكتور لويس صابونجي ✽

هو يوحنا لويس بن يعقوب بن ابراهيم بن الياس بن ميخائيل بن يوسف صابونجي الارفلي
وُلد في ٧ تشرين الثاني ١٨٣٨ بمدينة « ديرك » التابعة لولاية ديار بكر . وكانت ولادته هناك
من باب الصدفة ايام خرج اليها والده فراراً من وباء الهوء الاصفر الذي فشا وقتئذٍ بديار بكر .
وقد اشار الى ذلك في ايات من قصيدة له :

خُلقتُ بارضٍ قد تجلت بيهجةٍ سقاها الهي من فراتٍ ودجلةٍ
بلادٌ ثواها آدمٌ بعد جنةٍ اليها انتمى الابطالُ في كل حقبةٍ
وُلدتُ بها فوراً على غير موعدٍ غداةً اتاها والديّ لنزهةٍ
بشهر فشا فيها الوباء مؤلفاً وشاع انتشاراً في بلاد الجزيرة
وسكن والده بمدينة ماردين بعدما هاجرت اجداده من اورفا ثم انتقل منها الى ديار بكر .

Resim.12: Doktor Louis Sabuncu. Yuhanna Louis b. Yakup, b. İbrahim, b. İlyas, b. Mihail, b. Yusuf, b. Sabuncu el-Urfalı. Kasım 1883 yılında Diyarbakır iline bağlı Derik'te doğdu...

القس لويس صابونجي

(خدمتُ إلهَ العرشِ قِسًّا مقدِّسًا على مذبحِ حولي الملائكُ سجدُ)
 (وصرتُ سياسياً أديرُ صحافةً بها الملكُ والاطنانُ تهدى وترشدُ)
 (فسبحانَ مَنْ في كفهِ أمرُ خلقه يغيرُ فيهم ما يشاء ويقصدُ)

هو مؤسس مجلة « النحلة » في بيروت ولندن والقاهرة ومجلة « النجاح » ونشرة « النحلة الفتية » في بيروت و « النحلة الحرّة » في القاهرة وصحيفة « الخلافة » و « الاتحاد العربي » في لندن و « موسى الخلافة » في ليثربول وجريدة « مجلس المبعوثان » في القسطنطينية ومحرر « مرآة الاحوال » في لندن وهو اول كاهن صحافي عند جميع الطوائف الشرقية وعميد الاحياء قاطبة بين الصحافيين الناطقين بالضاد

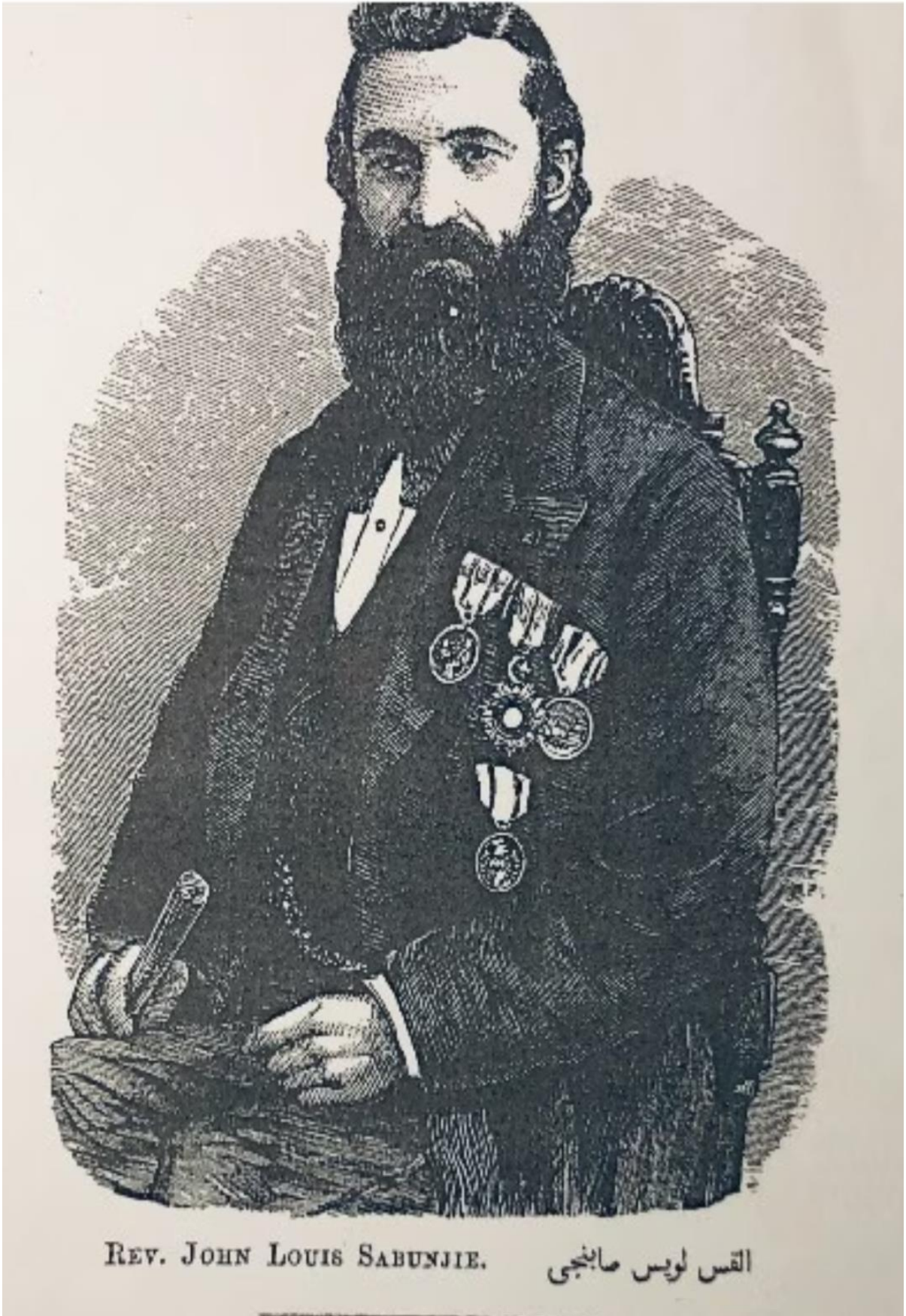
Resim.13: Gazeteci ve Râhip Louis Sabuncu: Beyrut, Londra ve Kahire'de *en-Nahle* dergisini, Beyrut'ta *en-Necah* ve *Nahletü'l-Fetiyye* dergilerini, Kahire'de *en-Nahletü'l-Hurra* dergisini, Londra'da *el-Hilâfe* ve *el-İttihâdu'l-Arabi* gazetelerini, Liverpool'da *Mûsu'l-hilâkatî* dergisini, İstanbul'da *Meclisu'l-Meb'ûsân* gazetesini, Londra'da *Mir'âtu'l-Ahvâl* gazetesini çıkardı.

Resim.14: Louis Sabuncu'nun 37 yılda tamamladığı 660 figürden oluşan 12 m² ebadındaki *Dinler Tablosu*

Resim.15: en-Nahle dergisinin kapak resmi.(Güneş figürünün içinde Arı yazılıdır. Bal kovanının üzerinde Zarif ve güzel fotoğrafları olan Edebi Arı, gerçek nurla hakikatleri görmeye çalışan akıllı, ilim peteğine yönlendiriyor. Aşağıda bitkilerin altında sağdan sola doğru: Tarih, Edebiyat, Botanik, Tıp, Doğa, Aletler, Coğrafya, Astronomi, Jeoloji, Felsefe, Kimya)

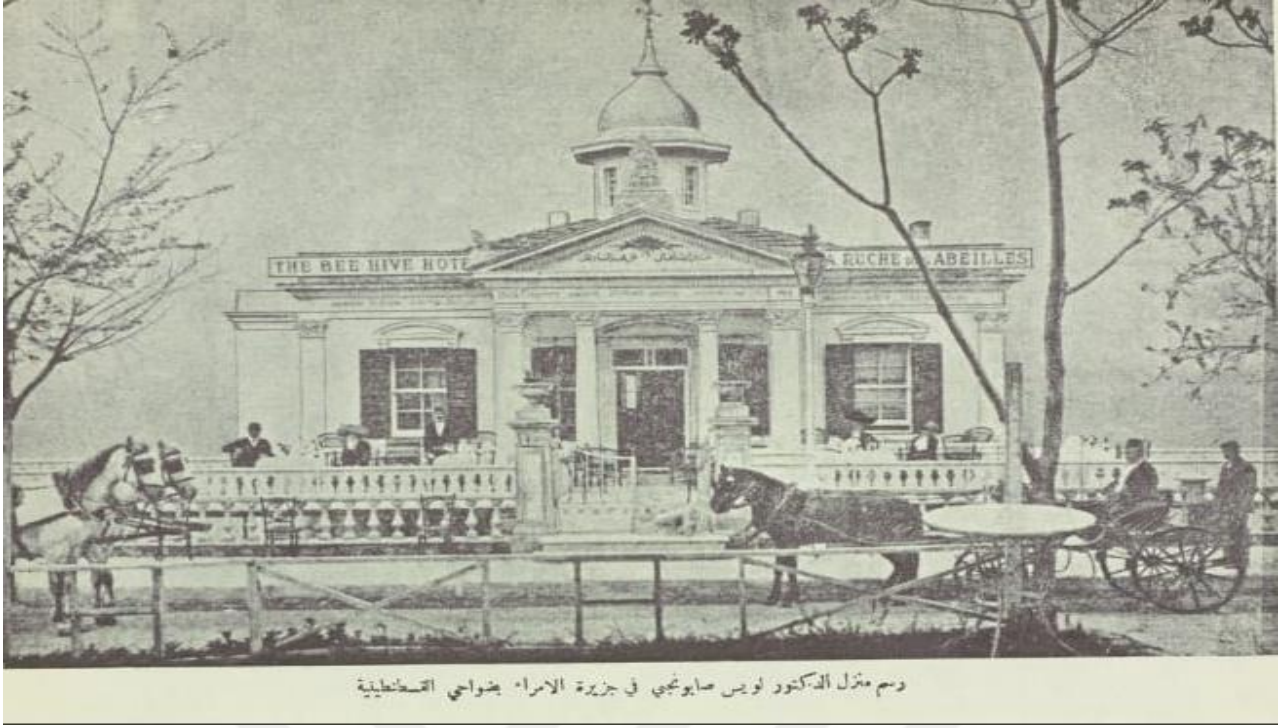
Resim.16: Rahip Louis Sabuncu

Resim.17: Louis Sabuncu'nun objektifinden Mariana Marriş (Suriyeli yazar ve şair)

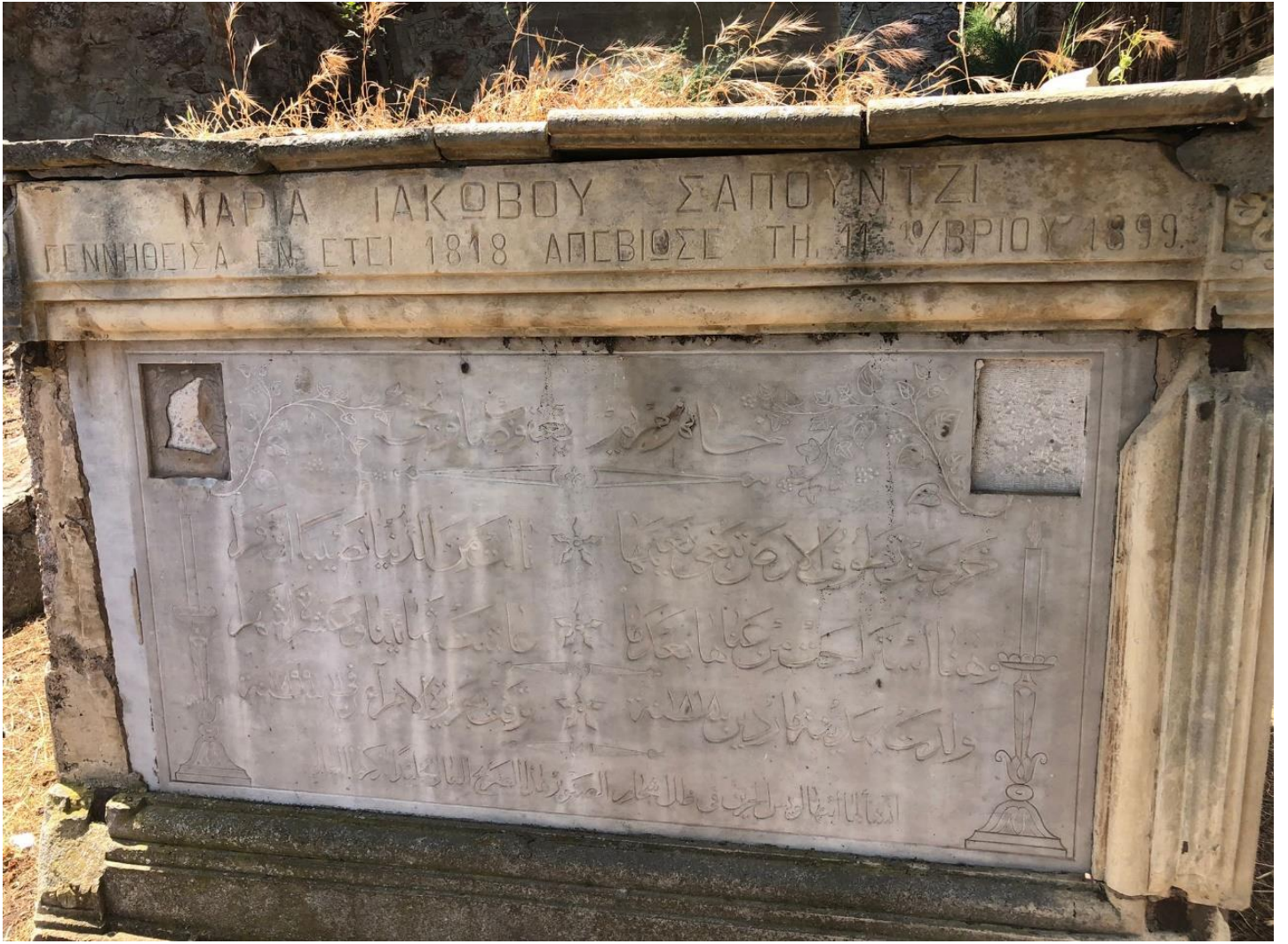
Resim.18: İlk fotoğrafçı Louis Sabuncu'nun objektifinden.

Resim.19: Dr. Louis Sabuncu'nun İstanbul'da Heybeliada'daki *Arı Kovanı Oteli* adını verdiği evi

Resim.20: Louis Sabuncu'nun geçmişte *Arı Kovanı Oteli* adını verdiği, günümüzde ise *Sabuncakışık* olarak bilinen Heybeliadaki köşkü.

Resim.21: Louis Sabuncu'nun annesinin Heybeliada'daki mezarı. Mezarının duvarına doğduğu ve öldüğü yer ve tarihlerin yanısıra annesi için yazdığı şiir de işlenmiştir.

لويس صابونجي من الحسكة إلى أعلى قمم العلم والأدب والصحافة

لويس صابونجي

أخص الدين المجتازي

من منزلة الفقيه في محافظة الحسكة
التسوية لنطق ليمبر، العالم ويشتر مكره
وألمه وحته...
هو قس وباحث وعارف بالفلسفة، متأثر
بمورس، صهيبي وشافير، سياسي وحظي
عقل ومصدر، رحال وعالم، فيلسوف
والهوتي، أنشأ عدة دوريات من جرائد
ومجلات وشكرات، وكان من أبرز أعلام
التفكير الأدبية والفلسفية والصحفية، هو
أول الصحفيين المهاجرين من سورية
غريباً من الانتفاضة العثمانية حيث جاء
إلى مصر وأصدر أول جريدة بصرفها
سوري في الإسكندرية.
هو تاجمة مصر، بلا جمل واحد من كبار
رعاة الترجمة، اقترب بالأبحاث الفلسفية
والوقائع التاريخية في حياة عرب الشرق،
نشر آراءه في الإصلاح ومحاربة الاستبداد
في الدولة العثمانية.
اشتهر لويس صابونجي بعمق مائة في
فن الصحافة، وبرز خطياً وسياسياً لا
يبارى في مجاله، بدأ في أيام الأقطر
التورية ولقد ألهما العربية.
غير مستعاباً من هذا التلقا السوري الذي
نزلته الأيد، ولعب لكرهه ولق سوري
أزده والشأته الذي خط اسمه على
مسلمات التاريخ...

المجلة من ترغاف، ولد لويس في 7 تشرين
الأول سنة 1878 بمدينة (ديوك) الخلفية
الآن والتي تتبع لمحافظة الحسكة في شمالي
شمال سورية، وهناك عد من الكتاب يعتبره
خط له من لستار!
بعد، أصدر قسمية لينة (تريه) إلى اللغة
الاسريفة (بوروز) وشعبي (القي الصغير)،
نسبة لتقسيمه كوالفة حرفي هذه القرية
تعرضت، يوهده، لعدة محار غير تاريلها
حدث ارتقت عا ترها محار مرعة ضد
المسلمين والمسيحيين والكفر، وكان أترها
سماز السيو (الفرمان) التي ارتكت في عام
1916 من الدولة العثمانية بحق الشعوب
التي انطلقت لهوية المسيحية.
نظر لويس علومه الأولى في سورية لم تابع
براسه في لبنان في «دير الشرفاء، بسراوان»
حيث تعلم اللغات العربية والفرنسية
والإيطالية والألمانية وفي عام 1891 غادر إلى
روما ليتبع براسة في مدرسة «مجمع انتشار
الإيمان» حيث تعلم اللغتين العلية والفلسفة
علمي اشتغالها، وشال شهادة المشهوره
في الفلسفة، كما درس أيضاً فن التصوير
الفوتوغرافي والزينة والوجوه.
وحين عاد إلى لبنان عين رئيساً لتفاهة
اسريفة الفتاوية، وأشأ نظمه نشر
فيل للفرقة في اللغات العربية والفرنسية
وقازية، كما أنشأ مدرسة في بيروت وعمل
مع النصور الشهير فيلصس يوتيس الذي
وقل بصورة لعد الأواب قتريلها والواقع
أخرها في القرن سورية وإيمان
عمل لويس أيضاً معاً لفة اللاتينية في
الجامعة الأمريكية في بيروت، وعلمنا لفة
اللاتينية والإيطالية في المدرسة اسريفة.
كما قام شريس أول، أمين ذاك الزمان،
فكان مدرساً أول في مدرسة جيل لبنان المدهو
أيركو مرفوق، بانها، في سنة 1910، وعمل
إلى الأساطة وقام بتدريس أول، السلطان
عبد الحميد، كما عمل مترجماً عند السلطان
تلغات الفرنسية والإنجليزية والألمانية،
ويعلم له السلطان رأياً أخيراً بحسن آية
مشلية أثناءه.
كان لويس يفت بطلان جبه إنسفة لفة الأ
الغربية في القرنين اللاتينية والإيطالية
والفرنسية والأجنبية، وحين علموا في
أجلت التي أنشأها اشرف في عهد
السلطان عبد الحميد.
ظل لويس صابونجي يواصل عمله في الترجمة
الغربية في شهر آب سنة 1911 في عام
1912، واستقل مرة أخرى في لبنان
وسمعا لشي فخر أول، جلة من أنزل له

لويس صابونجي

أن يادوم بطل هذه الرحلة العسير، ولم أفلح
إلا ذلك بصحبة بطلن جها لفلح
وقد نلت حول الأرض شرقاً وغرباً
وحيثما سري علمي تابع برعلي
وما ظف لشي من بني عام شلف
وقام أيضاً بزيارات عديدة منها اللبنانية
أو زيارات عمل وإقامة إلى مصر وأوروبا
والإسبانيا واليمن وحصد أكبر من الدول
العربية أفضل خلتها بالأمره والشوك
والأيد، والفرار من رجال السياسة ورجل
الدين، كما شارك حين إقامته بمصر زمن
العربي بوضع برنامج الحرب كوقفي وكان
ذلك عام 1917م
في سنة 1917 وقابل ملكة بريطانيا في لندن
والتي في روما، وقام حين قدم إليها

وعدم صلح الدولة التي قضت لقاءه لفتة
العراقية وصغر مع سيمز زيلوتة ولقي
عنه في إقطاع عرابي بانها من القطار الذي
أصدره ملكة سلطنة ريس الأوزة الإنكليزي
أولك بانعامه بيفرقة بلا مساندة.
ألقى لويس العديد من الخطب والمحاضرات
في باريس فاستأجره ذلك أنور السايح أستاذاً
فلسفة اللغوية في دار الفنون.
أشأه سجال حياته الشخصية من الجور لفة
والجدة والفتاة، منها يوهده بالتحاق
العربي، ويزيد، والفتاة، كما عمل مترجماً
في صحيفة «مرآة الأسيوط» وقتلت أمير
الدمشق وبعث، الفتاة التي أسيرها في قر
سورية وبعث، وكان، في حياة لمرهته
بصحبته، أين حياها في حينه العليل، هو

القد الشاعر الأناج الذي رجع مسقطها
نحو الخلافة بطريق السلطان، وأنه خطابه
في بعض المجال العلمية تعان بانه في عدا
العلماء، وكان من تلوتهما لفتاة مساندة
بمطارات بيعة الخلفه من العصور.
كان لويس صابونجي جادا الفقه في طلائه
ولم يزل من توجيه النقد للخارج الرجال
التيهية المخطئ، وقد ارتقى إلى سجال
دينة ومطارات جيلسفة، كان يظن جوباً
لجولة لفتاة ضد الرجعية القائمة الإسلامية
والسياسة، وبخاصة عند الإسكندرية
الاروية الفسدة والفسية، فارتدت عنه
حين نلت لفة من الرجال بكاد يبعث عنها
لقتل، على يد قول الخرج القيد العزري، كان
ذلك دخل صابونجي ويحل من الخلق، وبين
عرب العصور من الصحن والفقير والفقراء
مصرية بلطان وبصحن وبقرن الأبن،
إلى الخلق في عهد العصور الصالح، أوباً
من بعض العطلين والفقير والفقير التي
ويعلمها المخطئ من عدم العلم على
الصحيفة أستاذ، وكان يقيم صابونجي
ويولي قلب دار الرجال، مرحة العصور،
عهد الصحن لفتاة، لويس صابونجي
الشيون اسماصل جيلد، لويس صابونجي
الذي أصدر صحيفة «الفتاة العزراء» عام
1917.
استقل اسماصل جيلد، الفتاة، وكان عمله
أصدر الفتاة العزراء، وكان ذلك عام 1917
ووصل بعد الأول التي صدر في مصر، هو
77 وعاد يفتي أها أعاد، الفتاة
التي أصدر جها 77 عاماً في بيروت، لفت
صابونجي في القائمة العدا التي جيلد
بالفتاة العزراء، الفتاة العزراء التي جيلد
جرت لفتاة العزراء ويزن جيلد.
والذي وهو صاح العزراء الصحن في مصر
القد جيلد، لويس صابونجي، هو التي أصدر
فيها برعلي، الفتاة العزراء والفتاة العزراء،
والفتاة العزراء جيلد، الفتاة العزراء
الفتاة العزراء.

Resim.22: El-Vatan gazetesinden: Louis Sabuncu; Haseke'den gazeteciliğin, edebiyatın ve ilmin in tepesine.

KAYNAKÇA

el-‘Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. ‘Abdillah, *es-Sinâ‘ateyn el-Kitâbe ve’s-Şi‘r*, thk. Ali Muhammed el-Ceyyâvî- Muhammed Ebu’l- Fadl İbrahim, Dâru İhyâi’l-Kutubi’l-‘Arabiyye, byy., 1952.

el-‘Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. ‘Abdillah, *Dîvânu’l-Me‘ânî*, nşr., Ahmed Hasan Besc, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrut, 1994.

Bedevî, Ahmed Ahmed, *Ususu’n-Nakdi’l-Edebî ‘inde’l-‘Arab*, Dâru’n-Nahdati Mısr, Kâhire, 1996.

Cemmâz, Muhammed ‘Ali, *Mu‘cemu’l-Udebâ’ mine’l-‘Asri’l-Câhilî Hattâ Seneti 2002*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrut, 1424/2003.

Ceviz, Nurettin, “Câhiliye Döneminde Süvari Şâirler”, *Ekev Akademi Dergisi*, sayı:10 (K1ş 2002).

Ceylanlı, Zeynep, *Büyükada, Its Summer Residences, and the Bourgeois Ottoman Interior at the Turn of the Twentieth Century*, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2015.

Cum‘a, Huseyn, *er-Rasâ‘u fi’s-Şi‘ri’l-Câhilî vefî Sadri’l-İslâm*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi‘atu Ummu’l- Kurâ, Mekke, 1982.

Çetin, Nihad M., *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011.

Dayf, Şevkî, *Târîhu’l-Edebî’l-‘Arabî*, Dâru’l-Ma‘ârife, Kâhire, 1960.

Dâğır, Yusuf Es‘ad, *Mesâdiru’d-Dirâsâti’l-Edebiyye*, el-Mektebetu’s-Şarkıyye, Beyrut, 1983.

de Tarrazi, Philippe, *Târîhu’s-Sahâfeti’l-‘Arabiyye*, el-Matba‘atu’l-Edebiyye, Beyrut, 1913.

Durmuş, İsmail, “Fahr”, *DİA*, XII, İstanbul, 1995.

Durmuş, İsmail, “medhiyye”, *DİA*, XXIX, Ankara, 2004.

Durmuş, İsmail, “Şiir”, *DİA*, XXXIX, İstanbul, 2010.

ed-Dahîl, Huseyn 'Ali, *Dirâsât Nâkdiyye liz-Zavâvir fi 'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'l- Hemd, Ürdün, 2011.

el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Fahru ve'l- Hamâse*, Dâru'l-Ma'ârife, 5.b., Kâhire, ts.

el-Feyyûmî, Ahmed b. Muhammed b. 'Ali, *el-Misbâhu'l-Munîr fî Garîbi 'ş-Şerhi'l-Kebîr*, Kâhire, 1325.

Fidan, İbrahim, *Osmanlı Dönemi Arap şâirlerinden İbnu'n-Nakîb el- Huseynî ve Şiirleri*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2016.

Fidan, İbrahim, *Urfalı Süryânî Bir Papaz Louis Sabuncu (1838-1809) ve Arapça Şiirlerinde Sultan II. Abdulhamid Portresi, Sultan II. Abdulhamid ve Osmanlı Modernleşmesi*, C. 1, İstanbul, 2022.

Fikrî, Muhammed Hemmâm, *en- Nahletu Mecelletun Râidetun Beyne 'ş-Şehdi ve'l-Les'i, A'nâb*, Dâru's-Şark, 6. Sayı, Nisan 2016.

el-Fîrûzâbâdî, Ebû Tâhir Mecduddin Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, thk. Muhammed Na'im el-'Araksûsî, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1426/2005.

Gendzier, Irene L., *The Practical Visions of Ya'qub Sanu*, Harvard University Press, İngiltere, 1966.

Halîfe, Delâl, *el-Fahr 'inde Yûsuf es-Sâlisi'l-Endelusî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi'âtu Muhammed Haydar, Cezayir, 2012/2013.

Halîlî, Kemâl, *Cemherâtu Ravâi 'i'l-Ğazel fî 'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, el-Muessesetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, Beyrut, 1993.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mukerrem el-Ensârî, *Lisânu'l-'Arab*, thk. Abdullah Âli'l-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh ve Hâşim Muhammed eş-Şâzîlî, Dâru'l-Me'ârîf, 1.b., Kâhire, ts.

İbn Raşîk, Ebû 'Ali el- Hasen el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mahâsini 'ş-Şi'ri ve Âdâbihi ve Nakdihî*, thk. Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhemîd, Daru'l-Cîl, Beyrut, 1981.

el-'İclâni, Şemsuddîn, *Luis Sabuncî mine'l-Haseke ilâ A'lâ Kımemi'l-'İlmi ve'l-Edeb ve's-Sahâfe*, Sahîfetu'l-Vatan, Suriye, 5 Ocak 2015, Sayı: 2056.

- ‘Îd Salâh, *el-Ğazelu’l-‘Uzrî Hakîkatu’z-Zâhira ve Hasâisu’l-Fen*, Mektebetu’l-Âdâb, Kâhire, 1993.
- el-Kaysî, Nûrî Hammûdî, *et-Tabî‘a fi’ş-Şi’ri’l-Câhilî*, Dâru’l-İrşâd, Beyrut, 1390/1970.
- el-Keyâlî, Sâmi, *el-Edebu’l-‘Arabiyyu’l-Mu‘âsir fi Sûriye*, Dâru’l-Ma‘ârif, Kâhire, 1950.
- Kudâme b. Ca‘fer, *Nakdu’ş-Şi’r*, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, nşr. M. Abdulmun‘im Hafâcî, Beyrut, ts.
- Nevfel, Seyyid, *Şi’ru’t-Tabî‘a fi’l-Edebi’l-‘Arabî*, Doktora Tezi, Matba‘atu Mısır, Kâhire, 1945.
- Osman, ‘Ali Cum‘a, *Nizâmu’l-Cumle fi Şi’ri’l- Hamâse min Hamâseti Ebî Temmâm*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi‘atu Ummi’l- Kurâ, Mekke, 1406 /1986.
- Öğmüş, Harun, *Câhiliyye Döneminde Araplar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Özmen, Nida, *Hilafetin Kaldırılmasının Türk Basınına Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 2017.
- er-Rabî‘î, Kerîm Kâsım Câbir, *el-Ğazelu’l-‘Uzrî Hâttâ Nihâyeti’l-‘Asri’l-Umevî Usûluhû ve Bevâ‘isuhû ve Bunyetuhû’l-Fenniyye*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi‘etu Basra, Basra, 2012.
- Rihâb, Ebu Hassân, *el-Ğazel ‘inde’l-‘Arab*, Matba‘atu Mısır, Kâhire, 1947.
- er-Rufâ‘î, Şemuddîn, *Târîhu’s-Sahâfeti’s-Sûriyye fi’l-‘Ahdi’l-‘Usmâni*, Dâru’l-Me‘ârif, Kâhire, 1967.
- Sabuncu, Louis, *Dîvânu Şi’ri’n-Nahle el-Manzûm fi Hilâli’r-Rihle*, el-Matba‘atu’t-Ticâriyye, İskenderiye, 1901.
- Sabuncuzade, Louis Alberî, *Yıldız Sarayında Bir Papaz*, haz. Mehmet Kuzu, Selis Kitaplar, 2007.
- Sâmi Yûsuf Ebû Zeyd, *Tezevvuku’n-Nassi’l-Edebî*, Dâru’l-Mesîra, ‘Amman, 2012
- Sirâcuddîn, Muhammed, *el-Fahr fi’ş-Şi’ri’l-‘Arabî*, Dâru’r-Râtibi’l-Câmi‘iyye, Beyrut, ts.

Sirâcuddîn, Muhammed, *el-Ğazel fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, Beyrut, ts.

Sirâcuddîn, Muhammed, *er-Risâ' fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî*, Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, Beyrut, ts.

Şâmî, Yahya, *Erva'u Mâ Kîle fi'l- Fahr*, Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, Beyrut, ts.

Şeyho, Louis, *Târîhu'l-Âdâbi'l-'Arabiyye fi'l-Karni't-Tâsi'i 'Aşer ve'r-Rub'i'l-Evvel mine'l-Karni'l-'İşrîn*, Dâru'l-Meşrik, Beyrut, 1991.

et-Tebrîzî, Ebû Zekerîyyâ Yehyâ b. 'Ali, *Şerhu'l-Kasâidi'l-'Aşr*, thk. Muhammed ed-Dimeşki, Kâhire, 1352/1933.

Tuğlacı, Pars, *Tarih boyunca İstanbul adaları*, Say Yayınları, 1.Cilt İstanbul 1989

Visser, Rogier Wouter, *Identities in Early Arabic Journalism The Case of Louis Sabunji*, Totem s.c., Polonya, 2013.

Zolondek, Leon, "Sabunji in England 1876–91: his role in Arabic journalism", *Middle Eastern Studies*, 1978, yıl: 14, sayı: 1.

ez-Zevzenî, Huseyn b. Ahmed Ebû 'Abdillâh, *Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'a*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2004.

İnternet Siteleri:

Assyria TV, "Osmanlı Sarayında bir Süryânî - Louis Sabuncu | Araştırmacı Özcan Geçer", Erişim tarihi: 02 Kasım 2021, Erişim sitesi: <https://www.youtube.com/watch?v=yZNh1zO7XaM&t=7743s>, 18:30 - 19:30.

Hourani, Albert. (1989), '27 Temmuz 1989 tarihinde Martin Kramer'a yolladığı mektup', Erişim tarihi: 12 Aralık 2021, Erişim adresi: <https://martinkramer.org/reader/archives/arab-pen-english-purse-john-sabunji-and-wilfrid-scawen-blunt/>

el-Ma'rife, Cebel-i Lübnan Yöneticileri, Erişim tarihi: 03.07.2022, Erişim sitesi:

<https://m.marefa.org/%D9%85%D8%AA%D8%B5%D8%B1%D9%81%D9%8A>

%D8%A9_%D8%AC%D8%A8%D9%84_%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A
7%D9%86/simplified

Yusuf, Muhammed Hayr Ramadân, el-Mu‘cemu'l-bâbitîn li’ş-Şu‘arâ’i’l-‘Arabiyye,
Erişim tarihi: 05 Mayıs 2022, Erişim sitesi:
<https://www.almoajam.org/lists/inner/5611>

ÖZET

Louis Sabuncu, 19 yy. ın önde gelen edebi kişiliklerinden birisidir. Din adamlığı ve eğitimci kişiliğinin yanısıra bilim, siyaset, edebiyat, dergi, gazete, fotoğraf ve resim gibi birçok dalda iz bırakmıştır. Henüz oniki yaşındayken eğitim görmek üzere ailesinden ve memleketinden ayrılmış, gurbet hayatına başlamıştır. İlk olarak Mardin’de papaz olarak görev yapmıştır. Lübnan’da bulunduğu sırada Beyrut’ta Patrik okullarında Latince ve İtalyanca öğretmenliği, Katolik Süryâni Cemaati Başkanlığı, Patrik vekilliği ve Cebeli Lübnan valisi Nasrî Franko Paşa’ya dini danışmanlık görevlerinde bulunmuştur. Yeni tarzda eğitim veren bir okul ve Türkçe, Arapça, Süryânice eserlerin basıldığı bir yayınevi açmıştır. II. Abdülhamid Han'ın Fransızca, İtalyanca ve İngilizce tercümanlığını yapmış, şehzadelerine tarih dersleri vermiştir. Londra'da İmparatorluk Enstitüsü'ne doğu dilleri öğretmeni olarak tayin edilmiş, Kraliyet Asya Derneği ve Arcadian Akademisi'ne mensup olmuştur. Roma’da Fotoğrafçılık, müzik ve yağlı boya sanatı eğitimi almıştır. Felsefe dalında doktora yapan Louis Sabuncu, Londra’da The Imperial Institute isimli üniversitede Arapça dalında Profesörlük ünvanını almaya hak kazanmıştır. Kendisinden önceki şâirlerin şiirlerinden teşbih, tasvir ve anlam itibariyle yararlanarak kendi karakterine ve yaşam tarzına uygun konularda dönemin şiir anlayışına paralel şiirler yazmıştır. Medih, Fahr, hamâset, gazel, tövbe, mersiye, el-Efânin ve mukattaat gibi konularda şiirler yazmış, en çok öne çıkan şiirleri el-Efânin ve gazel olmuştur. İlk şiirini on dört yaşındayken Halep’te Gazel türünde yazmıştır. Filistin limanından başlayan; Mısır, Fransa, İngiltere, Amerika, Japonya, Çin ile devam eden ve Beyrut’ta sona eren, 2 yıl 7 ay süren bir dünya turu yapmıştır. Divanını bu seyahat esnasında yazmıştır. Yayımladığı gazete ve dergilerle Arap hilafetini savunarak Türk hilafetinin geçersizliğini ortaya koymaya çalışmış ve Arap milliyetçiliği yapmıştır. Devlet otoriteleri ile tutarsız ve bazen de yaygaracı bir şekilde, karşıt fikirleri körükleyen tarzda iletişim kurmuş, başını belaya sokmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, İngiliz Koloniciliği ve birçok hassas konuda bir ortamda müspet görüş beyan ederken, başka ortamlarda aynı konular ile ilgili menfi görüş sergilemesi entrikacı yönünü ortaya koymuştur. Bu çelişkili tavırları yüzünden olacak ki, dönemin eleştirmen âlimleri tarafından tahlili ve yorumlanması zor bir şahsiyet şeklinde tanımlanmıştır.

ABSTRACT

Louis Sabuncu is one of the leading literary figures of the 19th century. In addition to being a religion officer and an educator, he left his mark in many branches such as science, politics, literature, magazines, newspapers, photography and painting. He left his family and hometown to study at the age of sixteen and started his wanderer life. He first served as a priest in Mardin. During his stay in Lebanon, he taught Latin and Italian in Patriarch schools in Beirut, served as the Deputy Patriarch, as the President of the Catholic Syriac Community and as the religious advisor to Nasri Franko Pasha, the governor of Cebel-i Lebanon. He opened a school providing education in an innovative way, and a publishing house where Turkish, Arabic and Syriac works were published. He was the translator of the Abdulhamid Han the Second, in French, Italian and English, gave history lessons to his princes, and served as a consultant to Sultan Abdulhamid in the field of history. He was appointed as a teacher of oriental languages at the Imperial Institute in London, and was a member of the Royal Asian Society and the Arcadian Academy. He studied photography, music and the art of oil-painting in Rome. Louis Sabuncu, who has a doctorate in philosophy, has been awarded with the title, Professor of Arabic, at The Imperial Institute in London. He wrote poems parallel to the understanding of poetry of the period, on subjects suitable for his own character and lifestyle, by making use of the poems of poets before him in terms of simile, description and meaning. He wrote poems on subjects such as glory, pride, valor, ghazal, repentance, dirge, al-Efânin and mukattaat, and his most prominent poems were al-Efânin and ghazal. He wrote his first poem in ghazal style in Aleppo when he was fourteen. Starting from Palestine Port; He made a world tour that lasted 2 years and 7 months, continuing with Egypt, France, England, America, Japan, China and ending in Beirut. He wrote his Divan during this trip. By defending the Arab caliphate with the published these newspapers and magazines, he tried to reveal the invalidity of the Turkish caliphate and made Arab nationalism. He communicated with state authorities in an inconsistent and sometimes clamorous manner, fueling opposing views, getting himself into trouble. While expressing a positive opinion in one environment about the Ottoman Empire, British Colonialism or many other sensitive issues, his scheming side was revealed by his negative opinion about the same issues in other environments. Because of his contradictory attitudes, he was described as a difficult personality to analyze and interpret by the critic scholars of the period.